

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SEVİL ATASOY

Araştırma
İnceleme

ÇÜRÜK ELMALAR MASUM MAHKÜMLAR

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Adli bilimlerin önde
gelen ismi, “delil avcısı”
Prof. Dr. Sevil Atasoy’dan,
iyi ile kötüyü, doğru
ile yalanı birbirinden
ayırmaya çalışanların
zorlu dünyasından
son gelişmeler ve
ilginç vakalar...

Günümüzde soruşturmanın sihirli
değneği olan DNA analizleri...

Parmak izinden ya da saldırının
olay yerinde damlayan kanından
elde edilen inanılmaz bilgiler...

Suç u aydınlatmayı değil, önlemeyi
hedefleyenlerin yeni araştırma
alanı: düşünce okuma...

Olay yeri inceleme uzmanlarının,
laboratuvar çalışanlarının bilerek
ya da bilmeyerek yaptığı yanlışlar...

“Suç işleyebilir” iddiasıyla
özgürlükleri kısıtlanan masumlar...

Ve güvenlik uğruna gelecekte
karşılaşılabilecek yeni tehlikeler...

Seri katillerle evlenen kadınlar,
roman yazmak için cana kıyan
yazarlar, delil “eken” polisler,
hastalarını öldüren hemşireler,
hayatı oyun sanıp cana kıyan
bilgisayar bağımlıları...

Tek toprak taneciğinin yönlendirdiği
efsane soruşturma, tek fotoğrafa
dayalı müthiş savunma, tek böceğin
yasaklattığı idam...

Botsvana, Katar, Moritanya,
Özbekistan gibi aşına olmadığımız
coğrafyalardaki ilginç vakalar...

Otuz iki kısım tekmili birden *Çürük
Elmalar Masum Mahkûmlar*’da
okurunu bekliyor...

Prof. Dr. Sevil Atasoy, Alman Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi'nin ardından İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde biyokimya uzmanı, doktoru, doçent ve profesörü oldu.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Biyokimya Anabilim Dalı'ndaki öğretim üyeliğinin yanı sıra, 1980-1993 arasında Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesi Başkanlığını, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nün 1987-2005 yılları arasında müdürlüğünü yürüttü; biyokimya, kriminalistik ve kriminolojinin farklı alanlarında lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri verdi; tez danışmanlığı yaptı ve 2009'a kadar İstanbul Üniversitesi'ndeki öğretim üyeliğini sürdürdü.

Halen İstanbul Üsküdar Üniversitesi'nde rektör yardımcılığı, Adli Bilimler lisans bölüm başkanlığı, Adli Bilimler ve Ceza Adliyesi lisansüstü eğitimleri verilen Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü ile Şiddet ve Suçla Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğünü yürütmektedir.

2005-2010 arasında Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturu-cu Kontrol Kurulu (INCB) üyesi olan ve 2009-2010 dönem başkanlığını üstlenen Atasoy, Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 2017-2022 arasında görev yapmak üzere yeniden seçildi.

Biyokimya, toksikoloji ve genetik alanında çok sayıda bilimsel yayını olan Sevil Atasoy, 2005-2009 arası, *Hürriyet* gazetesinde "Delil Avcısı" adlı sayfada haftalık adli bilim yazıları kaleme aldı, CNN Türk'te "Suç ve Delil", HaberTürk'te "Acayip İşler", NTV'de "Gel Zaman Git Zaman" tartışma programlarını yaptı, Kanal D'de Okan Bayülgen ile birlikte sunduğu "Muhabbet Kralı" programı İsmail Cem En İyi Talkshow Programı Ödülü'nü kazandı. Yine Kanal D'de, "Kanıt" adlı yüz bölüm süren polisiye dizinin konsept sahibi ve hikâye danışmanlığı ile sunuculuğunu üstlendi. Ekim 2019'dan itibaren TLC Türkiye kanalında "Sevil Atasoy ile People Dergisi Araştırıyor" programında yorumcu olarak yer aldı.

Çürük Elmalar Masum Mahkûmlar

DOĞAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Labirent

Bu Ayak İzi Senin, Dr. Watson!

Karanlığa Yolculuk

Her Çikolata Yenmez

Kusursuz Cinayet Yoktur

Yeraltındaki Melekler, Yerüstündeki Şeytanlar

Acayip İşler

Züppe Kocanın Şarkıcı Karısı

ÇÜRÜK ELMALAR

MASUM MAHKÜMLAR

Yazan: Sevil Atasoy

Editör: Sevim Erdoğan

Yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

1. baskı / Ekim 2019 / ISBN 978-605-09-6392-2

Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Tuğrul Üçyiğit

Sevil Atasoy fotoğrafı: Tamer Hartevioğlu

Baskı: Yıkılmazlar Basın Yayın Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.

Evren Mah. Gülbahar Cad. No: 62 / C Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 11965

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Çürük Elmalar Masum Mahkûmlar

Sevil Atasoy

**Gelecek kuşaklara bulduklarından daha adil bir dünya bırakmak
için çabalayan kadın ve erkeklere...**

En iyisi bilmediğini bilmektir.
Bilmediğin halde bilir gibi yapmak bir hastalıktır.

Lao-Tzu, Çinli filozof (MÖ 604-531)

İçindekiler

Bıraktığımız yerden	15
Katil seven kadınlar	19
Marylin'in karlı yastığı.....	29
İnek soktum, sucuk çıktı.....	40
Yaşam hakkı.....	45
Çarşamba kıyma günü	54
Kusursuz cinayet peşindekiler.....	62
Karanlıkta avlanan polisler.....	69
CIA ajanı olmak isteyen polis.....	76
Katar'ın kör eden şarkıları.....	83
Hayatı video oyunu sanan çocuk.....	90
Özbekistan'da neler oluyor?.....	94
Sıtma ve şişmanlık üzerine	103
Botsvana'da hayat.....	111
Leyla Aydemir, Şule Çet ve diğerleri	118
Akrabanın akrabaya akrep etmez ettiğini	130
Polis rozetli seri tecavüzcü.....	134
Hemşire sandık, katil çıktı.....	142
Çürük elmalar, masum mahkûmlar	150
Ölümün adresi: 881 Calle Lope de Vega.....	170
Tehlikeli işler	191
Zombi tutkunu çöl kasabı.....	197
Seri katilin kızı.....	204

Bıraktığımız yerden

Bıraktığımız yerden, bildiğimiz işten devam ediyoruz.

İyi ile kötüyü, doğru ile yalanı birbirinden ayırmaya çalışanın zorlu dünyasından hem iyi hem kötü haberler vererek.

İyi haberlerin ilk sırasında hiç kuşkusuz İstanbul'daki Üsküdar Üniversitesi'nde ülkemizin ilk ve tek adli bilimler bölümünü açma şansını yakalamış olmamız geliyor. Üstelik kendisine ayrılmış binada, çok gelişmiş altyapı olanaklarıyla.

Gerçi 1982'den beri İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nde adli bilimler alanında yüksek lisans ve doktora eğitimi vermekteydik ama Prof. Dr. Sedat Çöloğlu'nun bütün ısrarlarına rağmen Yükseköğretim Kurulu'na lisans eğitimi verme teklifine cesaret edememiştik. Nasip Üsküdar Üniversitesi'neymiş. Başta Sayın Rektör Prof. Dr. Nevzat Tarhan'a ve ülkemize formal eğitimden geçen kriminalistler kazandırma gayretlerimizi destekleyen YÖK Üyesi Sayın Prof. Dr. Zeliha Koçak Tufan'a en içten teşekkürlerimizi sunmak isterim.

Bu yıl, üçüncü sınıfı okutuyoruz. Bölümün talibi çok, gençlerin heyecanı yüksek. Türkiye'de çok şey değiştireceklerine inanıyoruz. Şimdi gelelim kötü haberlere.

Ünlü dedektiflerin ellerine büyüteç alıp delil avına çıktıkları günler bir asır geride kaldı. Şüphelilerin gerçekten suçlu olup olmadıklarına karar verecek bulgular ne gözle ne de büyüteçle görülebiliyor. Ayrıca kırmızı bir lekenin kan mı yoksa domates salçası mı olduğunu ayırt etmek yetmiyor. Artık kanın kime

ait olduğunu belirlemek de gerekiyor. Üstelik elde hiçbir şüpheli olmadan. Diyeceksiniz ki bir DNA bankanız varsa ve suçlunun DNA profili orada yer alıyorsa kim olduğunu bulmak mümkün. Hatta kendisinin değil de bir akrabasının bile bankada bulunuyorsa, kısmi örtüşmeden yola çıkarak suçlunun kimliği saptanabilir. Ne yazık ki bu satırları kaleme aldığım da ülkemizde hâlâ bir DNA bankası kurulmamıştı.

Ama ya ülkemizdeki gibi DNA bankanız yoksa ya da var olmakla birlikte ne suçlunun ne de bir akrabasının DNA profili bankada yer almıyorsa ne yapmalı? Oysa günümüz teknolojisiyle saldırganın kimliği bir yana, yüzünün şekli, alışkanlıkları, yi-yip içtikleri bile geride bıraktığı izlerden anlaşılmak üzere. Hatta, tıpkı *Azınlık Raporu (Minority Report)* filminde olduğu gibi bilişim algoritmaları sayesinde kişinin suç işleme ihtimali de öngörülecek neredeyse.

Parmak izi, ısıruk izi, alet izi ya da saçların karşılaştırılmasında hata yapıldığını biliyoruz. Kundaklama soruşturmalarındaki, hatta DNA analizlerindeki yanlışlar yüzünden masum kişilerin hapsedildiğine tanık oluyoruz. Olay yeri inceleme uzmanlarının, laboratuvar çalışanlarının bilerek ya da bilmeyerek yaptığı yanlışlara her gün bir yenisi ekleniyor.

Hal böyle olunca “suç işleyebilirsin” iddiasıyla özgürlüklerin kısıtlanacağını, masumların mahkûm edileceğini tahmin etmek kötümserlik ya da kehanet değil. İşte tam da bu nedenle derslerde, konferanslarda durmadan bunları anlatıyor, güvenlik uğruna gelecekte karşılaşılabilecek yeni tehlikelere dikkat çekiyorum.

Bu kez, daha önce olduğu gibi, Botsvana, Katar, Moritanya gibi alışık olmadığımız coğrafyalardaki gözlemlerimi tarihe not düşmek amacıyla sizinle paylaştım. Bunların yanı sıra seri katillerle evlenen kadınlar, roman yazmak için cana kıyan yazarlar, delil “eken” polisler, hastalarını öldüren hemşireler ilginizi çeker diye düşündüm. Ama tek toprak tanecığının yönlendirdi-

ği efsane soruşturmayı, tek fotoğrafa dayalı müthiş savunmayı, tek böceğin yasaklattığı idamı unutmayacağınıza eminim.

Bazı sorulara ben de sizin gibi yanıt arayanlardanım. Örneğin, şu yüksekte düştü mü, atıldı mı, itildi mi meselesi. Sıklıkla karşımıza çıkan bu bilmeceyi nasıl çözeceğiz? “Kusursuz cinayet yoktur!” demekten vazgeçmemek için ne yapmalıyız? Kanımca bunun tek bir yanıtı var. Şöyle ki:

Beynimiz muhteşem bir organ olsa da fırsatını bulduğunda bizi yanıltır. İnsanlar, kendi inandıklarına, tahminlerine, düşüncelerine daha yakın olan bir şeyin doğru olduğuna inanmaya meyillidir. Bu duruma “*cognitive bias*”, yani düşünsel tuzak diyoruz. Bu önyargı tehlikelidir, hele olay yerini inceleyenler için çok tehlikelidir. Çünkü ölümün kaza ya da intihar olduğuna inanırlarsa gördüklerini objektif olarak değerlendiremez, cinayet olabileceğini düşünmez ve kanıt toplamazlar.

Bir de soruşturmaları yürütenler açısından aynı ölçüde tehlikeli onaylama önyargısı, yani “*confirmation bias*” var. Bu da, araştırmayı hipotezlerini doğrulayacak şekilde yürütmelerine ve sonuç çıkarmalarına yol açar. Soruşturmaları yürütenleri, bilirkişileri, savcı ve yargıçları düşünsel tuzaklardan ve onaylama önyargısından kurtarmak zorundayız.

Suçun aydınlatılması insanlık tarihi kadar eski bir uğraş. Özellikle cana kastedenlerin bulunup bir biçimde cezalandırılmadan yola devam edilemeyeceği biliniyordu. Geliştirilen tüm yöntem ve teknolojilerin hedefi buydu, öyle olmaya da devam ediyor. Geçtiğimiz yüzyılda soruşturmaların sihirli değneği parmak izleriydi. Şimdilerde buna DNA analizleri eklendi. Çok yakında parmak izinden ya da saldırganın olay yerinde damlayan kanından renkli fotoğrafını elde edecek hale geleceğiz.

Bulunan bir kemik parçasının sahibinin nerede doğup nerede yaşadığını bulabileceğiz. Yüz yıl önce kırmızı bir lekenin kan olup olmadığını dahi anlayamıyorduk. Her şey o kadar hızlı geliyor ki, on yıl sonra suçla mücadelenin nereye ulaşacağını ön-

görmek zor değil. Artık hedef, suçu aydınlatmak değil, önlemek. Bu nedenle yapılan araştırmalar artık “düşünce okuma” üzerine odaklı. Size inanılmaz gelecek ama yol yarlandı bile. Nasipse, gelinen noktayı gelecek kitabımda okursunuz.

Prof. Dr. Sevil Atasoy, 2019

Katil seven kadınlar

Nereye baktığın değil, ne gördüğün önemlidir.

Henry David Thoreau (1817-1862)

Kimi zaman hayatlarını mahkûmlarla birleştiren kadınların haberini okuruz. Onlar, suç işlediği için cezaevine giren erkeklerin eşleri değil, ellerine çok sayıda masumun kanı bulamış azılı katillere gönül verenler.

Suç işleyenlere ilgi gösteren, derin bir duygusal bağ geliştiren, sonunda işi evlilikle noktlayanlar sadece kadınlar değil, az sayıda da olsa katil kadınlara âşık olan erkekler de var. Bu garip ilişkilerin nedenini anlamaya çalışan çok sayıda araştırma bulunuyor (1).

Aslında kitlelerin seri katillere her zaman ilgisi olmuştur, tıpkı zenginlere, sinema artistlerine olduğu gibi. Yaşamlarını, ilişkilerini, giyim kuşamlarını, yiyip içtiklerini merak ederler. Kimileri fotoğraflarını, onları anımsatan hatıra eşyalarını toplar. Onların mumya heykellerinin yer aldığı müzeleri gezer. Eğer siz de onlardan biriyseniz ve yolunuz Floransa'ya düşmüşse, Camillo Cavour Caddesi'ndeki Museo Criminale'nin Seri Katiller bölümünü mutlaka görmüşsünüzdür. Turistlerin bazıları için bu müze, sanat dolu güzelim kentin en iğrenç yeri, bazılarına göre ise hoşça vakit geçirilecek en eğlenceli mekândır. Akıl almaz işkencelere başvuran, her yaştan sayısız masumu gözünü kırpmadan öldüren ve bunu yakalanıncaya, teslim oluncaya ya da ölünceye dek sürdüren bir seri katile insan neden ilgi duyar? New York Eyalet

Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nden David Schmid *Natural Born Celebrities: Serial Killers in American Culture* (Ünlü Doğanlar: Amerikan Kültüründe Seri Katiller) adlı kitabında şöyle açıklar:

“Şu gerçeği kabul etmeliyiz ki, ünlü bir seri katil etkili ve ekonomik biçimde iki ihtiyacı karşılar: Ölüm ve şöhret.”

Aslında polisin seri katillere fazla ilgi gösterenleri yakından izlemesi gerekir. Seri katillere hayranlık besleyenler arasından katillerin çıktığı, gelecekte seri katil olacakların, uzunca bir süre cezaevindekilerle iletişimde kaldığı örnekler var. Tıpkı yaşlı kadınlara tecavüz edip öldüren James Rode'un, cezaevindeki Ted Bundy'den akıl aldığı gibi. Ted Bundy deyince, artık katil seven kadınlar konusuna dönme vakti geldi demektir.

Katil olduğuna bir türlü inanamadı

Hukuk fakültesi öğrencisiyken bir kriz merkezinde çalışmış olan Ted Bundy, bilinen seri katillerin en yakışıklısı ve çekicisi olarak suç tarihine geçmiş olmalı. 1974 ile 1978 arasındaki dört yılda, ABD'nin pasifik kıyısındaki kuzeybatı bölgesinden güneydoğudaki Florida'ya kadar olan coğrafyada, sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte otuzdan fazla güzel ve genç kadını, yardıma ihtiyacı olduğunu söyleyerek kandırdı ve en az kendi kadar ünlene kaplumbağa tipi Volkswagen aracıyla kaçırıp tecavüz etti, öldürdü ve kısmen de olsa cesetlerini yedi.

Ted Bundy, 1975 yılının Ağustos ayında, çaldığı turuncu kaplumbağa tipi Volkswagen aracıyla şehirlerarası karayolunda gidiyordu. Trafik polisinin “sağa çek” komutuna uymayınca önü kesilerek durduruldu.

Memur, şoför mahallinin yanındaki yolcu koltuğunun eksikliğini fark edince, aracın içini ve bagajını inceledi. Bir kar maskesi, iç çamaşırından yapılmış ikinci bir kar maskesi, kelepçeler, çöp poşetleri, ip, buzdolabı ve bir levye bulundu. Bu

mın hırsız olduğunu düşündü önce. Şüphe üzerine evini aradılar, faili bulunamayan genç kız cinayetleriyle bağlantısını kanıtlayabilecek bir ipucuna ulaşamadılar. Marangozluk aletlerinin bulunduğu odanın bir dolabındaki, kaçırıp öldürdüğü kızların polaroid fotoğraflarının yer aldığı albümü de bulamadılar.

Ted Bundy cinayetlerinin ilk dönemi, elinden kaçırdığı bir kurbanın onu yakalatmasıyla Şubat 1976'da son buldu. Sadece bir kadını alıkoymak ve tecavüz etmekle suçlandı, savcı 1 ila 15 yıl arası hapis cezası istedi. İşlediği cinayetlerden henüz kimse-nin haberi yoktu.

7 Haziran 1977 günü cezaevinden 60 kilometre kadar uzaklık-taki duruşma salonuna götürüldü. Kendi savunmasını yapacağı-nı ileri sürmüş, avukat istememişti; yargıç, el ve ayaklarına ke-lepçe takılmaması talebini kabul etmişti. Bu, onun ilk kaçıışı ol-du. Yakalandı, cezaevine kondu, 30 Aralık 1977'de yeniden kaçtı. Önce Florida Eyalet Üniversitesi yurdunda kalan iki kız öğrenci-yi katletti, ardından henüz 12 yaşındaki Kimberly Leach'i okulun-dan kaçırarak ormana götürdü ve öldürdü.

15 Şubat 1978'de polis memuru David Lee, kaplumbağa ti-pi bir Volkswagen'in çalıntı olduğunu fark ederek aracı durdur-du. Çalıntı araç sürücüsünü karakola götürürken onun FBI'nın *En Çok Aranılan On Kaçak* listesinin ilk sırasındaki Ted Bundy oldu-ğunu bilmiyordu. Her duruşması yüzlerce gazeteci tarafından iz-lenen, kaldığı cezaevinin dışında lehte-aleyhte pankartlı gösteri-lerin eksik olmadığı Bundy, elektrikli sandalyeye oturduğunda ta-rih 24 Ocak 1989'du, 42 yaşındaydı. Cezaevindeki yıllar boyunca aldığı yüzlerce aşk mektubunun yazarları arasından Carole An-ne Boone'u seçmiş, bir duruşma sırasında ona evlilik teklif etmiş, gardiyanlara verdiği rüşvetler sayesinde ondan bir de kız çocuğu olmuştu.

Aslında Carole Anne Boone, Ted Bundy'nin yabancıları değil-di. Hukuk fakültesi öğrencisiyken çalıştığı kriz merkezinde ta-nışmış, iyi arkadaş olmuşlardı. Bundy'nin ilk yakalanışında, ya-

ni sadece alıkoyma ve tecavüzden yargılandığı sırada her duruşmaya gelmiş, onun ne kadar nazik, sevecen, dost biri olduğunu mahkeme karşısında anlatmıştı. Cezaevinden kaçışlarına da onun yardımcı olduğu sanılıyor. Bundy, cinayetlerden yargılandığında başlangıçta hiçbirini üstlenmedi. Zaten dış izi dışında aleyhinde delil de yoktu. Kadın, bu süreçte de bütün gücüyle âşık olduğu adamı savundu; gazetelere, televizyonlara beyanatlar verdi, yazarlarla görüştü ve artık kocası ve kızının babası olan adamın ne kadar iyi bir insan olduğunu anlatıp durdu. Gün geldi Ted Bundy yaptıklarını birer birer itiraf etmeye başladı. Bunun üzerine Carole Anne Boone, Bundy'nin idamından üç yıl önce ondan boşandı, kızını alıp gitti ve kayıplara karıştı.

İşte, katil seven kadınların bir bölümü tıpkı onun gibi âşık oldukları erkeğin gerçek yüzünü bilmeyen, bilmek istemeyen, öğrendiklerinde ise kondurmayanlar. Ama başka kadınlar da var.

Seri katil grupiyeleri

Ünlülerle yakın ilişki içinde olmaya çalışan ve bu uğurda ünlülerin peşinden giden gençlere psikolojide grupiye (İng. *groupie*) deniyor. Sanatçı, oyuncu ve müzisyenlerin grupiyeleri gibi seri katil grupiyeleri de var. Bunlar genel olarak seri katillere hayran olabilecekleri gibi, sadece özel birine yönelik romantik duygular da besleyebilirler. Genellikle kadın olan seri katil meraklıları arasında az da olsa erkekler de yer alır. Bu garip düşkünlüğe “kurtarıcı fantezileri”nin neden olduğunu söyleyenler var. Yani, kötü bir adamı sevgiyle iyileştirme umudu. Öte yandan bir seri katilde “kusursuz erkek arkadaşı” bulmak da mümkün. “Orada bana âşık biri var, ama bana sert davranamıyor, bağırıp çağıramıyor, istediğimi yapabilirim, istediğim yere gidebilirim” gibi. Ünlü olma kaygısını da yabana atmamalı. Cezaevindeki bir seri katil medyanın her zaman ilgisini çeker. Dolayısıyla onun sevdiği kadının da ünlü olma ihtimali yüksek: Cezaevinde

görüŖecek, duruşmalara gidecek, böylelikle ona mikrofon uza-
tacaklar, televizyon ekranlarına çıkacak. Kimileri için seri katil
demek, erkeklerin en vahşisi, en güçlüsü, en acımasız demek.
Böyle biriyle uzaktan aşk yaşamak hem gücü ve vahşeti paylaş-
mak hem de ondan zarar görmemeyi garantilemek demek.

Bu arada katilin Ted Bundy gibi yakışıklı olması da gerekmiyor.
Otuz üç genç erkeğ i öldürüp evinin döşemesinin altına gömen 150
kiloluk eşcinsel John Wayne Gacy bile cezaevinde evlenmişti.

İşin ilginç yanı, ömrünü demir parmaklıklar arkasında geçire-
cek erkekleri beğenenlerin önemli bir bölümü iyi eğitilmiş, hatta
çekici kadınlar. Kimi zengin, kimi evli, hatta çocukları var. Eği-
time gelince psikoloji, kriminoloji, ceza adaleti gibi suç ve suç-
luyla ilgili alanlarda okumuşlar; suç önleme, suçlu tretman ve re-
habilitasyonunda çalışmışlar. Sevdiği erkek için her türlü maddi,
manevi fedakârlığ a, hatta suç işlemeye bile razılar. İşte öyküsü-
nü okuyacağınız, sekreterlikten emekli, evli barklı, iki oğul anne-
si Bayan Toby Young onlardan biri.

Köpek kafesinde mahkûm kaçırın kadının öyküsü

Bayan Toby Young, emekli olduktan sonra ne ile meşgul ola-
cağını bilemedi. Canı çok sıkılıyordu. Bir gün televizyonda izle-
diği belgeselden mahkûnların topluma yeniden kazandırılmasın-
da hayvan sevgisini geliştirmenin yararlı olduğunu öğrendi. Önce
belediyenin köpek barınağında çalıştı, hayvanların nasıl eğitile-
ceğini öğrendi, ardından Güvenli Barınak'ı (*Safe Harbor Prison
Dog Program*) kurdu ve yakınlardaki Kansas Lansing Cezaevi'nin
müdürünü ziyarete giderek projesini anlattı. Kısa süre sonra gö-
nüllü mahkûmlar arasından özel olarak seçilenlere, köpek eğiti-
mi konusunda dersler vermeye başladı. Belediyenin barınakların-
da yaşayan köpeklerden yaralı, istismara uğramış, ürkek ve içine
kapanık olanlarını seçmişti.

Güvenli Barınak'ın çok sayıda çalışamı olduğu halde Bayan

Toby her sabah, üzerine siyah bir köpek patisi resmedilmiş beyaz minibüsün direksiyonuna geçiyor, köpekleri kafes içinde cezaevine taşıyor, kendi elleriyle mahkûmlara zimmetliyordu. Kimi zaman gün boyu çalışmaları yerinde izliyor, eğitimi tamamlananları, kendilerine bir sahip bulacağından emin olarak, barınağına geri götürüyordu. Hayvanların büyük bölümü sabah bırakılıp akşam alınıyordu. Ağır psikolojik travma geçirmiş köpeklerin, bu gidip gelmelerden zarar görebileceği endişesiyle, geceyi üzerine zimmetlendiği mahkûmun tek kişilik hücresinde geçirmesine izin veriliyordu.

Bayan Toby, haftanın 50 saatini cezaevinde geçiriyordu ve hayatında hiç olmadığı kadar mutluydu. Adam öldürecek ölçüde katı yürekli bir insan ile her türlü istismara uğramış bir köpek arasındaki sevgi ve dayanışmanın adım adım gelişmesini izlemekten güzel bir şey yoktu. Güvenli Barınak, sadece 18 ayda bin kadar köpeği eğitip yuva sahibi yapmak gibi olağanüstü bir başarıya imza attı. Ünü ülke geneline yayıldı.

John Manard, köpek eğiten mahkûmlardan biriydi. Henüz 17 yaşındayken birini öldürmüş ve ömür boyu hapisle cezalandırılmıştı. Vücudunun yarısı dövmelemlerle kaplı, karnını boydan boya "Hooligan" sözcüğü örten, 64844 numaralı genç mahkûm, Lansing Cezaevi'nde liseyi bitirmiş, gitar çalmayı öğrenmiş, Bayan Toby'nin köpekleriyle tanışmadan önce şartlı tahliye edilebileceği 2028'den önce cezaevinde öleceği korkusuyla günlerini geçiren bir adamdı.

John, otuza yakın köpek eğitti. Hepsi çok kötü durumda hayvanlardı. Geceleri Manard'ın hücresinde kaldılar. Bu arada Manard sadece köpeklerle değil, Toby Young'la da arkadaş oldu. Bir sabah "Size âşığım" dedi, kendinden yirmi bir yaş büyük kadına. Adamın gençliği mi, orantılı vücudu mu, dövmelemleri mi, yoksa her sabah eline tutuşturduğu, küçücük kâğıtlardaki tatlı sözcükler yüzünden mi bilinmez, Bayan Toby bu ilanı aşkı yanıtlamakta gecikmedi: "Ben de!" 2005 yılı Aralık ayında, "Eğer buradan kaçabilirsem, benimle

gelir misin?” diye sordu mahkûm. “Evet” dedi kadın.

12 Şubat 2006 Pazar günü öğleden sonra, Kansas Eyaleti Lansing Cezaevi sakinleri, genç adam ile Bayan Toby’yı son kez bir arada gördüler. Aynı gece John Manard’ın cezaevinden kaçtığı anlaşıldı ve aynı gece Bayan Toby Young’ın kocası itfaiyeden emekli Pat Young, tabancalarının ve karısının ortadan kaybolduğunu polise bildirdi.

Ertesi gün, kadının bir ay kadar önce cezaevine 20 dakika kadar uzaklıkta bir depo kiraladığı, 40 bin dolarlık emeklilik tazminatını bankadan çektiği ve bunların hiçbirinden kocasının haberi olmadığı ortaya çıktı.

Polisin ilk işi depoya gitmek oldu, içinde beyaz bir minibüs buldu. Tahmin ettiğiniz gibi, Güvenli Barınak’ın, kapısına siyah bir köpek patisi resmedilmiş minibüsüydü bu. İçinde boş bir kafes vardı. Kafeste de Manard’ın saçları.

Manard ve Toby 24 Şubat 2006’da yakalandılar. Toby 27 ay hapis cezası aldı, yedi kez intihara teşebbüs etti, kefaletle serbest kaldı, kocasından boşanıp başka bir kente taşındı, tekrar evlendi. Manard ise Kansas’taki El Dorado Yüksek Güvenlikli Cezaevi’ne nakledildi ve 2028’teki şartlı tahliye umudunu tamamen kaybetti. Bu işten en kârlı çıkan kişi, kaçışa yardım eden bir Lansing gardiyanı oldu. David McKune, ele geçirdiği aşk mektuplarını gazetecilere göstererek hayatını kazanmayı sürdürüyor.

Sevgilisini helikopterle kaçıran kadın

Psikologlar, 1930’lardan bu yana, cezaevinde tecavüz, gasp, adam öldürme gibi şiddet suçlarından yatanlara karşı cinsel duygular beslemeye *hibristofiliya* diyor (2). Suçlu olduğu halde sevmekten değil, suçlu olduğu için sevmekten söz ediyoruz. Kimileri hayal kurmakla yetiniyor, kimileri bir adım öteye gidip mahkûmla mektuplaşıyor, nihayetinde evlenenler de çıkıyor. Tıpkı az önce öyküsünü okuduğunuz Bayan Toby gibi hayalleri ger-

çeğe dönüştürmek üzere sevgiliyi cezaevinden kaçırmaya kalkışanlar da olmuyor değil. Sanırım henüz kimse 40 yaşındaki Bayan Joyce Mattox kadar cesaret gösteremedi. O, silahlı soygun ve adam öldürmeye teşebbüsten 40 yıla mahkûm, 36 yaşındaki sevgilisi Jesse Glenn Smith'i helikopterle kaçırdı.

Başlangıçta sadece mektuplaşmaktaydılar. İlerleyen zamanda kadın, mahkûmu ziyarete başladı, Bir yıl geçmeden kaçış planları yapmaya başladılar. Bayan Mattox gezinti amaçlı bir helikopter kiraladı, pilotu silahla tehdit etti, helikopteri cezaevi avlusuna indirtti. Sevgilisi Jesse'nin yanı sıra iki mahkûmu daha alarak havalandılar. Bu arada ateş ederek kendilerini durdurmaya çalışan iki güvenlik görevlisini vurdular. Dört güne varmadan yakalandılar. Kadın, helikopter kaçırmaktan 40 yıl, pilotu kaçırmaktan bir 42 yıl daha ceza aldı. 1985 kışında hapse girdi, 19 yıl yattıktan sonra 2004'te salıverildi.

Sevgilisi için kadın öldürmeye kalktı

Uzun sarı dalgalı saçları omuzlarına dökülen Veronica Compton güzel bir kadındı ve henüz 24 yaşındaydı. Yeğeniyle birlikte, yaşları 12 ile 28 arasında değişen on iki kadın ve kıza tecavüz eden, boğarak öldüren ve yargılanmayı bekleyen Kenneth Bianchi'ye âşık oldu. Önce mektuplaştılar, ardından Veronica seri katili ziyarete başladı. Doğal olarak kaçış hayalleri kurdular. Kenneth ve yeğeni Angelo Buono'nun yakalanmaları bir hayli sürmüş, basın onları Hillside Canavarları olarak defalarca manşete taşımıştı. Veronica'ya göre onlar cezaevindeyken benzeri bir cinayet işlense, onların Hillside Canavarları olmadıkları kanıtlanacak, böylelikle sevgilisini salıvermek zorunda kalacaklardı.

Hiç de fena olmayan bir plan yaptılar. Kenneth Bianchi sperm sıvısını cezaevi dışına çıkarttı ve Veronica'ya teslimini sağladı. Veronica bir kadını boğarak öldürecek, olay yerine Bianchi'nin sperm sıvısını bıraksın, Bianchi ise sıradan cezaevi

dan cinayeti işlemediği anlaşılabacak, dolayısıyla serbest kalacaktı.

Veronica öldüreceği genç kurbanı bir barda buldu, geceyi birlikte geçirmeye ikna ederek kaldığı motele götürdü, 26 yaşındaki Kim Breed'i uyurken boğmaya çalıştı ama başaramayıp kaçtı. Kısa bir süre sonra yakalandı, 1981'de ömür boyu hapse mahkûm oldu. Cezaevindeyken önce altı kadını öldürmüş başka bir seri katile, ardından mahkûmlara suç ve ceza üzerine konferanslar veren bir uzmana tutuldu. Uzmanla evlendi, cezaevinde bir kız çocuğu doğurdu, 15 yıl yattıktan sonra 1996'da denetimli serbestlikten yararlanarak serbest kaldı. Bu arada katil Kenneth Bianchi'nin, Shirlee Joyce Book adlı bir kadınla evlendiğini yazmadan geçmeyelim. Aslında Shirlee başlangıçta Ted Bundy ile evlenmeyi aklına koymuş, kabul görmeyince ilgisini Kenneth'e çevirmişti.

Niyeti farklı kadınlar

90'lı yıllarda seslendirdiği "Cesaretin Var mı Aşka" şarkısıyla ünlenen Gülay da mahkûmla evlenenlerden. Ancak onunkisi mecburiyetten, bir katil grupiyeliği değil. Durumu bir televizyon programında dillendirdiği şekliyle kendi ağzından dinleyelim:

Şeffaf bir hayatım var ama kimseye de söyleme gereği duymadım. Cezaevindeki bir mahkûmla evlilik yaptım. Bir aşk vakası bu. Çok âşıktım birine. Ama birlikte olmamamız gerekiyordu. Sonu belliydi. Çok sevmeme rağmen ayrılmak zorundaydık. Bir daha bana dönmemesi için biriyle olmam gerekiyordu. Başka biriyle de olamayacağım için en ideal aday cezaevinden biriydi. Bana hayran olan biriyle evlendim. Tamamen formalite evliliği idi.

27 yaşındaki İranlı Nilüfer'in ise daha farklı bir öyküsü var:

yor. Koğuşunda 2009 yılında yeğenini öldürmüş bir genç var. O, bir çift ayakkabı için istem dışı bir cinayet işlemiş. Şimdi çok pişman. Hak-
kında verilen idam kararını takip edecek ve maktulün yakınlarını ce-
zadan vazgeçirmeye çabalayacak bir yakını yok. Onun bu durumunu
duyunca dava dosyasını takip etmeye ve maktulün yakınlarını idam
cezasından vazgeçirebilmek için onunla evlenmeye karar verdim.

Kaynaklar

1. Gurian E.A. Explanations of mixed-sex partnered homicide: A review of sociological and psychological theory. *Aggression and Violent Behavior*. 2013;18(5):520-6.
2. Bénézech M. De l'enditophilie à l'hybristophilie. *Annales Médico-psychologiques, revue psychiatrique*. 2016;174(6):509-13.

Marylin'in kanlı yastığı

Nedir ki eninde sonunda ölüm?
Ayrı düşmek değil mi aşinalardan?
Kapımı çalıp durma ölüm,
Açmam;
Ben ölecek adam değilim.

Cahit Sıtkı Tarancı

Bir olay yerinde açık ya da koyu kırmızı renkte bir leke ya da sıvı gördüğümüzde aklımız başımızdan gider. Neden mi? Çünkü eğer kan ise, elimizde paha biçilmez bir biyolojik örnek vardır da ondan.

Ünlü televizyon dizisi “Dexter”in meslekten olmayanlara bile öğrettiği kan lekesi analizinden, son on yılın yerli yabancı her türlü polisiye dizisine son noktayı koyan DNA analizine kadar, soruşturmaları yönlendiren başlıca kanıt, kandır. Belki daha öncesi vardır ama elimizdeki yayınlara göre bu altın değerindeki örneği kanıt olarak kullanıp katilin ensesine yapışan ilk kişi, 1247 yılında Çinli yargıç Sung Tz’u olmuştur. Neyi nasıl yaparak sonuca vardığını bu kitabın ilerleyen sayfalarında bulacaksınız. Ama şimdi, başa dönelim.

Akla gelen onlarca soru

Yüzyıllardır hırsızlıktan cinayete her türlü olay yerinde göze çarpan kırmızı renkte, ıslak ya da kuru bir leke, yanıtlanması gereken pek çok soruyu beraberinde getirdi. “Kan mı, değil mi?”

sorusuyla başlayan serüvene, zaman içinde “Kan ise, insan kanı mı?”, “İnsan kanı ise, mağdurun mu, failin mi?” gibi sorular eklendi. Şimdilerde hedef, kandan robot resim çizebilmek. İrk, etnik köken, cinsiyet, saç rengi, göz rengi, cilt rengi, göz şekli, kaş şekli, kulak şekli, burun şekli derken, gelinen noktada başlıca eksiklik kanın sahibinin yaşı.

Çünkü bütün faydalarına karşın ne parmak izi ne de DNA analizi kişinin yaşını söyleyebilir. Ayrıca elinizde bir parmak izi ya da DNA veri tabanı yoksa ya da bu veri tabanları olduğu halde elinizdeki parmak izinin ya da DNA'nın karşılığı yoksa, eliniz kolunuz bağlanır. Aşışıl gelmiş DNA analizleri sayesinde ulaşabildiğimiz birçok fiziksel özellik, kişinin yaşı bilinmediğinde pek bir işe yaramıyor. Şimdilerde ona da bir cevap bulundu gibi duruyor. Üstelik, daha olay yerindeyken ve 50-60 dakika gibi kısa bir zamanda.

Kanın rengi değişir

Bu satırları okurken kandan yaşı nasıl saptanabileceği hakkında biraz düşünmüşseniz eğer, kanda bulunan ve yaşlandıkça değişen birtakım unsurların bu amaçla kullanılabileceği aklınıza gelmiş olmalı. Nitekim yıllardır bu konuda çalışmalar yapan Igor Lednev de bu gerçekten yola çıkmış.

Bunların arasında kana kendine özgü kırmızı rengi veren hemoglobin uzunca bir süredir aday molekül olarak değerlendiriliyor. New York Üniversitesi'nde çalışan analitik kimya uzmanı Igor Lednev, yıllardır Raman spektroskopisi adlı bir tekniği kullanarak adli bilimlere katkıda bulunuyor. Bu tekniğe, adli bilimler açısından önem taşıyan liften boyaya, mürekkepten uyuşturucuya pek çok maddenin kimyasal bileşenleri ve moleküler yapısının incelenmesinde başvurulur.

Dr. Lednev ve arkadaşları, Raman spektroskopisiyle tükürükten ve kandan cinsiyet, hem kandan hem de semenden ırk, bu kez aynı yöntemle kanın hemoglobininin yola çıkarak mağdur

ve faillerin yaşını belirlemeye çalışmış (3).

Bir yaşından küçük çocuklardan, ayrıca 11-13 yaş arasında-ki ergenlerden ve 43-68 yaş arası yetişkinlerden topladıkları kan örneklerini incelediklerinde, bunların dahil oldukları yaş gruplarını yüzde 99 doğrulukla saptayabilmişler. Üstelik örneğe hiçbir zararı olmayan bu belirtimi daha olay yerindeyken taşınabilir Raman spektroskoplarla da yapmak mümkün. Ancak bu yaş aralığının çok geniş olduğu ortada. Kısacası, kan lekesinin sahibinin tam yaşını söyleyebilmek için daha birkaç fırın ekmek yememiz gerekiyor (4).

Kan lekesinden, nasıl ve neyle öldürüldüğünü anlatırım

Çevredeki kan lekelerinin büyüklüğünden, şeklinden, yönünden, sayısından ve bir dizi daha geometrik özelliğinden yola çıkarak olayın nasıl gerçekleştiği hakkında bir fikir elde edebiliyoruz. Türkiye’de henüz emekleme aşamasında olsa da, olay yerinin yeniden canlandırılması, bir başka deyişle rekonstrüksiyonu, Batı ülkelerinde önemsenen bir uzmanlık alanı. Nitekim biz de Üsküdar Üniversitesi’ndeki adli bilimler lisans ve lisansüstü derslerimizde rekonstrüksiyon üzerinde bir hayli duruyoruz. Hatta bu yöntemi bilirkişilik yaptığınız bazı davalarda da kullanma fırsatınız oldu.

Kan lekesi örüntü (pattern) analizi kişilerle olay yeri arasında bağlantı kurar. O kadar ki, bir yaralanmaya ya da eyleme özgü kan lekesi örüntüsü, güçlü bir delil olarak da işe yarar (5). Bunlardan biri “arteryel”, yani atar damar kan lekesi örüntüsüdür ve eylem sırasında kullanılan ateşli silahın ya da künt cismin niteliğinin bulunmasında kullanılır (6).

Buna karşılık, duvarda sürtünme, tabanda göllenme gibi, kan lekesinin belirli bir örüntü oluşturmadığı, dolayısıyla kullanılan silah, kişilerin birbirine göre durumu, hareket yönü gibi bilgiler edinilmesini imkânsız kılan durumlar da olur. Ayrıca iç kanama yüzünden ölüme yol açan bir büyük damardan damlayan kan,

kesilen parmaktan akan kan kadar az olabilir. Ceset olay yerinde değilse, sadece küçük bir kan lekesinden yola çıkarak yorum yapmak doğru olmaz.

Örüntü uzmanlarının çaresiz kaldığı noktada, kanın başka özelliklerinden yararlanmak mümkün. 2014 yılında Kaliforniya Eyalet Üniversitesi'ndeki bir araştırmacı ekip, ateşli silah yaralanması sonucunda sıçrayan kanda, mikroRNA (miRNA) tiplemesiyle merminin geçtiği dokuyu belirleyebildiklerini yayınladılar (7). Dört yıl sonra aynı ekip, yine kan lekesinin miRNA tiplemesiyle bu kez damlayan kanın karaciğere saplanan bıçak yarısından kaynaklandığını gösterebildi (8).

Yoksa kahve falına mı bakıyoruz?

Kan lekesi örüntü analizi, dünyanın pek çok mahkemesinde kabul gören bir alan. Bununla birlikte kimi araştırmacılar son yıllarda yapılan uygulamaları sorgulamaya başladı. Buna ben de dahilim. Bunun birkaç dayanağı var. Bir kere kendisini kan lekesi örüntü uzmanı olarak tanımlayanların bu alanda geçtikleri eğitimi masaya yatırmak gerekiyor. Çünkü alanın formal bir eğitimi yok. Kısa süreli sertifikalandırmalar, hatta internet üzerinden alınan uzaktan eğitimler sonucunda böyle bir unvan alıyorlar. Bir başka sorun, aynı lekelere bakan iki uzmanın farklı sonuçlara ulaşması. Bu da, yöntemin henüz standartlarının bulunmadığını bize kanıtlıyor. Peki, böylesine güvenilir olmayan bir yöntem, özellikle Amerikan mahkemelerinde nasıl yer buldu? Jüri üyelerinin kararını nasıl böylesine etkileyebildi?

Unutmayalım ki dış izlerinin incelenmesi de benzer bir süreçten geçmiştir. Dış hekimlerinin verdiği bilirkişi raporlarına güvenerek on yıllar boyu cezaevinde tutulan kişiler, DNA analizleri sayesinde masum oldukları anlaşılıp salıverildiğinde, dış izlerinin artık incelenmemesine karar verilmişti. Yoksa sihirli bir değnek gibi görülen kan lekesi örüntü analizi de birkaç yıl içinde terk edilebilir mi?

Sıçrayan, damlayan ya da sürülen kanın meydana getirdiği şekillerin incelenmesinin yarım yüzyıllık bir geçmişi var. Karısını öldürmekle suçlanan Ohio'lu doktor Sam Sheppard'ın davasında tanınmış kriminalist Paul Leland Kirk'ün verdiği rapor, yargılamanın yönünü tamamen değiştirmiş ve 12 yıl tutuklu kalan doktorun beraatini sağlamıştı. 1902 doğumlu olan Paul L. Kirk, kimya lisans ve yüksek lisansının üzerine biyokimya doktorası yapmış ve mikroskobik incelemeler konusunda uzmanlaşmış bir adli bilim uzmanıydı. 1937'de Kaliforniya Üniversitesi Berkeley Kampüsü'nde kriminoloji programını başlatmıştı. Aslında program, modern Amerikan polisliğinin babası ve ceza adalet sisteminin kurucusu kabul edilen Berkeley Emniyet Müdürü August Volmer'in fikri ve teşvikinin sonucuydu. Bundan tam elli sekiz yıl sonra Paul Kirk'ün kurduğu bölümde bir başka adli bilimci ve kimyacı George F. Sensabaugh Jr. ile birlikte çalışma fırsatı bulmuştum. Berkeley deneyiminin Türkiye'ye ne kazandırdığını başka bir kitabımda anlatırım.

Tekrar Paul Kirk'e dönecek olursak, ününü 1942-1945 yılları arasında hükümetin kendisini mikroskop konusundaki ustalığını göz önüne alarak Manhattan Projesi'ne davetine borçludur. Bilindiği gibi Manhattan Projesi, İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Birleşik Krallık ve Kanada'nın desteğiyle yürüttüğü, nükleer silah üretmeye yönelik gayretleridir. Proje sayesinde imal edilen atom bombalarının 1945 Ağustosunda Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine atıldığında 200 bin kişinin ölümüne neden olduğu unutulmamalı.

Karısını öldüren doktorun öyküsü

Sıcak bir temmuz gecesi idi. Ünlü sinir cerrahı Sam ve dört aylık hamile karısı Marilyn, göl kıyısındaki malikânelerinde yemeğe davet ettikleri konuklarını yolcu ettikten sonra dinlenmeye çekildiler. Doktor, oturma odasındaki kanepeye uzandı ve uyuyakaldı. Ka-

rısının ıgıllıklarıyla kendine geldiğinde güneş doğmak üzereydi. Koşarak üst kata çıktı, yatak odasına daldı ve ensesine aldığı darbeye yere düşerken gördüğü son şey, Marilyn'in yatağın üzerindeki kanlı cesedi oldu. Saniyeler içinde kendine geldiğinde bir karaltının yularlanırcasına aşağıya indiğini ve kapıdan dışarı fırladığını fark etti. Toparlandı ve göle doğru koşmakta olan adamın peşine takıldı. Bir hayli yaklaştığında can havliyle üzerine atladı. Ama adam ondan daha atik davranarak yüzüne yumruk attı. Doktor kendine geldiğinde bedeninin yarısı suyun içindeydi. Bütün bunlar doğru mu bilinmez. Ama doktor, olanları mahkemede bu şekilde anlattı.

Sabah saat 05.40'ta, komşulardan birinin telefonu çaldı. Arayan doktordu ve yardım etmesi için yalvarıyordu. Komşu ve karısı malikâneye geldiklerinde doktorun belden yukarısının çıplak olduğunu, ıslak pantolonunun bir dizinin kanlı olduğunu gördüler. Kısa zamanda olay yerine gelen polisler doktorun şokta olduğunu, doğru dürüst konuşamadığını not ettiler. Evin köpeğinin havladığını duyan olmamıştı.

Bütün bu olan bitenler sırasında Sheppard ailesinin 7 yaşındaki küçük oğlu, annesinin öldürüldüğü yatak odasının yanındaki odada bulunan yatağında mışıl mışıl uyuyordu.

Doktorun kol saati, yüzüğü, anahtarları ortada yoktu (bunlar daha sonra bez bir torba içinde malikânenin arkasındaki çalılık-lar arasında bulundu). İçeri giren her kim ise, bunları da aldığı sonucuna vardılar.

Tek şüpheli doktordu. 18 Ekim 1954'te yargıç önüne çıktı. Aynı yıl, 21 Aralık'ta ömür boyu hapse mahkûm oldu. Avukatlarının sayısız başvurusu üzerine, karar on yıl sonra usul yönünden bozuldu ve yeniden yargılanmasına karar verildi.

Kanlı yastığın fotoğrafı

Kadının öldürülmesinde kullanılan bıçak hiçbir zaman bulunamadığı halde Ötopsis Raporuna dayanarak yargıların bir "cerra-

hi bıçak” ile meydana geldiğini iddia eden ve Sam Sheppard’ın mahkûmiyetinde çok önemli bir payı bulunan Dr. Samuel Gerber, yeniden yargılama sırasında ünlü avukat F. Lee Bailey’in yürüttüğü çapraz sorguda bu görüşünden vazgeçti.¹ Bununla birlikte Sheppard’ı kurtaran, Paul Kirk’ün kan lekesi örüntü analizine dayanan raporu oldu.

Şöyle ki, Paul Kirk, avukatların talebi üzerine, deliller arasında bulunan kanlı yastık kılıfını ve çarşafı cinayetten bir yıl sonra incelemiş ve katilin solak olduğu sonucuna varmıştı. Halbuki doktor sağ elini kullanıyordu.

Geriye düzgünce taranmış saçları, iyi bir terzi elinden çıkmış takım elbisesi, büyük bir titizlikle bağlanmış kravatı, tel çerçeveli yuvarlak gözlükleriyle Paul Kirk, jüriye birbiri ardı sıra yastığın ve çarşafın defalarca büyütülmüş fotoğraflarını gösterdi, lekeleri birbirine bağlayan çizimleri ve karmaşık hesapları uzun uzun açıkladı. Öylesine kendinden emin konuşuyordu ki, jüri üyeleri fazla bir şey anlamamakla birlikte, Berkeley Üniversitesi’nin bu ünlü hocasının yazmış olduğu “Cinayet Soruşturması” adlı ders kitabının soruşturmayı yürüten polis biriminin kitaplığında bulunduğunu da öğrenince kararını verdi: Önceki jüri yanılmıştı. Doktor suçsuzdu, haksız yere on yılı aşkın bir süre cezaevinde tutulmuştu.

Sam Sheppard’ın beraatiyle sonuçlanan ikinci yargılama, tarihte sadece gelmiş geçmiş en başarılı savunmalar arasında yer almakla kalmadı, olayların yeniden canlandırılmasında kan lekesi örüntü analizinin önlenemez yükselişini de sağladı. İzleyen yıllarda bu teknik defalarca kullanıldı, sayısız mahkûmiyete ve bir o kadar beraate yol açtı. Gel gör ki, adli bilimlerin her alanında az ya da çok rastlanan talihsizlikler onun da başına geldi. İşte onlardan bir örnek.

1. Otopsi raporuna https://engagedscholarship.csuohio.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=coroner_docs_1954 çapraz sorguya <http://famous-trials.com/legacytrials/sheppard/gerbertestimony.html> linkinden ulaşılabilir. Erişim tarihi 29.06.2018)

Kanla gelen adaletsizlik

1986 yılı Temmuz ayında Richard Tandy Smith, henüz 28 yaşındaki John David Cederlund'u öldürmekle suçlandı. İddia makamı, Richard'ın genç adamı, parasını ve cebindeki uyuşturucuyu gasp etmek için öldürdüğünü ileri sürdü. Ertesi yıl Richard iki kadın polisin anlatımları ve dolaylı delillerle mahkûm edildi. Bu delillerden en önemlisi Tom Bevel'in verdiği rapordur.

Tom Bevel, kan lekesi örüntü analizi konusunda uzman bir polis memuruydu. Ceza Adaleti lisansından sonra Adalet Yönetimi yüksek lisans eğitimi görmüştü. Kısacası, herhangi bir fen eğitimi yoktu. Bununla birlikte, beyaz laboratuvar gömleği giymeyi severdi. Çok sayıda meslek derneğinin üyesiydi. Kırk altı eyalet ve on bir yabancı ülkede cinayet soruşturması yürüten üç binin üzerinde savcı, iddianamesinde onun kan lekelerini yorumladığı rapora yer vermişti. Sadece kararları yönlendiren raporlarıyla değil, örüntü analizi konusunda yazdığı kitaplarla da yıldızlaşmıştı ve bu alandaki bilgisini sorgulayacak kimse yoktu.

Memur Bevel'in, Richard Tandy Smith dava dosyasındaki raporu, cinayetle ilişkili bulunan bir otomobilin kapısı üzerindeki kan lekeleriyle ilgiliydi. Tom Bevel bunların "yüksek hızda" lekeler sınıfına girdiğini, bu tip bir dağılıma ateşli silah yaralanmalarında rastlandığını ve büyük bir olasılıkla genç adamın öldürülmesi sırasında sıçradıklarını ileri sürdü. Henüz DNA analizlerinin yapılmadığı dönemlerdi.

Yıllar sonra otomobilin kapısındaki lekeler yeniden incelendi. Gerçi kan lekesiydiler ama DNA profili öldürülen genç Cederlund'un profilini tutmuyordu. Hatta bilinen hiçbir cinayet mağdurunun profilini tutmuyordu. Richard Tandy Smith'e "*pardon*" dendi. Otomobilin kapısındaki kanın kaynağı hiçbir zaman bulunamadı.

Aradan yıllar geçti, Tom Bevel, Oklahoma polis teşkilatından emekli oldu. Üçleştirdi Kan Lekeleri İncileme şirketi kurdu ve

mahkemelere gerek kan lekeleri gerekse olay yeri canlandırması (*crime scene reconstruction*) konularında bilirkişilik yapmayı sürdürdü. Sadece bu konularla sınırlı kalsa iyi, Dr. Anthony Garcia'nın yargılanmasında çok daha özel bir alana el attı: Kriminal profillemeye dayalı bağlantı (*linkage*) analizi.

Hem kan lekesi hem profillemeye uzmanı

Nebraska, ABD'nin hemen ortasında yer alan yaklaşık 2 milyon nüfuslu bir eyalettir. Avrupalılar buraları işgal etmeden binlerce yıl önce Ponca, Sioux, Omaha gibi Kızılderili kabilelerinin yaşadığı bu bölgenin en kalabalık kenti olan Omaha, Missouri Nehri üzerindedir.

Polis, 15 Temmuz 2013 sabahı güneşin ilk ışıklarıyla birlikte Dr. Anthony Garcia'nın Omaha'ya 8 saat uzaklıktaki evini bastı. Aslında yirmi dört saat boyunca izlediklerinden, evde olmadığını pekâlâ biliyorlardı. Nitekim, birkaç saate varmadan karayolu polisi Garcia'nın aracını durdurdu ve Omaha'da işlenmiş dört cinayetle suçlandığını bildirerek onu tutukladı. Alkollü ya da uyuşturucu etkisinde olduğu besbelliydi.

Üç gün sonra yanına iki dedektif taktılar, tutuklandığında üzerinden çıkan Smith & Wesson SD 9 ile birlikte Omaha'ya gönderdiler. Silahın markası önemliydi. Çünkü iki ay kadar önce yeni emekli Dr. Roger Brumback ile karısını Omaha'daki evlerinde boğazlarından bıçaklanmış halde bulduklarında (yaşlı doktor aynı zamanda kurşunlanmıştı), bir balistik uzmanı olay yerinde ele geçen şarjörü incelemiş ve bir Smith & Wesson SD 9'a ait olduğunu bildirmişti.

Dr. Anthony Garcia'nın suçlandığı diğer iki cinayet ise beş yıl geride kalmıştı. Doktor, 13 Mart 2008'de tıp fakültesinden eve döndüğünde 57 yaşındaki hizmetçisi ile 11 yaşındaki oğlunun boğazlarını kesilmiş halde bulmuştu.

Aslında bu cinayetlere Dr. Anthony Garcia'nın birbirine bağla-

yan doğrudan hiçbir delil yoktu. İddianame, emekli polis Tom Bevel'in verdiği bilirkişi raporuna dayanıyordu ve Tom Bevel her iki olay yerindeki saldırganın davranış biçimine dayanarak, dört kişinin canını alan katilin aynı kişi, yani doktor olduğuna kanaat getirmişti.

Tom Bevel'in teorisi basitti. Dr. Anthony Garcia asistanlığından bu yana geçimsizliğiyle ün yapmış, kimsenin birlikte çalışmak istemediği bir hekimdi. Birkaç hastaneden kovulmuş, sonunda meslekten men edilmişti. Dolayısıyla doktorların ve yakınlarının canına kıyarak intikam alıyordu.

Bu görüşü akla yatkın olmakla birlikte, Tom Bevel daha önce hiç kriminal profillemeye dayalı bağlantı analizi yapmamış, bu konuda herhangi bir eğitim almamış, kurs dahi görmemişti. Çapraz sorguda kendisine yöneltilen teknik terimleri yanıtlayamadı, olay yerlerini karşılaştırmada kullandığı yöntemleri açıklayamadı.

Mahkeme, Tom Bevel'in bilirkişi raporunu değerlendirmeye almamış olsa da, savcı idam cezası istemeyi sürdürdü, 2018 Eylül ayında da Garcia'nın idamına karar verildi. Savunma avukatları doktorun alkolik ve akıl hastası olduğunu, cinayetler sırasında bilincinin yerinde olmadığını ileri sürerek onu idamdan kurtarmaya çalışsalar da, 2019 Temmuz'u itibariyle yeni bir gelişme yok. Ancak, duruşma yargıcı Gary Randall'ın idam cezasını imzalarken kalp krizi geçirerek hastanelik olduğunu ve kararı sanığın yüzüne karşı başka bir yargıcın okumak zorunda kaldığını belirtelim. Bu arada, idam cezasında ısrar eden Savcı Jeremy Jorgenson'un da üvey oğluna cinsel istismardan mahkemelik olduğunu ve barodan atıldığını söylemeden geçmeyelim.

Kaynaklar

3. Lednev I. Advancing Forensic Analyses with Raman Spectroscopy. *Spectroscopy*. 2018;33(3):40-2.
4. Doty KC, Lednev IK. Differentiating Donor Age Groups Based on Raman Spectroscopy of Bloodstains for Forensic Purposes. *ACS Cent Sci*. 2018;4(7):862-7.
5. Karger B, Rand S, Fracasso T, Pfeiffer H. Bloodstain pattern analysis - Casework experience. *Forensic Science International*. 2008;181(1-3):15-20.
6. Siu S, Pender J, Springer F, Tulleners F, Ristenpart W. Quantitative Differentiation of Bloodstain Patterns Resulting from Gunshot and Blunt Force Impacts. *Journal of Forensic Sciences*. 2017;62(5):1166-79.
7. Johnson DJ, Andersen C, Scriven KA, Klein AN, Choi MR, Carroll C, et al. A Molecular Method to Correlate Bloodstains with Wound Site for Crime Scene Reconstruction. *Journal of Forensic Sciences*. 2014;59(3):735-42.
8. Johnson D, Raymond D, Chen C, Quon M, Lis J, Choi M, et al. A Molecular Method to Detect Wound Cells in Bloodstains Resultant of Sharp Force Injuries for Crime Scene Reconstruction. *Journal of Forensic Sciences*. 2018;63(3):842-8.

İnek soktum, sucuk çıktı

Polis, “Geçtiğimiz ayın 15’i gecesi neredeydin?” diye sorduğunda, şans eseri hatırlayıp anlatsanız bile size kolay kolay inanmaz. Hele bir kere şüphelenmişse, ağzınızla kuş tutsanız yaranamazsınız.

Suçun işlendiği tarihte, suçun işlendiği şehirde olduğunuzda dair şüpheleri varsa, istediğiniz kadar inkâr edin, aksini ispat için güvenilir bir görgü tanığı, bir ATM işlemi, bir kamera, bir otel kaydının peşine düşer. Ama bunlara ulaşmak vakit ister, personel ister. Üstelik her zaman bulunmayabilir. Bulunsa da kimi zaman fazla işe yaramayabilir. Şimdilerde işlerini kolaylaştıran yeni bir yöntem var. Bunun için yapması gereken tek şey, “Uzat ellerini arkadaş” demek “tırnaklarını keseceğim!”

Evet, yanlış okumadınız. Kişilerin nereye seyahat ettiğini tırnaklarından anlamak mümkün. Elbette gününbirlik yolculuklardan söz etmiyorum. Farklı bir ülkeye gidip üç beş ay kalıp dönenler için geçerli şimdilik. Ama inanın pek yakın zamanda süreyi de uzaklığı da kısaltacak birileri mutlaka çıkar. Çünkü 2018 yılının adli bilimlerle ilgili kongrelerinin en popüler araştırmacıları, insanların nereden nereye seyahat ettiklerini tırnaklarından bulmaya çalışanlardı (9-12).

Nerede doğdun?

İzotop analizinin yüzyıla yakın bir geçmişi bulunuyor. Ekolojik, jeolojik, hidrolojik sistemlerin incelenmesinde kullanılan bu yöntem, 2010ların başından bu yana adli bilimlerin pek çok

alanında giderek önem kazandı. Kimliği belirsiz insan kalıntılarıyla karşılaşıldığında kişinin cinsiyeti, öldüğü sıradaki yaşı, boyu, ırkı, bedeninde yapısal bir anormalliğin bulunup bulunmadığı, ölümden önce yaşadığı fiziksel darbeler, geçirdiği ameliyatlara ve hastalıklar gibi adli tıpla ilgili soruları yanıtlamakta adli antropologlar devreye girer. Bu meslek grubunun sıkça karşılaştığı ve kimliğin belirlenmesi açısından önem taşıyan bir diğer soru, kişinin nerede doğduğu ve nerede yaşadığıdır. İşte izotop analizleri bu soruyu yanıtlamada adli antropologlara çağ atlattı. Gerçi jeologlar dışında kalan bizim gibi sıradan ölümlüler için henüz “*inek soktum, sucuk çıktı*” şeklinde yorumlanabilir ama, kullanılan yöntemler çok zor, uzun ve pahalı. Ayrıca aynı örneği inceleyen farklı laboratuvarlardan farklı sonuçlar bile alınabiliyor.

Ne yiyip içersen o'sun

Karbon, azot, oksijen, hidrojen, sülfür, stronsiyum, kurşun izotoplarının belirlendiği “çoklu izotop profilleri”nin (*multi-isotope profiles*), yanı sıra diş, kemik, saç ve tırnaklarda “izotopik araziler” (*isotopic landscapes – isoscapes*) inceleniyor ve elde edilen veriler sayesinde kişinin olası doğum yeri, ileri yaşlarda uzunca bir süre yaşadığı bölge, yakın geçmişteki yolculukları, hatta beslenme tercihleri anlaşılıyor. Bu amaçla kullanılan en yeni yöntemlerden biri, izotop oranı infrared spektroskopisi (IRIS). Bu adı bile zor söylenir yöntemle henüz sadece bazı bioelementler (hidrojen, karbon, azot ve oksijen) ve başlıca atmosfer gazları inceleniyor.

Kısacası, izotop analizleri, adli antropologlara coğrafi konum belirleme konusunda güçlü bir imkân sağlıyor. Dişlerin oksijen izotopları bebeklik ve çocukluk döneminde yaşanan coğrafyayı, kemikler ise yaşamın son yıllarındaki yiyip içilen çevreleri yansıtıyor. Üstelik her kemik aynı zamanda kimliği hakkında bilgi vermiyor. Kişi-

nin kaburga kemiğinden yaşamının son 5-10 yılı, uyluk kemiğinden ise son 20-25 yılını nerede geçirdiğini anlamak mümkün (13). Saç, uzunluğuna bağlı olarak, ölümden önceki üç ay ile bir yıl arası- nı, ayak başparmağının tırnağı da yine kişinin son bir yılını yan- sıtıyor.

İzotop analizleri sayesinde çözülebilmış çok ilginç soruşturma- lar var. Kaliforniya Eyalet Üniversitesi'nden Eric Bartelink ile ABD Savunma Bakanlığı laboratuvarlarından birinde görevli Les- ley Chesson'un örneğiyle başlayalım (14).

Bu kafatası nerede doğmuş, nerede gezmiş?

2010 yılında Güney Kaliforniya'da çölde bir kafatası bulun- du. Biyolojik profiline göre Latin Amerikalı genç bir kadına ait- ti. Polis, DNA profilini elindeki geniş kayıplar arşivinde ara- mış olsa da eşleşen birini bulamadı. 2017 yılında kafatasını Ka- liforniya Eyalet Üniversitesi'nin, San Francisco'nun 250 kilo- metre kadar kuzeyinde bulunan Chico'daki İnsan Kimliklendir- me Laboratuvarı'na gönderdiler. Uzmanların ilk işi, kişinin ne- rede doğduğunu belirlemek oldu. Kadın, Latin Amerika ülkele- rinden birinde değil, ABD topraklarında doğmuştu. Kafatasına takılı kalmış saçların oksijen izotop oranından, ölmeden önce- ki 13. ile 3. aylar arasında ülkenin kuzeydoğu, orta ya da batı- sında su içtiği, yaşamının son üç ayını da Teksas, Oklahoma ya da Florida'da geçirdiği sonucuna vardılar. Polis bu yeni ipuçla- rından yola çıkarak kafatasının sahibini bulabildi. Yeri gelmiş- ken, Kaliforniya eyaletinin ortalarında yer alan Chico Kimlik- lendirme Laboratuvarı'nın, antropoloji bölümüne bağlı olduğu- nu ve 2015 yılında aramızdan ayrılan Arnavut kökenli adli ant- ropolog Dr. Turhon Allen Murad tarafından 1972 yılında kurul- duğunu belirtelim. Chico, ABD'de üç ünlü adli antropoloji ho- casının birlikte eğitim, araştırma ve soruşturmalara katıldığı tek akademik birimdir.

Her derde deva izotop analizleri

İzotoplar sadece insan kalıntılarından yola çıkarak kalıntının sahiplerinin nerede doğdukları, nerede yaşadıkları sorularını yanıtlamakla kalmıyor, doping analizleri, bakterilerin nereden geldiği, sahte para ve eşyaların nerede imal edildiği, patlayıcıların kaynağı, paketlemede kullanılan malzemenin nereden satın alındığı, narkotiklerin menşei, koruma altındaki hayvanların nerede avlandığı, besinlere katılan yasadışı maddelerin kaynağı, insan kaçakçılığı, çevre kirliliğinin kaynağı gibi sayısız alanda kullanılıyor.

İzotop analizleri sayesinde ele geçen kenevir bitkisinin menşeinin delil olarak kullanıldığı ilk dava 1997'de Avustralya'da görüldü. Sanık Thomas Ivan Brettschneider'in kamyonunda ele geçen uyuşturucunun karbon 13 ve azot 15 izotop oranları, belirli bir tarlanın kiyle yüzde 95 oranında örtüşünce mahkûmiyet verildi. Bu tarihten sonra yakalanan esrar ve marihuana örneklerinin yetiştirildiği tarlaların coğrafi bölgesinin saptanması amacıyla izotop analizleri Brezilya'dan Alaska'ya pek çok davada kullanılmaya başlandı. Hatta marihuananın açık havada mı yoksa kapalı mekânda mı yetiştirildiği de izotop analiziyle belirlenebiliyor (15).

Kaynaklar

9. Mancuso CJ, Ehleringer JR. Resident and Nonresident Fingernail Isotopes Reveal Diet and Travel Patterns. *J Forensic Sci.* 2019;64(1):77-87.
10. Mancuso CJ, Ehleringer JR. Traveling There and Back Again: A Fingernail's Tale. *J Forensic Sci.* 2019;64(1):69-76.
11. Meier-Augenstein W. From stable isotope ecology to forensic isotope ecology - Isotopes' tales. *Forensic Sci Int.* 2019;300:89-98.
12. Mancuso CJ, Ehleringer JR. Strontium isotope ratios ((87) Sr/(86) Sr) of human fingernail clippings reveal multiple location signals. *Rapid Commun Mass Spectrom.* 2018;32(22):1922-30.
13. Meier-Augenstein W. *Stable isotope forensics : methods and forensic applications of stable isotope analysis.* Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Ltd.,; 2018. Available from: Wiley Online Library. Restricted to UC campuses <https://doi.org/10.1002/9781119080190>.
14. Bartelink EJ, Chesson LA. Recent applications of isotope analysis to forensic anthropology. *Forensic Sci Res.* 2019;4(1):29-44.
15. Tipple BJ, Hambach B, Barnette JE, Chesson LA, Ehleringer JR. The influences of cultivation setting on inflorescence lipid distributions, concentrations, and carbon isotope ratios of Cannabis sp. *Forensic Sci Int.* 2016;262:233-41.

Yaşam hakkı

Aşağıda, 2015 yılı baharında TEDxIstanbul etkinliğinde yaptığım bir konuşmayı okuyacaksınız. Video kaydına internete ulaşmanız mümkün. Tarihe not düşmek adına bir de burada yer verme ihtiyacı duydum.

Merhaba,

Bugün sizinle, beni ciddi biçimde endişelendiren bir mesele üzerine konuşmak istiyorum. Aslında bu meselenin sadece beni ve ülkemizdeki yaklaşık 700-800 bin kadar kişiyi değil de bu salondaki her birinizi endişelendirmesi gerektiğine inanıyorum.

Konu LGBTI'lerle ilgili, yani lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseksler. Umarım şu çok kısa zaman diliminde vicdanınıza ulaşabilir ve harekete geçmeye ikna edebilirim.

Son otuz beş yıldır adli bilimlerin olay yerleri, suç delilleri, DNA ve uyuşturucu analizleri gibi alanlarında çalışan bir biyokimya profesörü olduğumu bilenler, LGBTI konusunda ne anlatacağımı tahmin etmiş olabilir.

Bildiğiniz gibi, bu vatandaşlarımızın öldürölme riski yüksektir. Çoğu kez birden fazla kişi tarafından, 30 ila 40 bıçak darbesiyle hunharca katledilirler. Cinayetlerin bir bölümü ne yazık ki bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de karanlıkta kalır. Hayır, size bunların aydınlatılması için nasıl delil toplanması gerektiğini ve bir türlü kurulamayan DNA bankasının önemini anlatacak değilim.

LGBTI'ler arasında sözel ya da fiziksel şiddet görenler, ölümle tehdit edilenler, polisten de şiddet göreceklrine inandıkları için güvenlik birimlerine başvurmaya çekinirler. Bu yüzden korunamazlar.

Benzer şekilde tanıklar da damgalanmaktan çekinir, intikamdan korkar, bu nedenle bilip gördüklerini anlatmazlar. Hayır, size ne bu cinayetlerden ne de faili meçhul kalmalarından devletin sorumlu olduğunu söyleyecek de değilim.

Konuya ilginin bir hayli eskiye dayanan başka bir nedeni var ve bunu ilk kez dillendireceğim için bir hayli heyecanlıyım.

Soğuk bir kış gecesiydi. Çalışma masamda oturmuş bir şeyler okuyup yazıyordum. Üç beş metre uzağımda, dolapla kanepenin arasında ayakta durmuş, öylece bana bakıyordu. Bir gariplik olduğu kesindi. Aniden konuşmaya başladı. “Başka birine âşığım” dedi, “evdekiler bilmiyor.”

“Nasıl olur?” diye düşündüm. “Bunca yıldır nasıl olur da fark etmedim?” “Kim?” diye sordum sanki bir önemi varmışçasına. Bir isim söyledi. Ne diyeceğimi bilemedim. Sadece donup kaldım. Hayır, yakın bir kız arkadaşım değildi. Tanıdığım biri bile değildi. Ama o günden sonra dünyaya bakışımı değiştirecek kadar önemliydi. Çünkü adını verdiği bir erkekti.

Kırk yıl kadar önce, bir eşcinsel için gündelik yaşamı bile sürdürmenin ne kadar zor olduğunu bilmiyordum. Yazılan şiirin, yapılan bestenin asıl sahibinin kim olduğunu anneye, babaya, kardeşe, arkadaşına söyleyememenin üzüntüsünü bilmiyordum. Bir şans eseri erkek arkadaşına neden, nasıl, ne zamandan beri, gibisinden sorular sormadım. Sadece, durumu benimle paylaştığı için teşekkür ettim.

Onunla bu konuyu bir daha hiç konuşmadık, bir süre sonra kopuk ve bir daha hiç rastlaşmadık.

On yıl kadar sonra bir başka erkeğe yine teşekkür ettim. Aranızda üç kez evlenip ayrıldığımı bilenler, bunu onlardan biri sanabilir. Hayır, bu seferki erkek arkadaşım değildi. Kuzey Amerika'nın çok büyük bir kriminal laboratuvarında çalışan bir bilgisayar uzmanıydı. Onunla bir kongrede tanıştık. İkinci görüşmemizde, “Size herkes gizlediğim bir şey anlatmam gerekiyor” dedi ve anlattı. Bu kez

şaşırmadım. Benimle konuştuktan sonra cesaret edip işverenine de açıkladı. Tahmin ettiğiniz gibi teşkilattan ayrılmak zorunda kaldı. Üçüncü görüşümde tanımakta zorlandım. Biraz zayıflamış ve yaşlanmıştı, başka bir kente taşınmış, üniversiteye girmişti, yaşamını başarılı bir akademisyen olarak sürdürüyordu. Ancak daha önemlisi, beyaz, ipeğimsi saçlarını ensesinde toplamış zarif ve hoş bir kadındı. Sonraki yıllarda hayatım, aralarında hocalarım, öğrencilerim, meslektaşlarım olan pek çok LGBTİ ile kesişti.

Toplumları bölen, tartışmaları geren öyle konular vardır ki, uzlaşmanın imkânsız olduğunu sanırsınız. LGBTİ hakları da bunlardan biridir işte.

Kaliforniya valisi, bilimsel ve tıbbi temeli olmadığından eşcinsel gençlerin tedavisini yasaklarken, dünyanın en kalabalık gey onur yürüyüşlerini düzenlemekle ünlü Brezilya'da her gün bir LGBTİ birey öldürülüyor.

Bir İngiliz polis karakolu dayanışmanın göstergesi olarak gönderen gökkuşağı bayrağı çekerken, IŞİD militanları eşcinsel gibi davranarak Suriye, Irak ve Libya'daki eşcinselleri tuzağa düşürerek avlıyor, yüksek duvarlardan aşağı atıyor, halkın gözleri önünde taşıyıp öldürüyor.

Geçtiğimiz günlerde BBC, Hollanda Sosyal ve Kültürel Planlama Bürosu'nun bir araştırmasını yayınladı. Dünyanın dört bir yanında, bu arada Türkiye'de de birçok soru arasında "Eşcinsel komşu ister misiniz?" diye sormuşlar. Yedi vatandaşımızdan altısı, yani yüzde 85'i "Hayır" diye cevap vermiş. Aynı soruyu psikoloji bölümü öğrencilerime sordum. Gerçi kızlar konuya biraz daha olumlu baktı ama, onların da çoğu, tıpkı erkekler gibi "Hayır" dedi. İster kız olsun ister erkek, komşu sorusunu "Evet" diye yanıtlayanların başlıca ortak noktası, bir LGBTİ bireyi tanımış, onunla konuşmuş ya da birlikte çalışmış olmasıydı. İnsanoğlu tarih boyunca bilmediği, tanımadığı şeyden, farklı ve yabancı olandan korkmuştur. Korku nefreti, nefret de şiddeti doğurur.

Bilinmezden korku çok üst düzey karar mekanizmalarında da yaşanıyor. Örneğin, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin 2011 yılındaki 17/19 sayılı İnsan Hakları, Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği başlıklı yasa tasarısı da ancak 23'e 19 oyla geçmiş, üç ülke de çekimser kalmıştı. İşte bu yüzden Hollandalıların araştırmasının sonucunu anlıyor ve açıklayabiliyorum. Ancak Türkiye'nin eşcinselliğe en olumsuz bakan ülkeler arasında sayılmasını doğru bulmuyorum.

Çünkü araştırmanın bizimle aynı kategoriye soktuğu diğer ülkeler Zimbabve, Ruanda, Gana, Fas, Katar, Irak ve Güney Kore. Bunların beşinde, zaten erkek eşcinselliği kanunen suç. Ashında 2015 itibarıyla 196 ülkenin 76'sında eşcinsellik suç, beşinde cezası idam. Halbuki Türkiye, bundan 157 yıl önce, son dört padişahının babası Abdülmecid zamanında, erkek eşcinselliğini suç olmaktan çıkartmış bir ülke ve bu konuda ilklerden biriyiz.

Benim ülkem, cumhurbaşkanı eşcinsellerin domuzdan ve köpekten daha aşağılık olduğunu söyleyen Zimbabve'yle aynı sınıfa giremez.

Benim ülkem, eşcinselliğin düzeltilmesi için erkeklerin zorla evlendirildiği, kadınlara tecavüz edildiği bu ülkeyle aynı sınıfa giremez.

Benim ülkem, kanunen suç olmamasına rağmen polis ve milislerin yüzlerce kadın ve erkek eşcinsel kaçırdığı, işkence ettiği ve öldürdüğü Irak'la aynı sınıfa giremez.

Üstelik bizim, eşcinsellere sapkın demenin bile ciddi bir nefret söylemi olduğunu belirten Anayasa Mahkememiz var.

Üstelik bizim, eşcinsel öğretmenin işten atılmasını hukuka aykırı bulan Danıştay'ımız var.

17 yaşındaki Roşin Çiçek'in başına eşcinsel olduğu için kurşun sıkılan babaya ağırlaştırılmış, amcalara müebbet hapis cezası vermiş mahkemelerimiz var.

Cinsel tercih yerine, cinsel yönelim ibaresini zabıtlara geçirmiş savcı ve yargıçlarımız var.

Elbette ne dünya ne de Türkiye, LGBTİ birey hakları konusunda bu günlere kolay gelmedi ve henüz yolun çok başındayız.

Özellikle eğlence sektöründe çalışan eşcinsel vatandaşlarımız yıllarca bugünkünün çok üzerinde polis baskısı ve şiddetiyle karşılaştılar, işyerleri zarar gördü, artan baskılar yüzünden translar ve ameliyat olması gerekmeyen eşcinseller, kadına benzemek için duvar adı verilen ameliyatlar oldular, penisleri kesildi ama yerine vajina yapılmadı. Bugün, cinsiyet geçiş ameliyatı için zorunlu kısırlaştırma önkoşulu nedeniyle ameliyatına izin verilmeyen bir trans, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruyor, haklı bulunuyor ve Türkiye'nin tazminat ödemesine karar veriliyor. Bununla birlikte cinsiyet değiştirme ameliyatlarını artık Sosyal Güvenlik Kurumu karşılıyor.

Gerçi İstanbul belediye başkanının, New York valisi ya da Toronto belediye başkanı gibi elinde gökkuşağı bayrağıyla etkinliğe katılması, kürsüye çıkıp homofobi ve transfobi karşıtı konuşmalar yapması henüz uzak bir olasılık ama, unutmayalım ki 10 yıl önce 30 kişiyle başlayan İstanbul Onur Yürüyüşü'ne artık on binler katılıyor.

Başbakan yardımcısı, uluslararası platformlarda nefret suçlarına ilişkin soruşturmalara yürütüldüğünü, "haksız tahrik" iddialarının doğru olmadığını ifade ediyor. Önemli bir gelişme, ama söylenece katılmak mümkün değil.

Çünkü bu insanların gündelik yaşamın her alanında, işyerinde, okulda, hastanede, çarşıda, pazarda, homofobik ve transfobik tutum ve davranışlarla karşı karşıya kalıyor, ciddi bir ayrımcılığa uğruyorlar. Aileleri tarafından terk ediliyor, evliliğe zorlanıyor, silahlı kuvvetlerde damgalanıyor, saldırıya uğruyor, intihara sürükleniyor ve öldürülüyorlar. Depresyon, anksiyete, ilaç, alkol ve uyuşturucu kullanımı toplumun geri kalanına oranla LGBTİ bireyler arasında kat kat yüksek. İçinde bulundukları çaresizlik onları yoksulluğa itiyor. Bazılarına hırsızlık ve seks işçiliğinden başka çıkış bırakmıyor.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 17 Mayıs 1990'daki, eşcinselliğin bir hastalık olmadığına ilişkin kritik kararının üzerinden yirmi beş yıl geçti. Gerek Birleşmiş Milletler, gerekse Dünya Sağlık Örgütü kararlarına uymaya söz veren, yasalarında homofobi, transfobi ile müca-

dele konusunda her türlü düzenlemeyi yapan, hatta resmi ve dini eşcinsel evliliklerin yasal olduğu dünyanın 17 ülkesinde dahi, LGBTI birey hakları tam olarak korunamıyor, nefret söylemi ve nefret suçları sürüyor.

Türkiye, yedi yılda transfobik nefret cinayeti sıralamasında Avrupa birincisi. 37 ölümümüz var. Aynı zaman diliminde Avrupa'da öldürülen trans birey sayısı 57. Dünya genelinde 1700'den fazla.

Dolayısıyla mesele sadece yasalar değil. Yüzyıllardır süregelen ve derin kökleri bulunan bir korkudan söz ediyoruz. Yüzyıllardır bilgisizlik yüzünden eşcinselliğin bir hastalık olduğu ve tıpkı veba gibi ortadan kaldırılması gerektiği önyargılarından söz ediyoruz. Din yasaklanmasından, üremeye yaramadığı için doğaya aykırı olduğu inancından söz ediyoruz. Elbette kültür, gelenek ve inanca saygım sonsuz. Ama artık hayvanlar âleminin 500'ü aşkın türünde, kuşlardan balıklara, ördekten başı dikenli solucana kadar eşcinselliğin yaşandığını bildiğimiz gibi, bunun nedenlerini dahi açıklayabiliyoruz.

Tam 66 yıl önce imzaladığımız bir beyanname var. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden söz ediyorum. Bütün insanlar onur ve haklar bakımından özgür ve eşit doğar. Bütün insanlar, hür ve güven içinde özgürce yaşam hakkına sahiptir. Beyanname, "Bütün insanlar" diyor, yani bazı insanlar değil, bir bölümü değil, dış görünüşleri ya da âşık oldukları kişiyi tasvip ettiklerimiz değil, hepsi.

Devletin kimseyi temel haklarından mahrum etme özgürlüğü yoktur. Çünkü demokrasi, çoğunluğun yönetiminden öte bir şeydir. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği dahil olmak üzere, her vatandaşını her türlü ayırmacılığa karşı korumak zorundadır. Bu konudaki yasal düzenlemelerin çok eksik olduğunu biliyoruz. Ama zihniyet dönüşümüne kanun yetmez. Zihniyet değişikliği de sadece bilimsel gerçeklerin ışığında mümkündür.

Eşcinselliğin biyolojik temeline ilişkin arayışın neredeyse 200 yıllık bir geçmişi bulunuyor. Ancak ilk somut kanıt Alman psikiyatr Franz Kallmann'ın 1950'lerin başında Amerika'da yayınladığı 95 eşcinsel ikizle ilgili yapıldığı bilinen çalışmasıdır. Aslında Kall-

manın, Yahudi kökenli bir Alman'dı ve ari ırk sevdasına kapılan Nazilerin 1933'te uygulamaya başladıkları, bir anlamda psikiyatrik soykırım yasasının da mimarlarından biriydi. 100 bin kadar gey ve lezbiyen, şizofren, bipolar, alkoliklerle birlikte gözaltına alınmış, zorla kısırlaştırılmış, kamplara gönderilmiş ve 5 bin kadarı katledilmiştir.

İzleyen yıllarda farklı ekiplerin yüzlerce tek ve çift yumurta eşcinsel erkek ikizin kromozomlarını incelediği araştırmalar sayesinde, Xq28, 8p12 ayrıca 10q26 bölgelerinin cinsel yönelimle bağlantısı olduğu kesinleşti. Ancak bu bölgelerde çok sayıda gen bulunduğundan henüz hangisi ya da hangilerinin rolü olduğu bilinmiyor. Buna ek olarak, çevresel etkilerin yol açtığı epigenetik mekanizmaların, yani DNA'ya eklenen metil gruplarının da cinsel yönelimi düzenlediği ortaya çıktı. Sakın çevresel etki denince annenin dominant olması, babanın evden ayrı yaşaması ya da cinsel istismarın eşcinselliği tetiklediği gibi bir algıya kapılmayın. Sözü edilen, moleküler düzeyde, hatta daha anne karıundayken başlayan etkiler. Bu arada kadınların cinsel yöneliminin Xq28 ile bağlantısının bulunmadığını da belirteyim.

Cinsel yönelimin, özellikle erkek eşcinselliğinin genetik ve epigenetik boyutunun olduğu apaçık ortada, ancak moleküler mekanizmanın kesinleşmesi için birkaç yıl daha bekleneceği muhakkak. Ama kesin olan şu ki, gey, lezbiyen, bi, trans ya da intersekslik bir kusur, hastalık ya da tercih değildir. Eşcinsel davranışı ağır cezalarla caydırmak mümkün olabilir ama, cinsel yönelimin öğrenilir, özenilir ya da seçilir bir yanı yoktur.

Nasıl çocuk istismarını önlemek için çocuk olmak gerekmiyorsa, nasıl kadın cinayetleri sadece kadınların çabasıyla durdurulamazsa, ülkemizde kaygı verici düzeyde olan homofobi ve transfobinin yol açtığı ayrımcılık, nefret ve şiddetle mücadele sadece LGBTİ bireylere bırakılamaz.

Gelin, bu kapıdan çıkar çıkmaz, damgalanan, aşağılanan, okuyacak okul, oturacak ev, çalışacak iş, bakılacak hastane bulamayan, korkulan, dövülen, öldürülen ya da intihar eden kişinin anneniz, babanız, oğlunuz, kızınız, ablanız, ağabeyiniz, öğrenciniz, öğretmeniniz,

daha da önemlisi kendiniz olduğunu hayal edin.

Gelin, bu kapıdan çıkar çıkmaz toplumumuzun önyargılardan kurtulmasına yardımcı olun. Cinsel yönelimin canlılar âleminde tanınan, ama küçük beynimizle henüz nedenini anlayamadığınız çeşitliliğin bir yansıması olduğunu anlatın. İnsan olduğumuzu hatırlatın ve her insanın hayatını yaşaması ve şu kısa ömrümüzde kimi istiyorsa onu alabildiğine sevebilmesi için harekete geçin. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Meraklısına kaynakça

Yukarıda okuduklarınızla ilgili sayısız bilimsel makale bulunuyor. Sadece “eşcinsellik” ve “genetik” sözcüklerinin yer aldığı, 1996-2019 yılları arasında hakemli dergilerde yayımlanmış makale ve derlemelerin sayısı bile 7 binin üzerinde. Konuya ilginiz varsa ve bir noktadan başlayarak bilginizi genişletmek isterseniz bu satırların kaleme alındığı tarihte (5 Haziran 2019) karşıma çıkan bir derlemeyle yola çıkmanızı öneririm (16). Ardından diğerlerine göz gezdirirsiniz (17-24).

Kaynaklar

16. Fisher AD, Ristori J, Morelli G, Maggi M. The molecular mechanisms of sexual orientation and gender identity. *Molecular and Cellular Endocrinology*. 2018;467:3-13.
17. Biçmen Z, Bekiroğulları Z. Social Problems of LGBT People in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2014;113:224-33.
18. Stacey M. Distinctive characteristics of sexual orientation bias crimes. *Journal of Interpersonal Violence*. 2011;26(15):3013-32.
19. Rokach A. 8 - Loneliness of marginalized. In: Rokach A, editor. *The Psychological Journey To and From Loneliness*: Academic Press; 2019. p. 173-206.
20. Roughgarden J. Chapter 30 - Homosexuality and Evolution: A Critical Appraisal**Because of its subject matter, the editors caution that some readers might find the language to be strong and the material to be graphic. In: Tibayrenc M, Ayala FJ, editors. *On Human Nature*. San Diego: Academic Press; 2017. p. 495-516.
21. Carpenter M. The human rights of intersex people: addressing harmful practices and rhetoric of change. *Reproductive Health Matters*. 2016;24(47):74-84.
22. Ngun TC, Vilain E. Chapter Eight - The Biological Basis of Human Sexual Orientation: Is There a Role for Epigenetics? In: Yamamoto D, editor. *Advances in Genetics*. 86: Academic Press; 2014. p. 167-84.
23. Dawood K. Sexual Orientation: Genetic Aspects. In: Wright JD, editor. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)*. Oxford: Elsevier; 2015. p. 779-84.
24. O'Hanlan KA, Gordon JC, Sullivan MW. Biological origins of sexual orientation and gender identity: Impact on health. *Gynecologic Oncology*. 2018;149(1):33-42.

Çarşamba kıyma günü

Sonunda hepimiz canavarlaşırız
“*In the end we all become monsters*”

Syndrome: Blake Leibel, R.J. Ryan, Daniel Quantz

Archaia Yayınevi, 2010

Roman yazabilmek için mi öldürdüler yoksa cinayeti işledikten sonra romanını mı yazmak istediler, bilinmez. Bunlardan biri, Polonyalı Krystian Bala. Onun kıskançlık yüzünden işlediği cinayeti *Amok* adlı romanında bütün ayrıntılarıyla anlattığını ve dikkatli bir dedektif sayesinde yakalanışını *Züppe Kocanın Şarkıcı Karısı* adlı kitabımda yer verdiğim “Neredeyse Kusursuz Bir Cinayet”i okuyanlar anımsar.

Krystian Bala, karısının kendisini aldattığını düşündüğü reklamcı Dariusz Janiszewski’yi öldürmekten 2007 ve 2008 yıllarında iki kez yargılandı, her ikisinde de suçlu bulundu, şimdilerde 25 yıllık mahkûmiyetini çekiyor. Bu arada ikinci bir kitaba başladığı söyleniyor. Bilgisayarına el koyan polis, romanı yazmak için başka bir cinayet planladığını ve bilgisayarını incelerken bunun kanıtlarına ulaştığını iddia ediyor. Öte yandan *Amok*, 2017’de yönetmen Kasia Adamik tarafından aynı adla filmleştirildi. Lukask Simlat, bu filmdeki rolüyle 42. Polonya Film Festivali’nde en iyi yardımcı oyuncu ödülünü kazandı. Krystian Bala yalnız değil. Benzer şekilde cinayetini romanlaştıran başkaları da var. Örneğin, 1938 doğumlu ünlü polisiye yazarı İngiliz asıllı Bayan Anne Perry.

Anneyi öldüren iki küçük kız

Anne Perry'nin gerçek adı Anne Perry değil. Çok satan polisiye yazarları arasında yer almadan önce adı Juliet Marion Hulme'ydi. Juliet'e tüberküloz tanısı konduğunda, doğup büyüdüğü Londra'nın rutubetli ve soğuk havasının ona iyi gelmeyeceğini düşünen babası Doktor Henry, küçük kızı sıcak iklimli Yeni Zelanda'ya, teyzesinin yanına gönderdi. Hemen ardından kızın anne ve babası da Yeni Zelanda'ya taşındılar. Baba Canterbury Üniversitesi'ne rektör olduğunda Juliet henüz 13 yaşındaydı. Sınıf arkadaşı Pauline Parker ile o kadar yakındı ki, çevredekiler kızların arasında cinsel ilişki yaşandığından bile kuşkulandılar. Buna bir de anne ile babanın boşanacağı dedikoduları eklenince doktor, rektörlüğü bırakmak zorunda kaldı ve kızını alarak Güney Afrika'ya taşınırsa baskılardan kurtulacağını düşündü.

Kızların ise birbirinden ayrılmaya niyeti yoktu. Pauline kendi ailesini Juliet'lerle birlikte Güney Afrika'ya göç etmeye ikna etmeye çalıştıysa da annesinin direnciyle karşılaştı. Kızlar, bu engeli ortadan kaldırmaya karar verdiler.

22 Haziran 1954 günü Juliet, Pauline ve annesi Bayan Honorah Rieper Victoria Park'na gezmeye gittiler. Önce park girişindeki kafeteryada ufak tefek bir şeyler yediler ve yola koyuldular. Kafeteryaya 150-200 metre uzaklıktaki ormanlık alandan geçerken yanlarında getirdikleri eski bir çoraba sarılı yarım tuğlayı kadıncağızın kafasına defalarca vurdular. Yüzü, gözü, elleri, giysileri kan içindeki kızlar koşarak kafeteryaya geri döndü ve Bayan Honorah'nın düşüp başını vurduğu yalanını söylediler. Dükkân çalışanlarının kadının cesedini bulmaları uzun sürmedi. Olay yerine gelen polis, cinayet silahı çoraba sarılı tuğla parçasını az ötede buldu. Kızlar aynı akşam suçlarını itiraf etti. Her ikisi de 15 yaşındaydı.

Yargılanmaları sırasında lezbiyen ve akıl hastası oldukları defalarca gündeme geldi. Günler boyunca gazetelerin manşetlerine taşındılar. Henüz çocuk olduklarından idam cezası verilemedi.

Her ikisi de 5'er yıl hapse mahkûm edilip cezaevine kondu. Kızlar birbirini bir daha hiç görmediler.

Parker-Hulme davasının Yeni Zelanda ceza adalet sistemine önemli bir katkısı var. Karardan dört ay sonra, 1954 yılı Temmuzunda, Yargıç Ossie Mazengarb başkanlığında kurulan bir meclis komisyonu, çocuk ve gençlerdeki ahlaki çöküşün nedenlerini ve alınması gereken önlemleri araştırmakla görevlendirildi. Sosyolojik bir paniğin ürünü olan Mazengarb Çocuk Suçluluğu Raporu çoğaltıldı ve Yeni Zelanda'daki her haneye dağıtıldı. Raporun etkisi yarım yüzyıl sonra hâlâ hissediliyor.

Juliet cezaevinden çıktıktan sonra İskoçya'ya taşındı, yargıçların tavsiyesi üzerine adını Anne Perry olarak değiştirdi, kendisini polisiye yazarı olarak tanıttı ve elliye yakın kitap yazdı. Gerçek kimliği ancak kırk yıl sonra, Yeni Zelandalı yönetmen Peter Jackson'ın 1994 yapımı *Cennetlik Yaratıklar* (*Heavenly Creatures*) adlı filmiyle ortaya çıktı. Belgesel niteliğindeki film, aynı yıl gerçekleştirilen 51. Venedik Uluslararası Film Festivali'nde Gümüş Aslan Ödülü'ne layık görüldü.

Ceset yoksa cinayet de yok

Bay ve Bayan Klinkhamer, Hollanda'nın kuzeydoğusundaki Groningen sınırları içindeki Ganzedijk adlı küçük kasabada yaşıyorlardı. 1991 yılında, 43 yaşındaki Bayan Hannie Klinkhamer aniden ortadan kayboldu. İlk şüphelenilen kocası oldu ama Hollanda yasalarına göre, ceset yoksa cinayet de yoktu. Polis, evi ve bahçeyi günlerce köşe bucak aradığı halde Bayan Klinkhamer'in ne bedenine ne de kocanın katil olduğunu gösterecek bir kanıt ulaşabildi. Bununla birlikte Bay Klinkhamer şüpheliler listesinin ilk sırasında kalmayı sürdürdü.

Bay Richard Klinkhamer yazar olmak istiyordu. Gençliğinde görev yaptığı Fransız yabancı lejyon anılarını kaleme alarak işe başlasa da asıl hedefi polisiye yazmaktı. Karısının ortadan kaybo-

luşunun üzerinden bir yıl geçmişti ki yayınevine “Woensdag Gehaktdag” adlı bir roman taslağı teslim etti. Hollandaca “woensdag gehaktdag”, “çarşamba kıyma günü” anlamını taşır. Roman, bir adamın karısını öldürmek için başvurabileceği yedi yöntemi anlatıyordu. Bunlardan biri öylesine rahatsız ediciydi ki, editörü paniğe kapıldı. Kurbanın etlerini kıyma makinesinden geçiren ve ardından martılara yediren birinin öyküsüydü. Yayınevi romanı basmayı reddetti ama, fazla vakit geçmeden taslaktan bölümler elden ele gezer oldu. Kısa süre sonra birçok TV programcısının Klinkhamer’i konuk olarak ağırlamaya başlamasına şaşmamalı.

Giderek ünlenen yazarımız, beş-altı yıl daha kasabadaki küçük evinde yaşamayı sürdürdü, bu arada ciddi biçimde içmeye başladı. 1997 yılında Amsterdam’a taşındı, yazarlar çevresinde iyi bir yer edindi. Boşalttığı çiftlik evine ise yeni kiracılar yerleşerek gerek evde, gerekse bahçede yeni düzenlemelere kalkıştı. İnşaat sorunsuz sürüyordu ki sıra bahçedeki yıkılmaya yüz tutmuş sundurmayı sökmeye geldi. Beton tabanı kırmaya kalkan işçiler önce kafatasını gördüler. Yarım saate varmadan bir sürü kemik kepeğin ağzındaydı. Dişlerin incelenmesinden alınan sonucu herhalde tahmin etmişsinizdir. Yazar, cinayetten dokuz yıl sonra tutuklandı, suçunu itiraf etti, 7 yıla mahkûm oldu, iyi halden 2003’te salıverildi, 2016’da 78 yaşında öldü.

Ne garip bir rastlantı ki zavallı Bayan Hannie henüz 9 yaşındayken babasının annesini merdivenlerden ittiğine, daha sonra başına çekiçle vurarak öldürdüğüne tanık olmuş biriydi.

Cinayete ilham veren çizgi roman

Zengin bir emlakçının oğlu olan kıvırcık sarı saçlı, gözlüklü, bembeyaz dişli, güler yüzlü Kanadalı Blake Leibel, ömür boyu hapse mahkûm olmadan önce Los Angeles’ta çizgi roman yazarı, grafik sanatçısı ve animasyon filmleri yapımcısı olarak tanınan genç bir adamdı.

Arkadaşlarıyla birlikte kaleme aldığı *Sendrom* yayımlanalı beş yıl kadar olmuştu. Kitabın kahramanı, bir Hollywood aktrisi, bir yönetmen ve bir seri katil yardımıyla Nevada Çölü'nde garip deneyler yaparak teorisini kanıtlamaya çalışan bir beyin cerrahıydı. Doktora göre beynin bazı bölgeleri insanı kötülüğe sürüklüyordu ve çıkartılırsa dünya huzura erecekti. *Sendrom*'un kapağına kafatasının dörtte biri açılmış, bu kısımdan beyni görünen güzel bir bebek resmedilmişti. Kitap, çizgi roman formatındaydı. İçindeki görsellerin bazıları işkence sahneleri içeriyordu. Birinde, her yanı kanlı çarşaf üzerinde kafası kesik bir kadın yatarken, olay yeri inceleme ekiplerinin delil topladığı görülüyordu. Bir diğerinde ise çıplak bir kadın bacaklarından tavana asılmıştı. Gerçi çizimleri Blake Leibel yapmamıştı ama, fikir onundu. Zaten duruşma yargıcı görselleri onun yapıp yapmadığıyla ilgilenmedi bile, çünkü aynen oradaki resimlerdeki gibi öldürmüştü.

Blake Leibel, iki çocuğunun annesi eski model Amanda Braun'dan boşanmıştı. Şimdi Ukrayna kökenli bir hukukçuyla nişanlıydı. Iana Kasian eğitilmiş olmanın ötesinde o da Blake Leibel'in ilk karısı gibi eski bir modeldi. İki ay önce yazarın kızını doğurmuş, adamın çocuğun ağlamasından rahatsız olması üzerine annesini Ukrayna'dan getirtmişti. Kızından yirmi dört saat boyunca haber alamayan Iana'nın annesi polisi aradı ve kızının telefonlarını yanıtlamadığını, ısrarla zile bastığı halde kapıyı açmadığını anlattı. Polis, kapıyı kırmaya yeterli gerekçe olmadığını belirterek yirmi dört saat daha bekledi. Beklememiş olsaydı eğer, güzel hukukçuya can vermeden ulaşmak mümkün olacaktı.

Apartmana girdiklerinde yazarı salonun orta yerinde oturur buldular. Yatak odasındaki manzara korkunçtu. Genç kadının otopsisini yapan Los Angeles adli tabibi Dr. James Ribe vahşeti şöyle aktarıyor:

Kasian'ın kafa derisi kemiğe kadar yüzülmüş. Olay yerinde bulunamadı. Yüzünün sağ yanındaki deri çeneye kadar yüzülmüş, sağ ku-

lağı yok. Yüzünün sol yanında, sol çenesinde çürükler, sıyrıklar, ısı-
rık izleri mevcut. Köprücük kemiği kırık. En az sekiz saat yaşamış ol-
malı. Yerli ya da yabancı hiçbir adli patoloji uzmanının savaş dönem-
leri dışında böyle bir vahşetle karşılaşmış olduğunu sanmıyorum.

Blake Leibel, 2018 Haziranında nişanlısı ve üçüncü çocuğu-
nun annesini işkence ve canavarca hislerle öldürmekten ömür
boyu hapse mahkûm oldu. Denetimli serbestlik hakkı bulunmu-
yor. Mayıs 2016'da gerçekleşen cinayet, Los Angeles'ın o güne ka-
dar gördüğü en tüyler ürpertici olay olarak tarihe geçti.

Çinli yazara ilham veren dört cinayet

Üç milyonluk Huzhou, Çin'in İpek Kenti olarak adlandırılan
dört şehirden biri olmanın yanı sıra, ülkenin doğu kıyısını sa-
vunmakla görevli Halk Kurtuluş Ordusu'na bağlı 72. Grubun da
karargâhıdır. İpek kumaş dokumacılığı, 13. yüzyıldan bu yana
sürdüğü ünlü mürekkep fırçaları imalatı, et ya da sebzeyle ya-
pılan wonton mantı çorbası, yetiştirdiği kumandanlar, yazarlar,
kaligrafi ustaları ve bilim insanlarıyla öne çıkar. Ama bu yazımı-
zın amacı sizleri Huzhou'ya doğru bir yolculuğa özendirmek de-
ğil, 29 Kasım 1995 gecesine götürmek.

O gece iki adam, Huzhou'daki Minji Aile Pansiyonu'na konak-
lamak üzere giriş yaptılar. Aslında niyetleri uyumak filan değıl-
di. Kafaya koymuşlardı bir kere, pansiyonda kalan müşterileri so-
yacaklardı. Evdeki hesap çarşıya uymadı. Misafirlerden Bay Yu,
beklenmedik biçimde karşı koydu, canını dişine takarak direndi.
İş uzayıp gürültü artınca bizim kafadarlar adamcağızı öldüresiye
dövüp sesini kısıtlar. Kendilerini ele vermemesi için pansiyon sa-
hibini iple boğarak, karısı ve 13 yaşındaki erkek torununu da baş-
larına çekiçle vurarak öldürdüler.

Pansiyon, kalanların kaydını tutmamıştı. Ne bulunduğu so-
kakta, ne de iki katlı eski binanın içinde kamera vardı. Olay ye-

rinde birkaç parmak izi ve izmaritten başka işe yarar delil bulunamadı. 60 bin kişinin parmak izi alındı, ama kısmi de olsa benzerlerine rastlanmadı. Olayın aydınlatılamamasının başlıca nedeni, mağdurlarla katiller arasında herhangi bir bağlantının bulunamamasıydı. Altı ay kadar sonra dosya, faili meçhuller rafına kaldırıldı.

Gün geldi DNA analizleri yapılmaya başlandı. Çin genelinde olduğu gibi, Huzhou'daki aydınlatılamamış cinayetlerin olay yerlerinden toplanan biyolojik deliller DNA açısından incelenerek bir veri tabanına yüklendi. Minji Aile Pansiyonu'ndaki cinayetlerin işlendiği odada bulunan sigara izmaritinin ucundaki DNA profili de onların arasındaydı.

Katilin DNA profiliyle eşleşen birini bulabilmek için iki ay içinde on beş eyalet dolaşıp binlerce kişinin DNA profilini taradılar. Nihayet soruşturmanın kaderini değiştiren bir bilgi geldi. İzmaritten elde edilen DNA profili Anhui eyaletinin Nanling kentinde oturan Liu ailesinin özelliklerini taşıyordu. Nanling ile Huzhou arası sadece 180 kilometreydi.

Sivil kıyafetteki Huzhou polisi, 8 Ağustos 2017 günü, yani cinayetlerden yirmi iki yıl sonra, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte Liu Yongbiao'nun zilini çaldı. 53 yaşındaki adam, ülke genelinde çok okunan bir polisiye yazarıydı. Romanlarındaki gerçekçi cinayet tasvirleri edebiyat çevrelerinde takdir görüyordu. Sivil polisler, “Kentte oturan vatandaşlarımızın aile ağaçlarını oluşturan bir araştırma ekibiyiz. Şu kabın içine tükürür müsünüz?” diye rica ettiler. Yazar durumdan kuşkulananmakla birlikte tükürük örneğini verdi. Aynı akşam, eşi ve kızını evden uzaklaştırdı, ardından Şangay'da yaşayan suç ortağını aradı. “Sanırım bizi buldular” dedi. Nitekim üç gün sonra polis yeniden geldi. İki saate varmadan Şangay'da da elleri kelepçeli bir başka yaşlı adam polis eşliğinde evinden çıkıyordu.

Liu yakalandığında, çok sayıda kişiyi öldüren, buna rağmen polisten kaçmayı başaran genç bir kadın katilin romanını yazı-

yordu. Bileklerine kelepçe takılırken, “Bir dakika izin verin lütfen” demişti, “karıma bir not yazacağım.” Karısına, “Yirmi yıldır korku içinde yaşadım” diye yazdı. “Beni mutlaka yakalayacaklarını biliyordum. O gün, bugünmüş.”

Yazar Liu ve arkadaşı Wang dört kez gasp ve dört kez cinayetle suçlandı. 30 Temmuz 2018’de her ikisi de idama mahkûm edildi. Yargıç, “Bu masum insanları neden öldürdünüz?” diye sorduğunda, “Para için” demişti yazar. Halbuki bir kol saati, bir yüzük ve çok az nakit paradan başka şey bulamamışlardı.

Kusursuz cinayet peşindekiler

Kusursuz cinayet yoktur, kusursuz olsaydı
cinayet olduğunu anlamayacaktık.

Stefan Timmermans

Hani “Kanıt” adlı televizyon dizisinin sonunda yüz kere “Kusursuz cinayet yoktur” diyorum ya, hangi toplantıya ya da imza gününe gitsem şu sorularla mutlaka karşılaşırım: “Polisin yararlandığı ipuçlarını filmlerden, dizilerden öğrenen biri, kusursuz cinayet işleyemez mi? Olay yerini inceleyen polislerin neyi arayacaklarını bilirse, o delilleri bırakmamaya özen göstererek adaletten kaçabilir mi? Suçu başkasının üzerine atabilir mi?”

Medyada yer alan suç haberlerinin fazla ayrıntılı olması, dünyanın dört bir yanında bu soruların sorulmasına yol açar. Olay yeri incelemesi tıpkı adli bilimlerin diğer uzmanlık alanları gibi, kuralları olan, sistematik biçimde yürütülen bir bilimdir. Neyse ki suç işleyecek olanlar suç olgusuna pek bilimsel biçimde yaklaşmadıkları için, çabuk yakalanırlar. Bununla birlikte kusursuz cinayeti hedefleyenler de yok değil. Bir kere niteliği saptanmayacak bir silah kullanmalı, suçu işleyeceği en uygun yeri bulmalı ve cansız bedenden kurtulacak yaratıcı bir yöntemle başvurmalı. Peki, aradan uzun yıllar geçtiği halde yakalanamayanlar olduğuna göre, onların cinayetleri kusursuz olmalı, diye düşünebilirsiniz. Genellikle kusursuz olan cinayetler değil; kusurlu olan, soruşturmaları yürütenler. Bir de yakalanmadan çok kişiyi öldürenler var. Yani şu seri katil meselesi. Onu da az sonra anlatacağım.

Bilindiği gibi otopsi, ölümden sonra geçen zamanı saptayabi-

lir, hatta kurbanın en son ne zaman ne yediğini, ölüm şeklini, kullanılan silahın cinsini, kimi zaman hangi silahın kullanıldığını dahi söyler. Bu ayrıntılar, suçluya götüren ipuçlarıdır.

Beden üzerinde hiçbir iz bırakılmasa bile olay yerinde mutlaka katilin DNA'sı bulunur. Tabii, tepeden tırnağa astronot kıyafeti giymediyse. Bir kere DNA profili bilinirse, aradan on yıllar geçse, hatta katil toprak altına bile girse, uzak bir akrabasının suç işlemesiyle birlikte kim olduğunun anlaşılması an meselesidir. Hatta, akrabası suç işlememiş olsa bile, biyolojik örneğine ulaşılması yeter. Berbere gidip saç kestirmiş, çiğnediği sakızı yere tükürmüş, üstelik şimdilerde pek revaçta olan soyunu sopunu öğrenmek amacıyla özel bir şirkette DNA analizi yaptırmış olabilir. İnsan haklarına aykırı diyecek olursanız, polisler size katili yakalamanın daha önemli olduğunu söyleyeceklerdir. Ne demişler, akrabasının akrabaya ettiğini akrep etmez.

Bedenden kurtulmak için onu yakmak ya da asitte eritmek düşünülse de başarılı olma ihtimali yoktur. Çünkü ne yakarak ne de litrelerce asitte haftalarca bekletmekle bedenin tamamını yok etmek mümkün değildir. Bu arada, bir bedeni çamurlaştırmak için yüz litre kadar aside ihtiyaç olduğunu, bunun da köşedeki bakkaldan alınamayacağını belirtelim. Altı yaşlı kadını asitle yok etmeye çalışan İngiliz seri katil George Haigh, son kurbanının asitte erimemiş safrakesesi taşı sayesinde yakalandığında takvimler Şubat 1949'u gösteriyordu. Aradan geçen yetmiş yılda soruşturma tekniklerinin ne kadar gelişmiş olduğunu varın siz tahmin edin.

Ayrıca "Ceset yoksa cinayet yoktur, cinayet yoksa mahkûmiyet de yoktur" dememeli; tarihte ceset olmadığı halde mahkûm edilen nice katile rastlanmıştır.

Karımca, olayların nasıl çözüldüğüne yer veren haberlerin özendirici olmaktan çok caydırıcı yanı var. Ayrıca nasıl "hastalık yok, hasta var" diyorsak, her suç farklı biçimde soruşturulur, farklı şekilde delil aranır ve bulunur. Unutmayalım ki, polisin basınla paylaştığı bilgiler de her zaman suçluya götüren esas kanıtı içermez.

Seri katilleri nasıl yakaladılar?

Avını elinden kaçırdı

Dört kişiden fazlasını öldürdüğü halde, hâlâ yakalanmamış olan bir katil, iyi planlama yapıyor demektir. İşte bu gibilere “organize seri katil” deniyor. Çünkü kimin kurban olacağını seçmek, onu nasıl kandırıp otomobiline alacağını, evine ya da ıssız bir yere mi götüreceğini belirlemek, nasıl, neyle öldüreceğine karar vermek, delil bırakmamaya dikkat etmek, bir de cesetten nasıl kurtulacağını belirlemek, uzun planlamalar gerektirir. Başlarına gelebilecek en kötü şey, avı elinden kaçırmasıdır. Zaten birçoğu bu sayede yakalanmıştır.

Jeffrey Dahmer’in son kurbanı Tracy Edwards, yatak odasında ölümün kokusunu alıp, garip şekiller verilmiş genç erkek fotoğraflarını ve karşısındaki adamın elindeki kasap bıçağını gördüğü anda nasıl bir cehennemin içine düştüğünü fark etti; üzerine doğru gelmekte olan şeytani can havliyle tekmeledi ve kendini dışarı attı. Sol bileği kelepçeli, yarı çıplak halde, yoldan geçmekte olan Milwaukee polis teşkilatından memur Robert Rauth ve Rolf Mueller’in bulunduğu devriye aracını durdurdu ve polisleri Dahmer’in evine götürdü. Buzdolabındaki kesik başları ilk gören bu polisler oldu.

Jeffrey Dahmer, yirmi yıl içinde, on altı genç erkeği öldürmek, parçalamak ve kısmen yemekten suçlu bulundu. İlk cinayetini işlediğinde 18 yaşındaydı. Wisconsin’de idam cezası bulunmadığından 1992’de, 957 yıl hapse mahkûm oldu. İki yıl sonra cezaevinde bir başka mahkûm Christopher Scarver tarafından öldürülesiye dövüldü. Dahmer’in yakalanışının tam yirminci yılında, 22 Temmuz 1991’de acımasız seri katilin evine polisleri götüren, böylelikle pek çok masumun canını kurtarmış olan ve artık 52 yaşına gelmiş Tracy Edwards ise 26 Temmuz 2011 gecesini, bir köprü üzerinde, kendi gibi evsiz iki adamla kavgaya tutuştu. Biri suya düşüp boğulunca, bu kez kendisi adam öldürmekten yargılandı.

Jeffrey Dahmer'in hayatı defalarca filmlere, dizilere, romanlara, belgesellere konu oldu. Bunların şimdilik sonuncusu Marc Meyers tarafından yönetilen 2017 ABD yapımı *My Friend Dahmer* (Arkadaşım Dahmer) belgeseli olmakla birlikte gerçeğe en yakını 2002 yılında David Jacobson'un çektiği *Dahmer* adlı biyografidir.

Olay yerine geri döndü

Kimi suçlular, olay yerine bir nedenle geri döner. FBI'ın profilleme uzmanı Gregg McCrary, ABD'nin Rochester kentinde birbiri ardı sıra öldürülen seks işçisi kadınların katili her kim ise, cınayeti izleyen saatlerde yeniden yanlarına gelip kimini parçaladığını, kimine cinsel tacizde bulunduğunu saptayınca, polis son kurbanın hemen yakınındaki bir köprüye park ettiği arabasının yanında durup çevreyi izlemekte olan Arthur Shawcross'un ehliyetini görmek istedi. "Yok" dedi adam, "on beş yıl kadar cezaevinde kaldığım için, ehliyetim yok."

Başlangıçta, aradıkları katilin Shawcross olabileceğine pek ihtimal vermediler. Çünkü onun uzun yıllar önce öldürdükleri iki küçük çocuktı, şimdikiler ise birer sokak kadını; ve kitaplar, seri katillerin avlarının niteliğini pek değıştirmediğini yazardı. Fotoğrafını çekmek için izin istediler ve onu serbest bıraktılar. Ertesi gün bu fotoğrafı gösterdikleri pek çok seks işçisi onu tanıdı. Sık gelen bir müşteriydi ve birinin ölü taklidi yapmasını istemişti. Uzun etmeyelim, Shawcross, denetimli serbestlikten yararlanarak cezaevinden çıktıktan bir yıl sonra yeniden öldürmeye başlamış ve bir yıl içinde on iki kadının canına kıymıştı. 250 yıl hapse mahkûm oldu. Bir kızı ve bir kız torunu olan Shawcross, 10 Kasım 2008'de kalp krizinden öldü.

Başka suç işledi, seri katil çıktı

Günümüzde seri katilleri yakalamanın yolu artık DNA'dan da geçiyor. 43 yaşındaki Francisco Acavedo alkollü araç kullanmak-

tan cezaevine girdiğinde, hiç kimse onun New Yorklu üç genç kadının katili olduğunu aklına bile getirmedi. Maria Ramos 1989'da, Tawanda Hodges 1991'de ve Kimberly Moore 1996'da ölü bulunmuştu. Ne garip ki her üçü de dövülüp boğulmadan önce cinsel ilişkiye girmişti ve benzer biçimde öldürüldükleri kimsenin dikkatini çekmemişti.

Acavedo 2009'da cezaevindeyken denetimli serbestliğe başvurdu ve yasanın bu olanağından faydalanan herkes gibi DNA örneği verdi. Alışlageldiği üzere DNA profili kısaca CODIS olarak adlandırılan ve olay yerlerinden ya da kurbanlar üzerinden elde edilen biyolojik örneklerin DNA profil bilgisini içeren *Combined DNA Index System*'ine (birleşik DNA veri tabanı) yüklendi. Her üç kadının katili olduğu anlaşılan Acavedo, 17 Ocak 2013'te 75 yıl hapse mahkûm edildi. Eğer denetimli serbestlikten yararlanmak üzere tükürük örneği vermeseydi, bir seri katil olduğu belki de hiçbir zaman ortaya çıkmayacaktı.

İnsan eti tuvalet tıkar

İngilizlerin seri katillerinden Dennis Nilsen'i ele veren ise cezaletiydi. Parçaladığı cesetleri –ki toplamda on beş genç erkektiller– tuvalete attığında, sonunda kanalizasyonun tıkanacağını akl edemedi. Askerliğini yaparken mutfakta görevlendirilmiş olması nedeniyle öğrendiği bıçak kullanma becerisi sayesinde, öldürdüğü evsiz, kimsesiz ve genellikle eşcinsel erkekleri kolayca parçaladı. Bahçeli bir evde otururken mesele yoktu da, Londra'nın merkezine 25 dakika uzaklıktaki 23 Cranley Gardens adresindeki apartmana taşınınca işler değişti, çünkü burada cesetlerden kurtulması neredeyse olanaksızdı.

Eve gelen komşular, elbise dolaplarının, mutfak, komodin ve büfe çekmecelerinin yanından geçerken garip, ağır, ekşi kokuyu fark etseler de ne olduğunu hayal bile etmeleri mümkün olmadı. Aslında koku, bunların içindeki çöp poşetlerinden geliyordu. Çünkü poşetlere kurbanlarının iç organlarını doldurmuştu. Nil-

sen, ayrıca kurbanlarının baş, el ve ayaklarını kaynar suda haşlayarak onlardan kurtulmaya çalıştı, kalıntıları tuvalete attı ve sifonu çektiğinde her şeyin denize kadar gideceğini sandı. Elbette öyle olmadı, sonunda apartmanın kanalizasyon gideri tıkanı.

Tamirata gelen Dyno-Rod şirketinin elemanları, amirlerini arayıp bilgi verdiler: “Boruları, ete benzer bir şeyler tıkamış, ama merak etmeyin, hepsini açtık, sorun kalmadı.” dediler. “Yalnız bir gariplik var, aralarında kemiğe benzer küçük beyaz şeyler de vardı.” Polis durumdan haberdar edildi, atıkları patolog Dr. David Bowen inceledi. Başmüfettiş Peter Jay, doktorun “Bunlar insan eti ve insan kemiği” demesi üzerine yanına iki memur alarak Nilsen’in oturduğu apartmana gitti ve onun işten dönmesini bekledi.

“Şu tıkanan tuvaletiniz için geldik” dediler. “Tuvaletten size ne?” diye sordu katil, “Siz sağlık müfettişi misiniz?” Ama fazla direnemedi, eve girdiklerinde çürük et kokusunu fark eden polisler, “Tuvalete insan eti ve kemiği atmışsınız, ölünün geri kalanı nerede?” diye sordular. “Dolabın içinde” deyince Nilsen’i alıp götürdüler. Başmüfettiş arabada merak edip sordu: “Kaç kişiyi öldürdünüz?” “Tam olarak hatırlamıyorum” dedi Nilsen sakince. “1978’den bu yana on beş ya da on altı, tam hatırlayamadığım için özür dilerim.” Dennis Nilsen, 3 Kasım 1983’te Birleşik Krallık yasaları uyarınca ölünceye dek cezaevinde kalmaya mahkûm edildi. Boş zamanlarında okuyup yazdı, çok sayıda kitabı Braille alfabesine çevirdi, resim ve beste yaptı, sayısız kişiyle mektuplaştı, 10 Mayıs 2018’de mide ağrısı şikâyetiyle hastaneye kaldırıldı, iki gün sonra 73 yaşındayken ameliyat komplikasyonu sonucunda öldü.

Meraklısına not

İngiltere ve Galler’de ölünceye dek cezaevinde kalma cezası verilmesi mümkündür. Şubat 2007’de, bu cezayı alan üç katil, Jeremy Bamber, Peter Moore ve Douglas Vinter, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne başvurdular, 2012 yılının Ocak ayında mahke-

me ölünceye dek cezaevinde kalma cezasının insan hakkı ihlali olmadığına karar verdi. Sonuca itiraz eden mahkûmlar, Temmuz 2012'de bu kararı temyiz etme hakkı kazandılar. Bir yıl sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ilk kararından geri döndü ve 16'ya 1 çoğunlukla, ölünceye dek cezaevinde kalma cezasının insan hakkı ihlali olduğu kararını verdi. 2019 yazı itibariyle yaklaşık 75 kişi bu cezayı çekiyor ve yapılan bir ankete göre, cezaevinde ölmü beklemektense idam edilmek istiyorlar. Bunlardan biri, suç ortağı ve kız arkadaşı Myra Hindley ile birlikte 1963 ile 1965 arasında beş çocuğu öldüren Ian Brady'ydi. 2017'de 79 yaşında cezaevi hastanesinde öldü. Suç ortağı Myra Hindley ise onun kadar yaşamadı; kaldığı koğuştaki kalp hastalığından öldüğünde 60 yaşındaydı. Aynı cezaya çarptırılmış, tarihin kanıtlanmış en fazla sayıda cinayeti olan (250'den fazla) doktor Harold Shipman, namı diğer Ölüm Doktoru, dört yıl hapis yattıktan sonra 58 yaşına basmadan bir gün önce hücrelerinde kendini astı. Üç gün içinde dört kişiyi öldüren 26 yaşındaki Daniel Gonzalez de, mahkûmiyetinin ilk yılında akıl hastanesinde intihar etti.

Karanlıkta avlanan polisler

Çok sayıda suçlu ve bunlarla doğrudan bağlantılı çok sayıda mağdur vardı. Suçlulara ulaşabilmek için mağdurların kim olduğunu bulmaya odaklandık.

Lars Underbjerg

Danimarka Ulusal Yüksek Teknoloji Bilişim Suçları Birimi

Uluslararası suç örgütleri, internetin Darknet, bir başka deyişle karanlık net, gizli net ya da derin net olarak tanımladığımız kısımlarındaki ticari faaliyetlerini giderek artırıyorlar.

Bu durum toplumumuzun, özellikle sosyal medyaya erişimi, dolayısıyla bilgi edinme gücü yüksek ve yeni teknolojileri uygulamaya yatkın olduğunu bildiğimiz gençlerimizin sağlığı ve güvenliği açısından ciddi bir tehdit oluşturuyor.

Son verilere göre, yasadışı ürün ve hizmet alışverişi için geniş kapsamlı, üstelik kimlik bilgilerinin gizlenebildiği bir platform özelliğini taşıyan kripto ya da darknet piyasalarının yaklaşık üçte ikisini uyuşturucu ticareti oluşturuyor. Küresel uyuşturucu kaçakçılığı içindeki oranı şimdilik yüzde 45'ler dolayında olmakla birlikte, kripto piyasaların hacmi her geçen gün artıyor ve birkaç yıl içinde yasadışı uyuşturucu ve sentezlerine gerekli öncül kimyasalların ticaretinin tümüyle bu mecraya kayacağı öngörülüyor (25-27).

Aynı örgüt, farklı ülkelerde ve birden fazla servis sağlayıcı üzerinden yasadışı faaliyetlerini sürdürüyor, pazarın niteliği dinamik, bir başka deyişle kısa bir süreliğine açılıyor ve yakalanma tehlikesi karşısında kapatılıyor. Posta ve paket taşımacılığı hizmeti verenlerin sayısı hızla artıyor (28). Evvelce rastlanmayan ödeme ve teslimat yolları ortaya çıkıyor, ayrıca GPS destekli uygulamalar bu

amaca hizmet ediyor. Bu yüzden Darknet ortamında faaliyet gösteren uyuşturucu kaçakçılarıyla mücadele istenen sonucu veremiyor (29). Kaçakçıları suç sonrası yakalama gayretlerimize ek olarak, suçu öngörmeye ve işlenmeden durdurmaya yönelik siber güvenlik çalışmalarına ağırlık vermemiz gerekiyor. Nitekim, Temmuz 2017’de iki büyük Darknet piyasası, Alphabay ve Hansa çökertildiği halde, birkaç ay içinde yeniden faaliyete geçebildiler. Güvenlik birimlerinin uluslararası işbirliği ve istihbarat paylaşımının yanı sıra, siber suç soruşturması yürütecek profesyonel sayımızı artırmak ve sürekli bilgisini güncellemek, ayrıca gönüllü gençlerimizden anonim olarak bilgi aktarabilecekleri Darknet timleri, bir başka deyişle “siber devriyeler” oluşturmak gerekiyor.

Buraya kadar okuduklarınız, genellikle Darknet üzerinden uyuşturucu ticaretini önlemeye yönelikti. Ama işin çok daha tehlikeli bir başka boyutu var: Darknet’teki çocuk istismarı materyali. Microsoft’a göre, 2015 yılında internete her gün bu nitelikte 720 bin görsel yüklendi. Her fotoğraf ve videonun ardında cinsel taciz ya da istismara uğramış bir çocuk var. Bu malzeme Darknet’te, sosyal medyada, forumlarda, sohbet odalarında milyonlarca kez paylaşıldı, bilgisayarlara indirildi. Facebook, 2019 yılının ilk üç ayında 8,7 milyon çocuk istismarı fotoğrafını sayfalarından sildiğini bildirdi. Yapay zekâ uygulamalarıyla milyarlarca görsel arasından bunları saptayıp kaldırdığını belirtiyor. Çocuklara yönelik cinsel şiddetle, yani hem cinsel sömürü hem de cinsel istismarla mücadele eden ve 96 ülkedeki 109 kuruluşun birlikte çalıştığı Uluslararası ECPAT (End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes - Çocuk Fuhşuna, Çocuk Pornosuna, Çocukların Cinsel Amaçlı Ticaretine Son) adlı sivil toplum örgütü yetkililerinden Marie-Laure Lemineu’nün belirttiği gibi, umarız gerçek suçlular Facebook’un yapay zekâyı ilgili bu teknik imkânı ele geçirip kendi amaçları için kullanmazlar.

Polis, çocuk istismarıyla ilgili site işletebilir mi?

İnternetin arka sokaklarında dünyanın dört bir yanında yaşayan suçlular geziniyor. Başta silah kaçakçıları, uyuşturucu satıcıları ve tabii ki pedofiller. Bilinen en geniş çocuk cinsel istismarı forumunun adı Childs Play'di. Nisan 2016 ile Eylül 2017 arasında cinsel istismar mağduru çocukların fotoğraf ve videolarını paylaşmak, izlemek, ayrıca tartışmak amacıyla kullanıldı. Son on bir aylık dilimde işleteni polisti. Güvenlik birimlerinin istismarcıları bulabilmek amacıyla bu tip bir web sitesini yönetmesi sizce kabul edilebilir bir davranış nudır? Bakalım ne diyeceksiniz?

2017 yılının Ocak ayında, Norveç'in en büyük gazetesi *Verdens Gang*'ın bilişim uzmanı ve araştırmacı gazetecisi Einar Otto Stangvik, akla durgunluk veren bir gerçekle karşılaştı. Childs Play sitesini barındıran sunucunun sadece adresini değil, yöneticilerini de bulmuştu. Otto, 17 Ocak 2017 günü Avustralya'nın Brisbane kentindeydi. Biri Avustralyalı, diğeri İngiliz kökenli orta yaşlı iki kişiyle hamburgercide buluştu.

– Kim olduğunuzu biliyoruz!

Avustralyalının yüzü kireç, İngiliz'inki patlıcan rengine dönüştü.

– Hakkımızda bildiklerinizin doğruluğuna inanıyorsanız, gidip yayınlayın. Ama sonuçlarına da katlanırsınız.

Buluştuğu kişiler birer suçlu değildi. Jon Rouse, Argos timinin amiri, yanındaki Paul Griffiths ise yirmi iki yıldır çocuk istismarı soruşturmaları yürüten bir polisti² ve bir yıla yakın süredir sanki Childs Play'in –tutuklandıkları bilinmeyen– iki yöneticisiymiş gibi davranarak, üstelik çocuk fotoğrafı ve videoları yükleyerek si-

2. Aslında çocuk pornografisi ile mücadele deyince sektördeki herkesin aklına hemen Paul Griffiths gelir. Paul, Londra'daki Ulusal Suç Birimi Çevrimiçi Pedofil Soruşturma timi POLIT'te (National Crime Squad's Paedophile Online Investigation Team) görev almadan önce, Manchester polis teşkilatında çalışıyordu. İnternette yer alan erişkin pornografisi sitelerini açığa çıkartmakla işe başlamıştı. 1990'larda pornografi sitelerinin sadece yüzde 3'ü çocuk pornografisi içerdiği halde, 2000 yılında bunun oranı yüzde 87'ye çıktı. Paul Griffiths'in öylesine güçlü bir görsel hafızası vardır ki, bir banyo fayansını gördükten binlerce fotoğraf sonrasında aynı fayansı yeniden gördüğünde hatırlar.

tenin pedofil üyelerini tek tek avlıyorlardı. Operasyon sonlandığında bu davranışları yüzünden çok eleştirildiler.

Kendilerini, “Bu siteyi biz mi kurduk? Kullandıkları ortamı biz mi yarattık? Hayır, biz yapmadık. Onlar yaptı. Bizim yaptığımız içine sızmak, ele geçirmek, şimdi de imha edeceğiz” diyerek savundular.

Bir milyon çocuk istismarcısı tek yerde

Gerçekten Childs Play’i başlatan onlar değildi. Çevrimiçi çocuk istismarı dünyasının liderleri, WarHead takma adını kullanan 26 yaşındaki Torontolu Benjamin Faulkner ile CrazyMonk takma adlı 27 yaşındaki Amerikalı Patrick Falte’ydi. Her ikisi de üniversitede bilişim teknolojisi okumuş, her ikisi de ülkelerinde iş bulmuş birer pedofil di. Kanadalı olan bu durumunu çevresiyle paylaşmış, Amerikalı ise korkup kendisine saklamış ve arzularını internet ortamına taşımıştı. Nitekim iki adam 2016 başlarında ilk kez yüz yüze geldiklerinde, Falte’nin zaten 45 bin kullanıcı The GiftBox Exchange adlı benzer bir sitesi vardı.

Birkaç ay içinde Childs Play’i Darknet’te yayına almışlardı bile. Sitenin üye sayısı hızla bir milyonun üzerine çıktı. Bu adamların yüz kadarı üreticiydi, yani kendi çektikleri pornografi malzemesini yüklüyordu. Bu hızlı büyüme dünyanın değişik ülkelerindeki bilişim suçu birimlerinde çalışan polislerin dikkatini çekti. Paul Griffiths, Childs Play yöneticilerinin bilgisayar güvenliği uzmanı olduklarını çabuk anladı. Ancak asıl mesele kim olduklarını ve nerede bulunduklarını saptamaktı.

Polis, pedofil gibi davranıyor

Norveç’in *Verdens Gang* gazetesinde çalışan bilişim uzmanı Einar Otto Stangvik, Darknet’te Childs Play adlı dev boyutlarda bir sitenin yer aldığını hemen hemen polislerle eşzamanlı olarak

fark etti. 2016 sonbaharında sitedeki tüm mesajları bilgisayarına indirmiş, tasnif etmiş ve incelemişti. Üyelerin kimliklerine ulaşmaya çalıştı, bunu büyük ölçüde başardı ve aralarındaki Norveçlileri, İsveçlileri ve bir Danimarkalıyı teşhis etti. Ama siteye ait sunucunun tutulduğu yeri ve sahiplerini bir türlü bulamıyordu. Halbuki sitenin sahipleri artık Faulkner ve Falte değildi. Malzeme üretmek amacıyla Virginia'da buluşmuşlar, birlikte bir çocuğa tecavüz ederek kayda aldırılmışlardı. Filmi çeken, 4 yaşındaki kız çocuğunun babasıydı. İki gün sonra 3 Ekim 2016'da üçü de tutuklandı. Faulkner kullanıcı adı ile şifresini vermek zorunda kaldı, haberi alan Paul Griffiths siteyi hemen Avustralya polisinin üzerine geçiriverdi.³

Einar Otto, yılbaşından birkaç gün sonra farklı bir yöntem denedi, sunucunun yerini ve sahiplerini bilinen yöntemlerle aramaktansa Childs Play'in MyBB adlı yazılım sisteminin kaynak kodlarını incelemeye karar verdi, kısa zamanda bazı açıklarını buldu. Basit gibi gözükse de o güne kadar çok az kimse Darknet'te yer alan bir sayfanın IP'sine ulaşabilmişti. Einar birkaç saatte sunucunun Sydney'de Digital Pacific adlı bir şirkette tutulduğunu anladı ve hemen Sydney'e doğru yola çıktı. Şirket sahibi Andrew Koloadin'le buluştu, şirket iki binden fazla sunucuyu barındırıyordu. Childs Play'inkini bin kilometre kadar uzaklıktaki Brisbane'de ofisleri bulunan Argos timi kiralamıştı ve Argos timi, polisin ta kendisiydi. Aylardır Faulkner ve Falte'nin rumuzlarını kullanarak siteye çocuk istismarı materyali yükleyen, tıpkı onlar gibi yazım hataları yaparak sahte mesajlar atan onlardı. Suçluları, mağdurları ve kullanıcıları bu sayede buluyorlardı. Argos operasyonu sayesinde, bir milyondan fazla üyesi bulunan Childs Play, 13 Eylül 2017'den bu yana artık yok. Sadece kurucu Faulkner ve Falte değil, çocukları pizza, dondurma ve oyuncakla kandıran, işkence ve tecavüz ederken fotoğraf ve video çeken

3. Avustralya polisi, internette yürütülen gizli operasyonlar konusunda diğer dünya polislerinden daha fazla yetkiye sahip. Suçlu gibi davrandıklarında ceza sorumlulukları bulunmuyor.

ve bunları siteye yükleyen yüze yakın saldırgandan doksanı gizli operasyonlarla yakalandı.

Aptallığı sayesinde yakalanan pedofil

Peki, ABD polisi Patrick Falte'nin Virginia'da olduğunu nasıl öğrenip, nasıl tutuklanıştı diye sorarsanız, cevap adamın aptallığı yüzünden. Çünkü Falte, Childs Play sunucusunun kirasını Sydney'deki şirketin sahibi Andrew Koloadin'e bitcoinle ödüyordu ve bitcoin cüzdanını kaydederken kendi e-posta adresini vermişti.

Kuzey Carolina Üniversitesi hukuk profesörü Carissa Heskick, çocuk cinsel istismarının soruşturması konusunda yıllardır çalışan bir profesyonel. Bir seneye yakın süre polisin siteyi açık tutması yetmiyormuş gibi bir de görsel yüklemesini doğru bulmuyor. UNICEF avukatlarından Ivar Stokkereit de polisin Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne aykırı davrandığını belirtiyor. Buna karşılık ECPAT, yürütülen gizli operasyonu destekliyor. Polis ise, başka masum çocukların yüksek yararı uğruna Argos timinin yaptıklarını savunmayı sürdürüyor. Savcı, suçlarını itiraf eden, kullanıcı adı ve şifreyi veren Falke ve Faulkner için 30 yıl hapis istemiş olsa da, ABD Bölge Yargıcı John A. Gibney Jr., 29 Mayıs 2018'de ikiliyi ömür boyu hapse mahkûm etti ve ne rastlantı ki her ikisi de cezaevinde intihara kalkıştı.

Childs Play sitesinin arkasında polislerin olduğunu saptayan, bu bilgiyi *Verdens Gang* gazetesi yayımladığında gizli operasyonun durmasına yol açan bilişim uzmanı Einar Otto Stangvik, vaktinin önemli bir bölümünü Darknet'teki pedofilleri avlamakla geçiriyor. Yazdığı bir program sayesinde 2015 yılında dünyanın farklı yerlerindeki 95 bin kullanıcının açığa çıkmasını sağladı.

Kaynaklar

25. Masson K, Bancroft A. 'Nice people doing shady things': Drugs and the morality of exchange in the darknet cryptomarkets. *International Journal of Drug Policy*. 2018;58:78-84.
26. Espinosa R. Scamming and the Reputation of Drug Dealers on Darknet Markets. *International Journal of Industrial Organization*. 2019:102523.
27. Rhumorbarbe D, Staehli L, Broséus J, Rossy Q, Esseiva P. Buying drugs on a Darknet market: A better deal? Studying the online illicit drug market through the analysis of digital, physical and chemical data. *Forensic Science International*. 2016;267:173-82.
28. Norbutas L. Offline constraints in online drug marketplaces: An exploratory analysis of a cryptomarket trade network. *International Journal of Drug Policy*. 2018;56:92-100.
29. Aldridge J, Askew R. Delivery dilemmas: How drug cryptomarket users identify and seek to reduce their risk of detection by law enforcement. *International Journal of Drug Policy*. 2017;41:101-9.

CIA ajanı olmak isteyen polis

Sarışın, uzun boylu, yakışıklı polis memuru David L. Harding, New York polis teşkilatında çalışmayı kendisine yakıştırmayıp CIA ajanı olmaya kalktığında onu mülakata çağırdılar. Olağan işlemler gereği yalan makinesine de bağladılar. Bir noktadan sonra muhabbet şu şekilde gelişti:

- Memur Harding, vatanın için her şeyi yapar mısın?
- Yaparım efendim.
- Yasadışı olsa bile sana verilen emirleri yerine getirir misin?
- Getiririm efendim.

Memur, verdiği bu yanıtların kendisini işe alacak olan CIA personelini etkileyeceğine inanıyordu. Zaten doğruyu da söylemişti.

- Vatanın için yasadışı işler yapacağını da söyledin.
- Doğrudur efendim.
- Peki sana nasıl inanacağız?
- Çünkü yaptım efendim.
- Ne yaptın?
- Şüphelendiğimiz kişileri mahkûm ettirebilmek için olay yerine ya da silah üzerine parmak izi yerleştirdim.
- Kaç defa?
- En az beş kere!

Mülakatı yapanlar kulaklarına inanamadılar. İşi gücü bırakıp amirlerine haber verdiler, onlar da New York polis müdürüne. İş-

te, teşkilatın içinde sadece memur David L. Harding'in değil, daha birçok polis memurunun olay yerlerine şüphelilerin parmak izlerini yerleştirdiği böyle meydana çıktı. Çıktı çıkmasına da, teşkilatın önlem alması için on dört ay geçmesi gerekecekti.

İlk mahkûm olan memur, yakışıklı David L. Harding oldu. Yedi yıldır teşkilattaydı. 16 Aralık 1992'de 12 yıl hapis ve 20 bin dolar para cezası aldı. Dört olayda, olmayan delilleri üretmişti. Yakın arkadaşı Robert M. Lishansky ise on bir yıllık memurdu. Yirmi bir olayda delil ürettiği anlaşıldığından 18 yıl hapis cezası aldı. Bu iki ahlaksız, parmak izi bürosunun amiri on altı yıllık polis Craig D. Harvey ve kimi delil yetmezliğinden, kimi tanık olduğu usulsüzlükleri ifşa ettiği için hapse girmeyen başkaları izledi.

Zavallı masumları hapse tıkan şeytan ruhlu bu adamların yaptıklarından birine örnek vererek konuyu kapatalım ve parmak izi incelemelerine geri dönelim.

Parmak izini transfer etti, anneyi hapsedti

1989 yılı sonlarında anne, baba ve iki küçük çocukları evlerinde saldırıya uğradı. Hepsinin ellerini, ayaklarını, gözlerini bağladılar, henüz 15 yaşındaki kıza tecavüz ettiler, yükte hafif pahada ağır ne varsa aldılar, daha sonra her birinin kafasına birer kurşun sıktılar ve delilleri yok etmek üzere evi kundakladılar.

New York polisi, Michael Kinge adlı birinden şüphelendi, evini aramaya kalktı, bu sırada Michael'i öldürdü. Memurlar, adamın polise silah çektiğini ileri sürerek kendilerini savundular. Bazı görgü tanıklarının ifadelerine dayanarak, anne, baba ve çocukların katli sırasında Michael Kinge'in yalnız olmadığı sonucuna vardılar ve annesinin de suça ortak olduğunu ileri sürdüler. Gözaltına aldıkları yaşlı kadın, cinayetlerin gerçekleştiği evden çıkarken bir kredi kartı çaldığını ve bununla alışveriş yaptığını itiraf etmişti. Üstelik kundaklanan evde yapılan olay yeri incelemesinde ele geçen ve içinde benzin kalıntısı bulunan teneke kutu üzerindeki

parmak izinin kadına ait olduğunu saptayarak iddialarını kanıtladılar. Anne hapis cezası aldı.

Cinayetlerden üç yıl kadar sonra polis memuru David L. Harding, CIA elemanı olmaya kalktı. İtiraf ettiği parmak izi transferlerinden biri, işte yukarıda anlattığım kadının teneke kutu üzerindeki parmak iziydi. Zavallı kadın hemen salıverildi, New York polis teşkilatı aleyhine açtığı tazminat davasını kazandı ve 250 bin dolar aldı, 2015 yılında 80 yaşındayken eceliyle öldü. Anne, baba ve çocukların canını alanın gerçekten Michael Kinge olup olmadığı ise karanlıkta kaldı.

İstediğin kadar “ben yapmadım” de

Parmak iziyle ilgili sahtecilikler, örneğin bir yerden diğere transferi ya da olay yerindeki delil üzerine yerleştirilmesi bir yana bırakılacak olursa, bilerek ya da bilmeyerek yapılan hataların oranını hesaplayan ilk bilimsel çalışma, Kaliforniya Üniversitesi'nden Dr. Simon A. Cole'e ait.

2005 yılında *The Journal of Criminal Law and Criminology* (Ceza Hukuku ve Kriminoloji) dergisinde yayımlanan araştırmasına göre, ABD'de gerçekleştirilen parmak izi incelemelerinde, çeşitli nedenlerden kaynaklanmak üzere, binde 2 ile binde 25 arasında değişen oranda hata yapıldığını hesaplıyor. Bu da çok yüksek bir oran (30).

Ancak adli bilimler dünyasında yapılan hatalar sadece parmak izi karşılaştırmalarıyla ilgili değil. Tornavida, levye, çekiç, bıçak, testere gibi aletlerin kapıda, pencerede hatta kemik üzerinde bıraktığı izlerin incelenmesinden tutun da yazı ve imzalara, kan lekelerine, ayrıca ısırık izlerine varıncaya dek, masumların hapsine yol açan pek çok yanlışla karşılaştık. DNA analizlerinin yaygınlaşması ve eser miktarda biyolojik örnekten analizlerin yapılabilirdiği teknolojilerin gelişmesi üzerine, bir zamanlar hiç kuşumuz olmayan bu incelemelerde dahi hata yapıldığını görüyoruz.

Hal böyle olunca, “bilimsel” delillerin bir kavşakta olduğunu söylemek gerek. 90’lardan bu yana, dünyanın herhangi bir yerindeki bir resmi makamın “pardon” dediğine tanık olmadığımız gün geçmiyor. Ne yazık ki, hatalar bilindiği halde son yirmi yılda kriminal laboratuvarlar neredeyse bildiğini okuyor diyebiliriz. Yayımlanan onca bilimsel makaleye, verilen sayısız beyanata rağmen kimse raporlarındaki dili değiştirmiyor, belirsizliğin oranından ya da olası hatalardan söz etmiyor ve mahkemeler önlerine gelen bilirkişi raporlarını sorgulamıyor.

Geleneksel olarak kriminal laboratuvarlarda ve olay yeri inceleme ekiplerinde çalışan profesyoneller, polis memurları. Durum hem ülkemizde hem de dünyanın diğer ülkelerinde böyle. Giderrek adli bilimler lisans ya da yüksek lisansı yapmış olanlar tercih ediliyor olsa da henüz doktorası olanların sayısı yok denecek kadar az. Bu arada ülkemizdeki adli bilimler lisans eğitiminin ancak 2017 yılında başladığını ve Üsküdar Üniversitesi’nin henüz mezun vermediğini de belirtmeden geçmeyelim. İşte bu nedenle polis teşkilatlarında bir “araştırma kültürü” oluşmuyor. Suç aydınlatmada kullanılan yöntemlerle ilgili bilim üreten, yeni yöntem ve gereç geliştiren üniversitelerin sayısı da bir hayli kısıtlı. Kullanılan yöntemlerin çok azı hakemli bilimsel dergilerde yayımlanıyor, ayrıca hata payını araştıranlar da çok az sayıda. Bir belge inceleme uzmanı gururla, “Üç bin imza inceledim, ben bu işi iyi biliyorum” dediğinde, “Peki kaç doğrudu?” sorusunu yanıtlamıyor, hatta mahkemenin kendi raporuna dayanarak hüküm kurup kurmadığını dahi bilemiyor.

Parmak izi yalan söyler mi?

Ben de birçok meslektaşım gibi, adli bilimlerin ciddi bir kriz içinde olduğuna inanıyorum. Sihirli bir değnek sandığımız DNA analizlerinin gündelik yaşama böylesine katkıda bulunduğuna ya da yıldızlaşan soruşturmalar sayesinde yirmi-otuz yıl öncesinde

kalmış cinayetlerin aydınlatılmasına bakarsanız, bu yazdığım si-ze garip gelebilir. Ancak gün geçmiyor ki dünyanın herhangi bir ülkesinde haksız yere mahkûm edilmiş bir mağdura “pardon” denilmesin. Bu “pardon”lar, bir biçimde haberimiz olanlar, ya hiç bilmediklerimiz?

Son yirmi yıldır pek çok akademisyen, delillerin incelenmesinde yaygın biçimde kullanılan yöntemlerin bilimsel olmadığını ileri sürmeye başladık. Özellikle “pattern”, bir başka deyişle örüntülerin karşılaştırmasında yanılığa düşüldüğünü gördükçe, bunlara dayanarak mahkûmiyete hükmedilmemesi gerektiğini söylüyoruz.

Örneğin, parmak izleri, bıçak ya da tornavida gibi cisimlerin bıraktığı izler, kan lekeleri, el yazıları, imzalar, hızlandırıcılar ve en önemlisi ısırik izleri sayesinde suçlu denen kişilerin, suçsuz oldukları daha sonra anlaşıldı.

Kimi ülkeler bunlara güvenilmemesi için yasal önlemler aldı, kimilerinde savunma avukatları ve savcılar olası hatalar konusunda eğitildi. Buna rağmen saydığım inceleme tekniklerinin her biri hâlâ çok yaygın biçimde kullanılıyor ve mahkeme heyetleri resmi ya da özel bilirkişilerin bu yöntemleri kullanarak hazırladığı raporları büyük bir güvenle dinliyor, bu raporlara dayanarak karar veriyor.

Hani bazı karakalem resimler vardır; biriniz bakar ünlü psikiyatri uzmanı Dr. Sigmund Freud’un profilini görür, bir diğeriniz ise doktorun portresi yerine sere serpe uzanmış çıplak bir kadının resmi olduğunu ileri sürer. Adli bilimlerin birçok alanındaki durum aynen böyle.

Sonuçları denetleyecek bir dış mekanizma da bulunmadığından, yorum, altına imza atan bilirkişinin keyfine kalıyor maalesef. Ama durun, insanın içini ferahlatacak başka ilginç gelişmeler de var. Tabii bu gelişmeler yüzünden “pardon”lar artmaz ise...

Adli bilimler değişiyor

Parmak izleri yüz yıldan fazla süren saltanatını daha uzun süre kaybetmeyeceğe benziyor. Veri tabanında bulunmasa, mukayeseye elverişli olmasa, uzmanlar kendi aralarında anlaşamasa, ya da tıpkı 2004 yılında 200'den fazla kişinin ölümüne yol açan Madrid Bombalanması'nın failinin yanlışlıkla Amerikalı Avukat Brandon Mayfield olduğu bildirilse bile parmak izinden elde edilebilecek çok ilginç yeni bilgiler var. Çünkü parmak izi sıradan bir iz değil, yüzeyde bıraktığımız protein ve yağ moleküllerinden ne yiyip ne itiğimizin tespiti de mümkün. Çünkü sindirim sonrası kan dolaşımına katılan metabolizma ürünlerini terle de atıyoruz ve ter parmak ucumuzdan da çıkıyor. Sadece besinler değil, içilen sigaranın nikotini, çekilen kokainin metaboliti metilekgonin gibi tüketilen her türlü kimyasal da parmağın dokunduğu yerde kalıyor. Bırakın yiyip içtikleri, dokundukları cisimler bile (rneğin kondomun markasına kadar) suçluyu ele verebilir (31-32).

Kuşkusuz olay yeri incelemenin altın standardı DNA'dır. Bu yüzden profesyoneller olay yerinden DNA elde edilebilecek kan, tükürük, semen, idrar gibi biyolojik delillerin peşine düşer. Ancak bu her zaman mümkün olmaz. şimdilerde parmak izinden artık DNA elde edilebiliyor, üstelik tozlanmış olanlardan bile (33). Daha da ilerisi var. Artık DNA'dan sahibinin göz, sa ve ten rengine yanı sıra boyu da belirlenebiliyor (34-36). DNA'nın boy ve yaşla nasıl değiştiği neredeyse çözüldüğüne göre, yakın bir gelecekte sahibinin boyu da yaşı da anlaşılacak (36-37). Bu durumda, saldırganın olay yerinde bıraktığı parmak izinden DNA'sına, oradan da DNA fenotipine yani her türlü fiziksel özelliğine ulaşmak an meselesi.

Kaynaklar

30. Cole SA. More than Zero: Accounting for Error in Latent Fingerprint Identification. *The Journal of Criminal Law and Criminology*. 2005;95:985.
31. Blackledge RD, Vincenti M. Identification of polydimethylsiloxane lubricant traces from latex condoms in cases of sexual assault. *Journal of the Forensic Science Society*. 1994;34(4):245-56.
32. Coon AM, Beyramysoltan S, Musah RA. A chemometric strategy for forensic analysis of condom residues: Identification and marker profiling of condom brands from direct analysis in real time-high resolution mass spectrometric chemical signatures. *Talanta*. 2019;194:563-75.
33. Alem L, Valentin ESB, Cunha MA, Santos OCL, Nogueira TLS, Carvalho EF, et al. Efficiency of DNA recovery from fingerprints enhanced with black and magnetic powders. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*. 2017;6:e490-e1.
34. Walsh S, Liu F, Wollstein A, Kovatsi L, Ralf A, Kosiniak-Kamysz A, et al. The HirisPlex system for simultaneous prediction of hair and eye colour from DNA. *Forensic Science International: Genetics*. 2013;7(1):98-115.
35. Chaitanya L, Breslin K, Zuñiga S, Wirken L, Pośpiech E, Kukla-Bartoszek M, et al. The HirisPlex-S system for eye, hair and skin colour prediction from DNA: Introduction and forensic developmental validation. *Forensic Science International: Genetics*. 2018;35:123-35.
36. Liu F, Zhong K, Jing X, Uitterlinden AG, Hendriks AEJ, Drop SLS, et al. Update on the predictability of tall stature from DNA markers in Europeans. *Forensic Science International: Genetics*. 2019.
37. Vidaki A, Ballard D, Aliferi A, Miller TH, Barron LP, Syndercombe Court D. DNA methylation-based forensic age prediction using artificial neural networks and next generation sequencing. *Forensic Science International: Genetics*. 2017;28:225-36.

Katar'ın kör eden şarkıları

2018 yılı Ekim ayının ilk haftasında, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Kurulu'ndaki görevim nedeniyle Katar'daydım. Doha Havaalanı'na iniş, simsiyah kâinatın içindeki bir ışık denizine dalmaktan farksızdı. Hava sıcaktı, nemliydi, hatta bir ara yağmur bile yağarak herkesi şaşırttı. Bildiğiniz gibi Katar, daha doğru bir deyişle Katar Devleti ya da Arapçasıyla Dawlat Qatar, Arap Yarımadası'nın kuzeydoğusundaki Katar Yarımadası'nda. Büyüklüğü 11.571 kilometrekare, yani Ağrı, Denizli ya da Erzincan kadar. Yarımadanın bir ucundan diğerine bir buçuk saatte gidilebiliyor. Tek kara sınırı, Suudi Arabistan'la.

Ülkenin geri kalanı, Basra Körfezi ile çevrili. Bize göre Basra Körfezi, ama Birleşmiş Milletler'e ve İran'a göre burası Pers Körfezi. İran, bu ada öylesine sahip çıkıyor ki, 30 Nisan'ı Ulusal Fars Körfezi Günü olarak kutladığı gibi, bir de pul bastırmuş, hatta 23 Şubat 2010 tarihli İngiliz *The Telegraph* gazetesinde İran'ın "Fars Körfezi" adını kullanmayan yabancı havayolu şirketlerinin, İran hava sahasına girmelerini yasaklamakla tehdit ettiği bile yazıldı. Sanırım bu kadar coğrafya dersi yeter. Şimdi biraz tarih, biraz da siyaset.

Ambargo yüzünden aileler bölündü

Katar, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferiyle Osmanlı himayesine girmişti. Son askerimizin Katar'dan ayrılışının tarihi ise 1915.

Katar Devleti'nin kuruluşu 3 Eylül 1971. Gerçi tanıdığım Katarlılar ülkenin bir demokrasi olduğunda ısrarcı olsalar da, idare şekli monarşi. Ülkeyi yöneten erkek ve kadın Katarlılar; çalışanlar ise genellikle yabancılar. Osmanlı'nın ilk atadığı kaymakam Al Sani ailesinden Şeyh Casim. Saniler hâlâ yönetimdeler. Nitekim ben ülkeyi ziyaret ettiğimde, Devlet Başkanı Emir Şeyh Tamim bin Hamad El Sani, Başbakan Şeyh Abdullah bin Nasır bin Halife El Sani, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı da Şeyh Muhammed bin Abdurrahman bin Casim El Sani'ydi. Bana mihmandarlık eden beyefendinin de soyadı El Sani'ydi. Başbakan ve Bakanlar Kurulu üyeleri Emir tarafından atanıyor.

Katar deyince aklınıza zenginliğin geldiğini biliyorum. Çok da haklısınız; doğalgaz ve petrol rezervleri sayesinde kişi başına gayri safi yurtiçi hasılası 129.500 dolar. Dolayısıyla 188 ülke içinde ilk sıradalar. Kasım ayı başında Türkiye'yi ziyaret eden Katar Emiri Şeyh Tamim'in bir otomobil parası bahşiş bırakmasına ya da geçtiğimiz Ağustos ayında Cumhurbaşkanımız Erdoğan'a değeri 400 milyon dolar olduğu söylenen VIP donanımlı özel uçağını hediye etmesine şaşmamalı. Türkiye ile Katar arasında bölgesel konularda yakın bir işbirliği ve eşgüdüm bulunuyor. Aramızda çok sayıda anlaşma, protokol ve mutabakat zaptı imzalandı.

Diplomatik, hizmet ve hususi pasaport taşıyan Türk vatandaşları Katar'a girişlerinde vizeden muaf. Umuma mahsus pasaportu olanlar ise, turistik amaçlı iki hafta kalış süreli vizelerini, Katar'da bir otelden rezervasyon yaptırmak ve 100 Katar Riyali ödemek karşılığında havalimanında alabiliyorlar. Ülkeye yolcu beraberinde alkol getirilmesi yasak. Ancak içki içmenin serbest olduğu çok sayıda restoran ve bar bulunuyor, ayrıca Katar'da yaşayan yabancılar da bir izin belgesiyle içki satın alabiliyor.

2017 yılında Suudi Arabistan, Bahreyn, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri, Katar'la diplomatik ve ekonomik bağlarını kopartarak bölgesel bir krize yol açtılar. Bu satırların kaleme alındığı Haziran 2019'da ambargo sürüyordu. Katar'da görüştüğüm üst düzey yetki-

liler Katar'ın izolasyonunun ailelerin bölünmesine neden olduğunu, sağlık ve eğitim hizmetlerinin aksadığını, göçmen işçilerin su ve yiyecek bulma sorunlarıyla karşılaştıklarını anlattılar. Ayrıca Körfez ülkelerindeki banka hesaplarına ulaşamadıklarından, sahip oldukları mülk ve işletmelerin ellerinden alındığından yakındılar. Ancak sınırların kapatılmasından en çok zarar görenlerin başında bu ülke vatandaşlarıyla evli Katarlı kadınlar geliyor. Umarım yakın zamanda bu mesele çözülür. Katar ile Birleşik Arap Emirlikleri arasındaki gerginlik öylesine uç noktalara taşınmış ki, Asya Kupası çerçevesinde 22 Ocak 2019'da Abu Dabi'de oynanan Katar-Irak futbol karşılaşmasında, Katar forması giyen bir İngiliz seyirci kısa süreliğine bile olsa gözaltına alınmıştı. Bu arada Katar'ın Asya Kupası'nı kazandığını belirtmeden geçmeyelim.

Bellini'nin Fatih Sultan Mehmed'i Katar'da mı?

Gelelim Katar'la ilgili başka ilginç konulara. Erkekler baştan aşağı beyaz, kadınlar siyah giyiyor. Yabancılar için herhangi bir kural yok. Şortlu ve başı açık çok sayıda kadın gördüm. Kader sizi bir gün Doha'ya getirirse, bana göre görmeniz gereken yerlerin başında Souq Wakif Çarşısı geliyor. Bu açık hava sokak pazarında tütsüden bala, resim ve heykel atölyelerine, kuştan çeyiz sandığına bulamayacağınız hiçbir şey yok. Elbette deniz kıyısı boyunca ilerleyen ana caddesi 7 kilometre uzunluğundaki kornişini görmeden dönmeyeceksiniz. Her biri geleceğin mimarisini yansıtan ve çok değişik şekil ve renkte aydınlatılan gökdelenler kümesinin manzarası, özellikle güneş batarken muhteşem.

Bununla birlikte bende en çok iz bırakan, dünyanın en fazla sayıda İslam eserini koleksiyonuna katmış, Doha Körfezi'ne bakan devasa park içindeki İslam Sanatları Müzesi oldu. Müzeyi yapan bir Türk şirketi, Baytur İnşaat. Açılışı 2008. Mimarı ise, 2019 yılı Mayıs ayında 102 yaşındayken ölen Çin kökenli Amerikalı ünlü mimar Ieoh Ming Pei. Kısacası Pei, cami açılışında 91 yaşındaymış.

Çizimlere başlamadan önce altı ay boyunca İslam âleminin mimari eserlerini dolaşmış. Dıştan bakıldığında bazı açılardan burkalı bir kadına benzeyen müzenin ilham kaynağı Kahire'deki 879 yılından kalma Tolunoğlu Camii. Müslüman olan Türklerin ilk bağımsız devleti olarak bilinen Tolunoğulları Devleti'nin kurucusu Türk kökenli devlet adamı Ahmed bin Tolun tarafından yaptırılmış.

Bana göre müzenin en ilginç sanat eseri, Fatih Sultan Mehmed'in 1510 dolaylarında yapılan portresi. Ancak bu, tarih kitaplarımızda yer alan ve görür görmez hemen tanıdığımız, İtalyan ressam Gentile Bellini'nin 1480'de resmettiği ve halen Londra'daki Ulusal Galeri'de olan Fatih Sultan Mehmed portresi değil, ama ona çok benziyor. Ressamın kim olduğu ise bilinmiyor. 2007 yılında Katarlılara satılmadan önce Singapur'daki Joli Quentin Kansil koleksiyonundaymış.

Katar'ın parasıyla Interpol'e mükemmeliyet merkezi

Kentler ve ülkelerle ilgili en geniş veri tabanına sahip Numbeo'ya göre Katar, 2019 yılında sadece bölgenin değil, dünyanın da en güvenli ülkelerinden biri. 118 ülke arasında güvenlikte Venezuela son sırada. Katar İçişleri Bakanı'na göre, başkent Doha'nın 2017'den bu yana yüzde 3,6 oranında artan nüfusuna rağmen, hırsızlık, gasp, şiddet suçları, uyuşturucu kullanımı yüzde 2,4 azalmış. Zaten suç işleyen Katarlı değilse hemen sınır dışı ediliyor. Benzer şekilde uyuşturucu kullandığı saptanan yabancılar da. Katar, 2022'de FIFA Dünya Kupası'na ev sahipliği yapacak. Böylesine büyük bir organizasyonda güvenliği sağlamak üzere pek çok girişimde bulunmuş. Bunlardan biri Katar sponsorluğunda 2012 yılında Interpol'ün başlattığı Stadia Projesi. On yıl sürecek olan projenin hedefi, bir mükemmeliyet merkezi kurmak. Uluslararası çaptaki büyük etkinliklerde katılımcı ve izleyicilerin bu merkez aracılığıyla korunması amaçlanıyor. Suç denin-

ce Katarlıların aklında kalan sadece birkaç olay var, onların da öyküsü aşağıda.

Bilgisayar programcısı tiyatroyu havaya uçurdu

Doha Players, yani Doha Oyuncuları, 1954 yılında dünyanın farklı ülke vatandaşlarının kurduğu amatör bir topluluk. 2005 yılı Mart ayında, beş bin kadar İngiliz ve Amerikalının yaşadığı bölgedeki tiyatrolarında Shakespeare'in ünlü *Onikinci Gece*'sini yüz kadar seyirci önünde sahnelemekteyken, bina önündeki bir araç havaya uçuruldu. Çok sayıda kişinin yaralandığı patlamada 50'li yaşlarındaki İngiliz öğretmen Jonathan Adams hayatını kaybetti. Fransız ve İngiliz polisinin desteklediği soruşturmada bombayı, aracın sahibi Mısırlı Ömer Ahmed Abdullah Ali adlı birinin koyduğu anlaşıldı ve zanlının El-Kaide bağlantılı olduğu ileri sürüldü. Ömer evliydi, bir ay önce çocuğu olmuştu, arkadaşları tarafından sevilen, sayılan biriydi ve son on yıldır devlete ait Qatar Petroleum şirketinde bilgisayar programcısı olarak çalışıyordu.

Ancak Mısırlının gerçekleştirdiği bu bombalı saldırıdan bir yıl önceki suikast bundan çok daha fazla infial uyandırmıştı. Sürgündeki Çeçen lider Zelimkhan Yandarbiyev, Doha'da bombalı araçla öldürülmüştü. İki Rus ajanını ömür boyu hapse mahkûm eden Katar, Rusya'nın talebi üzerine daha sonra onları Moskova'ya iade etmişti. Ajanların memleketlerinde kırmızı halıyla karşılandığı söylenir.

Katar halkının genetik yapısı

Bu küçük ülkede sadece 2,6 milyon kişi yaşıyor ve bunların sadece 300 bin kadarı Katarlı Arap, geri kalanı "expat", bir başka deyişle "yabancı". Aslında "Katarlı Arap" diyerek genelleme yapmak doğru değil. Çünkü Katarlılar genetik olarak başlıca üç gruba ayrılıyor (38). Bir bölümü Arap kökenli, muhtemelen bedevi aşiretlerin soyundan geliyor. Bir bölümü İranlılara (Persler)

ve Orta Asya popülasyonlarına (Uygur gibi) kuvvetle benziyor ve üçüncü grup da, Bantu dili konuşan Afrikalılarla benzerlik gösteriyor. Orta Asya göçmenleri ile Afrika kökenliler arasında genetik açıdan karışma gözlemlendiği halde Arap kökenli olanlar daha saf. Bu üç farklı topluluğu soyadlarıyla birbirinden ayırmak mümkün.

Katarlıların adları insanın kafasını karıştırıyor. Şöyle ki, bizim ad, eğer varsa göbek adı ve soyadı şeklindeki iki-üç adımıza karşılık onların çok sayıda adı var. Üstelik adları birbirine o kadar çok benziyor ki aynı kişiden söz edildiğini sanabilirsiniz. Ama mantığını çözerseniz, adların kişinin ailesi ve geçmişiyle ilgili pek çok bilgiyi içerdiğini görürsünüz. Örneğin, Tamim ibn Abdullah ibn Sultan el-Sani denince, “el Sani” (sultan) soyadı, ibn “oğlu”. Buna göre Sultan’ın oğlu, Abdullah’ın oğlu, Tamim. Kimi aileler, altı kuşak geriye bile gidiyor. Bu arada evli kadınların kocalarının soyadını almadığını, çocukların ise babanın soyadını taşıdığını belirtelim.

Katar’ın 2003 tarihli 8 sayılı yasası, cinayet şüphesinde, hastalık tanısında ve eğitim amaçlı olarak otopsi yapılmasına imkân veriyor. İlk ikisi için yakınların iznini almaya gerek bulunmuyor. Hastalık tanısı ve eğitim amaçlı otopsi yapılacaksa mahkeme kararı şart. Kimliği saptanamayan ya da yakınları olmayanların cesetlerine otopsi yapılmasına izin var. 7 sayılı kanuna dayanarak, erkek doktorların kadın cenazelerine eğitim amaçlı otopsi yapması mümkün.

28 Ağustos 1971’de yürürlüğe giren Ceza Kanunu’na göre, anenin hayatını kurtarma amacıyla kürtaj yapma izni var. 22 Şubat 1983 tarihli 3/1983 sayılı yasaya göre gebeliğin ilk 120 günü içinde kadının sağlığı ya da ceninin fiziksel ya da ruhsal sağlığının tedavi edilemez bir kusurunun olduğu durumlarda kürtaja izin veriyor. Her iki ebeveynin de rızasının olması şartıyla.

İnci dalgıçlarının kör eden şarkıları

Basra (ya da İranlılara göre Fars) Körfezi’ndeki binlerce yıllık bir gelenek olan inci dalgıçlığı, 1890’larda Japonların kültür incisi

üretmesiyle birlikte inişe geçti. 1930'larda körfezde petrolün bulunmasıyla tamamen ortadan kalktı sayılır. Dalgıçları taşıyan her teknede *naham* adı verilen bir şarkıcı bulunurmuş ve yapılan işe göre ritmi değişen, böylelikle hem cesaretlendiren hem gerektiğinde dinlendiren şarkılar söyler, dalgıçlar koro halinde ona eşlik edermiş. Körfez bölgesinin gençleri 70'lerden sonra bu eski şarkıları yeniden canlandırmaya çalıştılar ama söyleyenler eski önyargılardan da etkilendiler. Şimdi bile dalgıç şarkılarını söyleyenlerin kimi baş ağrısından, kimi gözlerinin bozulduğundan yakınıyor. Çünkü şarkıların insanı kör ettiği inancı hâlâ yaşıyor. Nitekim ünlü nahamların gözleri ya çok bozuk ya da körmüş. Kimine göre ezgilerin duygusallığı, kimine göre eşlik eden davul sesini bastırmak için yüksek perdeden söylemek zorunda kalmaları kör olmalarına yol açmış. Halbuki söz konusu göz bozukluğunun nedeni güneş. Dalgıçlar gün boyu suya girip çıktığı halde naham, güneşin altında teknede bekliyor. Şarkı söylemenin yanı sıra diğer dalgıçlar gibi 1930'lara dek oksijen tüpü olmaksızın dalan nahamların gözleri ise, hızla değişen basınçtan zarar görüyor.

Kaldığımız otelin yıldız sayısını bilmiyorum, sanırım yediden de fazlaydı. Aynılırken tüm hesapların ödendiğini öğrenince, aldığımız yevmiye bedelinin tamamını Birleşmiş Milletler muhasebesine iade etmek zorunda kaldık. Dünyanın birçok yerine misyona gittim ama Katarlıların misafirperverliklerinin boyutunu anlatmaya imkân yok. Ne diyelim, biraz ayıp olacak ama, nahamların değil ama paranın gözü kör olsun!

Kaynaklar

38. Hunter-Zinck H, Musharoff S, Salit J, Al-Ali KA, Chouchane L, Gohar A, et al. Population Genetic Structure of the People of Qatar. The American Journal of Human Genetics. 2010;87(1):17-25.

Hayatı video oyunu sanan çocuk

Hayat bir video oyunundan farksızdır.

Oyunun sonunda herkes ölmeli.

Devin Moore

Devin Moore, iki polis ve bir santral memurunu ateşli silahla öldürdüğünde henüz 18 yaşındaydı. Tutuklandığında “Neden yaptın?” diye sordular. “Hayat bir video oyunundan farksızdır” diye cevap verdi. “Er ya da geç herkesin ölmesi gerekir.”

Kullandığı aracı çaldığından şüphelendiler ve karakola götürdüler. Evvelce işlediği herhangi bir suçu yoktu, polislere karşı çok saygılıydı. Binadan içeriye girdiklerinde yanında yürüyen polis memurunun belindeki tabancayı çekip aldı ve iki el ateş etti. Mermilerden biri memurun başına isabet etti ve onu hemen oracıkta öldürdü. Bir diğer memur silahına davranıp karşılık verdiğinde Devin Moore bu kez silahı ona döndürdü ve üç el ateş etti. Kurşunlardan biri polis memurunun başına isabet etti. Devin, elinde silahla koridor boyunca koştu ve karakolun acil çıkış kapısına yöneldi. Bu sırada karakolun santral memurunun önünden geçti. Durdu, beş el ateş etti. Evvelce hiç silah kullanmamış, hiç suç işlememiş Devin Moore karakoldan çıktı, devriye araçlarından birini alarak uzaklaştı. Yakalandığında, “Oyunun sonunda herkes ölmeli” diyecekti.

Devin 18 yaşındaydı, cinayetlerin öncesindeki yıllarda yüzlerce saat Grand Theft Auto adlı video oyunu serisinin altıncısı olan Vice City’yi oynamıştı; oyun, Vice City’nin kahramanı olan oyuncunun bir karakola girip polisleri öldürmesi, ardından resmi bir

aracı çalarak kaçması üzerine kuruluydu. Yıllardan 2003'tü. On yıl içinde oyun, dünya genelinde 35 milyonluk satışa ulaşacaktı. Avukatlar, gencin oynadığı video oyunu nedeniyle gerçek yaşamdan uzaklaştığı ve ruh sağlığının bozulduğunu ileri sürmüş olsalar da bu bir işe yaramadı ve Devin, 9 Ekim 2005'te idama mahkûm oldu. Üst mahkemelere yapılan itirazların sonucunu 2019 yazı itibariyle hâlâ bekliyor.

Kadın yan odada, 17 aylık küçük kız çocuğu ise babasıyla birlikte salondaydı. Günde 6-7 saat ekran başında olan 27 yaşındaki adam kendisini Ghost Recon adlı video oyununa kaptırmış, ekranda önüne geleni öldürüyordu ki, çocuk yavaşça yanaştı ve Xbox konsolunun kablosunu çekiverdi. Öfkelenen baba çocuğu tuttuğu gibi kaldırıp duvara fırlattı. Çocuğun kafatası kırıldı ve öldü. Tyrone Spellman 2008'de 45 yıla mahkûm oldu.

Tek nişancı, yani olan bitenin kahramanın gözünden izlendiği video oyunu Halo 3 yüzünden hem annesine hem babasına ateş eden ve anneyi öldüren Daniel Petric henüz 16 yaşındaydı. Sürekli video oyunu oynadığından ailesi ona kızmış ve oyunu kasaya kilitlemişlerdi. Genç, anahtarı ele geçirerek kasayı açmış, oyunu çıkartırken hemen yanı başında duran tabanca gözüne ilişmişti. "Gözlerinizi yumun, size bir sürprizim var!" dedi. Anne baba gözlerini kapattı ve olanlar oldu. Daniel silahı ağır yaralanan babasının eline tutuşturdu; cinayete babanın önce anneyi öldürdüğü, ardından da intihar ettiği süsü vermek istediye de başaramadı. Yaşının küçüklüğü nedeniyle idama mahkûm edilmedi, ama 23 yıl sonra denetimli serbestliğe hak kazanmak koşuluyla ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

StarCraft oynamaya başladığında on-on beş saat başından kalkmadığı olurdu. O gün bir internet kafeye gitti; gergindi. İşinden atılmış, kendi gibi oyun sever sevgilisi tarafından terk edilmişti. Bilgisayarın başına oturdu, elli saat sonra durdu. Aslında duran kendisi değil, kalbiydi. Güney Koreliydi, adı Lee Seung Seop'tu, yıl 2005'ti.

Benzer örnekleri çoğaltmak mümkün. Bakalım bilimsel araştırmalar şiddet içerikli oyunların etkisi hakkında ne diyor.

Gladyatör dövüşlerinden bu yana değişen bir şey yok

“Şu oyunları izlemeyin, toplumu şiddete ve kan dökmeye yönlendiriyor” demişti Romalı bir din bilgini. Adı Tertullianus’tu. Sözüünü ettiği, gladyatör dövüşleriydi. Aradan 1800 yıl geçti. Hâlâ aynı duruma dikkat çekenler var. Bu kez konu gladyatörler değil, video oyunları.

Şiddet içerikli televizyon dizisi ve sinema filmlerinin popüler olduğu 1990’lı yıllardan başlayarak, özellikle genç kuşakların günümüz vazgeçilmezleri arasında yer bulan şiddet içerikli video oyunlarına kadar geçen sürede, bu konuda sayısız bilimsel araştırma yapıldı (39-41).

Video oyunlarının kişileri şiddete yönlendirip yönlendirmediği tartışmalarına ek olarak, farklı bir etkisine daha dikkat çekiliyor. O da rekabet duygusu. Bu etkiyle ilk ilgilenen, halen Kanada’nın Brock Üniversitesi Psikoloji Bölümü’nde çalışmakta olan Paul J.C. Adachi. 2011 yılında yayımlanan makalesinde, video oyunundaki şiddet boyutunun oynayanı şiddet davranışına yönlendirmeye yetmediğini, buna bir de rekabet ortamının eklenmesi gerektiğini bildirmişti (42).

Bu konuda da görüş ayrılıkları var. Bildiğiniz gibi video oyunlarının rekabete dayalı olanları bulunduğu gibi işbirliğini öne çıkaranları da oluyor. Şimdilerde genel kanı, kazanmak için işbirliği yapmanın gerekli olduğu durumlarda şiddet yöneliminin azaldığı, rekabetin gerektiği oyunlarda ise gençlerin şiddete yönlendiği şeklinde (43).

Hatta yumurta mı tavuktan, tavuk mu yumurtadan çıkar ikilemine benzer biçimde, video oyunlarının şiddete değil, zaten şiddete yatkın olanların video oyunlarına yöneldiğini de söylemek mümkün. Görüldüğü gibi video oyunlarının etkisini saptamak hiç de kolay değil.

Kaynaklar

39. Bandura A, Ross D, Ross SA. Imitation of film-mediated aggressive models. *Journal of abnormal and social psychology*. 1963;66:3-11.
40. Prescott AT, Sargent JD, Hull JG. Metaanalysis of the relationship between violent video game play and physical aggression over time. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. 2018;115(40):9882-8.
41. Ferguson CJ. The good, the bad and the ugly: a meta-analytic review of positive and negative effects of violent video games. *The Psychiatric quarterly*. 2007;78(4):309-16.
42. Adachi PJ, Willoughby T. The effect of violent video games on aggression: Is it more than just the violence? *Aggression and Violent Behavior*. 2011;16(1):55-62.
43. Greitemeyer T, Traut-Mattausch E, Osswald S. How to ameliorate negative effects of violent video games on cooperation: Play it cooperatively in a team. *Computers in Human Behavior*. 2012;28(4):1465-70.

Özbekistan'da neler oluyor?

*Eshik oldi tut bo'lsin, qolgan bolalari qut bo'lsin,
oldi-ketdi, shu bo'lsin qorong'i go'ri oydin bo'lsin!
Bu yig'idan foida yo'q, coyi behishtda bo'lsin,
iloy ohiratini bersin! Omin, Allahu Akbar!*

Kapının önünde dut ağacı olsun, geride kalan evlatları
sağ olsun, alıp götürdüğü şu olsun, karanlık mezarı
aydınlık olsun! Matemden fayda yok, cennet mekân
olsun! Âmin, Allahu Ekber!
(Özbek duası)

Bildiğiniz gibi Özbekistan Orta Asya'da; Afganistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ile çevrili, Türkiye'nin yarısı kadar yüzölçümüne, 32 milyon nüfusa sahip bir ülke. On dört idari bölgesi ve Karakalpakistan otonom cumhuriyeti bulunuyor. En kalabalık kenti 3,7 milyon nüfusla Semerkant, onu 2,8 milyonla başkent Taşkent izliyor. Bağımsızlığını 1991'de kazanmış olan Özbekistan'ın ilk devlet başkanı yirmi beş yıl boyunca ülkeyi yöneten İslam Kerimov. Kerimov 2016'da öldüğünde, 2003'ten beri başbakanı olan Şevket Mirziyoyev görevi devralmış. 2021'de yapılacak başkanlık seçimine kadar görevde kalacak. Batılı ülkelere göre Özbekistan otoriter bir rejimle yönetiliyor. Görüştüğüm Özbekler ise son iki yılda yapılan reformlar sayesinde tam bir demokrasiye dönüştüklerini anlattılar.

Özbekistan'ı 2019 yılı Mart başında Birleşmiş Milletler'deki görevim kapsamında, sekreteryadan Bayan Szilvia Petkov ile birlikte ziyaret ettim. Gözlemlerimin ayrıntılarını henüz sizinle paylaşmam mümkün değil. Geniş bir özeti Uluslararası Uyuşturucu

Kontrol Kurulu'nun 2019 yılı raporunda yayımlanacak. Ancak bir hususa şimdiden dikkat çekmek isterim. O da uyuşturucu bağımlılarının zorunlu tedavi meselesi.

Listeye girdin mi çıkamıyorsun

Özbekistan, madde bağımlılarının sayısını tam olarak bilmiyor. Alkol, yasadışı uyuşturucu ya da reçeteye tabi ilaç bağımlılığı yüzünden mahkeme kararıyla zorunlu tedaviye alınmış olanların sayısı 7 binin biraz üzerinde. Bunların sadece yüzde ikisi kadın, neredeyse dörtte üçü 40 yaşın üzerinde. Bu kişiler devletin “narkolojik listesi”nde en az üç yıl kayıtlı kalıyor. Tedavileri cezaevlerinde ya da Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği on yedi hastaneden birinde yapılıyor. Bu süre içinde bağımlı sürekli izleniyor; işe girememe, seyahat özgürlüğünün kısıtlanması gibi bir dizi engelle karşılaşıyor. Listeye girmek kolay; karşı komşunun ihbarı, sıradan bir muayeneye gittiğiniz doktorun bildirimi, karşılaştığınız bir polisin şüphesi yeterli. Çıkmak ise zor. Genel kanaat, ölünceye dek o listede kaldığınız şeklinde. Bu durum, bağımlıların lisanslı yirmi kadar özel merkeze başvurmasına ya da yurtdışına tedaviye gitmesine yol açıyor. Tabii parası olanların.

Fakir bağımlılara, seks işçisi, eski mahkûm gibi hassas gruplara yardımcı olmaya çalışan bir de sivil toplum örgütü var. İntilish adıyla bilinen STK, bağımlılığın yanı sıra HIV/AIDS, tüberküloz vb hastalarına da destek vermeye çalışıyor. Müdire Bayan Tatyana Nikitina, İntilish'in son on yılda defalarca kapatılıp yeniden açıldığını, tedaviye gerekli ilaçların teminine kimi zaman izin verilip kimi zaman verilmediğini, ancak son reform döneminde hükümetin kendilerine biraz daha sıcak baktığını anlattı. Tatyana Nikitina'ya göre, gerçek bağımlı sayısı devlet istatistiklerine yansıyanın çok üzerinde. Örneğin, resmi sayılara göre damar içi yolla madde kullananlar 850 kişi olduğu halde, ülke genelinde bu sayı 28 binden fazla. Bir eroin bağımlısının yılda 200-400 temiz en-

jektöre ve 100 kadar kondoma ihtiyacı bulunuyor. Eroin fiyatlarındaki artış yüzünden bağımlılar damarlarına eroin yerine kodeinli preparatlar enjekte ediyorlar. Bu durumda enjektör sayısı yılda kişi başına 1500-2000'e çıkıyor. Özbekistan'da bunu karşılayabilecek bir fon bulunmuyor.

Damar içi madde enjekte eden ve temiz enjektör bulamayıp, enjektör paylaşanların kendisi ve çevresi için taşıdığı risklerin başında HIV/AIDS gelir. Ne yazık ki Özbekistan'da bu uygulamaya başvuran bağımlıların sadece yüzde 30 kadarı HIV/AIDS açısından incelenmiş durumda (44-45). Halbuki Özbekistan, dünyada HIV'in en hızlı yayıldığı ülkeler arasında gösteriliyor (46-47).

Hapiste bir başkan kızı

İslam Kerimov'un ölümünden sonra devlet başkanı olan Şevket Mirziyoyev döneminde, yani son üç yıl içinde Özbekistan'da çok şey değişmiş ve resepsiyon görevlisinden tezgâhtara, garsondan doktora görüştüğüm onlarca insana göre bunların önemli bir bölümü pozitif yönde. Ancak yeraltı dünyasının bilinen ya da şüphelenilen suç örgütü liderlerinin üzerine yeterince gidilmediği kanaati yaygın.

Denilen şu ki, uyuşturucu kaçakçısı Bahtiyar Kudratillaev, Kazakistan ve Rusya'nın yeraltı dünyasının ünlü babalarını Özbekistan'a davet edip, cezaevlerindeki örgüt üyelerinin denetimini tartışmış ve istihbarat bundan haberi olduğu halde engellememiş. Uyuşturucu kaçakçısı olduğu iddia edilen, mali suçlar ve belgede sahtecilik yüzünden birkaç kez hapse girip çıkan zengin işadamı Gafur Rahimov, Biraderler Çemberi'nin (Bratski Krug) üyesi olduğu gerekçesiyle Interpol'ün arananlar listesinde yer aldığı halde yeni yönetimle birlikte listeden çıkartılmış, dedikodular yüzünden keyfi bir hayli kaçmış olsa da Uluslararası Amatör Boks Federasyonu'na başkan bile seçilmiş.

İşadamı olarak bilinen Salim Abduvaliev'in de yeraltı dünyası-

nın babalarından biri olduğuna inanç tam. Seçimlerden çok önce, “Benim başkanım Mirziyoyev” yazılı tişörtle çekilmiş fotoğraflarının olması, yeni başkanın mafya dünyasına hoşgörüyü baktığı şeklinde yorumlanıyor.

Orta Asya ülkelerindeki uyuşturucu kaçakçılığı yapan ve bir-biriyle rekabet halinde olan örgütlerin ilginç bir yanı var. İtalya, Meksika, Brezilya ya da Kolombiya’dakilerden farklı olarak kendi aralarında şiddete başvurmuyor, kan dökmüyor, polisle, askerle çatışmıyorlar. Bu durumu açıklamaya çalışan farklı görüşlerden birine göre, Afganistan’dan kuzeye, asıl tüketicinin bulunduğu Rusya’ya doğru öylesine yüksek miktarda eroin akıyor ki, her ülkenin uyuşturucu mafyasına yetecek mal var. İkincisi biraz farklı. Uyuşturucu kaçakçılığına yönelik hükümet politikalarının gevşekliği şeklinde özetlenebilir. Kaçakçıların üst düzey siyasilere ve zengin işadamlarıyla yakınlığı, rüşvet, irtikâp ve şantaj kovuşturmanın önünde engel (48).

Aslında Başkan Şevket Mirziyoyev’in temel hedefi rüşveti ortadan kaldırmak. Gerçekten Özbekistan, rüşvet dedikodularıyla çalkalanıyor. Toplumun her kademesinde ve her resmi kurumda rüşvetle iş yapılıyor. Gerçi mücadele için gerekli yasalar var ama bunların uygulanması sorunlu. Rüşvet almak suç ama vermek değil. İltimas, yakınlarını kayırma ve haraçtan şikâyetçi olmayan yok. Acı olan, kurucu başkan İslam Kerimov ile kızı Gulnara’nın adının bile rüşvet skandallarına karışmış olması. Gulnara, üç farklı telekomünikasyon şirketinden aldığı 1 milyar dolara varan rüşveti, Özbekistan’ın Birleşmiş Milletler daimi temsilcisi olduğu dönemde, ABD finans sistemini kullanarak aklamış. Henüz 20’li yaşlarındaki kadın, 2017’de önce 10 yıl hapse mahkûm olmuş, daha sonra bu cezası 5 yıl ev hapsine çevrilmişti. Sürekli internet kullanarak ve evi sıklıkla terk ederek koşulları ihlal edince 6 Mart 2019’da, tam da bizim Taşkent’te bulunduğumuz dönemde cezaevine konuldu.

Pamuk tarlalarındaki çocuklar

Görüştüğüm yargı ve emniyet yetkilileri, yıl içinde 20 bine yakın suç işlendiğini, faillerin üçte birinin genç olduğunu söyledi ve bu gençlerin neredeyse tamamının ne okula gittiğini ne de işi olduğunu belirttiler. Başka kentlerden Taşkent'e göç eden, ebeveyn denetiminden uzak kalan, okumayan, çalışmayan 2 bin kadar gencin kolaylıkla suça sürüklenebildiğini aktardılar. Her yıl çıkartılan af yasasıyla birlikte binlerce suçlunun yeniden toplum içine dönmesi de ayrı bir sorun. Özellikle hırsızlıktan hüküm giyenlerin yeniden hırsızlık yaptığı bir gerçek.

Orta Asya ülkeleri, insan kaçakçılığında kaynak ülke olarak kayıtlara geçiyor. Özbekistan onların başında geliyor. Özbekistan'ı Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan izliyor. Kadınlar, erkekler ve çocuklar Asya ve Ortadoğu ülkelerinde zorunlu çalıştırılmak üzere kaçırılırken, çocuk ve kadınlar seks işçisi olarak kullanılıyorlar. Özbek kadınların kendi ülkelerinin genelevlerinde, gece kulüplerinde, özel meskenlerde zorla çalıştırıldığı da gerçekler arasında. Kazakistan, Rusya ve Ukrayna'da inşaatlarda, petrol endüstrisinde, tarımda, perakendecilik ve besin sektörlerinde zorla çalıştırılan Özbek erkekler var. Kaç kişinin kaçakçıların eline düştüğüne dair güvenilir bir istatistik bulunmadığından gelişmeleri izlemek kolay olmuyor. Özbek çocuklarının pamuk tarlalarında zorla çalıştırılması uluslararası kuruluşlar tarafından yıllardır eleştirildiğinden hükümet çıkarttığı birçok yasayla bu durumu önlemeye çalışıyor (49). Bununla birlikte 18 yaş altı çocukların, öğretmen, doktor, hemşire ve üniversite öğrencilerinin pamuk tarlalarında, ipek kozası toplamada, ekim ve hasatta, ayrıca park, yol ve bina inşaatında çalışması yasaklanmış olduğu halde, 2017 yılında çocuklar dışında diğer grup bireylerinin tarlalarda ve inşaatlarda çalıştığı gözlemlendi.

Özbek yasaları uyarınca hangi sektörde olursa olsun bir kişiyi zorla çalıştırmak suç. Cezası 12 yıl hapis. Bu mahkûmiyet sü-

resi, diğer suçlara, örneğin tecavüze verilen cezaya göre bir hayli yüksek. Taşkent emniyetinin insan kaçakçılığını özel olarak soruşturan bir birimi bulunuyor. Mağdurların rehabilitasyonu için bir hayli çaba gösteriyor, onlara hukuki, psikolojik ve mali destek sağlıyorlar. Kaçırıldıktan sonra suç işlemeye zorlanmışlarsa, bu eylemleri yüzünden yargılanmıyorlar.

Zorla kısırlaştırma ne iş?

The Lancet, 1823 yılından bu yana her hafta yayımlanan, tıp dünyasının en güvenilir, en prestijli, en tanınmış hakemli dergisidir. Etkisi o denli yüksektir ki, *The Lancet*'teki tek bir yayını bile bir bilim insanını ömür boyu idare eder desek yeridir. Çünkü yayımlanmak üzere gönderilen yazıların ancak yüzde beşi gün yüzü görür. İşte bu nedenle *The Lancet*'in 2012 yılında yayımlanan 9835. sayısında yer alan Özbekistan hakkındaki bir bilgi notunun gerçeği yansıttığından kuşku yok. Sağlık Bakanlığı'nun kadınların kısırlaştırılmasını bir doğum kontrol yöntemi olarak benimsediği ve 2010 yılında yayınladığı bir genelgeyle kadın-doğum hekimlerinin kadınları kısırlaştırmaya ikna etmesi, hatta hekimlerin her ay belli bir kotayı tutturmaları istenmiş. Hekimler sezaryen, apandisit, kist ameliyatı gibi cerrahi müdahaleler sırasında tüpleri de bağlayarak bu işlemi gerçekleştirmişler; üstelik kimi zaman kadının rızasını almadıkları için, durumu aylar sonra fark eden kadınlar olmuş. Konu gazete sayfalarına taşındığında hükümet hararetle karşı çıkmış ama bir sivil toplum kuruluşunun başkanı Sukhrobjon İsmoilov ile konuşan dergi editörleri durumu teyit etmişler. İsmoilov, 2010 yılı içinde on aylık dönemde 80 bin kadına kısırlaştırma uygulandığını, bunun kaçının rıza dışı gerçekleştiğinin bilinmediğini söylüyor.

Başkan Kerimov döneminde uygulanan bu sterilizasyonun başlıca iki nedeni olabilir. Bunlardan ilki, anne ve bebek ölümlerini azaltmak. İkincisi, yapılan ekonomik reformların başarısını gölgeleyen hızlı nüfus artışını durdurmak (50).

Orta Asya'da bir Hintli kraliçe: Ashita Mittal

Orta ve Güney Asya'da uyuşturucuyla mücadele eden kim varsa onu tanır. Çünkü o, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi UNODC'nin tepe yöneticilerinden biri. 2014'ten bu yana Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'ın yanı sıra Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan'a sağlanacak teknik destek ve eğitimden sorumlu. Delhi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nü bitirdikten sonra sosyal hizmet yüksek lisansı yapmış. Yirmi beş yıldan uzunca bir süredir, çocuk istismarından bağımlı tedavisine farklı alanlarda saha deneyimi bulunuyor. 1995-2009 arasında UNODC Güney Asya sorumlusu, ardından beş yıl Afganistan bürosunun başkanı ve şimdilerde Taşkent'te. Güler yüzü, misafirperverliği, uzlaştırma yeteneği, iş bitiriciliği ve konusuna hâkimiyetiyle akıllardan çıkmayacak bir uzman. Ashita olmasaydı Özbekistan misyonumuz bu denli başarılı geçemezdi.

Ashita'nın Özbekistan'a katkısı sadece uyuşturucu arz ve talebiyle mücadele alanında değil, genel olarak suçun önlenmesiyle ilgili. Örneğin, aile içi şiddetin önünü alabilmek üzere yapılmakta olan yasal değişikliklerde, ceza adalet sistemindeki reformlarda katkısı büyük. Genç ve çocuklara yönelik *Adalet İçin Eğitim Projesi*, sağlık hizmetlerinde cinsiyet eşitliği kapsamında kadınların HIV konusunda bilgilendirilmesi, baronun yargılananlara savunma hizmeti vermesi, cezaevi koşullarının iyileştirilmesi hep onun düzenlediği toplantılar, sağladığı mali destekle hayat buluyor.

Özbek polisini Türkiye eğitiyor

Her birimizin gurur duyması gereken bir akademimiz var. TADOC. Turkish International Academy Against Drugs and Organized Crime, yani Uyuşturucu ve Örgütlü Suçlarla Mücadele Akademisi. TADOC, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı bünyesinde Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve

Suç Ofisi (UNODC) işbirliğiyle 26 Haziran 2000'de Ankara'da kurulmuştu. TADOC kurulduğu tarihten 2018 yılına kadar yaklaşık 100 ülkeden 10 binin üzerinde kanun uygulayıcının katılımıyla 600 kadar farklı eğitim programı gerçekleştirdi. Bu ülkelerden biri de Özbekistan. Ülkenin kısa zaman önce oluşturduğu kurumlar arası mobil timlerin yirmi beş personeli, 15-17 Nisan 2019 tarihleri arasında TADOC'taydı. Operasyonel polis taktikleri alanında eğitim gördüler, zula yerlerinin bulunması, risk analizi, profileme, silah kullanma, rehine pazarlıkları gibi konularda uygulama yaptılar. Şubat başında Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ (Montenegro), Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Kosova'dan gelen uzman heyetler mali ve örgütlü suçlar konusunda bilgi alışverişinde bulundular.

Hangisi seri katil?

Bundan beş yıl önce, 2014 yılı Şubat ayında iki Özbek, Abduseit Ormanov ve Polat Pardaliev yedi kadını kendi ülkelerinde, dört kadını da komşu Kazakistan'da öldürmekten ömür boyu hapse mahkûm edildiler. Aslında cinayetler üç yıl önce gerçekleşmiş, para ve mücevherleri alınan kadınların cinsel saldırıya uğradıktan sonra öldürüldükleri ortaya çıkınca her iki ülke halkı dehşete düşmüştü. Aslında Özbekler seri katil gerçeğine yabancı değil. Ancak hiçbiri üç farklı ülkede en az on bir kadını öldüren 46 yaşındaki Özbek Bakhtiyar Matyakubov kadar infial uyandırmamış.

Ben Taşkent'teyken cinayetleri itiraf etmenin yanı sıra ayrıntılarını da anlattığı video görüntüleri televizyonlarda gösteriliyordu ve kiminle konuşsam söz mutlaka ona geldi. İşsiz, evli ve 21 yaşında oğul sahibi Bakhtiyar'ın anlattıklarına bakılırsa cinayetlerin nedeni, kendisini aldatan karısıymış. Öldürmeden önce ya da sonra kadınlara tecavüz ettiğini, hatta bir seferinde başını kestikten sonra bu işe kalkıştığını anlatırken yüzünde herhangi bir

pişmanlık ifadesi yoktu. Ukrayna'da üç, Moskova'da beş cinayet-ten mahkûm olduktan sonra, geri kalan üç kadın cinayetinden yargılanmak ve cezalarını çekmek üzere Özbekistan'a iade edildi.

Nerede, nasıl yakalandı diye sorarsanız; Ukrayna'da bir meyhanede bira içerken. Bildiğiniz gibi, üç ya da daha fazla cinayeti, arada soğuma evreleri bulunması koşuluyla işleyene seri katil diyoruz. Bakhtiyar, bu tanıma uyan bir seri katil. Buna karşılık 2017 yılı yılbaşı gecesi İstanbul Ortaköy'de bulunan Reina adlı gece kulübünde 39 kişiyi Kalaşnikof ile tarayarak katleden, yaklaşık 70 kişiyi yaralayan ve 17 gün sonra yakalanan Özbek asıllı Abdulkadir Masharipov ise su götürmez bir terörist.

Kaynaklar

44. Terlikbayeva A, Zhussupov B, Primbetova S, Gilbert L, Atabekov N, Giasova G, et al. Access to HIV counseling and testing among people who inject drugs in Central Asia: Strategies for improving access and linkages to treatment and care. *Drug and Alcohol Dependence*. 2013;132:S61-S4.
45. Latypov A, Grund J-P, El-Bassel N, Platt L, Stöver H, Strathdee S. Illicit drugs in Central Asia: What we know, what we don't know, and what we need to know. *International Journal of Drug Policy*. 2014;25(6):1155-62.
46. Smolak A, El-Bassel N, Malin A, Terlikbayeva A, Samatova S. Sex workers, condoms, and mobility among men in Uzbekistan: implications for HIV transmission. *International Journal of STD and AIDS*. 2016;27(4):268-72.
47. Sanchez JL, Todd CS, Bautista CT, Botros BAE, Khakimov MM, Giasova GM, et al. High HIV prevalence and risk factors among injection drug users in Tashkent, Uzbekistan, 2003-2004. *Drug and Alcohol Dependence*. 2006;82(SUPPL. 1):S15-S22.
48. De Danieli F. Beyond the drug-terror nexus: Drug trafficking and state-crime relations in Central Asia. *International Journal of Drug Policy*. 2014;25(6):1235-40.
49. Fischer-Daly M. Impunity of international labor rights violators and beneficiaries: The case of Uzbekistan. *World Development Perspectives*. 2019:100097.
50. Holt E. Uzbekistan accused of forced sterilisation campaign. *The Lancet*. 2012;379(9835):2415.

Sıtma ve şişmanlık üzerine

2019 yılı Mart ayı sonunda Taşkent'ten döndükten kırk sekiz saat sonra Nuakşot'taydım. Nuakşot, Moritanya'nın başkenti. Moritanya, Afrika'nın batısında. Yolunuz düşerse Semiramis otelinde kalın. Dikkat edin, iki tane Semiramis oteli var, bu Ilot O 18 Tevragh-zeina adresindeki.

Moritanya misyonu denince aklıma önce sıtma, ardından güvenlik geldi. Sıtma için, Birleşmiş Milletler'in Viyana'daki sağlık sorumlusunun başının etini yedim durdum. Güvenliğe gelince, misyona gideceklerin almakla yükümlü olduğu sınava yeniden girip bilgilerimi tazeledim. Ferahlayacağıma daha da tedirgin oldum değil, ama göreve talip olmuştum bir kere, dönüşü yok. İyi ki gitmişim. Hayatım boyunca çok kültürlü ortamlarda, farklı din, ırk, dil, gelenekleri olan kişilerle çalıştım. Dostluğu, hoşgörüyü, saygıyı Moritanyalılardan öğrenmek gerekiyormuş. Ama önce size biraz ülkeyi tanıtayım.

Moritanya'da yedi düvel

Moritanya İslam Cumhuriyeti, kuzeybatı Afrika'da, 1 milyon kilometrekarede sadece 4 milyon kişinin yaşadığı bir ülke. Nüfusun neredeyse yarısı 15 yaşın altında. Yüzde 60'ı kentlerde yaşıyor. Yarısı okuryazar değil. Başlıca iki etnik grubu var: Moorlar ve siyah Afrikalılar. Moorlar kendi aralarında "beyaz" ve "siyah" olarak ikiye ayrılıyor. Siyah Afrikalılar da Poular, Wolof ve

Soninke olarak üçe. Ancak demografik olarak, hangi etnik grupta kaç kişinin olduğu bilinmiyor. Çünkü bağımsızlığını elde ettiği 1960'ı izleyen yirmi yılda kuraklık ve göçe zorlanma yüzünden Moritanya'yı komşu Senegal, Mali, Fildişi Sahili, Gambia'ya doğru terk etmiş olanlar var. Aynı zaman diliminde buraya çalışmak üzere yine komşulardan Senegal ve Mali'den göç edenler olmuş. Ayrıca Liberya, Sierra Leone, Fildişi Sahili ve Mali gibi bazı Afrika ülkelerindeki iç çatışmalar yüzünden gelen 100 bin dolayında mülteci bulunuyor. Özetle, Moritanya'da yedi düvel bir arada yaşamaya çalışıyor desek yeridir (51).

Ülkenin üçte ikisi Sahra Çölü, geri kalanı yarı çöl. Çok az yağmur yağıyor. Başlıca su kaynağı, güney-batısındaki Senegal ile sınır oluşturan, Senegal Nehri.

Yoksa sivrisinek soktu mu?

Moritanya on üç idari bölgeye ayrılmış. Bunların sekizinde yaşayanların başlıca ölüm nedeni, sıtma. Diğerlerinde sıtmadan ölüm, akut solunum enfeksiyonu ve ishalden sonra geliyor.

Sıtma deyince aklımıza sivrisinek gelir. Ancak iş bu kadar basit değil. Bir kere hastalık insanlara esas olarak parazit taşıyan anofel cinsi dişi sivrisineklerin sokmasıyla bulaşır. Dünyada 400'den fazla türü bulunan anofel sivrisineklerin yaklaşık 70 türü sıtma bulaşmasında rol oynar. Sıtma, sivrisinek sokması dışında, kan nakli, enjektör veya iğne paylaşımıyla, ayrıca plasenta yoluyla doğum öncesi veya doğum esnasında anneden bebeğe de geçebilir.

Moritanya'da bu hayvancıkların dört türü var. *Plasmodium falciparum*, *Plasmodium vivax*, *Plasmodium ovale* ve *Plasmodium malariae*. Klinik sıtma olgularının yüzde 90'ından *Plasmodium falciparum* sorumlu. İşin kötüsü bu tür, sıtmanın başlıca ilaçlarına karşı dirençli. Sivrisinek sokmasıyla bulaşan sıtma da minimum inkübasyon süresi altı gün. *P. falciparum* sıtmasında çoğu hastada enfeksiyon ilk 9-30 gün içinde bulgu veriyor. İlk

altı ay içinde hemen hemen tüm hastalarda sıtma semptomları başlasa da, sekiz yıl sonra ortaya çıkan olgular bile var (52). Ben Moritanya'ya gideli henüz altı ay olmadı. Siz bu satırları okuduğunuzda hakkımda kötü haberler almamış olacağınızı umuyorum.

Bu arada sıtmanın Hipokrat döneminde (MÖ 460-370) Eski Yunan'da, daha sonra Mısır ve Roma medeniyetlerinde bilindiğini, solunan havadan geçtiğini sanan Romalıların bu ölümcül hastalığa "mala" kötü ve "aria" hava sözcüklerini birleştirerek malar-ya adını verdiklerini söyleyelim.

İstanbul seçimi kadar heyecan yok

22 Haziran 2019 günü Fransa'nın eski sömürgesi olan Moritanya'da 1,5 milyon kişi 59 yıllık bağımsızlıktan sonra ilk defa cumhurbaşkanı seçmek üzere sandığa gitti. İstanbul seçimlerinin yenilenmesinden bir gün önce. İstanbul'da Cumhuriyet İttifakı'nın belediye başkan adayı Binali Yıldırım, Millet İttifakı'nın ise Ekrem İmamoğlu'ydu. Kimin kazandığını nasılsa biliyorsunuz diyerek Moritanya'ya dönmek istiyorum.

2008'deki hükümet darbesiyle iktidarı ele geçiren ve İslamcılara karşı Batı yanlısı bir siyaset takip eden 62 yaşındaki Mohammed Ould Abdulaziz üst üste iki defa beş yıllık görevini tamamlayarak ayrıldı. Abdulaziz, 62 yaşındaki eski Savunma Bakanı General Muhammed Ould Ghazouani'yi desteklemekle birlikte iktidar tatlı gelmiş olmalı ki, seçimlerden birkaç gün önce yaptığı basın toplantısında beş yıllık zaman sınırlamasının kalkması halinde bir daha aday olacağını söyledi. Cumhurbaşkanlığına aday olanlardan biri Moritanya'nın en büyük İslamcı Partisi tarafından desteklenen eski başbakan Sidi Mohamed Ould Boubacar.

Adayların hiçbirinin yüzde 50'nin üzerinde oy alamaması durumunda, seçimlerin ikinci etabı bir ay sonra yapılacaktı ama Mohammed Ould Ghazouani, oyların yüzde 52'sini almayı başardı.

40 bin esir, sünnetli ve şişman kadınlar

Moritanya, 1981 yılında esareti insanlık suçu ilan etti ve 20 yıl hapisle cezalandırılacağını ilan ederek, bu konuya odaklanacak üç de özel mahkeme kurdu. Bununla birlikte Uluslararası Af Örgütü'nün seçime giren cumhurbaşkanı adaylarına çağrısı, bu yasayı gereği gibi uygulamaları. Çünkü yapılan hesaplara göre ülkede hâlâ zorla ve ücretsiz olarak çalıştırılan 40 binden fazla kadın, erkek ve çocuk var.

Kadına yönelik şiddet, kültürel ve sosyal ayrımcılık, ifade özgürlüğünün kısıtlanması, işkence gibi başka sorunlar da var. Bunlara bir de hiç uygulanmamış olsa da tıpkı komşu Senegal'de olduğu gibi eşcinsellere verilen idam cezası ekleniyor.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme Raporu'na göre Moritanya'nın cinsiyet eşitsizliği katsayısı 190 ülke arasında 147. sırada, Türkiye'nin listedeki yeri 64. Bu sıralama 2017 yılına ait, 2019 raporu henüz yayınlanmadı.

Moritanya'da kadınlarla ilgili birkaç önemli sorun var. Bunlardan ilki, tıbbi olmayan nedenlerle kadınların üreme organlarını yaralayan her türlü işlem, yani kadın sünneti ya da kadın genital mutilasyonu (KGM). Birleşmiş Milletler'in tahminlerine göre dünyada bugün hayatta olan 200 milyon kız çocuğu ve kadın farklı yöntemlerle "sünnet edilmiş" bulunuyor. Bu, her 20 kadın ve kız çocuğundan biri demek (53-55). Moritanya kadınlarının ikinci sorunu, bizim de hiç yabancısı olmadığımız çocuk gelinler meselesi (56) ve nihayet poligami, yani çokeşlilik. Batı Afrika ülkelerinde çokeşlilik son on yılda ciddi bir azalma göstermiş olsa da, örneğin Nijerya'da yasaklanmış olmakla birlikte, her üç erkekten birinin birden fazla eşi var. Mali ve Senegal'de erkekler, tek ya da çokeşlilik arasında seçim yapabiliyor. Moritanya'da ilk eş izin verirse erkeğin bir ikinci, üçüncü, hatta dördüncü kadınla evlenmesi mümkün (57).

Moritanya kadınlarının bir önemli sorunu da erkeklerin şiş-

man kadın düşkünlüğü. Gerçi ben başkent Nuakşot'ta dikkat çeken sayıda obez kadına rastlamadım ama muhtemelen kırsal kesimlerde ciddi bir sağlık sorunu olsa gerek. Çünkü kız çocuklarının 5 yaşından başlayarak fazla yemeye zorlandığını anlatanlar oldu. 11. yüzyıldan kalma bu gelenek sadece Moritanya'ya özgü değil. Batı Afrika'da ve Fas'ın güneyinde aynı durumla karşılaşılıyor. İddia şu ki, yemeye direnen kızların ayak parmakları iki sopa arasına sıkıştırılarak canları yakılıyor; günde 20 litre deve sütü içmeye ve günde 16 bin kalori almaya zorlanıyorlar. Bu enerji miktarı, bir vücut geliştiren erkeğin ihtiyacı olanın dört katı. Köylerde, kız çocuklarını para karşılığı şişmanlatan yaşlı kadınların bulunduğunu kaydeden yayınlara var (58).

Hangi suça hangi ceza?

Tecavüzün her türüsü, aile içi olsa dahi suç. Cinsel saldırıda bulunan bekâr erkekler, zorunlu çalışma ve kırbaçlanmayla cezalandırılabilir. Evli erkeğin tecavüzünde, uygulanmasa da idam cezası var. 2018 yılında cinsel saldırıda bulunan elli kişiye ceza verilmiş. Ancak zengin olanların bir biçimde mağdurla uzlaşarak olayın mahkemelere yansımalarını engellediğinden, yargılanıp suçlu bulunsa bile hapse girmediğinden söz ediliyor. Kadınlar şikâyetçi olmaya çekiniyor, çünkü evlilik dışı cinsel ilişki yüzünden hapse girmekten korkuyorlar.

Ensest, hapisle cezalandırılıyor. 2018 yılı Mart ayında Hodh El Gharbi Bölge Mahkemesi bir adamı altı kızına cinsel saldırıdan 10 yıl hapse mahkûm etti. Aile içi şiddet yasadışı, kadınların şiddet gördüğü biliniyor, ancak şimdiye kadar yargılanan olmamış. Sivil toplum örgütleri bildirimlere rağmen polisin soruşturmasından şikâyetçi.

Kadın cinsel organlarını yaralayanlara hapis ve ağır para cezası var. Sosyal İşler, Çocuk ve Aile Bakanlığı 2018 yılının ilk altı ayı içinde kırsal kesimde geleneksel sağlık hizmeti veren 200 binden

fazla kişinin bu işlemi uygulamaktan vazgeçtiğini bildirdi. Zorunlu şişmanlatma da giderek azalıyor.

Cinsel tacizi ve işyeri zorbalığını önlemeye yönelik bir yasal düzenleme bulunmuyor. Zorla çocuk düşürtme ve kısırlaştırma olgusuna rastlanmıyor. Kadınlar mülk sahibi olabiliyor, çocuğun velayetini alabiliyor. Doğal olarak, eğitimli kent kadınları haklarından daha fazla yararlanıyor.

Aile hukukunda şeriat yasalarının geçerli olduğu ülkede iki kadının tanıklığı, bir erkeğinkinin yerine geçiyor.

Zorunlu eğitim altı yıl olsa da, kız çocukları arasında okula gitmeyenlerin sayısı fazla. Zaten ülkenin ancak yarısı okuryazar. Yasal evlenme yaşı 18 olmakla birlikte çocuk evlilikleri yaygın. Evlilik dışı cinsel ilişki yasak. 18 yaşından küçüklerle cinsel ilişkinin cezası 2 yıla kadar hapis. Çocuk pornografisi bulundurma- nın cezası 1 yıla kadar hapis. Çocukların cinsel sömürü amacıyla ticaretinin cezası 5 yıl hapis. Bu hapis cezalarına ek olarak Moritanya koşullarına göre yüksek para cezaları eşlik ediyor. Sivil toplum örgütleri bu yasalara uyulmamasından şikâyetçi.

Kokain ve esrar kaçakçılığında transit ülke

Aranızda neden Moritanya'ya gittiğimi merak edenler olabilir. Kısaca özetleyeyim. 2000'li yılların ortasından bu yana Batı Afrika ülkeleri, Güney Amerika'dan Avrupa'ya kokain kaçakçılığında önemli bir transit noktası. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin 2017 raporuna göre Avrupa'ya giren kokainin üçte ikisi bu yolu kullanıyor. Önceleri revaçta olan Karayipler üzerindeki kaçakçılık rotaları, güvenlik birimlerinin giderek artan mücadelesi sayesinde terk edilmeye yüz tuttu. Taşınan uyuşturucunun piyasa değeri birkaç milyar dolar. Transit ülkeleri coğrafi olarak üçe ayırıyoruz. Mali ve Moritanya doğu "hub"ını oluşturuyor. Geniş çaplı kokain yakalamalarından biri, 2016 Ağustos ayında başkent Nuakşot'un 400 kilometre kadar kuzeyindeki Nuadibu lima-

nında gerçekleşti ve bir ton kokain ele geçirildi. Bundan birkaç ay önce aynı yerde yarım ton yakalanmıştı. Kaçakçıların El-Kaide gibi terör gruplarıyla bağlantılı olduğu ileri sürüldü. Öte yandan Avrupa'nın, İngiltere'den sonra ikinci sıradaki kokain kullanıcısı İspanya'da, kaçakçılığı genellikle Galiçyalı uyuşturucu baronları denetliyor. Moritanya açıklarına bırakılan Güney Amerika kokainini balıkçı tekneleriyle toplayan Galiçyalıların uyuşturucuyu Moritanya'da depoladıkları da biliniyor. Ayrıca birçok İspanyol kaçakçının Afrika ülkelerine kaçtığı da bir gerçek.

Moritanya sadece Güney Amerika kokaini için transit ülke değil. Fas'ta üretilen esrar da Moritanya üzerinden önce Mali'ye, ardından karayoluyla Mısır'a, oradan Avrupa ülkelerine taşınıyor. Fas esrarı neden Cezayir üzerinden geçmiyor diye sorarsanız, iki ülke karayolu sınırı uzun yıllardır kapalı. Fas, Marakeş kentindeki Atlas Ansi oteline yapılan terör saldırısını Cezayir gizli servisinin düzenlediğini iddia edince, Ağustos 1994'te vize şartı getirdi. Cezayir, Fas'ın vize talebine cevap olarak Eylül 1994'te iki ülke arasındaki sınır kapılarını kapattı. Bu nedenle Fas-Moritanya hattı gündemde. Nitekim iki ülke arasındaki Guerguarat gümrük kapısında tonlarca esrar yakalanmasının nedeni de bu. Moritanya ziyaretimin başta gelen nedeni, gerekli tavsiyeleri yapabilmek amacıyla arz ile mücadeledeki sorunlarını belirlemek. İkinci nedeni de satışı denetlenen kırmızı ve yeşil reçeteye tabi müstahzar ilaçların ithalatındaki yok denecek ölçüde düşüklüğe dikkat çekmek ve nedenini saptamak. Bir ülkedeki değişik hastalıkların ve uygulanan ameliyatların sayı ve niteliğine bağlı olarak Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği listelere uygun biçimde tedavi yapılması, ağrı kesici verilmesi şart. Moritanya ise 214 dünya ülkesinin arasında bile değil.

Moritanya'da bugüne değin bağımlı sayısını belirlemeye yönelik herhangi bir gayret gösterilmemiş. Bağımlı olan gençleri kırsal kesimdeki bazı köylerde toplayarak geleneksel yöntemlerle tedavi etmeye çalışıyorlar. Bir de Sağlık Bakanlığı'na bağlı psikiyatri hastaneleri var. Görülmesini hiç tavsiye etmem.

Kaynaklar

51. Lekweiry KM, Salem MSOA, Basco LK, Briolant S, Hafid J, Boukhary AOMS. Malaria in Mauritania: retrospective and prospective overview. *Malaria Journal*. 2015;14(1):100.
52. Bartoloni A, Zammarchi L. Clinical aspects of uncomplicated and severe malaria. *Mediterranean Journal of Hematology and Infectious Diseases*. 2012;4(1).
53. Talle A. Female Genital Mutilation. In: Wright JD, editor. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)*. Oxford: Elsevier; 2015. p. 878-82.
54. Khalaf I. Female genital cutting/mutilation in Africa deserves special concern: An overview. *African Journal of Urology*. 2013;19(3):119-22.
55. Gomaa A. The Islamic view on female circumcision. *African Journal of Urology*. 2013;19(3):123-6.
56. Efevbera Y, Bhabha J, Farmer PE, Fink G. Girl child marriage as a risk factor for early childhood development and stunting. *Social Science & Medicine*. 2017;185:91-101.
57. Fenske J. African polygamy: Past and present. *Journal of Development Economics*. 2015;117:58-73.
58. Shader RI. Baby Fat or a Fat Baby? *Clinical Therapeutics*. 2018;40(10):1621-5.

Botsvana'da hayat

Bir büyükelçi düşünün. Kendi elleriyle pişirdiği Türk kahvesinden sonra sıra vedalaşmaya geldiğinde sizi rezidansın üst katına çıkarıyor. Çepeçevre yerden tavana kitap dizili kütüphanesinin önüne geçip “Seçin” diyor, “istediğiniz kitabı alabilirsiniz!” Kibarlığı, misafirperverliği, derin bilgisi ve deneyimiyle insanı etkileyen bir büyükelçi: Botsvana Büyükelçiliğimiz kurucusu, İbrahim Mete Yağlı.

Botsvana'ya Haziran 2018'de gittim. Elbette Birleşmiş Milletler'deki görevim vesilesiyle. Yoksa insanın her beş kişiden birinin HIV virüsü taşıdığı Botsvana'da işi ne? Aslında işiniz olabilir, ticaret yapabilirsiniz. Örneğin elmas ticareti. Bir diğer olasılık, safari merakı. Gerçi elmas alacak param yoktu ama safari heyecanını yaşadım.

Botsvana, Afrika'nın güneyinde, denize kıyısı olmayan bir ülke. Namibya, Güney Afrika, Zambiya ve Zimbabve ile sınır komşusu. Yüzölçümüne gelince İspanya ya da Tayland büyüklüğünde, Türkiye'den biraz küçük. 582 bin kilometrekare. Yüzde 70'i Kalahari Çölü ile kaplı. Toplam nüfusu 2,3 milyon; Adana ya da Konya kadar. Başkenti Gaboron. Resmi dili İngilizce, ama yaygın biçimde Setsvana konuşuluyor. Setsvana Latin alfabesiyle yazılan bir Bantu dili. Afrika'da yaklaşık 5 milyon kişinin anadili. Birkaç cümle öğrenmedim değil. Örneğin *O tsogile jang?* “Nasılsınız?”; *Ke itumetse* “Teşekkürler” demek. Ülke bağımsızlığına ve Botsvana adına 1966'da kavuşmuş. 1885'te himayesine girdiği Birle-

şik Krallık zamanındaki adı Bechuanaland. Vatandaşlarının yüzde 77'si Hristiyan, yüzde 20'sinin bir dini yok, 5 bin kadarı Müslüman. Seçimlerin her beş yılda bir yapıldığı Botsvana, kıtanın ke-sintisiz biçimde demokrasiyle yönetilen tek ülkesi olduğu gibi, rüşvetin de en az olduğu ülke. Hangi resmi daireye girerseniz girin, her katta rüşvetle mücadeleye ilişkin afişler asılı. 1994'te yasayla oluşturulan rüşvetle mücadele polisi, konuyu sürekli sıcak tutuyor, farkındalığı artırıyor, ihbarı özendiriyor.

Genetiği incelenen 252 erkek

Botsvana'da çok sayıda etnik grup yaşıyor. Bununla birlikte her dört kişiden üçü Bantu dilini konuşan Tsvanalar. Onları nüfusun yüzde 11'i ile Kalangalar, yüzde 7'si ile Sanlar izliyor. Bantuca konuşanlar ülkenin güney ve güneydoğusunda, Sanlar Kalahari Çölü'ne doğru yayılmış, on kilometrekarede sadece bir kişinin yaşadığı bölgelerde yerleşik. Diğer Afrika ülkelerinde yaşayanlarla ve Kuzey Amerika'ya esir olarak götürülmüş siyahilerle aralarındaki genetik ilişkiyi belirlemek üzere yapılan araştırmalar bulunuyor. Bunlardan biri, Güney Afrika'nın Western Cape Üniversitesi Adli DNA Laboratuvarı'nda görevli Tiroyamodino ve arkadaşlarına ait. Botsvana'da yaşayan, akrabalık ilişkisi olmayan 12 etnik gruptan 252 erkekte toplam 17 Y-STR bölgesini incelediklerinde, Kalahari Çölü'nün kuzey ve güneyinde yaşayanlar arasında fark bulamadıklarını, çölün DNA özellikleri açısından genetik farklılaşmaya yol açmadığı sonucuna varmışlar. Buna karşılık Botsvanalılar, komşuları Zimbabwe, Namibya ve Güney Afrikalılardan farklılar (59). Bu bilgi ne işe yarar diye sorarsanız, elbette antropolojik, arkeolojik, sosyolojik ve tarih araştırmaları açısından birçok işe yarar ama bizim açımızdan siyahilerin işledikleri suçları aydınlatmada kullanılabileceğini gösterdiğinden önemlidir.

Huzur içinde ölemeyenler

Botsvana'nın ilk polis kriminal laboratuvarı 1989'da faaliyete geçmiş. Daha önce, topladıkları delilleri Güney Afrika'ya gönderiyorlarmış. Görmek nasip olmadı ama yeni bir laboratuvar inşaatına başladıklarını söylediler. Narkotik ve psikotrop maddelerin hiçbiri Botsvana'da imal edilmediğinden, tedaviler için gerekli tüm ilaçları ithal ediyorlar ve bunların düzeyi, Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği miktarın çok altında. Zaten aynı sorunla Özbekistan'da, Moritanya'da ve daha önce misyona gittiğim pek çok ülkede karşılaştım. Maalesef başta kanser hastaları ve sezaryenle doğum yapan kadınlar olmak üzere dünya genelinde milyonlarca insan acı çekiyor. Milyonlarca şizofren tedavi edilemiyor. Bu durumun başlıca nedeni, hekim eliyle insanları ağrı kesicilere, antidepresanlara, uyku ilaçlarına bağımlı kılma korkusu.

Botsvana'da yakalanan uyuşturucunun miktarı ve niteliği konusunda, ayrıca bağımlı sayısı hakkında tutulan istatistikler pek dünya standartlarında değil. Uyuşturucu imalatında kullanılan öncül kimyasallar ise hiç dikkatlerini çekmiyor. Birleşmiş Milletler sözleşmelerine göre, ülkeler yakaladıkları uyuşturucunun niteliğini ve miktarını bildirmek zorundalar. Gerek esrar gerekse kokain açısından transit bir ülke olduklarını ve terör örgütlerinin uyuşturucu kaçakçılığından beslendiklerini kendileri de kabul ettikleri halde, Botsvana güvenlik birimlerinin bildirdiği uyuşturucu miktarı çok düşük. Henüz işin ciddiyetinin farkında değiller ama transit ülkeler mutlaka kullanıcı ülkeye dönüşür. Nitekim 2010 yılında yaptıkları ve iki yıl sonra açıkladıkları bir anketin sonuçları, tehlikenin yaklaşmakta olduğunun işaretiydi: Ülkenin on farklı bölgesinde 145 okula giden ve yaşları 10-19 arasında değişen 4.259 öğrencinin yüzde 35,6'sı, bir başka deyişle, her üç öğrenciden biri, yaşamının bir noktasında uyuşturucu kullanmış olduğunu belirtmişti. Bunlar sırasıyla esrar, kokain ve ekstazi.

Eşcinsellerin kötü kaderi

2019 yılı Haziran başında Botsvana Yüksek Mahkemesi 1965'ten beri yürürlükte olan bir yasayı kaldırdı ve eşcinselliğin artık suç olmadığına karar verdi. Böylelikle Botsvana, bu çağdışı uygulamayı yasalarından çıkartan 19. Afrika ülkesi olarak tarihe geçti. Aynı tarihlerde Malezya yakınlarındaki Borneo Adası'nda yer alan Brunei Sultanlığı eşcinselleri idam edeceğini bildirmiş, ancak pek çok dünya liderinin eleştirisiyle karşılaşınca bu fikrinden vazgeçmişti. Brunei Sultanlığı'nın gelecekte ne yapacağı bilinmez, ama halen 70 ülkede eşcinsellik suç, bunlardan Birleşmiş Milletler üyesi olan altısında idam cezası bulunuyor.

Bu konuda Yemen'de durum ilginç. Eşcinsel erkek bekârsa 100 kamçı ya da 1 yıl hapis cezası var; buna karşılık evliyse cezası idam. Eşcinsel kadınlar 3 yıl hapisle cezalandırılıyor. İran'da 1979'daki devrimden sonra, cezası idam. Zaten Mahmud Ahmedinecad'a göre, İran'da eşcinsel yok. Moritanya'da hiç uygulanmamış olsa da, 1983'ten bu yana eşcinselliğin cezası taşlanarak idam. Nijerya'da ceza, ülkenin kuzeyindeki on iki eyalette yaşayan kadın ve erkekler için taşlanarak idam; güneydekiler için 12 yıla kadar hapis. Katar'da yaşayan yerli ya da yabancılar için eşcinselliğin 7 yıla kadar hapis cezası var. Ancak Müslümanlarsa, kadın ya da erkek evliyse idam cezası verilebiliyor. Suudi Arabistan'da ilk kez yakalananlara kırbaç ve kısa süreli hapisle yetiniliyor. Tekrarı halinde idam cezası verilebiliyor.

Dünyanın en büyük elması

Botsvana bağımsızlığını elde ettiği 1967 yılından kısa bir süre sonra, başkent Gaboron'un 500 kilometre kadar kuzeyinde bir elmas madeni bulundu. Bulan, De Beers şirketi idi. O zamandan beri bu şirket ülkede elmas çıkartıyor. Afrika'nın diğer ülkelerindeki yabancı yatırımcılardan farklı olarak elde ettiği gelirin yarı-

sını paylaşıyor. Ayrıca yollar, okullar, hastaneler yapıyor, HIV ile mücadele ediyor ve gelişmeye önemli katkılarda bulunuyor. Yakın geçmişte Londra'daki elmas tasnif yatırımını kapatarak dünyanın bu amaçla çalışan en büyük kompleksini Gaboron'da faaliyete geçirdi. Elmas bulunmadan önce Botsvana dünyanın en fakir ülkelerinden biriydi, değerli taş sayesinde en hızlı büyüyen ekonomilerden biri haline geldi. Kişi başı yıllık gelir 80 dolardan 7 bin dolara yükseldi.

Elmas işi artık sadece De Beers'in elinde değil. Örneğin, Kanadalı Lucara şirketi bundan birkaç yıl önce tenis topu büyüklüğünde 53 milyon dolar değerinde 1,111 karatlık Lesedi La Rona (Işığımız) adını verdikleri, dünyada son yüzyılda çıkartılan ikinci en büyük elması bularak tarihe geçmişti. Rekor bununla kalmadı. 2019 Nisan ayında bu kez 1,758 karatlık elmas bulundu. Henüz değer biçilebilmiş değil. Ancak Botsvana elmasa dayalı zenginliğin sonsuza kadar sürmeyeceğinin bilincinde. Bu nedenle turizm, kömür ihracatı, güneş enerjisi gibi yeni teknolojilere yatırım masada (60).

Fildişi avcılar kol geziyor

Afrika'daki savan fillerinin üçte biri Botsvana'da. Yeryüzünün en büyük kara hayvanı olan *Loxodonta africana*'nın yerden yüksekliği neredeyse dört metre. Büyük kulakları omuzlarına kadar iniyor; çim, ot, yaprak, sarmaşık, ağaç kabuğu ile besleniyor, sodumu fazla su içmeyi tercih ediyor ve erkekler yedi tona varan dev cüsseleriyle saatte 40 kilometre hızla koşabiliyor. Uzun hortumlarıyla kokluyor, dokunuyor, yiyor, içiyor, ses çıkartıyor, savunuyor, saldırıyor ve ağırlık kaldırıyorlar. Büyükelçimiz sayesinde başkente bir saatlik uzaklıktaki Motswiri'de safari yapma imkânı buldum. Yıllar önce Kenya'nın Amboseli Ulusal Parkı'nda aynı deneyimi yaşamıştım ama Güney Afrika'nın Motswiri kampında geçirdiğim dört geceyi unutmak ne mümkün.

Afrika savan fili 70-75 yıl yaşayabiliyor. Halen koruma altındalar, dünya genelinde avlanmaları yasak. Ne yazık ki bu yasağa en iyi uyan Botsvana'da bile son beş yıl içinde ülkenin kuzey bölgelerinde karşılaşılan taze fil kadavralarının sayısında beş kat artış gözlemlendi. 2018 yılında 385 fil öldürüldü. Katledilen hayvanların tamamı 30-60 yaşındaki erkekler. Bu da, kaçak avcılarının başlıca hedefinin hâlâ çok sayıda alıcısı bulunan fildişi olduğunu kanıtıyor (61).

Avcılardan ele geçirilen, terk edilmiş halde bulunan fildişlerinin ya da dünyanın bir yerinde satışa sunulan fildişinden imal edilmiş bir objenin yaşı, soruşturma açısından büyük önem taşır. Çünkü kişilerin 1975 yılında yürürlüğe giren uluslararası ticaret yasağını ihlal etmekten yargılanabilmesi için tarihleme kaçınılmazdır. Kısacası, fildişi 1975'ten önce elde edilmişse cezası yok, sonra elde edilmişse cezası büyük. Şimdilerde bu amaçla stronsiyum ve toryum izotop analizi, ayrıca radyokarbon tarihlemesi kullanılıyor, ancak hâlâ sonuçların yüzde yüz güvenilir olduğu söylenemiyor (62-63).

Gerçi 1975 yasağından sonra, özellikle Çin'in fildişi talebinde ciddi bir azalma olduğundan öldürülen Afrika fillerinin sayısı neredeyse yarı yarıya azaldı. Bununla birlikte kıtanın 53 farklı yerinde yılda 15 bin kadar fil bu amaçla hunharca öldürülüyor hâlâ. Fillerin nüfusu yılda yüzde 5 oranında artsa bile, kuraklık ya da küçüklerinin başka hayvanlarca avlanması yüzünden soylarını sürdürebilmeleri için kaçakçılığın mutlaka durdurulması gerek (64).

Bu arada ilginç bir bilgi paylaşalım. Son on yılda Afrika'da doğan dişi ve erkek fillerin bir bölümünün dişleri yok, varsa da yaşları ilerledikçe uzamıyor. Bir başka deyişle, avcılarının elinden kurtulabilmek için genetik değişikliğe uğramışlar.

Kaynaklar

59. Tau T, Davison S, D'Amato ME. Polymorphisms at 17 Y-STR loci in Botswana populations. *Forensic Science International: Genetics*. 2015;17:47-52.
60. Harvey RG. From diamonds to coal? Critical reflections on Botswana's economic future. *The Extractive Industries and Society*. 2015;2(4):827-39.
61. Schlossberg S, Chase MJ, Sutcliffe R. Evidence of a Growing Elephant Poaching Problem in Botswana. *Current Biology*. 2019.
62. Quarta G, D'Elia M, Braione E, Calcagnile L. Radiocarbon dating of ivory: Potentialities and limitations in forensics. *Forensic Science International*. 2019;299:114-8.
63. Schmidberger A, Durner B, Gehrmeyer D, Schupfner R. Development and application of a method for ivory dating by analyzing radioisotopes to distinguish legal from illegal ivory. *Forensic Sci Int*. 2018;289:363-7.
64. Vaughan A. Elephant poaching falls, but not enough. *New Scientist*. 2019;242(3233):18.

Leyla Aydemir, Şule Çet ve diğerleri

Bu yıl, başlıkta gördüğünüz isimler ve başka birçoğu üçüncü sayfa haberleri arasındaydı. Ölümünün bir türlü aydınlatılmadığından yakındı toplum. Etrafta bilirkşi raporları uçuştı. Sosyal mecralarda bilir bilmez yorumlar yapıldı ve 21. yüzyıla hiç yakışmayan soruşturmalar yürütüldü.

Bu satırları okuduğunuzda umarım ölümler aydınlığa kavuşmuş, suçlusu varsa yargılanmış ve cezasını bulmuş olur. Haksız yere suçlananların ise, aradan yıllar geçse bile mağduriyetlerini gidermek, kaybettikleri itibarı iade etmek pek mümkün olmaz.

Leyla Aydemir ne zaman öldü?

Leyla, henüz 4 yaşında dünya güzeli küçük bir kızdı. Ağrı merkezde yaşayan Şükran ve Nihat Aydemir'in yedi çocuğundan altıncısı. 15 Haziran 2018 günü bayram ziyareti için gittikleri dedesinin yaşadığı Bezirhane köyünde kayboldu. Günlerce arandı, tüm Türkiye bulunması için seferber oldu. 18 gün sonra cansız ve çıplak bedeni köye üç kilometre uzaklıktaki Kurudere mevkiinde su içerisinde yüzüstü bulundu. Babası Nihat'ın amcasının oğlu 32 yaşındaki Mehmet Ali Aydemir, 18 Temmuz'da 'kasten öldürme' suçundan tutuklandı.

Küçük kızın ölümünden yaklaşık bir yıl sonra tamamlanan 122 sayfalık iddianamede, Leyla'nın öldürüldükten sonra bedeninin bir süre soğuk bir ortamda tutulduğu, küçük kızın ailesi ve

yakın çevresinde öldürülmediği izlenimi yaratmak, delilleri karartmak amacıyla üzerinden çıkarılan giysileri ile cesedinin Bezirhane köyüne yaklaşık 2,5 kilometre uzaklıktaki dere yatağı ve civarına atıldığı belirtildi. Savcıya göre katiller bir ya da birkaç kişiydi. Tutuklu Mehmet ile Leyla'nın üç amcası ve onların eşleri hakkında, "çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı kasten öldürme" suçundan ağırlaştırılmış müebbet, "iştirak halinde kişiyi hürriyetinden yoksun kılma" suçundan da 14'er yıla kadar hapis cezası verilmesi istendi.

Ağrı 1. Ağır Ceza Mahkemesi iddianameyi kabul etti. Dava dosyasında pek çok bilirkişi raporu bulunuyor. Hiç kuşkusuz en önemlileri, küçük kızın ne zaman öldürüldüğüne ilişkin olanlar. Bunlardan biri Adli Tıp Kurumu Morg İhtisas Dairesi'nin entomoloji (böcek bilimi) raporu. Ceset üzerinden alınan böcek örneklerinin toplam topluluğu temsil edip etmediğinin bilinmediği ancak alınan örneklerde yapılan incelenmede, en büyük böceğin yaşının yirmi dört saati aşmadığı aktarılıyor. Yani, bedenin bulunduğu tarihten en fazla bir gün önce öldürüldüğü sonucuna varılıyor.

Öte yandan bilirkişi olarak atanan Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Osman Sert'in verdiği raporda şu bilgiler kayıtlı:

Bu davadaki mevcut sinek larvalarının 16,5 derece su sıcaklığı verisi üzerinden gelişim süreleri hesaplanarak yapılan zaman tahminine göre yaklaşık bu aşamaya 33 saate ulaşacağı hesaplandığı, 2 Temmuz 2018 günü 17.55-21.30 saatlerinde örneklerin bulunup toplandığı göz önüne alınırsa sineğin 1 Temmuz günü saat 12.00-12.30 arasında cesede, toplanmış olan yumurta ve larvaları bırakmış olacağı ortaya çıkmaktadır. Özellikle *Necrobia rufipes* türünün ceset üzerinde bulunuşu, bu ölüm olayının yukarıda hesaplanan 33 saatten daha fazla bir süre olduğu sonucuna ulaştırmaktadır. Bu ölüm olayında kişinin en az 6-7 gün önce ölmüş veya öldürülmüş olduğu, bö-

ceklerin cesede ilgisinin az olmasının nedeninin ise bir süre soğuk bir ortamda tutulması ve/veya sonrasında suya atılması sonucu olduğu kanaatinin oluştuğunun, bu verilere göre bu ölüm olayının 26-27 Haziran tarihlerinden önce gerçekleşmiş olduğu düşünülmektedir.

Bu raporlar önemli. Çünkü kişinin ne zaman öldüğü bilinirse, kendisini savunan kişilerin o tarih, hatta saatteki hareketleri araştırıldığında kimin doğru kimin yalan söylediği ortaya çıkar. Bu yazıda, Leyla Aydemir örneğinden yola çıkarak zaten çok zor olan kayıp çocuk soruşturmalarında yapılan hatalardan söz edecek değilim. Ele almak istediğim konu, kimi zaman bir soruşturmanın kilit meselesini oluşturan ve teknik olarak *postmortem interval* olarak adlandırılan “ölümden sonra geçen süre”.

Böcekbilimciler sihirbaz mı?

Önce, bundan yaklaşık on yıl önce *Karanlığa Yolculuk* adlı kitabımda yer verdiğim “‘Kim gördü öldüğünü?’ ‘Ben’ dedi sinek” adlı yazımdan bir bölüm aktaracağım. Ardından da şu son on yıldaki bilimsel gelişmeleri.

40 kilo su, 12 kilo yağ, bir o kadar protein, yarım kilo şeker ve onlarca minerali içeren ölü bir bedenden neyin, nasıl, ne zaman yararlanacağı bellidir ve hiç şaşmaz. İşte, adli entomoloji, uçanından sürenenine, binlerce yaratığın hiç bozmadan uyduğu bu düzeni bilenlerin, ölüleri konuşturabilme sanatıdır.

Ölüm zamanı, bir cinayet soruşturmasını yürütenlerin ilk sorduğu ve mutlaka yanıtlanmasını istedikleri birkaç sorudan biridir. Üstelik onlar, aylar ya da günlerin değil, kimi zaman saatlerin, hatta dakikaların bile peşindedir ve kolayca cevap verilebileceğini sanırlar.

Halbuki, ölümden sonra geçen süreyi adli entomolojiden yararlanarak bu doğrulukla belirlemek, bazı istisnalar dışında neredeyse olanaksızdır. Hele ölümün üzerinden 3 – 5 günden daha uzun bir sü-

re geçtikten sonra, olay yerine keşfe gelen doktorun, filmlerde gösterildiği biçimde, bir bakışta yanıtlayabileceği bir soru hiç değildir. Ölümü izleyen ilk günlerde çok işe yarayan vücut sıcaklığında düşme (*algor mortis*), ölü morluğu (*livor mortis*) ve ölü sertliği (*rigor mortis*) gibi değişiklikler giderek kullanılamaz olur. Bundan sonra, kutuplardan okyanuslara, her ekosistemde yaşamayı becerebilen eklembacaklıların (*Arthropoda*) dilinden anlayanlara iş düşer. Onlar da ellerinden geleni yapmaya çalışır.

Bir adli entomoloğa öylesine umut bağlanır ki, sadece ölümden sonra geçen süreyi değil, kişinin bir yerde öldürülüp başka bir yere atılıp atılmadığını, ırzına geçilip geçilmediğini, gece mi yoksa gündüz mü öldürüldüğünü, cinayetin gece mi, yoksa gündüz mü işlendiğini, suda ne kadar kaldığını, kafasının ne zaman kesildiğini, ölenin alkol ya da uyuşturucu kullanıp kullanmadığını söylemesi beklenir.

Hatta zanlının kolundaki, bacağındaki böcek ısırıklarından ya da otomobilinin hava filtresine takılıp kalan sineklerden, belli bir coğrafi bölgeye gittiğini kanıtlaması istenir. Bir bebek bezinin en son ne zaman değiştirildiğini, bir yatalağın altının ne zaman temizlendiğini söyleyecek olan, yine o'dur.

Bir entomologdan beklenti, bunlarla da sınırlı kalmaz, besinlerdeki canlı kalıntıların gıda kodekslerine uygunluğu, evdeki karıncalarla hamamböceklerinin nereden, ne zaman geldiği, onlardan sorulur.

Kısacası, eklembacaklıların dilinden anlayanların birer sihirbaz olduğu sanılır. Halbuki onlar, sadece bir tahmin yürütürler ve gerçeği aydınlatacak başkaca bir yöntemin kalmadığı noktada, bu tahmin bile çok işe yarar. Adaletle hizmet eden on binlerce kimyacı, eczacı, biyoloğa karşın, her ülkedeki uzman sayısının, iki elin parmaklarından az olduğu dikkate alınırsa, bir tahmin yürütmenin bile ne denli zor olduğu ortadadır.

Sinekler toprağın altını koklar

Leş sinekleri (*Necrophagous diptera*), bir karış toprakla örtülü olsa bile, ölünün kokusunu, dakikalar içinde ve kilometrelerce

öteden fark edebilirler. Büyük bir olasılıkla, bundan 5 000 yıl önce Mezopotamya'da yaşayan ve on ayrı sinek türünü tarif edebilen Ur kenti sakinleri, 3 400 yıl önce bir mumyanın ağzına tıkaştırılan papi-rüs üzerine "Kaygılanma, içindeki kurtçuklar sinek olmayacak" diye yazabilen Mısırlılar, sineklerin bu olağanüstü becerisinin farkındaydılar ama, eldeki kayıtlara göre Çinli Sung Tz'u, sineklerden yararlanarak bir cinayeti aydınlatan ilk kişidir.

Sung Tz'u, bundan tam 762 yıl önce yazdığı *Hsi Yuan Çi Lu* (Hataları Yıkamak) adlı kitabında, bir çeltik tarlasında bıçaklanarak öldürülen adamın öyküsünü anlatır. Cesedin bulunuşunun ertesi gün, Sung Tz'u, köylülere ellerindeki orakları yere bırakmalarını söyler. Sinekler oraklardan birine üşüşünce, Sung Tz'u katilin kim olduğunu bulur (Ölenin küçük bir doku parçası, bıçağın üzerinde kalmış olsa gerek). Yazarın anlattığına göre, köylü hem suçunu itiraf eder, hem de öylesine şaşalar ki "kafasını yerlere vurur".

Ortaçağ boyunca, kurtçuklarla kadavraların ilişkisinden ya da erişkin sineklerin cesetlere bıraktığı yumurtalardan bir sonuç çıkartan olmadığı gibi, bu canlıların hemen orada, ölü bedenden yaratıldığı sanılırdı. 19. yüzyılın başlarında, çürümeyle birlikte, sineklerin, böceklerin belli bir düzen içerisinde hareket etmeye başladığı, belli zaman ve sırayla cesede geldikleri, dişi sineklerin burun, göz, kulak gibi doğal boşluklarla, açık yaralara yumurtalarını bıraktığı ilgi çekmeye başladı. Çok sayıda toplu mezar açılımına katılan ünlü Fransız doktor Orfila, gözlemlerini pek ayrıntılı biçimde kaleme almakla birlikte, bu canlıların cesetlere geliş sırası, ayrıca yumurtadan erginliğe başkalaşimleri ile ölüm zamanı arasındaki ilişkinin kurulması 1950'leri buldu.

Bir elinde cımbız bir elinde kurt

İzleyen yarım asırda, adli entomoloji alanındaki araştırmalar arttı, onlarca yıl boyunca, iğneyle kuyu kazarcasına, yaşadıkları bölgenin sinekleriyle böceklerini, yaz, kış, gündüz, gece, açıkta, kapalıda izleyen az sayıda uzman, cinayetlerin aydınlatılmasına katkıda bu-

lundukça ve bu başarıları gazete sütunlarına taşındığında, pek çok ülkede, bu arada Türkiye’de de mesleğe ilgi duyanlar arttı. Buna rağmen, 2000'lere gelindiğinde, dünya genelinde “iş bilen” ve uluslararası hakemli dergilerde araştırmaları yayınlananların sayısı 30 – 40 kişiyi geçmiyordu.

2002’de kaybettiğimiz, İngiliz polisine 25 yıl boyunca destek veren Cambridge Üniversitesi’nden Türk asıllı entomolog Zakaria Erzincilioğlu; TV dizisi CSI’da entomolog kahraman Gil Grissom’un oynadığı bölümlerin danışmanı, Hawaii’den Lee Goff; Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü’nde adli entomoloji laboratuvarını kuran (ve Leyla Aydemir olayındaki entomoloji raporunu veren) Osman Sert’in bir süre yanında çalıştığı, Illinois Üniversitesi’nden Bernard Greenberg; ayrıca Ankara Üniversitesi’nden Nihal Açıkgöz ile Aysun Balseven’in yanında kurs gördüğü, Lozan Polis teşkilatından Claude Wyss, bu ünlülerden bazıları.

Komiser Ersin Karapazarlıoğlu’nun birlikte çalıştığı Indiana’dan Neal H. Haskell’i de unutmamalı. O Haskell ki, işine o denli düşkündü ki, 9-10 yaşlarındaki oğlu Chrissy’nin, deneyleri evde sürdüren babasına, “Buzluktaki kediyi işe götür, sütün tadı bir garip oluyor” dediğini hepimiz biliriz.

Tabii bir de, henüz 30’larının başındayken, bir elinde cımbız, diğer elinde reçel kavanozuna tepeleme doldurduğu sarı ve turuncu renkteki kurtçuklarla dünyanın değişik TV kanallarını dolaşmaya başlayan, kurtçuklarının yakın plan çekimleri dergi kapaklarını süsleyen, Alman biyolog Mark Benecke var. Birkaç kez karşılaşma fırsatını bulduğum Benecke, 1995-97 arasında New York Adli Tabipliği’nin laboratuvarında çalıştıktan sonra, ülkesine dönmüş ve Köln’de dünyanın ilk özel adli entomoloji laboratuvarını açmıştı.

Entomolog yanılırsa canından olursun

9 Haziran 1959 günü akşamüstü saat yaklaşık 19.15’te 14 yaşındaki Kanadalı Steven Truscott’u ve bisikletinin arkasına aldı-

ğı 12 yaşındaki sınıf arkadaşı Lynne Harper'i yolda giderken görenler oldu. Oğlanın anlattığına göre bir süre sonra kız bisikletten indi, kendisi de saat 20.00'ye doğru anne ve babasının olduğu evdeydi ve bir daha sokağa çıkmadı. Aynı gece kızın babası polisi arayarak, kızının eve gelmediğini bildirdi. İki gün sonra, yani 11 Haziran'da, saat 13.50'de kızın cansız bedeni yakınlardaki bir çiftliğin ormanlık alanında bulundu. Tecavüze uğramıştı. 13 Haziran 1959 günü Steven Truscott cinayetle suçlandı.

Kız sırtüstü yatmaktaydı. Üzerinde sadece iç çamaşırı vardı ve gömleği boğazına düğümlemişti. Saat 16.00'dan itibaren olay yeri fotoğrafları çekilmeye başlandı. Ceset yerinden kımıldatılmadan çekilen fotoğraflarda kızın bedeni üzerinde çok sayıda erişkin et sineği olduğu, bunların daha fazla yüz bölgesinde toplandığı, ancak bacaklarının arası dahil olmak üzere her tarafına dağılmış oldukları görülmüyordu. Yüzde ve boyunda larvalar, ayrıca saçında, yüzünde, karnının alt kısmında ve bacakları arasında yumurtalar vardı. Erişkin et sineği türlerinin *Genus Calliphora* ve *Cynomya*, *Genus Lucilia* ve *Genus Phormia* ve *Protophormia* olduğu kaydedildi. Bölgede görev yapan patoloji uzmanı Dr. Penistan, saat 17.30'da burun ve ağız çevresinden 2 milimetre uzunluğunda sayılamayacak kadar çok larva topladığını raporuna geçirdi. Aynı uzman saat 20.10'da sol kalçadaki sıyrıktan ve cinsel organ çevresinden bunlardan daha büyük, uzunlukları 6 milimetreye varan larva topladığını kaydetti. 11 Haziran 1959 tarihli, saat 19.15 ile 20.30 arasında çekilen otopsi fotoğraflarında da her iki kalça üzerinde larvalar görülmüyordu, ama sayıları fazla değildi.

Bu fotoğraflar, Adalet Bakanlığı'nın Toronto'daki laboratuvarına gönderildi. Biyolog S. E. Brown 12 Haziran günü saat 12.12 ile 17.00 arasında yaptığı incelemede Dr. Penistan'ın larvalar ile ilgili saptadığı uzunlukları doğruladı, ardından larvaların hangi türe ait olduğunu saptayabilmek üzere gerekli işlemlere başladı, nihayetinde adlarını koydu.

Steven Truscott'un yargılanmasında entomolojik bulgular hiç

gündeme gelmedi. Kızın mide içeriğinin analizinden yola çıkarak 9 Haziran günü saat 19.00 ile 19.45 arasındaki 45 dakika içerisinde öldürüldüğü sonucuna varılmıştı. Mahkeme de bu hesaba itibar etti. Steven'in asılarak idamına karar verdi, ancak infazı erteledi. 1960'ta idam cezası ömür boyu hapse çevrildi. Steven, masum olduğunda ısrar etti. 2006'da üç adli entomolog bulguları yeniden inceledi ve tür belirtiminde hata yapıldığını, ölümün 9 Haziran saat 19.00 ile 19.45 arasında değil, 10 Haziran gündüz saatlerinde gerçekleştiğini kanıtladı. Mide içeriği de tekrar analizlendi, o da farklı çıktı. Steven Truscott beraat etti (65). Kanada, idam cezasını kaldırdı.

Ölümden sonra geçen zamanın belirlenmesinde farklı yöntemler kullanılıyor. Örneğin, Hollanda mahkemeleri çürümenin derecesine göre yapılan hesaplamaları kabul ediyor. Üstelik kimi zaman sadece adli tıp uzmanlarının verdiği raporlara dayanıyor. Bu yıl içinde Maastricht Üniversitesi akademisyenlerinden Gelderman ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırma, çürümeye dayalı zaman belirlemenin ne kadar hatalı olduğunu bir kere daha gözler önüne serdi. Zaman, mekân ve hava durumu bilgisiyle birlikte 15 kişiye ait dış muayene raporu ve fotoğraflarını ülkenin 250 adli tıp uzmanından 86'sına gönderen araştırmacılar, uzmanlar arasında ciddi fikir ayrılıkları olduğunu ve varılan sonuçların mahkemelerde kullanılmaması gerektiğini ileri sürüyorlar (66). On yıl kadar önce Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı'ndan Berna Aydın ve meslektaşları da aynı sonuca varmıştı (67).

Şule Çet nasıl öldü?

Şule Çet, Gazi Üniversitesi öğrencisiydi. 28 Mayıs 2018 günü saat 03.50'de Ankara'daki bir plazanın 20. katından düştü. Şule Çet'in ölümü adli tıbbın on yıllardır tartışılan bir konusunu yeniden gündeme getirdi. Düştü mü? Atladı mı? İtildi mi? Atıldı mı? Kaza mı? İntihar mı? Cinayet mi? Düştüğünde mi öldü?

Düşmeden önce mi öldü? Ve buna benzer niceleri.

Örneğin, 2005-2016 tarihleri arasında Elazığ ve çevresinde gerçekleşen 213 yüksekten düşme olgusunun otopsi bulgularını irdeleyen Fırat Üniversitesi'nden Abdurrahim Türkoğlu, Adıyaman Üniversitesi'nden Kerem Sehlikoğlu ve İzmir Katip Çelebi Üniversitesi'nden Mehmet Tokdemir düşmelerin yüzde 83'ünün kaza, yüzde 19'unun intihar olduğunu, sadece birinin cinayet sonucu gerçekleştiğini bildiriyor (68). 1996 ile 2001 arasında Diyarbakır'daki yüksekten düşmeye bağlı ölümleri araştıran Dicle Üniversitesi'nden Süleyman Gören, Mehmet Subaşı, Yaşar Tıraşçı ve Fuat Gürkan da 484 kurbandan 431'inin kaza sonucu hayatını kaybettiği, 53'ünün intihar ettiği sonucuna varıyorlar. Onların serisinde cinayet bulunmuyor.

Şule Çet'in nasıl öldüğünü, soruşturma saptayacak. Dolayısıyla şu aşamada bir görüş bildirmem mümkün değil. Ancak olay yeri incelemede karşımıza çıkan bir dizi ihmal yüzünden, örneğin iç çamaşırının kaybolması, kapalı devre kamerasının saatindeki yanlışlık, camı kimin kapattığı, perdeleri kimin çektiği meselesi haklı olarak toplumun kafasını karıştırdı ve her zaman olduğu gibi, deliller karartılıyor iddialarını gündeme getirdi. Öncelikle şunu belirtmeli ki, adli tıp uzmanlarının elinde sihirli değnek yok. Yani otopsi her soruyu yanıtlayamaz. İşin can damarı, olay yeri incelemesi ve delillerin zamanında, gereği gibi toplanması, ardından da iyi korunmasıdır.

Kusursuz cinayet mi?

Kişiyi yüksekten düşürerek işlenen cinayetler istatistiklere pek yansımaz. Tıp, hukuk, kriminoloji literatüründe de bu şekilde işlenen cinayetleri tartışan makale yok denecek kadar az. Çünkü yüksekten düşmeye bağlı ölümlerin intihar mı, kaza mı, yoksa cinayet mi olduğunu aydınlatmak zordur. Bu yüzden cinayetlerin karanlık sayılar arasında kalmış olması, katillerin de hiçbir zaman yargı önüne çıkartılmamış olması mümkün. Diyeceksi-

niz ki, birini yüksekten atarak öldürmek, kusursuz cinayet değil midir? Size hak vermek istemezdim ama şimdilik öyle görünüyor.

Yüksekten düşen birinin otopsi bulgularına dayanarak olayın intihar mı, cinayet mi, kaza mı olduğu sonucuna ulaşmak neredeyse imkânsız. Tam da bu nedenle adli tıp raporlarında ölüm sebebine, yani kırık, kanama, yaralanma gibi ayrıntılara yer verilse de, düşmeye neyin yol açtığı soruşturmaya bırakılır. Zaten onlardan istenen de kişinin neden öldüğünü belirlemesidir, nasıl öldüğünün değil. Bu tip ölümleri aydınlatmak öylesine zordur ki, çok sayıda görgü tanığının olduğu, kişinin evvelce intihara teşebbüs ettiği, çok tehlikeli bir yükseklikte önlem almadan çalıştığı bilinse bile, intihar ya da kazaya karar vermek, cinayet demeye tercih edilir.

Kişinin son anda can havliyle bir yere tutunmaya çalıştığı ve ayakları üzerine düştüğü durumlarda bedeninin daha fazla zarar gördüğü, yatay biçimde yere çarpanlarda ise iç organ hasarlarının daha az olduğu gibi bazı ayrımlar yapmaya kalkışanlar olsa bile itibar edilmemektedir. Kolun üst kısmındaki çürükler mekândaki ikinci kişinin kurbanı ya aşağı atmak için ya da atlamasını engellemek için sıkıca tutması şeklinde yorumlanabilir. Bu yüzden intihar-cinayet ayrımını yapmaktan çok uzaktır. Boyundaki morluk ve çürükler de birisinin daha önce kurbanı elle boğmaya çalıştığını yani cinayeti düşündürse de, Malezya'da 10 yaşındaki bir kız çocuğunun kendi boğazını sıktığı, meydana gelen çürükleri cep telefonuna kaydettiği, bir intihar notu yazdığı, ardından 13. kattan atladığı bir olaya dahi rastlanmıştır (69).

İntihar notu sahte mi?

Ancak yeri gelmişken şunu da belirtelim. Geride bırakılan bir intihar notu sahte olabilir, zorla ya da tehditle yazdırılmış olabilir. Dolayısıyla bir not, kesinlikle intihar kanıtı olarak görülmemeli. Ayrıca cinayete intihar süsü de verilebilir. Sahnelenen olay yeri adını verdiğimiz bir durumla karşılaşılabilir. Örneğin, kişi atıl-

dıktan sonra pencere önüne bir sehpa ya da sandalye çekilerek, sanki üzerine çıkıp atladığı senaryosu yazılabilir. Oda içerisindeki eşyaların sağa sola savrulması, ayaklı lambaların devrilmesi, şişe, bardak kırıkları düşme öncesi bir itiş kakış yaşandığını akla getirmeli. Gerçi intiharların genellikle evde, köprüde ya da gözden uzak kent dışındaki bir falez, yamaç gibi yükseltilerde gerçekleştiğini iddia edenler olsa da (70), pek itibar edilmemesi gerektiği kanısındayım.

Bu arada on yıl kadar önce aktif ve pasif düşmelerde, cesedin bulunduğu yerin binadan uzaklığı, bina yüksekliği gibi ölçüme dayalı değerlendirmeler yapan, hatta kişinin sırtından mı yoksa bedeninin göğüs kısmından mı itilerek aşağıya atıldığını hesaplamaya çalışan Japonya'nın Kobe Üniversitesi'nden Yanagida ve arkadaşlarının gayretlerini takdirle karşılamak gerekiyor (71). Ancak benzeri hesaplamaları çok daha büyük serilerde tekrarlayan Kanadalı araştırmacılar, olguların yarısında yanlış sonuçlara ulaşıldığını iddia ediyorlar (72).

Ünlü hayali dedektif Sherlock Holmes'un yaratıcısı Arthur Conan Doyle'un 1890'da yayımlanan *Dörtlerin İşareti*'nde (*The Sign of Four*) kaydettiği gibi "*İmkânsızı eledikten sonra geride kalan ne kadar akıl dışı gelse de gerçek olmalıdır*" cümlesine itibar etmeli. Yüksekten düşmelerde cinayeti kanıtlamak yerine, kaza ve intihar ihtimalini elemekle işe başlamalıyız.

Kaynaklar

65. VanLaerhoven SL, Merritt RW. 50 years later, insect evidence overturns Canada's most notorious case — Regina v. Steven Truscott. *Forensic Science International*. 2019;301:326-30.
66. Gelderman HT, Kruiver CA, Oostra RJ, Zeegers MP, Duijst WLJM. Estimation of the postmortem interval based on the human decomposition process. *Journal of forensic and legal medicine*. 2019;61:122-7.
67. Aydin B, Colak B, Balci Y, Demirustu C. Consistency of postmortem interval estimations of physicians using only postmortem changes of putrefied dead bodies. *Am J Forensic Med Pathol*. 2010;31(3):243-6.
68. Türkoğlu A, Sehlikoğlu K, Tokdemir M. A study of fatal falls from height. *Journal of forensic and legal medicine*. 2019;61:17-21.
69. Nor FM, Das S. Planned complex suicide: Self-strangulation and fall from height. *Journal of forensic and legal medicine*. 2011;18(7):336-9.
70. Turk EE, Tsokos M. Pathologic features of fatal falls from height. *Am J Forensic Med Pathol*. 2004;25(3):194-9.
71. Yanagida Y, Maeda M, Nushida H, Asano M, Ueno Y. Determining falling patterns by estimation of horizontal distance and height. *International journal of legal medicine*. 2011;125(1):1-10.
72. Yang Y, Feldman F, Leung PM, Scott V, Robinovitch SN. Agreement between video footage and fall incident reports on the circumstances of falls in long-term care. *J Am Med Dir Assoc*. 2015;16(5):388-94.

Akrabanın akrabaya akrep etmez ettiğini

Soyunu sopunu merak edenler her zaman çoktu. “Acaba Asyalı mıyım, Avrupalı mı, bizimkiler nereden göç etmiş?” gibi sorular sorulur, aile ağacı çizilmeye çalışılırdı. e-Devlet uygulamasıyla ayrıntılı nüfus kayıtlarına ulaşmak önemli bir adımdı. Ancak son yıllarda küçük bir kaba tükürüp, onu bir yerlere postalamak çok moda oldu. Gerçi mahkeme kararı olmadan DNA verilerini paylaşmadıklarını söyleseler de bu merak polisin çok işine yaradı. Önce yıllardır aradıkları bir seri katili bu sayede bulduklarını iddia ettiler, arkası çorap söküşü gibi geliyor.

Elbette bir seri katilin ele geçmesi hepimizi mutlu eder, ama ya polis DNA soyu saptayan şirketlerin bilgilerini ufak tefek suçlar için taramaya başlarsa ne olur? Gelin bu konuyu biraz tartışalım.

Bu şirketlerin en popülerleri *23AndMe*, *MyHeritage* ve *Ancestry DNA*. *MIT Technology Review* dergisine göre bugüne değin 26 milyon kişi tükürük göndererek soyunu inceletmiş. Yapılan hesaba göre her 100 kişiden ikisi sayıları hızla artan bu şirketlerden biriyle irtibat kurmuş olsa, dünya vatandaşlarının her birinin DNA bilgisi kısmen de olsa bir veri tabanında bulunuyor. Bildiğiniz gibi çok uzak bir akrabanızın DNA bilgisinden sizi bulmak mümkün. Dolayısıyla örnek göndermemiş olsanız bile çok uzak bir akrabanız sayesinde sizi bulurlar.

İşin ilginç yanı, soy araştırması yaptıran kişiler, kendilerine gönderilen ham DNA bilgisini herkese açık GEDmatch sitesine yükleyerek akrabalarını arıyor. 2018 yazında GEDmatch'te bir

milyon kişinin DNA bilgisi yer alıyordu. Her gün Türkiye dahil, dünyanın dört bir yanından yaklaşık 1800 kişi DNA bilgisini yük-lüyor. Tabii polis de bu siteyi komşu kapısı yapmış durumda. Ni-tekim Joseph James DeAngelo'nun kırk beş yıl sonra yakalanışı da bu sayede gerçekleşti. "Kim bu adam?" diye sorduğunuzu du-yar gibiyim.

Kırk yıl önceki cinayeti aydınlattı

Kaliforniya'ya, *Altın Eyalet* (Golden State) denir. 1848'te altı-nun bulunuşundan mı yoksa her bahar sarı renkte çiçek açmasın-dan mı bilinmez, 1968'den bu yana eyaletin resmi takma adı böy-ledir. 1974 ile 1986 yılları arasında kimliği bilinmediğinden *Altın Eyalet Katili* olarak tanımlanan biri, elli tecavüz ve on iki cina-yetten arandı, bulunamayınca dosyalar tek tek rafa kaldırıldı. 24 Nisan 2018'de ilginç bir olay yaşandı. Sacramento polis teşkila-tı, 72 yaşındaki emekli polis memuru Joseph James DeAngelo'yu tutukladı ve sekiz cinayetle suçladığı *Altın Eyalet Katili* oldu-ğunu açıkladı. Polisler, 1980 tarihinde gerçekleşen bir cinsel sal-dırıda el konan saldırgana ait biyolojik örneğin DNA profili-ni GEDmatch'tekilerle karşılaştırmış ve bir milyon veri arasın-da DeAngelo'nun akrabası birçok kişiye ulaşmıştı. Hepsi üçüncü kuşak yeğenleriydi. Aslında katili bulan polis değildi. Bulan, sarı, uzun ve dalgalı saçlı, ufak tefek üstelik herhangi bir bilim dalında eğitimi olmayan bir kadındı.

Değişik TV programlarına çıktıktan sonra Parabon NanoLabs şirketinde çalışmaya başlayan CeCe Moore, GEDmatch'teki pro-fillere dayanarak yüzlerce aileyi buluşturan, terk edilmiş çocuk-ların, tecavüz bebeklerinin, bankalara bağışlanan sperm ya da yumurtalardan doğan tüp bebeklerin biyolojik ebeveynlerini bu-lan bir dedektif vatandaşı.

Polisin, CeCe'nin geliştirdiği yöntemle karanlıkta kalan ci-nayetleri aydınlatabileceğini, kimliği meçhul cesetlerin sahibini

bulabileceğini anlaması uzun sürmedi. Nitekim biyolojik delilin DNA bilgilerini CeCe'ye ulaştırdıktan iki gün sonra sonucu aldılar. *Altın Eyalet Katili* başarısından sonra CeCe yaklaşık 3.500 dolar karşılığında polise hizmet veriyor. Şimdilik elli kadar cinayeti aydınlatıldığını biliyoruz.

Toplumdan gelen eleştiriler üzerine geçtiğimiz yaz GEN-match, bir milyon kullanıcısına gönderdiği mesajla, talep ettikleri takdirde DNA bilgilerini polis taramalarına kapatabileceklerini bildirdi. Pek çok kişi bu önlemi alsa da veri tabanı bu haliyle bile çok işe yarıyor.

Genetik soybilim kanıt oldu

Eski kamyon şoförü ve inşaat işçisi William Earl Talbott II, Mayıs 2018'de tutuklandı. Yani *Altın Eyalet Katili* emekli polis DeAngelo'dan birkaç hafta sonra. Ancak Talbott'un davasının çok önemli bir özelliği var. Çünkü o, DeAngelo'dan daha önce mahkeme karşısına çıktı. 1 Temmuz 2019 günü bu satırlar kaleme alınırken tekerlekli sandalyede getirildiği mahkemenin jürisi tarafından suçlu bulundu ve mahkûm edildi. Böylelikle bu dava, genetik soybilimin kanıt olarak kullanıldığı ilk dava olarak tarihe geçti.

Talbott'un suçlandığı olayı özetleyelim. Kanadalı Jay Cook henüz 20 yaşındaydı. Sevgilisi Tanya Van Cuylenborg ise 18. 1987 yılı Kasım ayında hafta sonu tatili için Seattle'a gitmeye karar vermişlerdi. Geri dönmeyince her iki ülke polisi gençleri yoğun biçimde, hatta uçaklarla aramaya başladı. Bir hafta sonra kız, elleri bağlı, tecavüze uğramış, başına kurşun yemiş durumda eyaletin kuzeybatısında bir hendekte bulundu. Sevgilisi olan genç adamın ölesiye dövülmüş ve boğulmuş cesedine de iki gün sonra, yüz kilometre kadar uzaklıkta rastlandı.

Yıllar boyu süren araştırmalara rağmen katil bulunamadı, ta ki Washington eyalet polisi geçtiğimiz yıl CeCe Moore'a, öldürülen

kızın bedeni ve giysilerinden elde edilen saldırgana ait biyolojik örneğin DNA bilgisini gönderinceye kadar.

CeCe'nin, GENmatch'teki DNA bilgileriyle yaptığı karşılaştırmada ulaştığı sonuçlar, polisi cinayetlerin işlendiği sırada 24 yaşında olan ve erkeğin öldürüldüğü yere yakın oturan eski kamyon şoförüne ulaştırdı. Kullanıp attığı bir karton bardağı çöpten aldılar ve kenarında kalan tükürükten DNA elde ettiler. Devamını tahmin etmişsinizdir.

Polis rozetli seri tecavüzcü

Alışkanlık ikinci suçta başlar.

İlkinde bir şeyler bitmiştir.

Albert Camus (*Le Malentendu*, 1. Perde, 1. Sahne, 1944)

“Geceleri pek tekin değildir, yemeğe, sinemaya bile giderken dikkatli olun!” derler. Şimdi öyle, yirmi yıl önce de öyleydi. Ama pencereden giren polisin size tecavüz edebileceğinden kimse söz etmez.

Bölge savcısı 35 yıl görev yaptıktan sonra şu günlerde emekli olmaya karar verdi. 2020’de yapılacak seçimlere katılmayacağını açıkladı. Ne seçimi? diye sorarsanız, bulunduğu eyalette savcılar atamayla değil, halkın seçimiyle belirleniyor. Yüzlerle, hatta binlerle ifade edilecek sayıda suçluyu demir parmaklıklar arkasına gönderen Savcı Keith Status’un karşısına mutlaka daha ilginçleri çıkmıştır ama seri tecavüzcünün hemen yakındaki kasabada polis olduğu başka dava yok. Aslında Savcı Status’un karşısına çıkmış olmasa da seri tecavüzcü, hatta seri katil olan polis çok.

Kaç kadına saldırdığı meçhul

“2 Kasım 1986 günü sabaha karşı 4.30’da eve girdiniz, yatak odasına gittiniz, elinizle ağzını kapatınca uyandı. 9 yaşındaki kızı odaya girince yere yatmasını emrettiniz. Sonra kadına soyunmasını söyleyip oturma odasında tecavüz ettiniz” dedi savcı ve devam etti:

“Ertesi yıl 18 Ekim’de başka bir eve girdiniz, telefon kablosunu kestiniz, çekmecelerde nakit para aradınız, silah zoruyla tecavüz ettiniz, el feneriyle başına vurup bayılttınız.”

“1992 yılı 16 Kasım günü başka bir eve girdiniz, silah kabzasıyla başına vurarak uyandırdınız, para istediniz ve tecavüz ettiniz.”

Liste uzayıp gidiyordu. Saldırgan başında kar maskesi, ellerinde eldiven, bütün evlere gece girmişti. Kadınlar ya yalnızdı ya da küçük çocukları vardı. Elindeki fenerin ışığını gözlerine tuttu. Hepsine silah zoruyla tecavüz etti, yıkanmalarını emretti, kimi zaman sigara içti. “Polise bildirirsen haberim olur” dedi. “Kapıları, pencereleri kilitlemeni öneririm, pencereye perde as!” dedi ve gitti ve bu işi 1980 ile 1995 arasında on beş yıl sürdürdü. Kadınlardan biri arkasından bakmayı akıl etti. Kahverengi Ford marka bir kamyonetin geçtiğini gördü. Ama o yıllarda yollarda kamera yoktu, kahverengi kamyonet kullanan da çoktu. Üstelik yoldan geçen, saldırgan olmayabilirdi. 80’lerde sigara izmaritinden DNA analizi yapmak hayal bile edilemezdi. Ama o günler gelecekti.

“El fenerini tutmasını biliyor. Polis, bekçi, itfaiyeci olabilir” diye düşündüler, ancak 100 bin nüfuslu şehirde onu bulmak olanaksızdı. Zaten sayıları on beşi geçen kadınların hiçbiri, adamı doğru dürüst tarif edemiyordu.

Coğrafi profillemeye işe yaramadı

90’lı yıllarının ortasında bir Kanadalının coğrafi profillemeye adı verilen bilgisayar destekli bir program geliştirdiğini duydular. Dr. Kim Rossmo’dan yardım istediler. Kurbanların evlerini harita üzerinde işaretleyen Rossmo, saldırganın her bir olay yerine dört kilometre kadar uzaklıkta oturduğunu saptadı ve evinin bulunduğu bir kilometrekarelik alanı işaretledi. Bu bilgi işlerine yaramadı, çünkü polis adamın bu bir kilometrelik alanda oturduğunu sandı. Halbuki orada evi değil, iş yeri vardı; işyeri bir karakoldu, adam da polis. Kahverengi kamyonet kendisine değil, bir akrabasına aitti. Ne il-

günçtir ki, izinli olduğu günler bir tecavüz kriz merkezinde gönüllü olarak çalışıyordu. Kim olduğunu bulamasalar da artık emindiler: Tecavüzleri gerçekleştiren aynı insandı. 1997’de bu görüşleri kesinleşti. Altı cinsel saldırı kurbanından elde ettikleri semen örneğinin DNA’sı birbirini tutmuştu. Saldırıların en az altısını aynı kişinin gerçekleştirdiğı artık su götürmezdi.

1997 Eylül ayında seri tecavüzcüyü yakalamak üzere özel bir ekip kurmaya karar verdiler. Lafayette Polis Teşkilatı, Lafayette Şerif Teşkilatı, Louisiana Eyalet Polisi, Federal Soruşturma Bürosu FBI ve şimdilerde adı Lafayette Louisiana Üniversitesi’ne dönüştürölmüş olan, Güneybatı Louisiana Üniversitesi. Ekip yaklaşık yedi ay çalıştıktan sonra bir yere varamayınca dağıtıldı. 1998 Kasım’ında beklenmedik bir şey oldu. Adını vermek istemeyen bir muhbir, Lafayette Polis Müdürü James Craft’ı aradı. “Kim olduğunu biliyorum” dedi “Lafayette Şerif Teşkilatı Çocuk Suçları Bürosu’ndan Randy Comeaux.”

Randy Comeaux’yu izlemeye başladılar. Yere attığı bir sigara izmaritinden DNA profilini elde ettiler, saldırganınkiyle örtüşünce tutukladılar. Beş saldırıyı kabul etti, diğerkleriyle ilgisi olmadığını söyledi. Buna rağmen altı kez ömür boyu hapse mahkûm edildi. Saldırıya uğrayan kadınlardan biri, Lafayette Şerif Teşkilatı’nı dava etti ve Randy Comeaux’nun 1972’deki işe girişi sırasında yeterli psikolojik değerkendirmeye tabi tutulmadığını iddia etti. Teşkilatın personel alma uygulamaları müfettişler aracılığıyla incelendi, bir sorun bulunmadı. Bayan Smith yapılan tüm harcamaları karşılamak zorunda kaldı.

Kaç kadın tecavüze uğradı?

Gelişmiş ölkelerde cinsel suçların her şekline yönelik oldukça güvenilir istatistikler bulunuyor. Diğerklerinde de giderek bu konuda daha fazla bilgi toplanıyor. Tecavüz tanımındaki farklılıklar, bildirim oranlarındaki değışiklikler, raporlama, dava açma, so-

ruşturma ve kovuşturmadaki farklılıklar ülkeleri birbiriyle karşılaştırmayı imkânsız kılıyor. Kimi ülkelerde sadece erkeğin kadına saldırısı tecavüz kabul ediliyor. Kimisinde eşin ilişkiye zorlanması tecavüz olarak görülmüyor. Kısacası, ırza geçme olaylarının çok büyük bir bölümü kayıtlarda yer almıyor, hatta kimi ülkelerde bu “karanlık sayıların” oranı yüzde 90’ın üzerine çıkıyor. Birleşmiş Milletler’in 65 ülkeden toplayabildiği verilere göre her yıl 250 bin kadar kadın resmi makamlara başvurarak tecavüze uğradığından şikâyetçi oluyor. Bu sayı buzdağının sadece görünen kısmı. Çünkü dünya genelinde kadın ve kızlara yönelik taciz ve tecavüz gündelik bir sorun; değişik kurum ve kuruluşların raporlarına göre bir milyara yakın kadının yaşamının bir noktasında taciz ya da tecavüze uğradığı biliniyor. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre dünya genelinde kadınların yüzde 35’i fiziksel ya da cinsel şiddet görmüş, 10 kız çocuğundan biri, bir başka deyişle dünya genelinde 120 milyon çocuk, yaşamının bir noktasında cinsel ilişkiye ya da cinsel davranışlara zorlanmış.

Bir kereden fazla saldırıyorlar

Beş Amerikalı kadından biri, yaşam boyu en az bir kez cinsel saldırıya uğradığını bildiriyor (73). Buradan her beş erkekten birinin bir kadına tecavüz edeceği sonucu çıkartılmamalı, çünkü saldırganların birçoğu birden fazla kişiye tecavüz eder (74). Bir cinsel saldırı nedeniyle cezaevine girenlerin yüzde 9-24’ü salıverildikten sonra yeniden aynı suçtan tutuklanıyor ya da mahkûm oluyor (75). Üniversite öğrencisi ve ordu mensupları arasında yapılan bir araştırmada, bir cinsel saldırı eylemine kalkıştığını söyleyenlerin neredeyse dörtte üçü, tek seferle yetinmediklerini belirtiyor (76-77).

Geleneksel olarak FBI, en az iki cinsel saldırıda bulunan kişiyi seri tecavüzcü olarak tanımlar. İngilizlere göre tekrar sayısı üçten az olmamalıdır. Son yıllarda bu iki-üç tartışması terk edilmiştir.

Çünkü kimi suçlu iki saldırı arasında uzun yıllar beklerken, kimisi birbiri ardına üç kadına tecavüz ettikten sonra çok uzun yıllar hiç şiddet belirtisi göstermemiş, hatta tamamen durmuştur.

Residivizm yani yeniden aynı ya da farklı bir suç işleme riski, kişiye verilecek cezayı, denetimli serbestliğe karar vermeyi, erken salıvermeyi ciddi biçimde etkiler. Bu nedenle bir cinsel saldırı suçu işleyenin olayı ilk kez mi işlediği yoksa tekrarladığı mı önem taşır. Önceki suçlarını itiraf etmesi beklenemeyeceğine göre, her cinsel suç mağduru mutlaka bildirimde bulunmaya ve delil toplatmaya cesaretlendirilmelidir. Öte yandan failin bilinmediği yaralanma ya da ölümle sonuçlanan cinsel saldırılarda da mutlaka biyolojik delil toplanmalı. Biyolojik örneklerin DNA profillerinin elde edilerek bir veri tabanında muhafazası, seri tecavüzcülerin bulunmasının tek yoludur (78-79).

Genel olarak soruşturmaların can damarı sınıflamadır. Örneğin, parmak izleri sınıflanamamış olsaydı, olay yerindeki parmak izinin şüpheliye ait olup olmadığını saptamak mümkün olamazdı. Çünkü tek yumurta ikizlerinin bile parmak izi farklıdır. Dolayısıyla her izi, dünya nüfusu kadar insanınkiyle karşılaştırmak gerekecekti. Sir Francis Galton'un 1892 yılında yayımlanan ve hâlâ önem taşıyan *Parmak İzleri* adlı kitabında, ilk kez üç ana sınıfa ayrılabildikleri, bunların da daha alt sınıflara bölündüğü gösterildikten sonra karşılaştırma yapılabilmiştir. Bu yüzden cinsel saldırılarda bulunan kişiler de sınıflara ayrılmaya çalışılır. Bu sınıflama için farklı parametreler göz önüne alınır. Örneğin, saldırıya nedeni, yani motif; bir diğeri suçun işleniş şekli, bir başka deyişle *modus operandi*.

Motif, hem polisler nasıl birini arayacakları konusunda, hem kişiyi tedavi edecek olan ruh hastalıkları hekimine, hem de verilecek ceza açısından yargıçlara yol gösterir. Riskin belirlenmesi, suç önleme politikaları belirleyecek olanlar için de vazgeçilmezdir (80-81).

Tecavüzcülerle ilgili şehir efsaneleri

Filmler, diziler, romanlar, hatta kimi bilimsel yayınlar, saldırının nasıl biri olduğuyula ilgili şehir efsanelerinin yayılmasına neden oldu. Örneğin, tecavüzcülerin cinsel açıdan uyarıldıkları, kendilerini kontrol edemedikleri, arzularına gem vuramadıkları için saldırdıkları gibi. Dahası, kurbanı tanımayan, içine kapanık, yalnız yaşayan, arkadaşı olmayan, pornografiye düşkün kişiler oldukları gibi. Bu önyargıların hatalı olması bir yana, pek çok deneyimsiz soruşturmacıyı da yanlış yönlendirebilir.

Tecavüzcülerin kentin kıyı mahallelerinde, gecenin bir yarısında, karanlık sokaklarda, tanımadığı kadınları avlayan erkekler olduğu önyargısı doğru olmadığı gibi, tehlikelidir de. Çünkü kadınları, gündüz, evinde, aracında, tanıdığı kişilerle birlikte olduğunda kendini güvende hissetmesi gerektiğine inandırır. Halbuki kadınlar ister gündüz ister gece, ister kalabalık içinde ya da evde tek başına, kentin tanıdığı ya da tanımadığı mahallelerinde, tanıdığı ya da tanımadığı kişilerin bulunduğu ortamda risk altında olabilir. Nitekim kadınların sadece yüzde 22'sinin evvelce hiç görmediği bir kişi tarafından saldırıya uğradığı, yüzde 9'unun eşi ya da önceki eşi tarafından, yüzde 11'inin babası ya da üvey babası tarafından, yüzde 10'unun yeni ya da ayrıldığı erkek arkadaşı tarafından, yüzde 16'sının akraba, yüzde 29'unun da komşu ya da arkadaş tarafından tecavüze uğradığı biliniyor (82-83).

Bir kadına tecavüzün temel nedeninin, cinsel doyum olduğuna inanmak da yanlıştır. Elbette ses ve görüntünün birer cinsel uyarıcı olduğu yadsınamaz. Ancak çok sayıda faille gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde, temel dürtü cinsellik değil; şiddet, kızgınlık, güç ile kontrol altına alma duygusunun öne çıktığı görülüyor (84). Ayrıca tecavüzcülerin normal cinsel ilişkileri bulunmayan, tek başına yaşayan, asosyal kişiler olduğu inancının da yanlış olduğu defalarca kanıtlanmıştır (85).

Mağdurlarla ilgili şehir efsaneleri

Saldırganlarla ilgili yanlış inanışlar olduğu gibi, cinsel saldırıya uğrayanlarla ilgili de önyargılar bulunuyor. Bir cinsel saldırıda başlıca motivasyonun cinsel ihtiyaçların giderilmesi olduğunu sananlar, mağdurun bu ihtiyaca cevap veren biri olduğunu düşünerek, bir anlamda mağduru suçluyor.

Ne yazık ki olayla ilgili haberlerde mağdurun giysisinin çok kısa ve çok açık; ayakkabı topuklarının çok yüksek ya da iç çamaşırını giymediği gibi ayrıntılara yer verilmesi bu kanaati perçinliyor. Kısacası, kadının saldırganı teşvik ettiği, belki de bunu talep ettiği, üzerinde fazla yara bere olmaması yüzünden rızasının olduğu gibi bir sonuca varılmasına yol açıyor. Saldırgan da bu tür önermeler yüzünden çok düşük bir ceza alıyor, hatta almayabiliyor.

Halbuki bu yaklaşım gülünç. Çünkü her yaştan, 7 aylık bebekten 70 yaşındaki kadına kadar tecavüz mağduru var. Üzücü olan, saldırganlar da bu tip bir savunmadan yararlanacaklarını gayet iyi bildiklerinden madde bağımlısı, seks işçisi, evden kaçmış, alkol kullanmış, bekâr kadınları özellikle hedefliyorlar. Buna bir de eğitimsiz, deneyimsiz polislerin soruşturmaya yeterli önemi vermediği düşünülürse, tecavüze uğrayan kadın, bir kere daha mağdur edilmiş oluyor.

Kaynaklar

- 73.** Breiding MJ, Smith SG, Basile KC, Walters ML, Chen J, Merrick MT. Prevalence and characteristics of sexual violence, stalking, and intimate partner violence victimization - national intimate partner and sexual violence survey, united states, 2011. *MMWR Surveillance Summaries*. 2014;63(1):1-18.
- 74.** Edelstein A. Rethinking Conceptual Definitions of the Criminal Career and Serial Criminality. *Trauma, Violence, and Abuse*. 2016;17(1):62-71.
- 75.** Zgoba K, Levenson J. Offenders variations in the recidivism of treated and nontreated sexual offenders in new jersey: An examination of three time frames. *Victims and Offenders*. 2008;3(1):10-30.
- 76.** Zinzow HM, Thompson M. A Longitudinal Study of Risk Factors for Repeated Sexual Coercion and Assault in U.S. College Men. *Archives of sexual behavior*. 2015;44(1):213-22.
- 77.** McWhorter SK, Stander VA, Merrill LL, Thomsen CJ, Milner JS. Reports of rape perpetration by newly enlisted male navy personnel. *Violence and Victims*. 2009;24(2):204-18.
- 78.** Lovell R, Luminais M, Flannery DJ, Overman L, Huang D, Walker T, et al. Offending patterns for serial sex offenders identified via the DNA testing of previously unsubmitted sexual assault kits. *Journal of Criminal Justice*. 2017;52:68-78.
- 79.** Campbell R, Pierce SJ, Ma W, Feeney H, Goodman-Williams R, Sharma DB. Will history repeat itself? Growth mixture modeling of suspected serial sexual offending using forensic DNA evidence. *Journal of Criminal Justice*. 2019;61:1-12.
- 80.** Kaseweter K, Woodworth M, Logan M, Freimuth T. High-risk sexual offenders: Towards a new typology. *Journal of Criminal Justice*. 2016;47:123-32.
- 81.** Harper CA, Hogue TE, Bartels RM. Attitudes towards sexual offenders: What do we know, and why are they important? *Aggression and Violent Behavior*. 2017;34:201-13.
- 82.** Jenkins A, Petherick W. 15 - Serial Rape. In: Petherick W, editor. *Profiling and Serial Crime* (Third Edition). Boston: Academic Press; 2014. p. 319-40.
- 83.** Yeh S. Revealing the rapist next door: Property impacts of a sex offender registry. *International Review of Law and Economics*. 2015;44:42-60.
- 84.** Freeman J, Turvey BE. Chapter 13 - Interpreting Motive. In: Turvey BE, editor. *Criminal Profiling* (Fourth Edition). San Diego: Academic Press; 2012. p. 311-29.
- 85.** Savino JO, Turvey BE. Chapter 2 - Rape and Sexual Assault. In: Savino JO, Turvey BE, editors. *Rape Investigation Handbook* (Second Edition). San Diego: Academic Press; 2011. p. 29-55.

Hemşire sandık, katil çıktı

“Hastane içlerinde kamera olmalı,
ölümcül ilaçlar her gün sayılmalı,
sağlık çalışanlarının iş geçmişi
ulusal veri tabanında toplanmalı.”

Charles Cullen, erkek hemşire,

16 yılda, 10 farklı hastanede 40'a yakın hastanın katili

Geçtiğimiz ay, yani 2019 Haziran ayının başında, bir Alman mahkemesi 42 yaşındaki erkek hemşireyi ömür boyu hapse mahkûm etti. Yargıç Sebastian Bührmann, duruşmayı izleyen doktorlara dönüp, “Topluca hafıza kaybı yaşadınız anlaşılan. Yüz kişiyi öldürürken neredeydiniz?” diye kızdı.

Üç kuşak hemşire

Wilhelmshaven, Almanya'nın Aşağı Saksonya bölgesinde, Bremen'in 100 kilometre kadar kuzeyinde, Kuzey Denizi'ne açılan bir koyda yer alır. Şimdilerde nüfusu 76 bin dolayında, 1997'de biraz daha fazla, 90 bin kadardı. 1997 yılı önemli. Çünkü, yukarıdaki satırlarda ömür boyu mahkûmiyetinden haberdar olduğunuz Niels Högel, babaannesinin hemşire, babasının hastabakıcı olarak çalıştığı Sankt-Willehad-Hospital hastanesinde üç yıllık eğitimini tamamlamış ve 21 yaşında hastabakıcı olarak işe başlamıştı. Sorunsuz bir çocukluk ve gençlik geçirmişti. Boş zamanlarında futbol oynayan iyi bir öğrenciydi.

Hastaneye gelince, Sankt-Willehad-Hospital, çok eski bir sağlık kuruluşuydu. 1905'te 99 yatakla kurulmuştu, kendisini ön-

ce Tanrı'ya, sonra hastalara adanmış rahibeler çalışırdı. Hastane-
nin adı 2015'te değişti, Klinikum Wilhelmshaven oldu. Şimdilerde
Göttingen Tıp Fakültesi'ne bağlı ve 1450 çalışanlı önemli bir eği-
tim hastanesi.

Fark ettiler ama bildirmediler

1999'da Niels Högel, artık başka bir hastanenin, Klinikum Oldenburg'un kalp cerrahisi yoğun bakım ünitesinde görevliydi. Her yıl 37 bin kişinin yatarak, 95 bin kişinin ayakta tedavi gördüğü, 832 yataklı, bölgenin en büyük üniversite hastanesinin başhekim ve doktorları, 2001 yılının Ağustos ayında bir araya geldiler ve son birkaç ayda yoğun bakım ünitesindeki yeniden canlandırma ve ölüm olaylarının artışı masaya yatırdılar. Hemşire ve hastabakıcılar da toplantıya katıldı. Elbette hastabakıcı Niels Högel de. Nasıl bir rastlantı ki, yeniden canlandırma ve ölümler hep onun nöbetlerine denk gelmişti. Bu toplantıdan hemen sonra Niels Högel üç hafta izin aldı, ölümler de hızla azaldı.

“Anladıklarından hiç şüphem yoktu” diye anlatacağı mahkemede. “Meğer anlayamadılar.” Gerçi otuz altı hastayı öldürdüğü anlaşılmamıştı; izin sonrası göreve başladığında başhekim onu kardiyoloji yoğun bakımından anestezi bölümüne geçirdi. Kısa zaman sonra oradaki ani ölümlerin sayısı artınca başhekim yine huzursuz oldu. “Ya istifa et git, üç ay maaş verimiz ya da acilde hasta kabulde çalışacaksın” dedi. Niels Högel istifayı tercih etti. Üstelik cebinde hastane yönetiminin “çok çalışkan, becerikli, mesleğine hâkim” methiyelerini içeren bir referans mektubuydu. Kuşkulara rağmen ona bu referans mektubunu verenler şimdi onunla birlikte görevi ihmalden yargılanıyor.

Niels Högel, 15 Aralık 2002'de Bremen kenti yakınlarındaki Klinikum Delmenhorst'un 12 yataklı yoğun bakımında işe başladı. Ayın 22'sinde ilk hastasının hayatına son verdi. Yıllık ölüm sayısı iki kat, Gilurytmal adlı kalp ilacının yıllık tüketimi altı kat

arttığı halde kimse önlem almadı ve Högel burada çalıştığı üç yılda 150'den fazla hastanın canını aldı. 28 Mayıs 2003'te Kathrin Lohmann'ın annesi Bayan Brigitte Arndt öldü. "Çok mu önemli?" diyeceksiniz. Az sonra anlatacağım.

Gezgin ölüm meleği

22 Haziran 2005 günü hastanenin yoğun bakım ünitesinde görevli nöbetçi hemşire, 63 yaşındaki bir erkeğin damarına takılı hayati önemdeki bir serumun durdurulduğunu fark etti. Biraz dikkatle etrafa bakındığında, dört adet boş Gilurytmal ampulü gördü. Hastanın dosyasına baktı, söz konusu ilaç tedavide kullanılacaklar arasında yoktu. Başhekiye haber verdi. Bir önceki gece görev yapan ve aralarında Niels Högel'in de bulunduğu yoğun bakım çalışanlarıyla yapılan görüşmeden bir şey çıkmadı. Niels Högel, ertesi gece başka bir hastaya yine dört ampul Gilurytmal enjekte etti. Böylece aylar geçti, 2005 yılı sonuna gelindi. Başhekim Dr. Kurt Schwender'in artık hiç kuşkusu kalmamıştı. Her ölüm, hemşire Niels Högel'i işaret ediyordu. Polisi aradı.

Elde hiçbir somut delil olmadığından, hemşire cinayetten değil, sadece cinayete teşebbüsten yargılandığı sırada bu kez bir bakımda iş buldu ve her zamanki gibi hastaları öldürmeyi sürdürdü.

Gelelim Kathrin Lohmann'ın annesi Bayan Brigitte Arndt'ın ölümüne. Kathrin Lohmann, 2003 yılı Mart ayı ortalarında 61 yaşındaki hemşire annesini akciğerindeki bir sorun nedeniyle Klinikum Delmenhorst'a yatırdığında henüz 26 yaşındaydı, 27 Mart günü annesinin ölüsünü teslim aldı. Kathrin yıllar boyunca bu ölümüne bir türlü alışamadığı gibi, işin içinde bir bit yeniği olduğundan söz edip durdu. 2008 yılında bir gazete haberi sayesinde o hastanede çalışan bir erkek hemşirenin cinayete teşebbüsten mahkûm edildiğini okuyunca, "Ne teşebbüsü, bu adam annemi öldürmüş olabilir" diyerek Avukat Gaby Lübben'e başvurdu. Avukat, Niels Högel'in klinikte çalıştığı tarihlerde yakınları ölen yüz

kadar kişiye ulaştı. Hepsi, davaya müdahil oldular. Bir yıl kadar sonra mahkeme Kathrin Lohmann'ın annesi Bayan Brigitte Arndt ve sekiz başka hastanın mezarının açılmasına karar verdi. Toksikolojik analiz sonuçları ancak iki yıl sonra öğrenildi. Ölenlerin bedeninde hep aynı madde vardı: Ajmalin. Ajmalin, bir yılda tüketimi altı kat arttığı halde, hastane yetkililerinin bunu önemsemediği Gilurytmal'in etken maddesiydi. Ne yazık ki hemşirenin cinayet suçlamasıyla yargı önüne çıkarılabilmesi ve bu arada onlarca hastanın canını alması için altı yıl daha beklenmesi gerekecekti. Yeri gelmişken, Niels Högel'in cezalandırılmasını sağlayan en önemli kanıtın sahibi Bayan Kathrin Lohmann'ın, Delmenhorst Belediyesi'nin sivil cesaret madalyasıyla ödüllendirildiğini belirtmeden geçmeyelim.

Hatay'da bir mezar açılıyor

Delmenhorst Savcılığı, Kasım 2014'te, 34 ay boyunca görev başında kalacak "Kardio" timini oluşturdu, 500'den fazla hasta dosyasını inceledi, 67 farklı mezarlıkta yatan, bu arada sadece Almanya'da değil, Polonya'da ve biri de Türkiye'de defnedilen 134 cenazeyi çıkarttı ve adli tıbbı gönderdi. Cesetlerin 99'unda hastalara kalp krizi geçirterek öldürecek düzeyde farklı ilaçlar bulundu. Defnedilmek yerine kül olmayı tercih edenlere bir şey yapılamadı.

Mariya ile Adnan, Almanya'da evlenmiş, bir de kız çocukları olmuştu. Adnan Tüter 2004 yılı Haziran ayında işyerinde rahatsızlanarak Bremen'deki bir hastaneye götürüldü. Ciddi bir rahatsızlığı olmadığı söylenerek eve gönderildi. Aynı gün akşamı rahatsızlanan Adnan'ı eşi bu kez evlerine yakın olan Delmenhorst Kliniği'ne götürdü. "Beyin kanaması geçiriyor, yoğun bakıma alıyoruz" dediler. Mariya üç gün yoğun bakımda bekledi. Dördüncü gün eve gitti. Bir telefonla geri çağırdılar. Mariya, Adnan Tüter'in yürüyerek girdiği hastaneden dört gün sonra cenazesini teslim al-

di. On yıl sonra Mariya'yı bu kez Delmenhorst polisi aradı. "Kocanız öldürülmüş olabilir!" dedi. Adnan Bey'in Hatay'daki mezarı Niels Högel soruşturması sırasında açılanlardan biri.

30 Ekim 2018'de Oldenburg Asliye Mahkemesi yargıcı Sebastian Bührmann, en az yüz hastayı öldürmekle suçlanan hemşireyi yargılamaya başladı. Adam, kırk üçünü kabul etti, diğerleri için "Mümkün, ama hatırlamıyorum" dedi. Avukatları akli dengesinin yerinde olmadığını ileri sürerek zanlıyı savundular. Psikiyatri uzmanı Henning Sass'ın, "Kişilik sorunları var ama ceza ehliyeti tam" sonucuna varan gözlemi üzerine, 6 Haziran 2019 tarihinde hemşire Niels Högel, 15 yıl sonra denetimli serbestliğe hükmedilebilecek şekilde ömür boyu hapse mahkûm oldu. Böylelikle Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşadığı en büyük seri katil davası da bitmiş oldu.

Hemşireler neden öldürüyor?

Şimdi aklımıza takılan birkaç soruyu yanıtlamaya çalışalım. Bir kere bu cinayetler önlenebilir miydi? Polis müfettişi Johann Kühme'ye göre, "Evet, hepsi olmasa bile, ilk birkaçından sonra mutlaka önlenebilirdi. Tüketilen ilaçların kat kat yükseldiğini, ölüm sayısının eskiye göre fazlaştığını saptadıkları halde olayları örtbas eden, dahası eline methiyeler sıralı referans mektupları vererek işten çıkartan ve başka hastanelerde çalışabilmesini sağlayan herkes suçlu."

Peki, ailesinde sağlık çalışanlarının olduğu Alman hastabakıcı Niels Högel, neden ajmalin (Gilurytmal), sotalol (Sotalex), Lidokain (ksilokain), amiodaron (Cordarex) ve potasyum klorür gibi kan basıncını düşüren ya da yüksek dozda verildiğinde kalp vurum sayısında düzensizliklere yol açarak zaten hasta olan kişileri kolayca öldüren kimyasal maddeleri enjekte ederek sayıları belki de üç yüze varan ama sadece doksan yedisi kanıtlanabilen cinayetleri işledi?

Kendi ifadesine göre, kimi zaman can sıkıntısından, kimi zaman kriz geçiren hastalara kalp masajı yaparak hayata geri döndürenlere kahraman muamelesi yapılmasını sevdiğinden.

Ben Tanrı'yım, yaşama da, ölüme de karar veririm!

Dünya genelindeki cinayet istatistiklerine göre her yıl on milyon kişiden ikisi zehirlenerek öldürülüyor, ama gerçek sayının bunun 20-30 katı olduğundan kuşkumuz yok. Çünkü pek çoğu kanıtlanamıyor, daha doğrusu kişinin ölümünün zehirlenme olduğu anlaşılmıyor. Elbette İzmir'in Bayraklı ilçesinde yaşayan Dokuz Eylül Üniversitesi Kimya Bölümü öğrencisi Mahmut Can Kalkan'ın internetten sipariş ettiği siyanürü, "Yeni bir şerbet yaptım, tadın" diyerek anne ve babasına, ayrıca iki kardeşine içirdiği, anne babasını öldürdüğü gibi apaçık ortada olan olaylar hariç.

Mahmut Can Kalkan gibi cinayet silahı olarak zehir kullananlar arasında sağlık personeli olanlar ayrı bir grup oluşturur. Bunlar pek miras için, intikam için ya da o kişiden nefret ettikleri için öldürmüyorlar. Kendi ifadesine göre, yetmişten fazla hastayı öldüren, bunlardan otuz yedisi kanıtlanan Amerikalı erkek hemşire Donald Harvey, yaşam ve ölüme karar veren tek hâkim olduğuna inanıyordu. Ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı, 64 yaşında, başka bir mahkûm tarafından dövülerek öldürüldü. Yargılanması sırasında, "Tekrar öldürür müsün?" diye soran yargıca, "On beşinciden sonra hâlâ yakalanmadığımı görünce, bunun bana verilmiş bir görev olduğunu anladım. Hem yargıç, hem savcı, hem de jüri bendim. Kısacası Tanrı yoktu, ben vardım. Bu yüzden yakalanmayacağımı bilsem, elbette öldürürüm!" demişti.

Cinayet silahı ilaçlar

Şurası muhakkak ki, hastaların acılarını dindirmek istediklerini söyleyen katil sağlık görevlileri dikkatle incelendiğinde, asıl mo-

tivasyonun acı dindirmek ya da yaşama döndürebildiklerinden para koparmak değil, tıpkı Harvey gibi, üstünlük duygusu şekline bürünmüş duygusal bir kazanım elde etmek olduğu anlaşıyor.

Seri katiller arasında sağlık çalışanları ayrı bir grup oluşturur. Kendisini dövdüğünü iddia ettiği nişanlısını pompalı tüfekle öldüren 25 yaşındaki Ceyda Malay gibi bir sağlık çalışanının eş, ak-raba, çocuk cinayetlerinden değil, bakımından sorumlu oldukları hastaları katletmelerinden söz ediyorum. Zor anlaşılan cinayetler oldukları için gerçek sayıları bilinmiyor.

Hemşireler ve hastabakıcılar arasında erkeklerin sayısı az olmakla birlikte sağlık çalışanı olan seri katillerin üçte biri erkektir. Bununla birlikte öne çıkan kadınlar da yok değil. Evde bakım hizmeti verdiği yaşlı ve yatalak hastaları insülinle öldüren ve 2017'de mahkûm edilen Kanadalı hemşire Elizabeth Wettlau, Paris'teki François Quesnay Hastanesi'nde ölümcül düzeyde morfin ve potasyum kullanan hemşire Christine Malèvre, atropinle öldüren İsviçreli hemşire Marie Jeanneret, striknin'i tercih eden Amerikalı hemşire Jane Toppan, potasyum klorür ve efedrinle hayatları söndüren Amerikalı hemşire Orville Lynn Majors, kas gevşetici vererek solunumu durduran Vickie Dawn Jackson, hedefe ulaşmak amacıyla çamaşır suyu kullanan hemşire Kimberley Clark Saenz bu kadınlardan birkaçı.

Kanun değiştiren seri katil

Hastabakıcı Niels Högel yargılaması Aşağı Saksonya Eyalet Meclisi'ni harekete geçirdi. "Bu nasıl iş? Hastaları öldürüyorlar ve biz bir şey yapamıyoruz?" tartışmaları sonunda hasta güvenliği ve hasta hakları konusunu masaya yatıracak bir inceleme komisyonu kurdular. Komisyon aylarca çalıştı; defin kurallarını, mezarlık işleyişlerini dahi araştırdı. Meclis, 24 Ekim 2018'de Aşağı Saksonya Hastaneler Yasası'nı oybirliğiyle değiştirdi. Aşağı Saksonya Sosyal, Sağlık ve Eşitlik Bakanlığı (Niedersächsisches Minis-

terium für Soziales, Gesundheit und Gleichstellung) 2020 yılına kadar her hastanede bir istasyon eczacısı istihdam edilmesi-ne, bir ilaç komisyonu oluşturulmasına, bir ihbar hattı kurulma-sına, düzenli olarak ölüm ve hastalık oranlarının ele alınacağı bi-limsel toplantılar düzenlenmesine karar verdi.

Çürük elmalar, masum mahkûmlar

İlk seferinde doğru çalış. Sadece bir tek şansın var.
En küçük yanlışta eline geçen fırsatı sonsuza dek kaybedersin.

Vernon Geberth, New York Polis Teşkilatı Cinayet Masası Amiri
Practical Homicide Investigation, 1982

Suçlu ile suçsuzu ayırmada adli biyologların sırtına yüklenen büyük bir sorumluluk bulunuyor. Çünkü onlar haksız yere mahkûm edilenlerin tek ümidi. Tam on yıldır, yani 2009'dan bu yana dünyanın dört bir yanında yüzlerce insanı demir parmaklıklar ardından kurtardılar.

1990'ların ilk yarısına kadar ülkeler, ceza adalet sistemlerinde haksız mahkûmiyetlerin çok az olduğunda ısrarcıydılar. DNA analizlerinin kullanımı bu kanaati tamamen değiştirdi. Yıllarca cezaevinde kalmış, hatta idam edilmiş olanların aslında suçsuz oldukları bir bir ortaya çıktıkça, toplumun adalete güveni giderek sarsıldı. Kimi ülkeler hızla işe koyulup, hataların kaynaklarını bulmaya odaklandılar. Böylelikle ceza adalet sistemlerini olması gereken raya oturtmaya gayret ettiler. Başlıca hata kaynağının görgü tanıklığı, sorgu sırasındaki itiraflar ve delillerin incelenmesinde kullanılan bilim dışı yöntemlerden kaynaklandığı anlaşıldığında, bu alanlarda reformlar yapmaya çalıştılar. Yasaları değiştirdiler. Buna rağmen “pardon” haberi almadığımız gün yok gibi. Çünkü insanın olduğu yerde çürük elma eksik olmuyor.

Sakalın gizlediği yanık izi

Sakalının altında bir yanık izi olduğunu hepimiz biliyorduk. Daha doğrusu, artık 50 yaşın üzerindeki adli bilimcilerin, özellikle biyolog kökenli olanların hepsi. Çünkü o, hayatımızı değiştirmiş biriydi. Bugün mucizeler yaratabiliyorsak onun sayesinde. Katilin kim olduğunu onun sayesinde buluyorduk, biyolojik babayı onun sayesinde belirliyorduk. “Ben yaptım, ben gördüm, o yaptı!” diyenlerin hükmü kalmamıştı artık. DNA analizlerinden söz ediyorum. 8 yaşındayken babasının eline verdiği kimyasallarla patlayıcı yapmaya çalışan, bir keresinde patladığı için yüzünü yakan, sakalları çıkar çıkmaz izi örtmeye çalışan Sir Alec Jeffreys'den.

“Meraklı oluşumu dedeme borçluyum. Çok sayıda patenti olan biriydi. Ama deney yapmam için babamın verdiği kimyasalları unutmak ne mümkün. Bir de 12 yaşındayken sokakta bulduğum ölü kediye yemek masası üzerine yatırıp kendi oluşturduğum otopsi takımıyla karnını açmaya çalıştığımda evde yaşananları.”

Alec Jeffreys, biyokimya lisansından sonra Oxford Üniversitesi Genetik Bölümü'nde doktora yaptı. Memeli canlıların hücrelerindeki mitokondrileri inceliyordu. Aynı yıllarda ben kimya lisansından sonra biyokimya alanındaki doktora tezim için Münih Üniversitesi'nde mitokondrileri incelemekteydim. Anlaşılan 70'lerin ikinci yarısında Avrupalılar mitokondriye sarmışlar. Jeffreys, doktora sonrası Amsterdam Üniversitesi'nde genetik çalışmaya başlayarak alan değiştirdi. 1977'de polis soruşturmaları ile velayet davalarını derinden etkileyen genetik parmak izini keşfettiği Leicester Üniversitesi'nin küçük bir genetik laboratuvarında işe başladı. Halen aynı yerde çalışıyor.

10 Eylül 1984 Pazartesi sabahı saat 9.05'te hayatı değişti. Onunla birlikte hepimizin. Önceki cuma günü birlikte çalıştığı öğrencisinin ve onun akrabalarının kanlarından elde ettiği ve çeşitli işlemlerden geçirdikten sonra radyoaktif maddeyle işaretlediği

DNA parçacıklarının röntgen filmini çekmiş, görünür hale gelmelerini umarak hafta sonu boyunca özel sıvı dolu bir tank içinde bekletmişti. Pazartesi sabahı karanlık odaya girdi, filmi tanktan çıkardı, ışığı yaktı ve gözlerine inanamadı. Birlikte çalıştığı teknisyeni yanına çağırdı. Siyah röntgen filminin üzerinde birbirine paralel beyaz çizgiler vardı ve bunlar DNA paracıklarıydı. Teknisyenin hangi akrabasının uzak, hangisinin yakın olduğunu görmek mümkündü. Jeffreys'in kendi ifadesiyle, cin şişeden çıkıştı bir kere.

Sonraki yarım saatte, çalışma arkadaşlarıyla yeni buluşun nerelerde kullanılabileceğini listelemeye başladı. Elbette polisin çok işine yarayacaktı, nesep tayinlerinde işe yarayacaktı, akrabalık iddialarını kanıtlamada kullanılabilecekti. Ama kim bilir kaç yıl sonra. Hiç öyle olmadı. Aradan sadece bir yıl geçmişti ki, Akra-Londra seferini yapan British Airways uçağı aralarında siyahi bir gencin de olduğu yolcularıyla birlikte Heathrow Havaalanı'na indi.

Ganalı ocuğun annesi kim?

15 yaşındaki Andrew Sarbah, Gana'dan geliyordu. Londra'nın Heathrow Havaalanı gümrük polisine biri Gana, diğeri İngiltere'nin verdiği iki pasaportu birlikte uzattı. On yıl önce Londra'da doğduğunu, 4 yaşındayken annesinden boşanan babasıyla birlikte Gana'ya döndüğünü, şimdi yeniden İngiltere'ye annesinin ve diğerk akrabalarının yanına yerleşmek istediğini anlatmaya çalıştı. Elbette ona inanan çıkmadı. Gana pasaportuna diyecekleri yoktu da, küçük bir çocuğun fotoğrafı yapıştırılmış İngiltere pasaportu kendisine değil, bir yeğenine ait olabilirdi. Genci Gana'ya geri göndermediler, oturma izni verdiler, ama Sarbah ailesinin durumunu mahkemeye taşıdılar.

İngilizler iki yıl boyunca eldeki her türlü olanakla çocuğun gerçekten Londra'da yaşayan Christine Sarbah'ın oğlu olup ol-

madığıru saptamaya çalıştılsa da ortada baba yoktu, anne olduğunu iddia eden bir kadın ve bir sürü yeğen vardı. Kan grupları, doku tiplmesi, serolojik testler gibi bilinen yöntemlerle konuyu çözmeye uğraştılar. Andrew Sarbah'ın yüzde 98,2 ihtimalle Christine'in oğlu olduğu sonucuna vardılar. Ancak bu sonuç onları tatmin etmedi. Ya çocuk Christine'in bir kız kardeşinden doğma bir çocuksa?

Sarbah ailesinin avukatı Sheona York, Jeffreys'in kendi buluşu olan bir yöntemle akrabalık ilişkilerini aydınlatığına ilişkin gazete haberini görür görmez, çocuğun bir de bu yöntemle incelenmesini talep etti. Jeffreys için gencin gerçekten Christine'in oğlu olduğunu mahkemede kanıtlaması kolaydı ama yaptıklarını hakemli dergilerde yayımlaması biraz sıkıntı yarattı (86). Her şeye rağmen Ganalı çocuğun davası, tarihte DNA analizlerinin kullanılarak bir göçmenlik sorununun çözüldüğü ilk olay olarak tarihe geçti. DNA analiziyle aydınlatılan ilk cinayet davasının şerefi de Jeffreys'e aittir. İlginç olan Jeffreys, üç yıl arayla 15 yaşındaki iki İngiliz kızına tecavüz edip öldürenin aynı kişi olduğunu, ancak bu kişinin polisin elindeki tek şüpheli, üstelik cinayetleri itiraf eden, düşük IQ'lu Richard Buckland olmadığını kanıtlamış, böylelikle DNA analizi ile haksız mahkûmiyeti engelleyen ilk kişi olarak tarihe geçmiştir.

Kızların gerçek katilinin yakalanma öyküsü ise ilginçtir. Leicestershire polisi bölgede oturan 17-34 yaş arası erkeklerden gönüllü olarak kan ve tükürük vermesini istemiş, bu kapsamda 4532 örnek toplamıştı. İçişleri Bakanlığı kendi DNA laboratuvarını kurup Jeffreys'in yöntemiyle DNA analizlerini tamamlamaya çalışırken iki yıl geçmişti ki bir kadın, polisi aradı: "Geçen akşam barda oturuyordum, arkamdakiler konuşurken duydum. Onlardan biri, örnek toplandığı sırada bizim fırında çalışan işçilerden Colin Pitchfork'un kimliğini kullanarak kan ve tükürük vermiş." Fırın işçisi tutuklandı, DNA analizi kızlardan birinin elbisesi üzerindeki semen kalıntısının DNA özellikleriyle örtüştü, cina-

yetlerin yanı sıra başka suçlarını da itiraf etti. İşte, önce ömür boyu hapse mahkûm olan, 28 yıl yattıktan sonra 2018 sonbaharında açık cezaevine nakledilen Colin Pitchfork'un öyküsü budur ve bize duyarlı vatandaşlığın önemini bir kez daha kanıtlar.

Savcının sihirli değneği avukatın işine yarıyor

1980'lerin sonuna doğru savcılar olay yerinden toplanan delillerin şüphelilerle uyum gösterip göstermediğinin incelenmesini istemeye başladılar. DNA analizi sihirli bir değnekti ve yıllar sürebilecek inceleme ve araştırmalara bir çırpıda nokta koyabilecek ölçüde güçlüydü. Çok geçmeden avukatlar, yargılanmakta olan müvekkillerinin masumiyetini kanıtlamak üzere aynı sihirli değnekten yararlanabileceklerini anladılar. Hatta suçlu bulunup cezaevine konanların karıştığı iddia edilen suçlarda, olay yerinde ya da mağdur üzerinde bulunan biyolojik delillerin bir kere de DNA analiziyle kontrol edilmesini talep ederek yeniden yargılanmaları için uğraştılar. 1989'da Amerikalı Gary Dotson tarihinde bu kapsamda salıverilen ilk mahkûm oldu.

Gary Dotson, 1977'de genç bir kızı kaçırmak ve tecavüz etmekle suçlanmış, savcı 25-50 yıl hapsini istemişti. Aleyhindeki başlıca delil, kurbanın onu tanımış olmasıydı. Ayrıca iç çamaşırındaki kıl, Dotson'dan alınan kılla örtüştüğü gibi, cinsel organından elde edilen sürüntüde B grubu kan bulunmuştu. Dotson'un kan grubu da B'ydi. Gary Dotson, 1977'de girdiği cezaevinden 14 Ağustos 1989'da salıverildi. Masumiyetine dair beraat kararı ise ancak 2002'de verildi. Böylelikle yıllar süren kâbusu bitti. Peki, ne olmuştu da, günahsız bir adamı hapsedmişlerdi?

Gary Dotson'un öyküsünü, evvelce kaleme aldığım "Acımasız bir tecavüz masalı"ndan aktarayım.⁴

4. Atasoy, S., *Yeraltındaki Melekler & Yerüstündeki Şeytanlar*, Doğan Kitap, 1. Baskı Haziran 2013, sayfa 15-21. ISBN 978-605-1504-4

Kimse onun yalan söylediğinden kuşkulandı. Kimse laboratuvar sonuçlarından kuşkulandı. Yıllar sonra dayanamayıp doğruyu söyledi. Ona yine inanan çıkmadı.

Bir yaz gecesi idi. 9 Temmuz 1977. Her gece olduğu gibi Homewood sokaklarında devriye geziyorlardı. Homewood, Chicago'nun 50 kilometre güneyinde, yaklaşık 10 bin nüfuslu küçük bir kasaba. Tam alışveriş merkezinin önünden geçmekteydiler ki, kaldırıma oturmuş ufak tefek kızı gördüler. Üstü başı perişandı. Başını ellerinin arasına almış dizlerine kapanmış, büyük bir olasılıkla ağlıyordu. Kenara çektiler, polislerden biri indi, kızın yanına gitti.

"Merhaba tatlım, bir derdin mi var?" diye sordu. "Long John Silver'da⁵ aşçı yamağı olarak çalışıyorum" diye anlattı henüz 16 yaşındaki Cathleen Crowell. Gözleri kan çanağından farksızdı. "Lokantayı kapattık, işten çıktım, eve doğru yürümeye başladım. Otoparktan geçerken, bir otomobilin içindeki üç kişinin bana doğru baktığını fark ettim. İki dışarı fırladı, beni yakaladıkları gibi arka koltuğa atıldılar. Biri öne, diğeri yanıma bindi, bir anda üzerime çullandı, elbiselerimi yırttı, elimden geldiğince direndim, yüzünü, kollarını tırmıkladım, ama başaramadım. Bana tecavüz etti, ardından kırık bir bira şişesiyle karnuma harfler çizdi. İş bittiğinde kapıyı açıp beni aşağıya itti, son hızla basıp gittiler."

Memurlar genç kızı South Suburban Hastanesi aciline götürüp muayene ettirdiler. İç çamaşırının arka kısmında, bel lastiğinin 10 santim kadar altında semen olduğu söylenen bir leke saptandı. Çamaşırın yanı sıra, kızın üzerinden topladıkları kıl ve saç tellerini, ayrıca vajinal sürüntüleri kriminal laboratuvara gönderilmek üzere paketlediler. Kızın karnundaki çiziklerin yerlerini gösterir bir şema çizdiler. "Çok sayıda yüzeysel kesik, belli bir harfe değil, daha çok haça benziyor" dediler.

Beş günde pos bıyık olur mu?

Üç gün sonra polis kızı karakola çağırdı. Bayan Cathleen Cro-

5. Long John Silver, ülkenin ünlü balık lokantası zincirlerinden biridir.

well, kendisine saldıranın temiz yüzlü, yeni traşlı, saçları omuzlarına dökülen, beyaz tenli, gençten biri olduğunu anlattı. Gözünü, burnunu, kulağını tarif etti. Bir robot resim çizdiler. İki gün sonra robot resmin yanına bir fotoğraf albümü açtılar. “Bak bakalım” dedi bir memur, “şu çizdiğimiz robot resimle de karşılaştı. Sana saldıranı ya da arkadaşlarından birini tanıyacak nusun?” Kız, biraz uzun sürmekle birlikte (biraz da yanı başındaki memurun yönlendirmesiyle) Gary Dotson’u teşhis etti.

Polis iki gün sonra, sabah saat on sularında, Gary Dotson’un anesi ve kız kardeşiyle paylaştığı evin kapısını çaldı. Olayın üzerinden neredeyse beş gün geçmişti. Kızın, direnirken tırmaladığı yüzü ve kollarında herhangi bir tırnak izi kalmamıştı. Sıyrıkların, aradan geçen sürede iyileşmiş olması mümkündü elbette, ama ya siyah, pos bıyıklarına ne demeli? Beş günde bu hale gelmesi pek mümkün değildi ama, bu önemli ayrıntı, kimsenin dikkatini çekmedi.

Cici kıza bunu yapan çürüsün

İki yıl sonra yine bir temmuz ayıydı. 20’li yaşlarının başında, lise terk Gary Dotson’un yargılanması tamamlanmıştı, karar günüydü. Adam kaçırma ve ırza geçme suçlarından iki kez 50’şer yıla mahkûm oldu. Üstelik, 25 yıldan önce denetimli serbestliğine karar verilemeyeceği kaydıyla.

Kararı gazetelerden okuyanlar sevindi. Flossmoor Lisesi öğrencisi, yüzme takımının sevilen sporcusu, çalışkan, başarılı, tertemiz bir kıza bu kötülüğü yapan, böyle bir cezayı hak etmişti. “Cici kıza bunu yapan hapislerde çürüsün!” diyerek pek sevindiler.

Savcı Raymond Garza’nın son konuşmasında “16 yaşında bir bakire” şeklinde tanımladığı Cathleen Crowell’in yaşına kimsenin bir diyeceği olamazdı da, saldırıya uğramadan önceki beden bütünlüğü hakkında mağdurun kendisinden başka kimsenin bilgisi yoktu.

Dotson’un ısrarla “Ben yapmadım, o gece başka bir yerdeydim” demesine savcının yanıtı, “Çamaşırdaki kan grubu seninkini tutuyor. Zaten genç kız seni hem fotoğrafından teşhis etti, hem de on

kişinin arasında tanındı” şeklindeydi. Dotson’un dört arkadaşının tanıklığına ise, “O gece hep birlikte başka bir yerde olduklarına dair verdikleri ifade satır, satır aynı. Bir yalanı ezberleyip gelmişler. Onlara kesinlikle inanmıyorum” diyerek karşı çıktı. Savcıya herkes inandı. En başta da, duruşma yargıcı Richard L. Samuels.

Yalan dolan bilirkşi

Gary Dotson’un aleyhindeki başlıca deliller, kızın iç çamaşırındaki leke ve kıllarla ilgili olarak polis kriminal laboratuvarının verdiği raporlardı. Savcı, incelemeleri yapan kişinin, Kaliforniya Üniversitesi’nin Berkeley’deki kampüsünde adli bilimler alanında eğitim görmüş uzman Timothy Dixon olduğunu söyledi. Aslında Dixon, adı geçen üniversitede sadece iki günlük bir seroloji kursuna katılmıştı, adli bilimler alanında eğitim filan görmüş değildi. Ama bu gerçeğin ortaya çıkmasına daha yıllar vardı.

Dixon mahkemede, delil olarak laboratuvara gönderilen swablar da⁶ B grubu kan antijenlerini saptadığını ve bu tipin, toplumda her on kişiden sadece birinde gözlemlendiğini anlattı. Şüpheli Dotson’un kan grubu B’ydi, dolayısıyla saldırgan Dotson’du. Halbuki saldırıya uğradığını anlatan genç kızın da kan grubu B’ydi. Uzman bunu mahkemede söylemedi. Halbuki biliyordu, çünkü laboratuvar defterine kaydetmişti. Çamaşırdaki lekede saptadığı B grubu kan antijenleri, saldırgana ait olabileceği gibi, mağdurdan da kaynaklanabilirdi. Olayın geçtiği 1977’de, kadın ve erkeğin vücut sıvılarının karışımından oluşan lekelerdeki sperm hücreleri, kadına ait hücrelerden henüz ayrıştırlamıyordu.

Uzman Timothy Dixon’un bilerek ya da bilmeyerek gizlediği bir diğer gerçek daha vardı. İç çamaşırındaki semen lekesinde B grubu kan antijenik aktivitesinin bulunduğu doğrudur. Dotson’un da bir B “sekretör” olduğu, yani B grubu kan antijenlerinin kan dışında, ter, tükürük, semen gibi diğer vücut sıvılarında bulunduğu da doğrudur. Ama semenin sadece B sekretör bir kişiden kaynaklanabilece-

ğini varsayımı yanlıştı. Çünkü insanların hepsi “sekretör” değildir. Yani semen, ter, tükürük gibi vücut sıvılarında kan grubu antijenleri bulunur. İşte bu yüzden, semenin sahibi, sekretör olmayan herhangi bir kan grubuna sahip bir erkek olabilirdi. Kısacası saldırgan, Dixon’un mahkemeye bildirdiği gibi, Amerika’da yaşayan beyaz tenli her on erkekten sadece biri değil, üç erkekten ikisi olabilirdi.

Uzman, kızın iç çamaşırı üzerinde başka lekeler de bulunduğunu anlattı. Bu lekelerde A grubu antijenlerine rastlamıştı. Gerek mağdur, gerekse saldırgan B grubu kan taşıdıklarına göre bu A tipi nereden gelmişti? Uzman Dixon jürinin karşısında şu açıklamayı yaptı: “Ne yazık ki toz, tahta, deri gibi çeşitli materyaller, değişik kumaşlar, deterjanlar bu şekilde reaksiyon veriyor.”

Bu bilgi tamamen yanlıştı. Yeryüzündeki hiçbir kirlilik A kan grubu gibi davranmaz. Aslında bu lekeler mağdur ya da şüpheliden değil, başka birinden kaynaklanıyordu. Ne yazık ki savcı da, yargıç da, suçlanan genç adamın avukatı da bunu bilmiyordu. Zaten bir hukuk fakültesi mezunundan bu bilgiye sahip olması beklenmez, ama en azından raporu konudan anlayan birine gösterip yorumlatmalıydı.

Uzman Dixon, kızın iç çamaşırındaki kılları, şüpheliden alınanlarla karşılaştırmış ve “benzer” olduklarını kaydetmişti. Savcı, iddianamesinde bu bilgiyi abarttı ve “benzer” yerine “örtüşme” sözcüğünü kullandı. Böylece Dotson’un on yıllar boyu cezaevinde kalmasını garantilemiş oldu. Kılların bırakan örtüşmek, hiçbir biçimde benzerliklerinin dahi bulunmadığı çok sonra ortaya çıkacaktı.

Nikâhta keramet vardır

Bayan Cathleen Crowell 1982 yılında, Flossmoor Lisesi’nden sınıf arkadaşı David Webb ile evlendi. Homewood’tan ayrılıp Jaffrey, New Hampshire’a yerleştiler. Karı-koca, düzenli biçimde kiliseye giden, boş vakitlerini İncil okuyarak değerlendiren bir aile oldular.

1985’te Cathleen, papaz Carl Nannini’ye günah çıkartmaya gitti. “Vicdan azabı çekmekteyim, peder” dedi. “Masum birini hapse gönderdim. O tarihte David Bierne adlı bir erkek arkadaşım vardı. Po-

lislerin beni kaldırıma oturmuş ağlarken görmelerinden bir gün önce onunla birlikte olmuştum. ‘Ya hamile kaldıysam, evdekilere ne derim?’ diye düşündüm ve bu hikâyeyi uydurdum. Ne otoparkta önüme çıkan oldu, ne de arabada bana tecavüz eden. Elbiselerimi ben yırttım, karnıma cam parçasıyla çizikleri ben attım.”

Papaz Nannini dayanamadı, duyduklarını bir avukata anlattı, avukat da bölge savcısına. Savcılık davanın yeniden görülmesine sıcak bakmayınca, avukat durumu bir gazeteciye aktardı.

22 Mart 1985 tarihli bazı gazeteler 1977’den bu yana haksız yere cezaevinde bulunan Dotson’un yeniden yargılanması gerektiğini yazdılar. Bazıları ise haberi, kızın duygusal dengesizliklerinin bulunduğu, bir nedenle suçlamadan vazgeçtiği, ama Dotson’un gerçek fail olduğu şeklinde verdi. Toplum ikiye bölündü; kimileri adamın suçsuzluğuna, kimileri suçluluğuna inandı.

Mesele, doğal olarak Dotson’un mahkûmiyetine hükmeden duruşma yargıcı Richard L. Samuels’in önüne geldi. Yargıç, kadının ilk anlattıklarının çok daha inanılır olduğuna ve Dotson’un yeniden yargılanmasına gerek bulunmadığına karar verdi. Illinois Valisi James Thompson da, kadının itiraflarına itibar etmeyerek sekiz yıldır cezaevinde bulunan Dotson’u affetmedi.

Vicdan azabının böylesi

Bayan Cathleen Crowell, yeni soyadıyla Bayan Webb, yıllar önceki tecavüz saldırısının uydurulmuş bir öykü olduğunu bir türlü anlatamadıkça, yalan beyandan hapse girmeyi göze alarak, kendisini Dotson’u cezaevinden çıkartmaya adadı. Nihayet denetimli serbestlikten yararlanmasını sağlayabildi. Hayatı altüst olan Dotson, kısa bir süre sonra karısını dövmekten cezaevine döndü, birkaç ayda salıverildi, ardından bir bar kavgasına karıştı ve yeniden tutuklandı. Bu gerginliğinin nedeni bir türlü kurtulamadığı haksız tecavüz suçlamasıydı.

Bayan Cathleen davayı yeniden açtırabilmek amacıyla bir TV kanalından diğerine koşmaya, bir gazeteden diğerinin adliye muhabiri-ne röportaj vermeye başladı. Hatta, genellikle maneviyatı öne çıkartan

yazılarıyla ünlü, bol ödüllü psikolog yazar Marie Chapiro ile birlikte *Forgive Me* (Beni Affet) adlı bir kitap yazdı. Evlatlık verildiği ailedeki zor yaşamından, 12 yaşındaki ilk cinsel deneyimine kadar özel hayatının tüm ayrıntılarını gözler önüne serdi. Tecavüz masahını uydururken, 1974'te basılan Rosemary Rogers'ın *Sweet Savage Love* (Tatlı, Vahşi Aşk) adlı aşk romandan esinlendiğini anlattı. Kitabın satışından elde ettiği 17.500 dolarlık gelirin tamamını cezaevindeki Dotson'a gönderdi. Böylelikle hayatını mahvettiği genç adamın doğru dürüst bir avukat tutabilmesini sağladı. Tabii bir de artık gündeme gelen DNA analizlerini yaptırabilecek parayı bulmasını... Bunun karşılığında Dotson, ondan davacı olmayacağı sözünü verdi.

DNA'nın mucize dokunuşu

İngiltere'de Dr. Alec Jeffreys'in, RFLP tekniğini kullanarak DNA analizleri yapmaya başlaması, tam da bu döneme denk gelir. Gary'nin avukatı, tecavüz olayının başlıca delili olan iç çamaşırının İngiltere'ye gönderilmesini sağladı. Ancak, aradan geçen zamanda, örneklerin uygun koşullarda tutulmamış olması nedeniyle Jeffreys bir sonuca ulaşamadı.

Zaman geçti, bu kez Kaliforniya Richmond'taki Forensic Science Associates adlı şirket eski örneklerde sonuç veren PCR DQ Alpha testi geliştirdi. Bu test sayesinde çamaşırdaki semen lekelerinin Dotson'a değil, genç kadının bir gün önce birlikte olduğu David Bierne'e ait olabileceği ortaya çıktı.

Kriminal laboratuvar uzmanının verdiği raporlar, mahkemedeki tanık ifadeleri, hatta laboratuvar defterleri bilirkişilerce mercek altına alındı. Yazdığı ve söylediklerindeki hatalar, mahkemeden sakladığı ya da çarpıttığı gerçekler su yüzüne çıktı.

Gary Dotson 14 Ağustos 1989'da salıverildi. Masumiyetine dair beraat kararı ise ancak 2002'de verildi. Böylelikle 1977'den bu yana süren kâbus da bitti.

Kimse onu unutmadı

80'lerde toplumu fazlasıyla meşgul eden ve hemen her gün bir gazete sütununda ya da TV programında sözü edilen bu tecavüz davası için bir muhabir, "Yakında Dotson adı unutulur, akıllarda sadece bir otomobil markasının çağrışımı kalır" demişti. Dotson ile Datsun arasındaki ses benzerliğini akıllıca kullanmış bu gazeteci haksız çıktı. Dotson adı, Amerikan adalet sisteminde uzun yıllar akıllardan çıkmayacaktı. Çünkü o, ülkesinde masumluluğu DNA analiziyle kanıtlanan, uzun yıllar cezaevinde kaldıktan sonra yeniden yargılanarak beraat eden ilk kişiydi.

Gary Dotson hayatını bir türlü düzene sokamadı. Evlendi, boşandı, karısı Las Vegas'ta uyuşturucu bağımlısı bir seks işçisi oldu ve ortalıktan kayboldu. Gary ise şimdilerde kızıyla birlikte Illinois'de yaşıyor.

Cathleen Crowell Webb, dört çocuk doğurdu, din işlerine dört elle sarıldı, 2008 yılında, 46 yaşında meme kanserinden öldü.

Türkiye'de Masumiyet Projesi

Cemal Başak ile karısı Bircan'ın cezaevinde olduğunu balıkçılardan öğrendik. Geride kalan biri saralı üç çocuğuyla birkaç yıldır kayınpalidesi ilgileniyormuş. Bir kalp krizi geçirip hastaneye kaldırıldığında çocuklar balıkçılara kalmış. İlgilenen büyükannenin hastalanması üzerine çocuklara onlar bakıyormuş. Durumu İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nde birlikte çalıştığım bir asistanıma, şimdilerin ünlü bir ceza hukukçusu olan Tanıl Başkan'a bir alışveriş sırasında anlatmışlar, yardım istemişlerdi. İşte Cemal ve Bircan Başak, yürütmekte olduğumuz ve hâlâ da yürüttüğümüz Masumiyet Projesi'ne böyle dahil oldular.

Aslında Masumiyet Projesi, New York'un Cardozo Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin iki hocası ile öğrencilerinin başlattığı bir çalışmadır. Biz de 1996'dan bu yana, dünyanın birçok merkezinde olduğu gibi, bu projenin bir parçasıyız. Amacı, "Ben yapmadım" diyen hükümlülerin yeniden yargılanmasını sağlamak. He-

men hemen sadece adam öldürmekle suçlananları kapsıyor ve tamamen gönüllülük esasına dayanarak yürütülüyor.

Mustafa Çelik'i kim öldürdü?

Cinayet, pazarı pazartesiye bağlayan gece işlendi. Kıştı, soğuktu, tarih 18 Şubat 2002. Yer, İstanbul Kumkapı, Kadırga Limanı Caddesi No 20. Rumlardan kalan iki katlı evin girişteki daire-si. Dış kapı açık, tek başına yaşayan 70 yaşındaki Mustafa Çelik, yerde somya yanında atlet ve külotlu halde karnından bıçaklanmış halde bulundu. Gece diyorum ama sabaha karşı da olabilir. Ölüm zamanını saptayan olmadı çünkü.

Soruşturmayı yürütenlerin ilk sorduğu soru motiftir. Yani kişinin neden öldürüldüğü. Motif bulunursa, katili bulmak kolaylaşır. Nitekim "Düşmanı var mıydı?" diye sordular. "Üst katta oturan Cemal ile tartışırdı" dedi mahalleli. Cemal hakkında mahkûmiyet kararı vardı, Cemal asker kaçağıydı, polisçe aranıyordu ve Cemal, cesedi ilk görendi.

Nitekim muhtar, Cemal'i pazartesi sabahı evden çıkarken gördüğünü, üstelik cinayeti ondan öğrendiğini söyledi. Polis derin bir nefes aldı. Hiç kuşku yok katil Cemal Başak'tı. Adam ortada yoktu. Bir ay kadar sonra, 15 Mart'ta karısı Bircan'ı tutukladılar. Durumu haber alan Cemal, iki haftaya varmadan teslim oldu. Kadını salmadılar. Ellerinde çok güçlü olduğuna inandıkları bir kanıt vardı çünkü. Daha önce de belirttiğim gibi, geride biri sürekli tedavi gören üç çocuk kaldı.

Müteveffa Mustafa Çelik'in daha önce cinsel tacizden sabıkası olmasıyla kimse ilgilenmedi. "Hasma neden olacak sabıka değil" dedi savcı. Ölenin yıllarca asıl adı yerine Turan Amca diye tanındığını, konu komşuya, tercümanlık yaptığı kapalı çarşı esnafına tehdit ve takip edildiğini söylemesiyle de hiç ilgilenmediler.

Soruşturmayı yürütenler için, o gün olay yerinde olduğu halde

ancak 8 yıl sonra bulacakları bıçağı ele geçirememiş olmanın da önemi yoktu. Öldürülen Mustafa'nın sol el tırnakları üzerindeki kanın, kendisine, Cemal ya da karısına ait olmaması da önem taşımadı. Tencere içine söndürülmüş izmaritteki tükürüğün kendisine, Cemal ya da karısına ait olmamasına da kıymet vermediler. Hatta pencere yanındaki atlet üzerindeki semen lekesinin başka bir erkeğe ait olmasını da göz ardı ettiler. Bira şişesi üzerindeki parmak izi de bilinmez birine aitti.

Hadi, adamı tutukladılar diyelim. Peki, savcının hem Cemal hem de karısı Bircan için "kasten adam öldürmek" suçundan 24 ile 30'ar yıl arasında ağır hapis cezası istemesi nedendir? İşte o ellerindeki çok güçlü kanıt sayesinde. Bu nedenle ilk merak ettiğim, kadını neye dayanarak tutukladıkları oldu.

Yanaktaki ısırık izi

Delil, öldürülen yaşlı adamın sağ yanağındaki diş iziydi. Polis, kadının adamın yanağını ısırıldığını, kocasının da bıçakladığı senaryosuna inanmıştı. Bu yüzden yanaktaki diş izlerinin kime ait olduğunun peşine düşmüştü.

Savcının emri üzerine Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu'nda görev yapan bir diş hekimi, Bircan'a bir şeftali ısırtmış, daha sonra kalıbını almış ve yanaktaki izlerle karşılaştırmış, izin yedi noktasında uyum saptamıştı. Isırık izi ile dişlerin şeftali ısırtılarak karşılaştırılmasına ilişkin bir yöntem bulunmuyor. Bu uygulamanın bilimsel olmadığına hatta *junk science*, yani çöp bilim olarak kabul edildiğine ilişkin görüşümüzü (87-90) on sayfayı aşan bir raporla mahkemeye bildirdik.

Başaklar, 7 Haziran 2005'te tutuksuz yargılanmak üzere serbest kaldılar. Bira şişesi üzerindeki parmak izinin, sigara izmariti ve ölenin tırnakları üzerindeki kanın, Yozgat Cezaevi'nde yatan Osman Özer adlı birine ait olduğu anlaşıldı. Osman Özer'in yer göstermesi üzerine 2010 Temmuz'unda cinayet silahı daire girişi-

nin tavan arasında bulundu. Üzerinde parmak izine rastlanmadı, ancak ölene ait kan bulundu.

Bu süre içinde Osman-Başak Özer çiftinin cinayeti birlikte işledikleri iddia edilmiş olsa da, cinayetten dokuz yıl sonra, 66. duruşmada Başak beraat etti. Karar Yargıtay'ca onandı. Osman Özer de olayla bir ilgisinin bulunmadığını tekrarlayıp durarak beraatini talep etti.

Özer'i "Mustafa Çelik'i kasten bıçaklayarak öldürmek" suçundan önce müebbet hapis cezasına çarptıran mahkeme heyeti, bu cezayı eylemin haksız tahrik altında işlendiğini göz önüne alarak 18 yıl hapis cezasına indirdi.

Olay tarihinde sanığın yaşının küçük olduğunu dikkate alarak bu cezayı da 8 yıl hapse dönüştüren mahkeme heyeti, Osman'ın yargılama sürecindeki davranışını indirim nedeni kabul ederek, cezasını 6 yıl 8 ay hapse çevirdi.

Eğer bir başka suç işlememişse Osman Özer şu sıra özgür olmalı. Bana kalırsa, cinayetin işlendiği gün o eve gittiği muhakkak da, Mustafa Çelik'i onun öldürdüğüne hâlâ emin değilim.

Masum mahkûmlar kaç kişi?

Mustafa Çelik cinayeti, bir bilirkişi hatası yüzünden masum iki kişinin uzunca bir süre demir parmaklıklar ardında kalmasına neden olan olaylardan sadece biri.

Masumiyet Projesi çerçevesinde birçok kişiyi özgürlüğüne kavuşturabildik. Ama hiçbirisi normal bir yaşama dönemedi. İşlerini kaybettiler, aileleri dağıldı. Çocuklar okulda, mahallede damga-landı, perişan oldu. Bazıları yeniden suç işledi.

Ancak bu durum ülkemize özgü değil. Dünyanın dört bir yanında haksız mahkûmiyetler oluyor ve başlarına gelenlerin bütün ayrıntılarını bildiğimiz 400'e yakın dosya var. Böylesine büyük bir koleksiyon sayesinde artık insanların masum oldukları halde neden mahkûm edildiklerini biliyoruz.

İlk sırada, görgü tanıklığı var. Masum olduğu halde mahkûm olan her dört kişiden üçü, bir görgü tanığı yüzünden cezaevine giriyor. Mahkemede parmağını şüpheliye doğru uzatıp “Bana saldıran işte bu adam, bu yüzü, bu gözleri ölünceye kadar unutmam” diyen tecavüz mağduru bir kadına kim inanmaz? Bundan sonra sanık avukatı ne derse dersin mahkeme heyetini ikna etmesi mümkün değil.

Aranızdan bazıları, yüzleri, isimleri hatırlamakta güçlük çekiyordur. Hepiniz Alzheimer’ın ne olduğunu biliyor ve kendinizin ya da bir yakınınızın başına gelmesinden korkuyordur. Ancak haksız mahkûmiyet açısından, insanların unutulmasının fazla önemi yok. Önemli olan hatırlaması, olmayan şeyleri hatırlaması ya da olandan farklı şekilde hatırlaması, bir başka deyişle yanlış anı.

Görgü tanığı yanılıyor

Sadece ABD’de DNA analizi sayesinde masum olduğu kanıtlanan ve 30 yıla kadar cezaevinde tutulan 300 kadar mahkûmdan yüzde 75’inde sorun, bir kişinin hatalı görgü tanıklığıydı.

Bu tanıklar yalan söylemedi, bazı istisnalar dışında bu tanıkların şüpheliyi cezaevine göndermek amacıyla kasten suçlamak için bir nedenleri yoktu. Peki, o zaman bu hatayı neden yaptılar?

Çünkü insan belleği bir kayıt cihazı değil; gördüklerimizin, duyduklarımızın kaydedildiği, sonra başa sarılıp tekrar tekrar izlendiği bir şerit değil. Kötü olan, görülenler ve duyulanlar gerçekte olduğu gibi aynen kaydedilmiyor. Hele bir de, “Sana saldıranın saçları siyahtı, araç kırmızıydı değil mi?” gibisinden yönlendirici sorular sorulduğunda onaylamaya çok yatkınlr.

Tanıklar, genellikle boy, ağırlık, saç rengi, bıyık veya sakalın varlığında yanılıyorlar. Bir fotoğraf ya da kişinin kendisi gösterildiğinde, başlangıçta “Belki olabilir” dediklerine, bir süre sonra “Kesinlikle odur” diyebiliyorlar.

Olayın gerçekleştiği mekânın ışık durumu, saldırganla tanık arasındaki uzaklık, saldırganın elinde bir silah bulunması, ya da

tanığın yaşadığı travma ve stresin derecesi anımsamayı ciddi biçimde etkiliyor. Kısacası, tanığın belleğinin de, olay yerindeki diğer delillerden farkı yok. Yani dikkatle korunması, belirli aşamalardan geçen yöntemlerle sınanması ve kontaminasyon yani kirlenmelerin olacağını unutmamak gerekiyor. Bunların nasıl yapılacağına ilişkin artık standartlar da var ve pek çok ülkenin mahkemeleri, bu standartlara uymayan tanıklığa itibar etmiyor. Ne yazık ki ülkemizde bu yönlü bir uygulama henüz yok.

Her inceleme yöntemi güvenilir değil

Hataların ikinci önemli nedeni, az önceki şeftaliden alınan diş izleri gibi, çöp bilim adıyla tanımlanan cinsten. Bir başka deyişle güvenilir ve bilimsel açıdan geçerli olmayan bir laboratuvar yöntemini kullanarak sonuç vermek. Örneğin, ayakkabı izlerinin ya da saç tellerinin karşılaştırması ile “Suçlu bu kişi” demek. Bu arada laboratuvar çalışanlarının hata yaptığı, hatta sonuçları uydurduğu davalar da yok değil (91-93).

Tabii muhbirleri, para karşılığı yalan tanıklık edenleri, leyhe olan delillerle ilgilenmeyen polisleri, kötü olay yeri incelemelerini, çok işi olduğundan ya da deneyimsizlikten avukatlık hizmetlerindeki aksamaları da bu listeye eklediğimizde, ciddi reformlara ihtiyacımız olduğu muhakkak (94). Ancak bütün bunlardan çok daha önemli bir şey daha var. Kimi masumlar sorgu sırasında suçlarını kabul eder. Hani karakolda söyler, mahkemede şaşar denir ya. Sözünü ettiklerim arasında onlar da var ama, asıl sorun başka.

İşlemediği suçu itiraf edenler

Ülkemizdeki durumun ne olduğunu bilmiyoruz ama, ABD adalet istatistiklerine göre cezaevinin niteliğine bağlı olmak üzere mahkûmların yüzde 44 ila 64'ünün bir ruh sağlığı sorunu bu-

lunuyor. Bir başka deyişle, toplumda görülenin beş katı. DNA analizi sayesinde masumiyetleri kanıtlanıp serbest kalan her dört mahkûmdan biri, işlemediği bir suçu itiraf etmiş. Aralarında ölüm cezası verilenler bile var. Bunların yarından fazlası zihinsel engelli ve erişkin, kalanın önemli bir bölümünün yaşı 18'den küçük. Saatler süren sorgulara dayanamayan iki önemli grup.

Bir de ne zihinsel engelli ne de küçük olduğu halde sorgusunda cinayeti ayrıntılarıyla anlatan, infazın altıncı yılında yolumuzun kesiştiği marangoz Orhan Dinç gibileri var.

Nagehan'ı kim öldürdü?

Nagehan Polat, bir akşamüstü, Edirne Selimiye Camii'nin birkaç sokak ötesindeki evinden ekmek almak üzere çıkmış, bir daha geri dönememişti. Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim görevlisiydi. Cesedi ertesi sabah cami arkasındaki mezarlıkta bulundu. Polis cinayetten altı gün sonra Çorlu'nun Sinop Mahallesi'ndeki bir evi çevirdi. 33 yaşındaki Orhan Dinç'i aldı. Orhan Dinç sabıkalıydı ve birkaç aydır aranıyordu. Çeşitli suçlardan birçok kez hapse girip çıkmıştı. Evinde bir de ruhsatsız silah bulundu.

Sorgusuna aynı gün akşam saatlerinde başladılar. Üçüncü günün sonunda, mezarlık civarında dolaşırken genç kızı gördüğünü, peşinden koşup yumruk attığını, mezarlığa sürükleyerek nasıl tecavüz ettiğini, oralarda bir yerde bulduğu iple nasıl boğduğunu anlattı. "Cinsel açıdan hastayım, tedavi edilmek istiyorum." dedi.

Nagehan Polat cinayeti davasında Edirne Barosu'nun 52 avukatı ortak karar alarak Polat Ailesi'nin yanında duruşmaya katıldı. Sanığı savunacak avukat bulunamadı. Orhan Dinç, suçlamaları mahkemede reddetti. Cinayet gecesi Çorlu'da olduğunu anlatanlar oldu. Mahkeme onu altı ayı hücrede olmak üzere ömür boyu hapse mahkûm etti.

Otopside elde edilen vajinal yaymayla kimse ilgilenmedi. Kim-

se DNA analizi yapılmasını istemedi. Ta ki yattığı Uşak Cezaevi'nin savcısı Orhan Dinç'e bizden söz edinceye kadar. Vajinal yayma bulunursa, DNA analizi yapılabileceğini bildirdik. İade-i muhakeme kararı alındı. Şansı varmış ki, parafin bloklar Edirne Tıp Fakültesi Patoloji Anabilim Dalı'nda bulundu. Nagehan'ın DNA profili daha önce çalışılmadığından ölümünden altı yıl sonra mezarı açıldı, kemik ve dişleri adli tıp kurumunca alındı. Spermin DNA'sı Orhan Dinç'in DNA profilini tutmayınca beraat etti. Cinayetin üzerinden 25 yıl geçti. Gerçek katil bulunamadı.

Haksız mahkûmiyet sayıları tüyler ürpertiyor

Avrupa'da, mahkûmiyet sonrası iade-i muhakeme sayısı az, masum olduğu anlaşıp salıverilenlerin sayısı da az. Bunun nedeni, hüküm kesinleştiğinde delillerin muhafaza edilmemesi. Tıpkı ülkemizdeki gibi.

Yapılan hesaplara göre, Amerikan cezaevlerindeki mahkûmların yüzde 2-10 kadarı gerçek suçlu değil. Bu oran eyaletlere göre değişiyor. Yaklaşık 2,3 milyon mahkûm arasında bu, 46 bin ile 230 bin kişinin haksız yere cezaevinde tutulduğunu gösterir. Son 25 yılda Amerika'da yürütülen Masumiyet Projesi kapsamında 349 kişi DNA analizleri sayesinde serbest kaldı. Bunlardan 20'si ölüme mahkûm edilmişti. Aslında geride kalan, 200'ü idam cezası almış 2 bine yakın kişi olmalı. Ne yazık ki her zaman geride DNA analizi yapılabilecek biyolojik delil bulunmuyor.

Eğer uçakların yüzde birinin onda biri kalkış sırasında düşseydi, kuşkusuz bütün havayolu şirketleri kapatılır, uçakların kalkmasına izin verilmezdi.

Halen Türkiye ceza infaz kurumlarındaki kişi sayısı 200 binin biraz üzerinde; en iyimser hesaplamaıyla, her 100 kişiden birinin gerçek suçlu olmadığını hesaplamaya cesaretiniz var mı?

Kaynaklar

- 86.** Aronson JD. DNA fingerprinting on trial: the dramatic early history of a new forensic technique. *Endeavour*. 2005;29(3):126-31.
- 87.** Reesu GV, Brown NL. Inconsistency in opinions of forensic odontologists when considering bite mark evidence. *Forensic Science International*. 2016;266:263-70.
- 88.** Avon SL, Victor C, Mayhall JT, Wood RE. Error rates in bite mark analysis in an in vivo animal model. *Forensic Science International*. 2010;201(1):45-55.
- 89.** Rivera-Mendoza F, Martín-de-las-Heras S, Navarro-Cáceres P, Fonseca GM. Bite Mark Analysis in Foodstuffs and Inanimate Objects and the Underlying Proofs for Validity and Judicial Acceptance. *Journal of Forensic Sciences*. 2018;63(2):449-59.
- 90.** Chapter 5 - Bite Mark Evidence. In: Koen WJ, Bowers CM, editors. *Forensic Science Reform*. San Diego: Academic Press; 2017. p. 137-65.
- 91.** Taupin JM. Forensic hair morphology comparison – a dying art or junk science? *Science & Justice*. 2004;44(2):95-100.
- 92.** Houck MM, Siegel JA. Chapter 12 - Forensic Hair Examinations. In: Houck MM, Siegel JA, editors. *Fundamentals of Forensic Science (Third Edition)*. San Diego: Academic Press; 2015. p. 291-312.
- 93.** Geddes L. Hanging by a thread. *New Scientist*. 2015;226(3019):27.
- 94.** Findley KA. DNA Exonerations. In: Siegel JA, Saukko PJ, Houck MM, editors. *Encyclopedia of Forensic Sciences (Second Edition)*. Waltham: Academic Press; 2013. p. 454-8.

Ölümün adresi: 881 Calle Lope de Vega

Etiam capillus unus habet umbram
Tek bir saç telinin bile gölgesi vardır.

Publilius Syrus (MÖ 85-43)

Salı akşamüstü saat 18.00 sularında Antonio Navarro Rodriguez, Bravo Çiftliği'nin önünden geçen dar yolda yürürken burnuna berbat bir koku geldi. Dikkatlice etrafa bakındığında otların arasında iki büyük plastik torba gördü. "Gübre torbalarına benziyor" diye geçirdi aklından. Bedavadan gübreye konacağını umut ederek yaklaştı, birinin ağzı açıktı. O anda torbadan dışarı taşmış çürük bacakları gördü.

Ertesi sabah, yani 6 Mart 1985 günü, haber kanalları 7 Şubat'tan bu yana kayıp olan DEA⁷ ajanı Enrique Camarena ile pilot Alfredo Zavala'nın cesetlerinin Michoacán Eyaleti'ndeki Manuel Bravo Cervantes'e ait çiftlik yakınlarında bulunduğunu duyurdu.

Meksika'da gizli görevle çalışan bir Amerikalı narkotikçiden bir aydır haber alınmadığını bilen çok insan vardı da, pilotu duyan olmamıştı. Adı geçen eyalet ismi ise sadece DEA ajanları için anlam taşıdı. Çünkü kayıp meslektaşları, Jalisco Eyaleti'nin baş-

7. Drug Enforcement Administration (Uyuşturucu ile Mücadele Dairesi) ABD Adalet Bakanlığı'na bağlı federal hükümet dairesi ve kolluk kuruluşudur. DEA, ABD'de uyuşturucu kullanımı ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele etmekle görevlidir. DEA, Kontrollü Maddeler Yasası'na (Controlled Substances Act) göre bu mücadelede tek sorumlu olmayıp, FBI ve Göçmenlik ve Gümrük Muhafaza Bürosu ile görevi paylaşır. DEA Başkanı, ABD Başkanı tarafından atanır ve bu atama ABD Senatosu tarafından onaylanır. Bu yönetici ABD Başsavcısı'na karşı sorumludur. Halen 4650 özel ajanı, 800 istihbarat analisti, toplam 10.800 çalışanı olan kurumda 21 birim, 227 saha ofisi ve 62 ülkede 86 dış ülke ofisi bulunmaktadır.

kenti Guadalajara'daki konsoloslukta görevliydi. Cenazenin bulunduğu yer ise 100-150 kilometre doğuda. Çiftlik sahibi Manuel Bravo Cervantes önceki dönem milletvekiliydi. "Cervantes'in uyuşturucuyla hiç işi olmadı. Kiki ile ne alıp veremediği var?" dedi James H. Kuykendall. James, arkadaşlarının "Kiki" diye seslendiği Camarena'nın dört yıllık amiriydi.

İki saat kadar sonra Federal Adli Polis Teşkilatı (*Policía Judicial Federal*)⁸ kumandanı Armando Pavón Reyes'in yardımcılarının biri, Amerikan Konsolosluğu'nu arayarak haberi resmi olarak ilettiler ve cenazelerin Zamora Kızılhaç Hastanesi'ne götürüleceğini söyledi⁹ "Neden komutanın kendisi aramadı?" diye sordular birbirlerine. Camarena ile neredeyse her gün görüşürlerdi çünkü.

Tanınmaz haldeki işkence kurbanları

Amerikalı ajanların, cenazeleri gördüklerinde teşhis etmeleri mümkün olamadı. Yüzleri çürümüştü, neredeyse iskelete dönüşmüştü. Kemikler ise incelmış, kurumuş, yanmış et parçalarıyla birbirine tutturulmuş gibiydi. Doktorlar, 20-25 gün önce ölmüş olabileceklerini söyledi.

Kızılhaç'ın doktorları otopsi raporuna 1 numaralı kadavranın kaslı, koyu esmer, 30'lu yaşlarında, siyah saçlı, kahverengi kaşlı bir erkek olduğunu kaydetti. Sol tarafındaki üç kaburga kemiği kırıldı. Sağ kolu kırıldı. Rektumuna bir yabancı cisim, muhtemelen bir sopanın zorla sokulmuş olabileceğini belirttiler. Kafatasının sol tarafı künt bir cisimle vurulduğundan çökmüştü. Ölüm

8. Policía Judicial Federal, PJF, 2002'de lağvedilinceye kadar Meksika'nın savcıya bağlı olarak görev yapan federal polis gücüyü. 1994-1996 arasında teşkilatın 1250 polisi (teşkilatın yüzde 22'si) uyuşturucu kartelleriyle işbirliği yapmaktan tutuklandı. 2002'de adı *Agencia Federal de Investigación* (Federal Soruşturma Ajansı) oldu, 2008'de teşkilatın başkan yardımcısı Rodolfo de la Guardia García'nın Sinaloa Kartel'i'nden operasyonları önceden bildirme karşılığında maaş aldığı ortaya çıktı. 2009'da teşkilat yine dağıtılarak adı değiştirildi ve *Policía Federal Ministerial* (Federal Bakanlık Polisi) oldu. Siz bu satırları okurken umarım adı yine değişmemiştir.

9. Armando Pavon Reyes, halen DEA tarafından bir federal ajanı kaçırmak, 7-9 Şubat 1985 arasında işkence etmek ve öldürmekten, ayrıca ABD, Kosta Rika, Kolombiya ve Meksika'da tonlarca esrar ve kokain dağıtımında uyuşturucu kartelleriyle işbirliği yapmaktan aranıyor.

nedeni, başındaki darbeydi. Cesedin üzerinde Jockey marka şort vardı, el ve ayakları sıkıca bağlıydı.

2 numaralı kadavra, 40'lı yaşlarda siyah saçlı, kahverengi kaşlı, kilolu bir erkeğe aitti. Doktorlar otopsi raporuna sadece rektumdaki bulguları geçirdiler. Canlı gömüldüğü sonucuna vardılar. Her iki cenazenin önce gömüldüğü, ardından çıkartılarak torba içinde yol kenara atıldığı düşüncesindeydiler. Otopsiyi izleyen DEA ajanları bulgulara katıldı.

“Belki parmak izi buluruz” diye düşünüp cesetlerin konduğu torbaları almak istediler. Federal polis, “Kaybolmuşlar, bulamadık” diye cevap verdi. “İç çamaşırını alalım” dediler, “Veremeyiz, soruşturma için gerekli delil” dediler. “Hiç olmazsa el ve ayaklarının bağlandığı ipi alalım” dediler. “Söz konusu değil” cevabını aldılar. Saatler süren uzun tartışmalar sonunda iç çamaşırından ve iplerden küçük parçalar kesmelerine izin verildi. Ayrıca her iki cenazeden bir miktar saç alabildiler ve gerek bedenlerin üzerinden gerekse yaraların içinden, ayrıca eşyaların üzerinden toprak tanecikleri topladılar. Hepsini birleştirsene iki çorba kaşığı etmezdi.

Meksikalıları kandıran FBI ajanı

Aslında saç, ipi ve iç çamaşırını kesen, toprak taneciklerini toplayan bir DEA ajanı değildi. Meksika polisinin DEA ajanı sandığı bir FBI çalışanıydı. Adı Jack Dillon. Çünkü Meksika hükümeti DEA ajanlarının silah taşımamak kaydıyla ülkede çalışmasına izin verdiği halde, FBI ajanlarının varlığını tamamen yasaklamıştı.

Aslında toprak örneklerini toplamak Dillon'un fikri değildi. O sabah Mexico City'deki Amerikan Büyükelçisi, Guadalajara Konsoloslugu'nu aramış ve mutlaka toprak örneklerinin alınmasını istemişti. Esasen fikir, büyükelçinin de değildi. Camarena cinayetini aydınlatacak en önemli delili toplama fikrinin kimden çıktığını az sonra okuyacaksınız.

DEA ajanları otopsinin ardından, cesetlerin atıldığı yere git-

ti. Federal polis olay yerini korumaya almadığından ne lastik izi ne ayakkabı izi buldular. Köylü Antonio Navarro'nun yol kenarında torbaları görmesinden DEA ajanlarının olay yerine intikaline kadar geçen 17 saatte olay yerine bir sürü asker, polis ve köylü üşüşmüş, çevrede dolanmıştı zaten. Çiftlikten ve yoldan çok sayıda toprak örneği aldılar. FBI ajanı Jack Dillon elde ne varsa torbaladı, kutuladı, aynı gün memlekete döndü ve hepsini FBI'nın kriminal laboratuvarına teslim etti.

Otuz dört yıldır süren Efsane Operasyonu

Meksika polisi ısrarla cesetleri bulunan iki kişinin Bravo Çiftliği'nde öldürüldüğünü, gömüldüğünü, polisin baskın yapacağı haber alındığında bulundukları yerden çıkartılıp yol kenarına atıldığını iddia ediyordu.

“Üç gün önce imzasız bir mektup aldık, ajan Enrique Camarena ile pilot Alfredo Zavala'nın Bravo Çiftliği'nde tutulduğu yazılıydı. Aynı gün çiftliği bastık, mukavemetle karşılaşınca çatışmaya girdik. Eski milletvekili, eşi, iki oğlu dahil çiftliktekilerin tamamını öldü, maalesef bu arada bir memurumuzu kaybettik. Çatışma sonrası çiftliği köşe bucak aradık, kayıp Amerikalıyla pilotun izine rastlamadık” dediler.

Amerikalılar bu senaryoya inanmadı. Onlara göre, ihbar mektubu sahteydi. Ajan ve pilot başka bir yerde işkence edilmiş, öldürülmüş, milletvekilini suçlamak amacıyla da çiftliğin arkasına atılmıştı. Geride tanık bırakmamak üzere onlarca kişiyi katletmişlerdi. Kısacası, Meksika polisi uyuşturucu kaçakçılarını koruyordu. Haklıydılar.

Camarena'nın gerçek katillerini bulmak, Amerikan topraklarında yargılayıp cezalandırmak üzere yüzlerce personel görevlendirildi. DEA tarihinin ülke dışındaki en geniş cinayet soruşturması, günümüzde bile sürmekte olan *Operación Leyenda* (Efsane Operasyonu) başlamıştı.

Meksika polisi istese canlı kurtarırdı

Narkotik ajanıyla pilotun arandığı süre içinde birkaç çürümüş ceset daha bulunmuş, hiçbiri onlara ait çıkmamıştı. Bu iki cenaze yüzlerinden teşhis edilemediğine göre, belki bunlar da Enrique Camarena ile pilot Alfredo Zavala değildi.

Meksikalılar, ikinci bir otopsiye bir türlü izin vermek istemediler. Üstelik Amerikalılar otopsi için Washington'daki Walter Reed Hastanesi'nde görev yapan ve Vietnam'daki çürümüş asker cesetlerini teşhis ederek deneyim kazanan bir askeri tabibin gelmesinde ısrar ediyordu.

İki ülke yetkilileri arasında yürütülen uzun pazarlıklardan sonra, Silahlı Kuvvetler Patoloji Enstitüsü'nden Dr. Jerry Douglas Spencer ile FBI kriminal laboratuvarından iki adli bilimler uzmanı Guadalajara'ya ulaştı.

Diş röntgenleri ve parmak izi incelemesi sayesinde daha genç olan cenazenin gerçekten Camarena'ya, diğerinin de Zavala'ya ait olduğunu teşhis ettiler. Camarena'nın kafatası, burnu, çenesi ve göğüs kafesindeki çok sayıda kırık dışında, başının sol tarafından girerek beynini parçalayan demir çubuğu kayıtlara geçirdiler. Kaçırıldıklarının ertesi günü, yani 8 Şubat'ta can verdiklerini tahmin ettiler.

Onlar da Bravo Çiftliği'ni ziyaret etti. Yeni gelen ekip de öncekiler gibi, başka yerde öldürüldükleri, gömüldükten sonra çıkartılıp torbalara konduğu ve çiftlik yakınına atıldıkları görüşüne vardı.

Meksika hükümeti, Camarena'nın cenazesinin Amerika'ya götürülmesine izin verdi. Camarena'nın bayrağa sarılı tabutunu taşıyan askeri uçak henüz San Diego'daki North Island Deniz Kuvvetleri hava üssüne inmemişti ki o ana kadar hiçbir muhabirle görüşmemiş olan DEA Başkan Yardımcısı John C. Lawn ilk kez kameraların önüne çıktı. Kısık ve acılı bir sesle, cesetlerin bulunuş şeklinden otopsi sonuçlarına, Bravo Çiftliği ile ilgili anlatı-

lanlara neden inanmadığına varıncaya dek bildiklerini paylaştı, sonunda “Aramakta geç kaldılar” dedi, “İsteselerdi canlı kurtarabilirlerdi.”

Kiki işkenceyle ne söyledi?

O tarihte DEA Başkan Yardımcısı olan ve bir yıla varmadan başkanlığa terfi edeceğine tanık olacağımız John C. Lawn, Meksika polisinin, askerinin, belediye başkanlarının, valilerin, milletvekillerinin uyuşturucu kartelleriyle işbirliği yaptığından adı kadar emindi. Henüz bilmediği, ajan Camarena'ya neden işkence ettikleri ve ondan ne öğrendikleriydi. Bu soruların yanıtını bulduğunda onu kimin öldürttüğünü bulacak, ne yapıp edip Amerika'ya iadesini sağlayacaktı.

Nitekim adli patolog Dr. Jerry Spencer'ı Washington'a döner dönmez yanına çağırdı. Otopsi raporuna geçirmedeği başka ayrıntıların olup olmadığını sordu. “Söylemeyi unuttuğum bir konu var” dedi doktor. “Bedenlerde hiç böcek, larva, yumurta yoktu, eğer sadece birkaç saat açıkta kalmış olsalardı bile böcek sokar ya da fare ısırırdı.” Toprak renginin farklılığını hatırlayan Lawn, bu bilgilerden yola çıkarak, “Hızla gömülüp, hızla topraktan çıkartılmışlar, bulunmalarından en fazla iki saat önce yol kenarına atılmışlar” diye düşündü. “Onları öldüren Bravo Çiftliği'nden olamaz, çünkü cesetler bulunmadan üç gün önceki polis baskınında hepsi ölmüştü.” Başkan Reagan dahil, buna inanmayan kalmamıştı.

Toprağı konuşturan adamlar

“Camarena'nın cesedi bulundu” haberinin dünyayla paylaşıldığı 6 Mart 1985 sabahı televizyonun açık olduğu yerlerden biri de FBI'ın Quantico, Virginia'daki kriminal laboratuvarıydı. FBI Özel Ajanı adli jeolog Ron Rawalt'ın gözü, ekrandaki fotoğrafa takıldı. Yol kenarında üzeri örtülü iki ceset. Bir anda kendini kay-

beti ve hiç yetkisi olmadığı halde santral memuresine, “Bana acele Meksika’daki büyükelçimizi bağla” dedi.

“Sanırım Büyükelçi John Gavin’i uykudan uyandırdım” diye anlatacaktı çok sonra, “Toprak örneklerinin hayati önem taşıdığını dilim döndüğünce açıklamaya çalıştım.” Büyükelçi olayın ciddiyetini anlamış olmalı ki, hemen Guadalajara Konsolosluğu’nu aramış, onlar da DEA numarası yapan FBI ajanı Jack Dillon’a talebi iletmışlerdi.

Jeolog Ron Rawalt’ın yaraların içinden ve üzerinden alınan toprak örneklerini incelemesi uzun sürdü. Cilt altı yağ dokusu dışarı sızmış, yaraların içindeki toprak ıslandığından topaklaşmış, asıl rengini kaybetmişti. Toprağın gerçek rengini görebilmek için yağdan kurtarılması gerekiyordu. Kimyacıların sekiz saatlik uğraşısından sonra temizlenen örnekler nihayet Rawalt’ın taramalı elektron mikroskobundaydı.

Kiki’nin yaralarındaki toprak, açık sarı renkte volkanik kül ve riyolit parçacıkları, yani silisçe zengin ince tanecikli volkanik kaya parçacıkları içeriyordu, ayrıca az miktarda kömür siyahı biksibit, pembe renkte cam ve iki tür kristobalit saptadı. Buna karşılık çiftlikten alınan toprak kaba taneliydi, yeşilimsi siyah volkanik cam parçacıkları içeriyordu, riyolit yoktu. Artık Camarena’nın, Meksika polisinin iddia ettiği gibi komşu Michoacan eyaletindeki Manuel Bravo Cervantes’e ait çiftlikte öldürülmediği kesindi.

Jeolog, bu tip toprakların Meksika’nın hangi bölgesinde bulunduğu konusunda yardım almak üzere Smithsonian Enstitüsü’ne¹⁰ başvurdu. Bedenlerin üzerindeki toprağın, çiftliğin 100-150 kilometre kadar batısında yer alan Guadalajara Havzası’ndaki El Tequila yanardağı kül yatağının özellikleriyle örtüştüğünü öğrendi.

Ron Rawalt, tek bir kum tanesinden yola çıkarak hangi coğrafyadan kaynaklandığını söyleyecek ölçüde bilgili bir jeolog tanıyor-du. Bir Fransız petrol şirketinde çalışan Loïc Le Ribault verdiği bi-

10. Smithsonian Institution (Smithsonian Enstitüsü), ABD hükümeti tarafından yönetilen bir grup müze ve araştırma merkezidir. 1846 yılında “bilgiyi artırmak ve yaymak” amacıyla kurulmuştur.

limsel makale sayesinde toprak örneklerinin, Guadalajara'nun batısında ve biraz dış tarafında yer alan Primavera Eyalet Parkı'ndan geldiğini saptadı (95). Parkı bulmak yetmezdi elbette, parkın neresine gömüldüklerini belirlemek gerekiyordu ve 30 bin hektarlık ormanlık alanı kaplayan park, İstanbul'un Belgrad Ormanı'nın altı katı büyüklükteydi.

Bu gelişme üzerine Rawalt'ı, sırt çantasında bir mikroskop, bazı kimyasallar, süzgeç kâğıtları, huniler ve tüplerle, yanına farklı disiplinlerden üç FBI kriminalistini katarak Meksika'ya yolladılar. Camarena soruşturması boyunca jeolog beş kez daha Meksika'ya uçmak zorunda kalacaktı.¹¹

Oradasın ama orada değilsin

Guadalajara'da kendilerini bekleyen DEA ajanlarının aklı bir türlü Camarena'nın Primavera Eyalet Parkı'nda gömülmüş olabileceğine yatmadı. Onlara göre şehrin batısına değil, güneyine gitmeliydi. "Jeoloji bilimi bu parkta olduğunu gösteriyor. Güneyde toprak farklı, riyolitik oluşumlar yok" diye ısrar etse de, mecburen önce güneye giderek örnek toplamaya başladı. Birkaç gün sonra parka geri döndü.

Jeolog ve arkadaşları göz alabildiğine uzanan arazinin El Tequila yanardağına bakan tepelik kısmından başlayarak aşağıya doğru 400'den fazla örnek topladı, kurduğu çadırda deneyler yapıp mikroskopta bakarak Camarena'nın yaralarındaki toprakla örtüşüp örtüşmediğini kontrol etti. Sonuçları Fransız jeolog arkadaşına gönderiyor, ondan aldığı talimatla biraz daha güneye yürüyor, tepelere çıkıyor, biraz daha derini kazıyordu. "Oradasın ama orada değilsin" diyordu Fransız.

Kiminde kristobalitler vardı ama, pembe cam yoktu. Kiminde

11. Adli jeolog Ron Rawalt artık emekli. Değişik üniversitelere davetli konuşmacı olarak çağırılıyor ve tahmin ettiğiniz gibi hayatının belki de en önemli başarısı olan Camarena soruşturmasına katkılarını anlatıyor. Çünkü Meksika'nın önemli uyuşturucu baronlarını yakalamak onun sayesinde mümkün oldu.

pembe cam vardı, bu kez kristobalit yoktu. İkisi olduğunda, riyolit yoktu. Bir hafta sonra durup ne yaptığına baktığında, değil yedi gün 700 gün çalışsa parkı tarayamayacağını anladı. Buna rağmen 1985 Eylül ayına kadar ısrarla örnek almaya devam etti.

Kriminalistik dersinde anlatıyoruz

Meksikalıların kadavra köpeği yoktu, Amerika'dan kadavra köpekleri getirildi. Sonbahar gelmişti, sürekli yağmur yağıyordu, çalışmaları denetleyen Meksikalı askerler can sıkıntısından yemek yiyip, içiyor, ara sıra hayvanlara et atıyor, ağaçlara nişan alıp duruyorlardı. Barut kokusu yemek kokusuna, yemek kokusu toprak kokusuna karışmıştı. Zaten çok uzun yoldan gelmiş olan köpekler bir yandan kokular, diğer yandan atılan kurşunların çıkardığı gürültüden sersem gibiydi. Üstelik kadavra köpeğinin koku alması için aç olması gerekiyordu. Kısacası işe yaramadılar, geldikleri gibi döndüler.

Jeolog Ron Rawalt, Kiki Camerana'nın orman içinde tam olarak nereye gömüldüğünü bulamamış olsa da, yaptığı çalışmalar 20 yıl sonra basılan adli jeoloji ve kriminalistik kitaplarında yer alıyor ve biz de dünyanın dört bir yanındaki meslektaşlarımız gibi kriminalistik derslerinde okutmaya devam ediyoruz (96-97). Ayrıca elde ettiği sonuçlar, cinayetleri Bravo Çiftliği'ndekilere yükleyerek konuyu ört bas etmeye çalışan Meksikalı yetkililerin yalan söylediğini kanıtlayan başlıca veri olarak çok işe yaradı.

Efsane Soruşturma'da yer alan ve ders kitaplarına giren bir uzman daha vardı. FBI laboratuvarının saç ve lif bölümünden Michael Malone. Onun yaptıklarını az sonra anlatacağım.

Sonunda bir muhbir ve birkaç görgü tanığı sayesinde düğüm çözülmeye başladı. Peki, Meksikalı yetkililerin "Bizim her ay 200 polisimiz ölüyor, bir DEA ajanınız ölmüş, neden bu kadar dertleniyorsunuz?" sorusuna cevap vermenin şimdi tam sırası. Kimdi Enrique Camarena ki, ABD Başkanı Reagan bile katillerin bulun-

ması için devreye girmişti? Meksika-ABD arasındaki 15 sınır kapısında her araç didik didik aranıyor, iki yönlü 7 saatlik bekleme kuyrukları oluşuyordu?

Piyangodan Meksika çıktı

Enrique Camarena Salazar, ya da herkesin ona seslendiği takma adıyla “Kiki”, 26 Temmuz 1947’de Meksika’nın Baja Mexico Eyaleti’nin başkenti Mexicali’de doğdu. 9 yaşındayken ailesi sınırın hemen diğer yanına, o tarihte nüfusu ancak 8 bin olan, bugün ise 40 bine varmış bulunan Calexico’ya göç etti.

Amerikan Deniz Kuvvetleri’nde tamamladığı askerlik hizmetinden sonra, aynı kentte önce itfaiyeci, sonra polis memuru, nihayet 1975 yılında DEA ajanı olarak iş buldu. İki yıl sonra Fresno’daki DEA ofisine tayin edildi. İspanyolca bildiğinden, Kübalı uyuşturucu kaçakçılarının çok olduğu Miami’ye gönderilmeyi beklerken, 1981’de Meksika’nın Guadalajara kentindeki DEA bürosunda görevlendirildi. Liseden tanıdığı Meksika kökenli Mika ile evlendi, ilk oğlu Guadalajara’da doğdu, onu ikincisi ve üçüncüsü izledi.

Görev tanımı basitti: Çevreyi izleyecek, toplumla yakın ilişkiler kuracak, elde ettiği bilgileri amirlerine iletecekti. Zaten Meksika yasalarına göre DEA ajanlarının silah taşıması, helikopterle ülke sınırları dahilinde uçuşması, operasyon yapması mümkün değildi. Güler yüzlü, sevecen, atletik yapılı, kolayca çevre edinen, üstelik garsonundan manavına herkesin Meksika vatandaşı sandığı genç adamın kısa zamanda sayısız muhbir edinmesine şaşmamalı. Nitekim onların yardımıyla topladığı bilgi sayesinde Meksika polisi pek çok narkotik operasyonu yaptı yapmasına da, büyük uyuşturucu çetelerinin operasyon öncesi uyarıldıklarını ve kaçacak fırsat bulduklarını anlaması fazla zaman almadı. Meksikalı uyuşturucu kaçakçılarının polis, savcı, yargıç, iş adamı ve siyasilerle bağlantısı olduğu muhakkaktı.

2,5 milyar değerinde fotoğraf

Alfredo Zavala, Meksika Tarım ve Su Kaynakları Bakanlığı'nda görevli bir pilottu. Kiki'nin iyi dostuydu. Göreve çıktığında ya-sağa rağmen Amerikalıyı da yanına aldığı olur, hava fotoğrafla-rı çekmesi için ormanlar, çiftlikler, tarlalar üzerinde uçardı. 1984 yılı Kasım ayında ülkenin kuzeybatısında yer alan Chihuahua (okunuşu: çivava) Eyaleti'nin üzerinde uçuyorlardı. Dağlık ara-zisi, geniş ormanlık alanları, sarı çimenli ovaları, çok sayıda ır-mağı olan Chihuahua, Amerika'nın New Mexico ve Teksas eya-letlerinin sınır komşusuydu. Bir ara gözlerine inanamadılar. Önle-rinde uçsuz bucaksız kenevir tarlaları uzanıyordu. Camarena'nın eli deklanşörden kalkmıyordu. Bu, onların Meksika semalarında-ki son uçuşu, Camarena'nın da deklanşöre son basışı oldu.

Birkaç güne varmadan DEA personelinin eşlik ettiği 450 Mek-sika askeri fotoğraflardaki tarlaları ateşe vermişti bile. Kenevir-ler, Guadalajara Kartel'ine¹² aitti, yani Rafael Caro Quintero, es-ki polis memuru Miguel Ángel Félix Gallardo ve Ernesto Fonse-ca Carrillo'ya. Amerika'ya kokain ve marihuana¹³ kaçırmak üze-re 1970'lerde kurdukları örgüte.

Camarena'nın bu ve daha önceki istihbaratları sayesinde kar-tele 2,5 milyar dolardan fazla zarar verdiği hesaplanıyor. Zaten pi-lotla birlikte öldürülmesinin nedeni de bu.

Karısıyla buluşamadı

Halbuki Enrique Camarena'nın San Diego'daki DEA ofi-sine tayini çıkmıştı. Üç gün sonra karısı ve üç oğluyla yeniden Amerika'ya dönecek, narkotik polisliğinden büyük mutluluk duy-sa da Meksika'nın afyon ve kenevir tarlalarından; Kolombiyalıları

12. Uyuşturucu kartelleri, uyuşturucu kaçakçılığı operasyonları yürütmeyi amaçlayan suç örgütlerine ve-rilen addır.

13. Marijuana (marihuana), dişi kenevir bitkisinin (*cannabis*) kurutulmuş çiçekleri, tomurcuklu yaprak-ları ve sapı

da geçen yasadışı gelirlerin izini sürmekten, hangi polisin vatana sadık, hangisinin rüşvet aldığıнын kaydını tutmaktan, muhbirlerin ağzından işe yarar bir yer ya da kaçakçı adı alabilmek için onlarla karşılıklı bira içmekten çok yorulmuştu.

7 Şubat 1985 Perşembe günü saat 14.00'te Enrique Camarena, karısının kendisini beklediği lokantaya gitmek üzere, ömrünün dört yılını geçirdiği, Meksika'daki dokuz Amerikan konsoloslüğundan biri olan Guadalajara'nın içindeki DEA ofisinden çıktı.

Güneşli bir gündü, yoldan geçen çoktu, birkaç kişi yemeğe gitmek ya da istirahat etmek üzere kepenk kapatıyordu; Kiki yolun karşısına geçti, kamyonetini bıraktığı otoparka yürüdü. Park yeri Camelot Barı'na aitti. Konsolosluk çalışanları iş çıkışı mutlaka uğrayıp bira içtiğinden onlardan park parası almazdı. Uzaktan kumandaya basarak aracın kapılarını açtı. Bir anda gözleri kardı. Kaçırıldığını ancak akşam anladılar. Kiki'yi o perşembe gününden sonra canlı gören olmadı. Pilot Alfredo'yu da. "Ona ne oldu?" diye sorarsanız özetleyeyim.

Aynı gün öğleden sonra 16.00 sularında Alfredo Zavala, yanında bir ziraat mühendisi ve iki memurla birlikte ilaçlamadan döndü. Küçük uçağını Guadalajara Uluslararası Havaalanı'nın bir hangarına çekti. Memurlardan birinin karısı onları şehre götürmek üzere aracıyla hangarın kapısında bekliyordu. Zavala tam ön koltuğa binmişti ki kahverengi bir Ford Galaxie hızla yaklaşp yanlarında durdu, içinden eli makine tüfekli üç adam atladı, pilotu dışarı çekip kendi araçlarına bindirdiler ve yıldırım gibi uzaklaştılar. Olayı görenler polisi aramaya korktu. Şimdi izin verirseniz Efsane Operasyonu'na dönelim.

Hangi gizli bilgileri verdi?

Soruşturmada gelinen noktayı değerlendirenler, "Şu koca ormanın içinde nereye gömüldüğünü saptasak ne işe yarayacak? Önemli olan, kaçırma emrini kimin verdiğini bulmak" sonucu-

na vardılar. Kimin bir DEA ajanını gün ortasında kaçırarak cesareti olabilirdi? Nerede öldürülmüştü? Öldürmek bir yana, ne öğrenmek için işkence etmişlerdi? Daha önemlisi, işkence sırasında hangi bilgileri vermişti?

Amerikan hükümet yetkililerinin sürekli artan baskısı üzerine Meksika polisi, şüpheli birkaç kişiyi tutukladı ve şu açıklamayı yaptı: Beş kişi Camarena'nın yolunu kesmiş. Biri kartelden Ernesto Fonseca Carrillo'nun adamı, ikisi polis, ikisi tetikçi. Biri DFS¹⁴ rozeti çıkartıp "Kumandan seni görmek istiyor" demiş. Bir başkası ceketini başının üzerine çekerek gözlerini kapatmış, açık kahverengi Volkswagen Atlantic araca zorla bindirip hızla uzaklaşmışlar. Onlara eşlik eden bir de siyah Mercury Grand Marquis araç varmış.

1985 yılı Mart ayı sonlarına doğru, DEA ajanları meslektaşlarının kaçırılması ya da taşınmasında kullanılan siyah Mercury Grand Marquis aracın bulunduğunu öğrendiler. Araç Guadalajara'da bir garajda gizlenmiş, garaj kapısı tuğla duvarla örülmüştü. Aracın kartelin diğer patronu Rafael Caro Quintero'ya ait bir Ford bayiine kayıtlı olduğu ortaya çıktı. Guadalajara Havaalanı'ndaki hangarlardan birine taşınan araçta FBI personelinin, Federal Adli Polis gözetiminde saç, lif, kan, parmak izi gibi delilleri aramasına izin verildi. İşte bu personelden biri FBI laboratuvarının saç ve lif bölümünden Michael Malone'dir.

Ölümün adresi: 881 Calle Lope de Vega

Bir ay sonra Meksikalılar, bu sefer Camarena'nın işkence edildiği yeri bulduklarını bildirdiler. Yeni bir FBI timi Guadalajara'ya

14. DFS, Dirección Federal de Seguridad (Federal Güvenlik Müdürlüğü) 1947'de kurulmuş, 1985'te lağvedilmiş bir istihbarat teşkilatı. Yüzlerce kişiyi yasadışı tutuklama, işkence, infaz, zorla kaybetme ile suçlandılar. Chihuahua'daki kenevir tarlalarının koruculuğunu yaptılar, Guadalajara Kartel'inin gelirlerinden pay aldılar. Camarena'nın kaçırılması ve öldürülmesinde, ayrıca DFS, CIA ve uyuşturucu kaçakçıları arasındaki ilişkiyi mercek altına alan Meksika'nın en çok okunan gazetecisi Manuel Buendía Tellezgirón'un 1984'te öldürülmesinde rollerinin olduğu iddia ediliyor.

gönderildi. Aralarında yine FBI laboratuvarının saç ve lif bölümünden Michael Malone vardı.

Ancak Malone ve ekibi 881 Calle Lope de Vega adresindeki olay yerine varmadan, Meksika polisi delil toplamıştı bile. Üstelik adres tespiti için Şubat'tan bu yana geçen iki ayda duvarlar badanalanmış, mobilyalar ve halılar değiştirilmiş, hatta duvarlara asılı tablolar indirilerek yerlerine yenileri asılmıştı. Üstelik köşe bucak temizlenmiş binayı, bahçesini ve havuzunu bir süredir adli polis personeli kullanıyordu.

Büyük, iki katlı malikâne geniş bir bahçe içindeydi. Yüzme havuzu, üzeri örtülü geniş verandası, kuş beslenen büyük kafesleri ve tenis kortu bulunuyordu. Bir tutsağa işkence yapılacak en uygun yerin binanın arka tarafındaki küçük müştemilat olduğu sonucuna vardılar. Müştemilat, zemini açık kahverengi halıyla kaplı küçük bir odadan ve yanındaki banyodan oluşuyordu. Odada ve banyoda saç, lif, parmak izi, kan aradılar. Demirlerle güçlendirilmiş çelik kapılı bu küçük odada çok sayıda kişinin Camarena'yı sorgulayıp işkence ettiği daha sonra alınan ifadeler ve elde edilen delillerle anlaşıldı. Hatta kısmen silinmiş olsalar bile, Camarena'nın inleme ve yalvarışlarının duyulduğu, ayrıca bazı muhbir adlarını verdiği ses kasetleri de ortaya çıktı. Verandadaki ipin yanı sıra tenis kortunun yan tarafındaki pis su giderinden kanalizasyona atılmaya çalışılmış, ancak demirlere takılmış araç plakası yıllar sürecektir soruşturmada hep kanıt olarak işe yarayacaktı.

Malikânenin ikinci katında bulunan, kapısı kilitli bir yatak odasını da aradılar. Çarşafı, yastıkları aldılar. Evin dört bir yanındaki halılardan parçalar kestiler. Meksikalılar giderek sinirlenmeye başlamıştı, olay yeri incelemesinin bu noktada kesilmesini emrettiler. Amerikalılar topladıkları dört çuval malzemeyle Washington'a döndüler. İki hükümet arasındaki uzun müzakereler sonunda Amerikalı ajanlar Haziran'da yine aynı yerden delil toplamaya geldiler. Bu sefer, malikânenin geri kalan tüm odalarını araştırdılar.

Malikânenin yan tarafındaki yolda terk edilmiş halde duran açık kahverengi Volkswagen Atlantic, ajanın kaçırılmasında yer alan ikinci araçtı. Onda da saç, kıl, lif, kan ve parmak izi araştırması yaptılar.

İşadamı ile polis müdürü işkenceciler arasında

Camarena'nın kaçırılışının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen Meksika polisinin işkencecilerin hiçbirinin izini bulamaması üzerine DEA işe el koymaya karar verdi. Şüphelendiklerini karga tulumba kaçırıp yasadışı yollarla sorgulamak üzere Amerika'ya götürme kararı aldılar. Bir muhbirden Qaro Quintero'nun arkadaşı Rene Martin Verdugo Urquidez'in işin içinde olduğu bilgisini alır almaz, işadamının Kiki'nin kaçırıldığı gün olan 7 Şubat 1985'te Hyatt Oteli'ne giriş yapıp, 9 Şubat'ta ayrıldığını saptadılar. 24 Ocak 1986 günü adamın evinin bulunduğu bölgenin polis müdürü Muhammed Ali Hoy Casas'ın bilgisi dahilinde, altı Meksikalı polis Verdugo'yu aracından inerken kelepçeledi, gözlerini kapattı ve sınırın diğer tarafına geçirerek Amerikan Sınır Devriyesi memurlarının önüne attı. Bu iş için Amerikan hükümetinin Muhammed Ali'ye 35 bin dolar ödediği kayıtlara geçti.

Washington'a götürülen Verdugo'dan alınan saç örnekleri 881 Calle Lope de Vega adresinden toplananlarla örtüşmekle birlikte, cinayet davasının savcısı bu saç örneklerinin yasadışı yollarla elde edildiğini ileri sürerek iddianameye koymadı. FBI'in benzeri usulle Federal Adli Polis'in Guadalajara Müdürü Sergio Espino-Verdin'den topladığı saç örnekleri de 881 Calle Lope de Vega'da bulunduğunu kanıtladığı halde iddianameye konulmadı.

DEA'nın Meksika'dan kaçırdığı kişilerden biri de, Camarena'ya yapılan işkence sırasında bilincini kaybetmemesi ve kalbinin durmaması için bazı ilaçlar yaptığına inandıkları kadın hastalıkları ve doğum uzmanı Dr. Humberto Alvarez-Machain. Kaçırmayı gerçekleştiren Meksikalılara Nisan 1990'da 50 bin dolar ödendiği biliniyor.

Duvar dibindeki kan

Camarena'nın sorgulanması, işkence görüp öldürülmesiyle ilgili dava, ancak üç yıl sonra, 1988 Haziranında Los Angeles Bölge Mahkemesi'nde başladı, yüzlerce tanık dinlendi ve sekiz hafta sürdü. Narkotik ajanının ve pilotun tutulduğu, işkence görüp öldürüldüğü yerin 881 Calle Lope de Vega adresindeki malikâne olduğu pek çok delille kanıtlandı ve bunların büyük bir çoğunluğu saç ve lif uzmanı Michael Malone'in raporu sayesinde gerçekleşti. Gerek müştemilatta gerekse yatak odalarından birinde ele geçen zorla kopartılmış saçlar, cesetlerin üzerinden toplanan liflerle halı ve yastık liflerinin örtüşmesi, el ve ayakların bağlandığı iplerin verandada bulunan aynısı olması, kaçırılmalarında kullanılan araçlarda saçlarının bulunması delillerden sadece birkaçı.

FBI ve DEA uzmanlarının hazırlayarak mahkeme heyetine sunduğu ve delillerin nerelerde bulunduğunu gösteren büyük boy planları, biz dahil olay yeri inceleme tekniklerini anlatan profesyoneller tarafından hâlâ kullanılıyor. Bence en dikkat çekici olanı, işkence gördüğü müştemilattaki, boyanmış duvar ile halısı değiştirilmiş tabanın birleştiği yerdeki kurumuş kandır.

İşkence sırasında sesini teybe almışlar

Camarena soruşturmasına son noktayı koyan ne toprak delilleri, ne halı, perde, çarşaf lifleri, ne de kandır. Elbette bunlar DEA ve FBI ajanlarının özverili çalışmalarıyla varılan sonuçlardır, ama kaçırılışının fark edildiği andan itibaren yanıtlanması gereken başlıca soru, neden kaçırıldığı ve ondan ne öğrenildiği idi. Elbette piyasa değeri 2,5 milyon doları aşan 10 ton esrarın imhasını sağlayan fotoğrafı çektiği için Meksika'nın en büyük uyuşturucu karteline verdiği zararın intikamını almak istemişlerdir ama bunun için öldürmeleri yeterdi. Gün ortasında kaçırarak, 30 saat işkence etmelerinin başka bir nedeni olmalı. İşte bu nedeni bu-

lan CIA'dir, yani *Central Intelligence Agency* (Merkezi İstihbarat Teşkilatı).¹⁵

Ajan ile pilotun 7 Şubat 1985 günü kaçırılışından itibaren, Camarena'nın Guadalajara'daki amiri Jaime Kuykendall her gün büyükelçiye telefonla bilgilendiriyordu. 17 Nisan'da DEA Başkan Yardımcısı John Lawn, Washington'dan Mexico City'ye gelmişti. Meksika Başsavcısı ve Federal Adli Polis Teşkilatı Müdürü'yle büyükelçilikte buluşacaktı. Jaime Kuykendall'ı da elçilikteki toplantıya çağırdılar. Toplantı öncesinde büyükelçilikte görevli DEA elemanı, Kuykendall'a akıl almaz bir bilgi verdi. Sabah CIA'den aramışlardı. Güvenilir bir kaynakları, işkencecilerin Camarena'nın sesini teybe aldıklarını söylemiş, üstelik kaydı dinlemişti. Kaynak kişi, Camarena'nın muhbirlerinden biriydi. Kaset ortada yoktu ya da en azından CIA öyle söylüyordu. Ayrıca, sadece Camarena ile amiri Kuykendall'ın bildiği muhbirden CIA'in nasıl haberi olmuştu?

Meksikalı yetkililer, başlangıçta iki tane olduğu sanılan, ardından beş tane olduğu anlaşılan, kısmen silinmiş, kısmen kesilmiş teyp kasetlerinin kopyasını Amerikalılara teslim ettiler. FBI laboratuvarlarında gerçekleştirilen ses analizlerinde, sorgulanan kişinin Camarena olduğu teyit edildi ve bir bölümü, üç Meksikalının Los Angeles'ta yargılandığı davada 1988 yılı Ağustos'unda jüriye de dinletildi.

Aradan geçen bunca yıla rağmen Camarena'nın ölümüyle ilgili soru işaretleri güncelliğini koruyor. Örneğin, nasıl olur da ajanın kaçırılmasından kısa bir zaman sonra ve herkesten önce CIA'in kasetlerin varlığından haberi olduğu ya da Camarena sorgusunun kimin için kaydedildiği gibi. İşin peşinden giden bazı gazetecilerin ve avukatların iddiasına göre, cinayette CIA'in parmağı vardı

15. *Central Intelligence Agency* (CIA, Merkezi İstihbarat Teşkilatı) ABD federal hükümetinin büyük ölçüde insani istihbarat kaynaklarına dayanarak yabancı ülkelerde elde ettiği bilgiyi bir araya getiren, işleyen ve değerlendiren sivil nitelikte bir kurumdur. Merkezi Langley, Virginia'da olan CIA'in bu satırların kaleme alındığı 2019 yazında başkanı, 21 bin çalışanı olan teşkilatın 6. ve ilk kadın başkanı, 1956 doğumlu istihbaratçı Gina Haspel'dir.

ve mesele hiç de yakılan tarlaların intikamı ya da bazı DEA ajanlarının ad ve adreslerini tespit etmek değildi. Amaç, CIA'in Nikaragua'daki Sandinista hükümetine karşı savaşı silahlı grupları desteklemek için Meksika'nın uyuşturucu kaçakçılarıyla işbirliği yaptığını anlayan Camarena'nın bu bilgiyi başka kimlere aktardığını öğrenmekti.

Neticede, her iki ülke güvenlik birimlerinin ortaklaşa yürüttüğü operasyonlar sonucunda, Meksika Adli Polis Teşkilatı Başkanı ile Meksika Interpol Başkanı'nın da aralarında bulunduğu çok sayıda hükümet yetkilisi kaçakçılardan rüşvet aldıkları ve yasadışı işlere göz yumdukları iddiasıyla tutuklandı. Meksika, Camarena'nın kaçırılıp öldürülmesini emreden uyuşturucu baronları hakkında tutuklama kararı da verdi, Miguel Ángel Félix Gallardo ile Ernesto Fonseca Carrillo'yu yargıladı. Gallardo 1989'dan bu yana hapiste. Yeğenleri kaçakçılığı sürdürüyor. Fonseca 40 yıl hapse mahkûm oldu, sağlık nedeniyle 2016 baharında cezası ev hapsine çevrildi. Rafael Caro Quintero, Camarena cinayeti soruşturması kapsamında 4 Nisan 1985'te Costa Rica'da yakalandı, Meksika'ya iade edildi. 40 yıla mahkûm oldu. 28 yıl yattıktan sonra bilinmeyen bir gerekçeyle salıverildi. Halen Interpol'ün en çok aradığı 15 kişinin arasında ve DEA onu yakalayana 20 milyon dolar ödül vaat ediyor.

Meksika'da uyuşturucu kaçakçılığı

Coğrafya kaderdir, denir. Maalesef Meksika, gerek uyuşturucu üretimi gerekse kaçakçılığı için çok uygun bir coğrafi konuma sahip. Bir yanda dünyanın en fazla madde bağımlısının bulunduğu ABD ile sınır komşusu, diğer yanda her türlü bitkinin yetişebileceği bir iklime sahip. Bir türlü düzeltemediği ekonomik durumu ve güvenlik personeli arasında bir türlü engelleyemediği rüşvet yüzünden kaçakçılığın önü alınamıyor. DEA ajanı Camarena cinayetinin azmettiricileri olan uyuşturucu baronları

Miguel Ángel Félix Gallardo, Rafael Caro Quintero ve Ernesto Fonseca Carrillo'dan daha önce söz ettim. İşte bu üçü, 1980'lerde Meksika'nın ilk karteli olan Guadalajara Karteli'ni kuran adamlar. Gallardo, eski bir polis. Ayrıca Kolombiyalı kartellerle, bu arada Medellin Karteli'nin reisi Pablo Escobar ile dostluğa varan sıkı bir ilişki kuran ilk Meksikalı. Birkaç yıl içinde bunlara dünyanın en güçlü suç örgütü haline gelecek olan Sinaloa gibi başka karteller de eklendi.

Başlangıçta, kontrollerindeki bölgelerin sınırlarına harfiyen uyan, birbirinin işini bozmayan, kendi vatandaşlarına, hele çocuklara uyuşturucu satmamak gibi etik kuralları bulunan bu örgütlerin öldürdüğü kişi sayısı dünyanın diğer ülkelerine göre oldukça yüksekti, ama ayda 1 milyon kişiye 8 cinayetten fazlası düşmüyordu. Ta ki 11 Aralık 2006 günü seçilen Başkan Felipe Calderón, görevinin ilk gününde polis ve askerın maaşını yükseltip uyuşturucuya savaş ilan edinceye kadar.

Calderón, savaşa, doğup büyüdüğü Michoacán'dan başladı. Çünkü Michoacán'daki cinayet sayısı ülke ortalamasının üzerindeydi ve son yılda ikiye katlanmıştı. 5 bin asker ve polisle yürütülen ilk operasyonu ülkenin diğer kentlerindeki baskınlar izledi. Nitekim bir yıla varmadan cinayetlerde ciddi bir azalma sağlandı. Bu operasyonların tek bir hedefi vardı: Örgütlerin tepe adamlarını ele geçirmek. Bu mücadele yaklaşımı Başkan Felipe Calderón'la başlayan bir strateji değişikliğiydi (98).

Ne gariptir ki başlangıçta şiddetin azaltılmasına yönelik büyük başarı gibi gözlenen bu strateji değişikliği beklenmedik bir sonuç verdi ve adam öldürme sayısı 9 ay boyunca sabit kaldığı halde, 2008 sonrasında tırmanmaya başladı. 2011'e gelindiğinde uyuşturucuyla savaş öncesinin kat kat üzerine çıktı. Kimi araştırmacılar bu yükselişi ülke geneline yayılan asker ve polisin mevcudiyetine, kimileri silah yasalarındaki değişikliklere, Kolombiya'daki kokain yakalamalarındaki artışa, belediye başkanı seçimlerindeki rekabete, cesetlerin yanına bırakılan "narkomesajlara",

hatta cinayetlerin işlenmesinde kullanılan yöntemin haberlerde yer alması yüzünden başkalarınca kopyalanmasına bağladı (99-104). Kabul gören teorilerin başında, Başkan Calderón'la başlayan ve tepe yöneticileri ortadan kaldırmaya dayanan stratejisi geliyor. Lidersiz kalan örgütün faaliyet alanını ele geçirmek isteyen diğer örgütlerin kendi aralarındaki mücadelenin sonucunda ölü sayısının artması, gerçekten akla yatıyor.

Felipe Calderón'un, 2006-2012 arasında Meksika başkanı olduğu süre içinde yürütülen uyuşturucu savaşında en çok aranan 37 uyuşturucu baronundan 27'si ya yakalandı ya da öldürüldü. Bu arada 60 bin Meksikalı can verdi.

Meksikalılar artık Avustralya'da

Meksika kartellerinin sadece Kuzey Amerika'yı zehirlediği sanılmasın. Şimdilerde hedefleri arasında Avustralya da var. Avustralya'nın büyük ve çok kârlı bir uyuşturucu piyasası buluyor. Özellikle sentetik uyuşturucular çok revaçta. Metamfetamin tüketiminde dünyanın önde gelen ülkeleri arasında. Yarı kürenin öbür ucundaki Meksika'dan buraya uyuşturucu taşımak pek akıl kârı gözükmesine de, bir gram metamfetamine Amerikan kentlerinde 100-400 dolar ödenirken, Avustralya'da değeri en az bunun iki katı. Ulusal Atık Su projelerine göre yılda 10 tona yakın metamfetamin, 4 ton kokain, 1,1 ton ekstazi ve 700 kilodan fazla eroin tüketiyorlar. Ülkenin limanlarından yılda 7 milyon konteyner geçtiği göz önüne alınırsa, bunların çok az bir bölümünün açılarak kontrol edilebildiği bir gerçek.

Aslında Avustralya, otuz yıl kadar önce Kolombiyalı kokain kaçakçıların hedefindeydi. Günümüzde Meksika kartelleri Çin'in uyuşturucu örgütleriyle işbirliği yaparak piyasayı ele geçirmiş durumdalar. Hatta Meksikalıların eroini doğrudan Afganistan'dan aldığı, en az on yıldır Malezya'da laboratuvar işlettiği, öncül kimyasalları Çin'den aldığını gösteren işaretler var.

Kaynaklar

95. Mahood GA. Geological evolution of a pleistocene rhyolitic center — Sierra La Primavera, Jalisco, México. *Journal of Volcanology and Geothermal Research*. 1980;8(2):199-230.
96. Ruffell A, McKinley J. Forensic geoscience: applications of geology, geomorphology and geophysics to criminal investigations. *Earth-Science Reviews*. 2005;69(3-4):235-47.
97. Ruffell A. Forensic Geoscience. In: Siegel JA, Saukko PJ, Houck MM, editors. *Encyclopedia of Forensic Sciences (Second Edition)*. Waltham: Academic Press; 2013. p. 213-6.
98. Lindo JM, Padilla-Romo M. Kingpin approaches to fighting crime and community violence: Evidence from Mexico's drug war. *Journal of Health Economics*. 2018;58:253-68.
99. Dell M. Trafficking networks and the Mexican drug war. *American Economic Review*. 2015;105(6):1738-79.
100. Ponce AF. Violence and electoral competition: criminal organizations and municipal candidates in Mexico. *Trends in Organized Crime*. 2019;22(2):231-54.
101. del Pilar Fuerte Celis M, Lujan EP, Ponce RC. Organized crime, violence, and territorial dispute in Mexico (2007–2011). *Trends in Organized Crime*. 2019;22(2):188-209.
102. Rios V, Ferguson CJ. News Media Coverage of Crime and Violent Drug Crime: A Case for Cause or Catalyst? *Justice Quarterly*. 2019.
103. Atuesta LH. Narcomessages as a way to analyse the evolution of organised crime in Mexico. *Global Crime*. 2017;18(2):100-21.
104. Perez Esparza D, Johnson SD, Gill P. Why did Mexico become a violent country?: Assessing the role of firearms trafficked from the U.S. *Security Journal*. 2019.

Tehlikeli işler

John Anderton: *Ben katil değilim. Öldüreceğim kişiyle daha önce hiç karşılaşmadım bile.*

Iris Henimen: *Ama olaylar zinciri başladı, zincirin onu ölüme götüreceği muhakkak.*

John Anderton: *Ondan uzak kalırsam ölmez.*

Iris Henimen: *Hiç karşılaşmadığın birinden nasıl uzak kalırsın?*

Azınlık Raporu, Steven Spielberg, 2002

Suç işleyecek insanları önceden belirleyen müthiş teknoloji sayesinde altı yıldır başkentte hiç cinayet işlenmiyordu. Suç-öncesi biriminin müdürü adam öldüreceği için suçlandırıldığı, kimin tuzağına düştüğünü bulmaya çalıştı. Yoksa yaratılışına katkıda bulunduğu bu “kusursuz” sistemin kurbanı olacaktı.

Az önce okuduklarınız Philip K. Dick'in 1956'da yayımlanan *Minority Report* (Azınlık Raporu) adlı kısa hikâyesine dayalı olarak Steven Spielberg'in yönettiği ve 2002'de aynı adla gösterime giren bol ödüllü aksiyon filminin ana fikri.

Film 2054'te geçiyor. Eğer izlediyseniz, belki “Çok şükür bunların hepsi hayal” dediniz. Bu takdirde ciddi biçimde yanıldınız. Tıpkı hikâye yazarının 100 yıl, yönetmenin 50 yıl yanıldığı gibi. Çünkü suç-öncesi birimleri var ve insanları suç işlemekten durdurmaya çalışıyorlar.

Şimdilerde adli bilimlerin en tartışmalı uygulaması, polisin suçları önceden saptamak amacıyla kullandığı teknolojiler. Bunlardan bazıları COMPAS, PredPol, ePOOLICE, Palantir gibi yazılımlar (105).

2,5 milyar dolarlık Pentagon projesi

PredPol, bundan 7 yıl önce matematikçi George Mohler'in geliştirdiği ve patentine sahip olduğu bir yazılım. Halen ABD ve İngiltere polisi tarafından, özellikle gasp ve hırsızlıkların, ayrıca çeteler arası çatışmaların önlenmesinde yaygın biçimde kullanılıyor (106).

Alman, İsviçre, Fransız ve Rus güvenlik birimlerinin de benzeri yazılımları bulunuyor. Mohler ile Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles kampüsünde (UCLA) yıllarca birlikte çalıştığı ünlü arkeolog-antropolog Jeffrey Brantingham, önleyici polisliğin önyargılar içermediğini ve hatalı tutuklamalara yol açmadığını ısrarla söylüyor ve yazıyorlar (107). Ama daha bu yılın yani 2019'un 2 Nisan günü UCLA'nın 28 profesörü ile 40 mezunu, Los Angeles Emniyet Müdürü Michel R. Moore'a gönderdikleri mektupta aksini belirttiler, PredPol'ün algoritmasına dayalı önleyici polisliğin hatalara yol açtığını, emniyet teşkilatı tarafından artık fonlanmaması gerektiğini kaydettiler.

Halbuki Brantingham'ın projeleri sadece Los Angeles polisi tarafından desteklenmiyor. Daha önce Pentagon'un fonladığı, Irak'taki asker kayıplarını öngören projesine ek olarak, şimdi Minerva inisiyatifi çerçevesinde 1,2 milyon dolarlık bir Pentagon projesi daha yürütüyor. Bu kez, işlenen suçların hangisinin çete suçu olduğunu yapay zekâ teknolojisi yardımıyla öngörecek (108). ABD yasalarına göre herhangi bir eylem, çete suçu kapsamına girdiği ya da kişi çete üyesi olarak suçlandığında cezası daha yüksek. Çalışma, yayında yer alan araştırmacıların en genci Hau Chan tarafından 27-28 Ocak 2019 tarihinde Hawaii'de düzenlenen Yapay Zekâ, Etik ve Toplum konferansında sunuldu ve ciddi eleştirilerle karşılandı. Hau Chan "Ben sadece bir mühendisim" diyerek bu eleştirilerin hiçbirini yanıtlamadı.

Ne ekersen onu biçersin

Elbette Brantingham'ın iyi niyetinden kuşquamız yok. Hepimiz mağduriyetlerin telafi edilemeyeceğini iyi biliyor ve mümkün oldu-

ğunca suçü önlemeye, bir kez suç işleyeniy de topluma kazandırarak yeniden suç işlemesini engellemeye çalışıyoruz. Ancak yapay zekâ uygulamaları eldeki büyük verinin (big data) bir makineye öğretilmesiyle başlıyor. Veri ne kadar güvenilirse, makine de o kadar doğru sonuca varır. Örneğin, şu çete üyeliğı meselesi için Los Angeles polisinin 2009'da soruşturduğı çete suçlarının verilerini kullanmışlar. İnceledikleri dosyalarda yer alan –kendilerine göre– en önemli dört parametreyi seçmişler: Şüpheli sayısı, kullanılan başlıca silah, olay yerinin niteliğı ve suçun öyküsü. Yapay sinir ağlarının oluşturulmasında suçun öyküsünü kullanamadıklarından ilk üçü ile yetinmişler. Bunlarla “eğittikleri” sistemi kullanarak 2014-2016 arasındaki suçları sınıflamışlar. Tabii, 2009 soruşturmalarında polisin yaptığı sınıflamanın ne ölçüde doğru olduğunu kimse bilmiyor.

Fotoğrafa bakar cinsel yönelimi anlarım

Yapay zekâ uygulamalarının kullanılmaya çalışıldığı bir başka alan, kişilerin fotoğraflarından eşcinsel ya da heteroseksüelliğın belirlenmesi. Stanford Üniversitesi'nden Michal Kosinski ve Yilun Wang, partner arama sitelerinde yer alan 35,326 fotoğrafla eğittikleri “derin sinir ağları”nın, tek fotoğraftan erkekleri yüzde 81, kadınları yüzde 71 oranında doğru sınıfladığını, buna karşılık insan deneklerin ayırım becerilerinin çok daha düşük olduğunu, erkekleri ancak yüzde 61, kadınları yüzde 54 oranında doğru sınıfladıklarını ileri sürüyorlar (109).

İnsan beyni, fotoğraftaki yüzün çene genişliğı, burun uzunluğu, alın genişliğı gibi cinsel yönelimle ilgili parametrelerini algılayıp yorumlayamazken, yapay zekâ uygulamaları bunu saniyeler içinde başarabiliyor. Bu sonuçlar eşcinselliğın biyolojik temellerinin olduğunu kanıtıyor ama, kişinin rızası dışında cinsel yöneliminin belirleneceğı acımasız bir dünyanın da kapısını açıyor. Hele bu olanağın LGBT'leri yargılayan ülkelerin elinde ne kadar korkunç bir silaha dönüşeceğini vicdanınıza bırakıyorum.

Facebook'la kazanılan başkanlık

ABD başkanı Donald Trump'ın seçim kampanyası hakkında çok şey söylendi, çok şey yazıldı. Ancak bunlardan biri var ki, bizim alanımızı çok ilgilendiriyor. Çünkü büyük veri, yüz fotoğrafları ve yapay zekâyla ilgili. Üstelik az önce adı geçen Stanford Üniversitesi'nden Michal Kosinski'nin araştırmalarına dayanıyor. Önce sondan başlayalım:

17 Mart 2018 günü Facebook avukatlarından Paul Grewal, Cambridge Analytica adlı şirketin Facebook'taki bilgilere erişiminin durdurulduğunu açıkladı. Çeşitli yayın organlarına göre Cambridge Analytica, Donald Trump'ın seçim kampanyasına destek vermiş ve bu amaçla Facebook'taki milyonlarca kullanıcının verilerini kullanarak hedefe yönelik reklam ve propaganda yapılmasını sağlamış.

Aslen Varşovalı olan Michal Kosinski seçim çalışmalarına doğrudan katılmış olmasa da, İngiltere'nin Cambridge Üniversitesi Psikometri Merkezi'nde doktorasını yaparken yürüttüğü çalışmaların katkısı büyük.

Çevrimiçi doldurulacak bir kişilik anketi geliştirmiş olan merkez, bu hizmeti Facebook kullanıcılarına açıyor. Anketin fazla ilgi çekmeyeceğini düşündükleri halde, kişiliğini öğrenmek isteyen milyonlarca kişi anketi doldurup gönderiyor. Psikologlar katılımcıların yanıtlarına bağlı olarak Beş Faktör (*Big Five*) olarak tanımlanan kişiliklerden hangisine sahip olduğunu belirliyorlar.

Bunlar deneyime açıklık, sorumluluk, dışa dönüklük, uyumluluk ve duygusallık. İşte Kosinski ve arkadaşları burada devreye giriyor ve toplanan psikometrik test sonuçları ile kişilerin Facebook'ta paylaştığı yaş, cinsiyet, oturduğu yer ve "like"ladıkları arasında ilişki bulmaya çalışıyor.

Örneğin felsefeden hoşlananların daha içe dönük, Madonna takipçilerinin dışa dönük, belirli bir kozmetik markasını beğenen erkeklerin eşcinsel olduğu gibi bir sonuca varıyor.

Kosinski, bir kişinin Facebook'taki 68 "like"ına dayanarak yüzde 95 doğrulukla cilt rengini, yüzde 85 doğrulukla cinsel yönelimini belirlemenin mümkün olduğunu iddia ediyor. Ayrıca zekâsı, inançları, alkol, sigara, uyuşturucu kullanımı, kendisinin ya da ebeveynlerinin boşanmış olup olmadıklarının belirlenebileceğini, "like" sayısını artırdıkça birlikte yaşadıkları ve arkadaşları hakkında da bilgi toplandığını ileri sürüyor, paylaşılan fotoğraflar buna eklendiğinde hakkınızda bilmediği kalmıyor (110-113).

Facebook'taki verilerinize göre nasıl algılandığınızı öğrenmek istiyorsanız, Cambridge Üniversitesi Psikometri Merkezi'nin sitesini ziyaret edebilirsiniz.¹⁶ Vardıkları sonuçların sayısı tüyler ürpertici.

İşte bu teknolojiden yararlanan Cambridge Analytica, Donald Trump'ın hedefli kampanyasını destekliyor. Atmış olduğu tweet'ler bile sosyal medya kullanıcılarının dijital ayak izlerine dayanıyor. Durmaksızın tehdit edilen Kosinski kendisini, "Bombayı ben imal etmedim. Sadece var olduğunu kanıtladım. Benim kabahatim değil" diyerek savunuyor (114).

Kaynaklar

105. Sukhodolov AP, Bychkova AM. Artificial intelligence in crime counteraction, prediction, prevention and evolution. *Russian journal of criminology*. 2018;12(6):753-66.
106. Mohler GO, Short MB, Brantingham PJ, Schoenberg FP, Tita GE. Self-Exciting Point Process Modeling of Crime. *Journal of the American Statistical Association*. 2011;106(493):100-8.
107. Brantingham PJ, Valasik M, Mohler GO. Does Predictive Policing Lead to Biased Arrests? Results From a Randomized Controlled Trial. *Statistics and Public Policy*. 2018;5(1):1-6.
108. Seo S, Chan H, Brantingham PJ, Leap J, Vayanos P, Tambe M, et al. Partially Generative Neural Networks for Gang Crime Classification with Partial Information. *Proceedings of the 2018 AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society; New Orleans, LA, USA*. 3278758: ACM; 2018. p. 257-63.
109. Wang Y, Kosinski M. Deep neural networks are more accurate than humans at detecting sexual orientation from facial images. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2018;114(2):246-57.
110. Bi B, Shokouhi M, Kosinski M, Graepel T, editors. Inferring the demographics of search users: Social data meets search queries. *WWW 2013 - Proceedings of the 22nd International Conference on World Wide Web*; 2013.
111. Boyd RL, Wilson SR, Pennebaker JW, Kosinski M, Stillwell DJ, Mihalcea R, editors. Values in words: Using language to evaluate and understand personal values. *Proceedings of the 9th International Conference on Web and Social Media, ICWSM 2015*; 2015.
112. Han KT, Kosinski M. Software tools for multistage testing simulations. *Computerized Multistage Testing: Theory and Applications* 2016. p. 411-20.
113. Mao M, Stillwell D, Kosinski M, Good D, editors. Testing ageing theory among later middle-aged and older users using social media. *CSCW 2017 - Companion of the 2017 ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work and Social Computing*; 2017.
114. Kosinski M, Behrend T. Editorial overview: Big data in the behavioral sciences. *Current Opinion in Behavioral Sciences*. 2017;18:iv-vi.

Zombi tutkunu çöl kasabı

Çıkar, ahlakın önüne geçtiğinde
ahlakın kazandığı pek görülmemiştir.

Shirley Chisholm (1924 - 2005)

**Dubai Uluslararası Havaalanı'ndan çıkın. Şehir yönüne de-
ğil de çöle doğru ilerleyin ve Şeyh Muhammed Bin Zayed ka-
rayoluna sapın, 5 kilometre sonra D83'e dönün. İşte 25 Mayıs
2016 günü saat 08.00'de belediyenin bir temizlik işçisi onu bu
yol üzerinde, Al Warqa bölgesi Elektrik ve Su İstasyonu ya-
kınlarında gördü. Panik içinde polisi aradı. "Kadının sadece
elleri değil, başı da kesik!" diyebildi.**

Aynı günün akşamı siyah pos bıyıkları, gözlerine kadar indirdi-
ği koyu yeşil resmi şapkası, iriyarı, bedenini saran iyi dikilmiş, tek
kırışığı olmayan açık kahverengi üniformasıyla medya mensupları-
nı bilgilendiren Dubai Emniyet Müdürü Khamis Mattar Al Mazeina
"Kadının kimliğini ve ona bunu yapanı en kısa zamanda bulacağız."
dedi demesine de, buna kendisinin inandığını sanmıyorum.

E11 karayolunda bir kasap

Bıkmıştı artık. Teyzesinden 10 bin Dirhem¹⁷ borç almış, öde-
yemiyordu. Ama kadına bunu bir türlü anlatamıyordu. İki günde
bir telefonla arıyor, parayı ödemezse yaptığı yasadışı işleri polise
bildirmekle, hapse attırmakla tehdit ediyordu. Teyze, Abu Dabi'de

hizmetçiydi. Kendisi ise Dubai'nin 20 kilometre kuzeyindeki Abu Hail'de bir arkadaşıyla paylaştığı dairede kaçak et satıyordu.

Aklına koydu. Teyzeyi öldürecekti. Kendince iyi bir plan yaptı. Satırla bıçağı poşete koydu. Arkadaşının aracının kontak anah-tarını aldı. Poşeti, sürücü tarafındaki kapının gözüne yerleştirdi. Yolcu koltuğunun üzerine battal boy bir çöp torbası serdi, eski bir ceketle örttü. Arka koltuğa birkaç büyük banyo havlusu, ba-gaja da üç-beş çöp torbası attı. Yola çıktı.

Denize paralel ilerleyen E11 karayolunda bir buçuk saat yol gitti, Abu Dabi'ye yaklaştığında güneş batmak üzereydi. Kadı-nı aradı. "Az sonra evin önünde olacağım, gel biraz dolaşalım, şu konuyu halledelim" dedi.

"Anlaşılan çok korkmuş. Bu sefer ödeyecek herhalde" diye ümi-de kapılan Maria Normita de Lima (aslında adı Manormeeta Salwa-ro Dadi'ydi ama hem söylenmesi hem akılda tutulması zor olduğun-dan Maria Normita'yı kullanıyordu) çenesine kadar inen, dip boya-sı gelmiş sarı saçlarını eliyle düzeltti, ev kıyafetinin üzerine gele-neksel entarisini geçirip kendini sokağa attı. Çekik gözleri, çıkık el-macikkemükleri, dolgun dudaklarıyla 46 yaşındaki Maria etine dol-gun güzel bir kadındı. Yılın on bir ayını evinden binlerce kilomet-re uzakta, polis kocasını ve çocuklarını özleyerek geçiriyordu. Şu parayı bir alsa hemen memlekete gönderecekti. Adam geldi, "Bin çabuk, bin çabuk, arkadakiler beklemez!" diyerek telaşlandırınca, Maria yolcu koltuğundaki eşyalara aldırmandan üzerlerine oturdu. Zaten etraf karanlık olduğundan fark etmesi de mümkün değildi.

Abu Dabi'nin Mussafah bölgesine doğru yol alırken tartışma-ya başladılar. "Bu in cin geçmez çöl yolunda ne işimiz var, bir an önce şu parayı ver de geri dönelim" diye ısrar etti kadın. Adam aracı yol kenarına çekip park etti. Farları söndürdü.

Bir an için "Boğazını mı kessem, kalbine mi saplasam? diye düşündü. İkincisinde daha az kan çıkacağını varsaydı, bıçağı po-şetten çıkardığı gibi kadının kalbine sapladı. Çekti, tekrar sapla-dı. Üstü başı, ön camı, yan camı kan içinde kaldı.

Kadının yığıldığı koltuğu geriye yatırdı, üzerini havlularla örttü. Camlara sıçrayan kanı sildi ve Dubai'ye doğru yola çıktı.

Ana caddeden karanlık bir yan sokağa saptı, kadını yere indirdi, hızla başını ve ellerini kesip poşetledi, hepsini bagaja koydu, tekrar hareket etti. Cesedi Al Warqa'da yol kenarına attı. Başsız, elsiz kadını temizlik işçisinin bulması için aradan bir hafta geçecekti.

Bir benzin istasyonunda arabayı yıkattı. Bıçakla satırı gördüğü ilk çöp bidonuna attı, Ajman yoluna saptı. Tekrar bir benzin istasyonuna girdi, depoyu doldurdu, ayrıca bir bidon benzin aldı. Kumluk arazideki bir çalı öbeğinin yanına elleriyle derince bir çukur kazdı, baş ve ellerin üzerine benzin döküp yaktı, yarım saat bekledikten sonra üzerini kumla örttü.

Eve geldiğinde güneş çoktan doğmuştu. Çöl yollarında bir o yana, bir bu yana 400 kilometre yol yapmıştı. Yığılıp kaldı, iki gün yataktan kalkamadı.

Yeşil eşofman altlı kadın kim?

Olay yerine gönderilen tepeden tırnağa beyaz giyimli, galoşlu, maskeli, kapüşonlu, mavi eldivenli dört uzman, demir sedyeyi asfaltın üzerine koyup üzerine büyükçe bir naylon serdiler.

Kumun üzerinde boylu boyunca yatan, Adidas marka yeşil eşofman altı, siyah-beyaz kolsuz bluzun üzerine bir de turuncu renkte uzun kollu entari giymiş, beyaz tenli, orta boylu, balık etindeki çıplak ayaklı kadını incelediler. Fotoğraf çektiler.

Olay yerini inceleyenlerden biri, "Başka yerde öldürülüp buraya atılmış, kan yok" dedi. Haklıydı. "Düzgün kesmiş. Doktor ya da kasap olabilir" dedi bir diğeri. Çok sonra katilin kasap olduğu anlaşılacaktı. "Göğsünde bıçak yaraları var" dedi üçüncüsü. Otopsi raporunda ölüm nedeni olarak göğsündeki bıçak darbeleri yer alacaktı. Güneş batıncaya dek çevreyi araştırdılar. Başı ve ellerini bulamadılar. Öldürmekte ve parçalamakta kullanılan kesici aletleri de bulamadılar. Aylarca sürececek kâbus şimdi başlıyordu. Kadın kimdi?

Dubai polisi halktan yardım istiyor

Dubai polisi 14 Haziran 2016 Salı günü sosyal medyadaki resmi hesaplarından halkın yardımını istedi. Adidas marka yeşil eşofman altı, siyah-beyaz yakasız, kolsuz bir bluz ve Arap kadınlarının geleneksel giysilerinden olan kendinden desenli turuncu renkte yakasız, boyun çevresi ve göğsünde işlemeleri olan uzun kollu bir entarinin görüldüğü fotoğrafların altında tam olarak şu metin yer alıyordu:

Bu kadını tanıyor musunuz?

Dubai Polisi dedektifleri fotoğraftaki kadının kimliğini belirlemek amacıyla halkın desteğini istiyor.

Bedeni Al Rashdiya bölgesinde bulunmuş olup, halen ölüm nedeninin belirlenmesi için Dubai Polis Kriminali'nde incelenmektedir.

Kadının boyu 155 santimetredir, 56 kilogram, beyaz, otuzlarında. Üzerinde bir Arap elbisesi ve altında yeşil Adidas pantolon ile bulunmuştur.

Ölenin kimliğinin belirlenmesine yardımcı olacak bilgi sahiplerinin en yakın karakola başvurması, ya da 809-CID (243) / 050 1898822 numaralarını araması.

Bir pazar günüydü. Yedi bin kilometre ötedeki Filipin'in küçük bir evinin küçük mutfağında polis memuru Salvio De Lima, 13 yaşındaki oğlu ve 15 yaşındaki kızıyla kahvaltı ediyordu. Evin annesinin oto yedek parçası satan küçük dükkânı iflas etmiş, aile bütçesine katkıda bulunmak üzere yurtdışında iş aramıştı. Birkaç yıldır Birleşik Arap Emirlikleri'nde hizmetçilik yapıyor, kazandığını da memlekete gönderiyordu.

23 Mayıs'ta telefonda görüştüler. Okullar bir haftaya açılacaktı ve çocuklar için paraya ihtiyaç olduğunu biliyordu. "Merak etme Haziran'da para göndereceğim. Çocuklara iyi bak" dedi en son.

Karısı gideli beri, polis memuru Salvio fırsat bulduğunda Du-

bai ve Birleşik Arap Emirlikleri ile ilgili haberleri okumak için *Khaleej Times* gazetesinin internet sayfalarını ziyaret ederdi.

Dubai'deki başsız, elsiz kadın cinayeti haberi dikkatini çekti. Polisin paylaştığı giysi resimlerini gördü. "Yeşil eşofman altı onunkine benziyor, ama olamaz, bundan binlerce vardır" diyerek başka sayfaya geçti.

Yeşil eşofman altından elbette çok vardı da, sedyedeki kadın sevgili karısı, çocuklarının annesiydi.

DNA sayesinde ikisinin de Filipinli olduğu anlaşıldı

Birleşik Arap Emirlikleri'nde kriminal amaçlı DNA analizleri İçişleri Bakanlığı'na bağlı Adli Bilimler ve Kriminoloji Bölümü'nde gerçekleştiriliyor. İlk kez 2005 yılında Dubai polisinin FBI'dan Bruce Budowle'nin desteğiyle başlattığı çalışmalar, günümüzde ülke genelindeki diğer laboratuvarlara da taşındı, sonuçlar uluslararası dergilerde yayımlanıyor (115-120).

Bu kapsamda oluşan bir de Ulusal DNA veri tabanları var. Yapılan araştırmada kadının DNA'sıyla eşleşen bir kayda rastlanmadı. DNA'dan daha fazla bilgi edinebilmek üzere soy araştırması yaptılar. Kriminal laboratuvar, Doğu Asyalı, büyük bir olasılıkla Filipinli olduğunu bildirdi. DNA fenotipine dayalı yazılımlar kullanarak yüzünün nasıl olabileceğini (fasiyal rekonstrüksiyon) araştırdılar.

Kadının bacağı ve giysisinden elde edilen erkek DNA profilinin karşılığı da veri tabanında yoktu. Erkeğe ait DNA örneğinin Y kromozom analizi sonucunda belirlenen Y-STR haplotipini (121), küresel Y-STR veri tabanında araştırdıklarında onun da Filipinli olduğunu anladılar.

Böylelikle hem kurbanı hem de katili arayacakları kişi sayısını azaltabildiler. Ama hâlâ her ikisinin de kimliği meçhuldü.

Soruşturmayı Dubai dışına, ülkenin yedi emirliğine genişlettiler. Ülke genelinde kayıp ya da kaçak olduğu bildirilen 9.751 ki-

şinin dosyasını inceleyerek kadının kimliğini bulmaya çalıştılar. Bunların arasında yer alan kayıp ya da kaçak 37 Filipinli kadından biri olabileceği sonucuna vardılar.

Bu kadınların DNA profilini elde edebilmek amacıyla onlardan geriye kalan 322 parça eşyayı toplayıp DNA analizi yaptılar. Nihayet öldürülen kadının Abu Dabi Emirliği'nde ev hizmetlisi olarak çalışan Filipinli Manormeeta Salwaro Dadi olduğu ortaya çıktı. Cesedin bulunuşunun üzerinden dört ay geçmişti.

Şimdi sıra katili bulmaya gelmişti.

Ülkede çalışan 533 Filipinli erkekten DNA profili elde ettiler. Bunlardan biri kurbanın bacak ve giysisindeki erkek DNA'sı ile örtüşünce 20 Eylül sabahı saat 04.00'te katilin Abu Hail'deki evinin kapısını çaldılar. Polisleri gören adam çok şaşıtı. Sorgusunda her şeyi anlattı. "Teyzem olur, bir süre önce ondan 10 bin Dirhem borç aldım. Zaman geçti, bir türlü ödeyemedim. Durmadan, 'Parayı öde, memlekete göndereceğim' diye söylenmeye başladı. Kocasını Salvio Manila'da polis. Biri 13, diğeri 15 yaşında iki de çocuğu var. Ama ben bir türlü parayı denkleştirip geri veremedim. Sonunda kurtulmak için öldürmeye karar verdim."

"Bu şekilde öldürmeyi nereden öğrendin?" diye sordular.

"Zombi filmlerini çok severim" dedi.

"Ne iş yaparsın?" diye sordular.

"Kasabım" dedi.

"Memlekette ne iş yapardın?" diye sordular.

"Her zaman kasaptım" dedi.

Kaynaklar

- 115.** Alshamali F, Alkhayat AQ, Budowle B, Watson ND. STR population diversity in nine ethnic populations living in Dubai. *Forensic Science International*. 2005;152(2):267-79.
- 116.** Alghafri R, Goodwin W, Hadi S. Rapidly mutating Y-STRs multiplex genotyping panel to investigate UAE population. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*. 2013;4(1):e200-e1.
- 117.** Almarri MA, Lootah RA. Allelic and haplotype diversity of 12 X-STRs in the United Arab Emirates. *Forensic Science International: Genetics*. 2018;33:e4-e6.
- 118.** Alghafri R. Population data for SE33 locus in United Arab Emirates Arab population. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*. 2015;5:e238-e9.
- 119.** Ali Alhmoudi O, Jones RJ, Tay GK, Alsafar H, Hadi S. Population genetics data for 21 autosomal STR loci for United Arab Emirates (UAE) population using next generation multiplex STR kit. *Forensic Science International: Genetics*. 2015;19:190-1.
- 120.** Khubrani YM, Wetton JH, Jobling MA. Analysis of 21 autosomal STRs in Saudi Arabia reveals population structure and the influence of consanguinity. *Forensic Science International: Genetics*. 2019;39:97-102.
- 121.** Alhammadi S, Alghafri R, Almarzoqi A, Khajah A, Alhosani I, Amiri K. Y-chromosome polymorphisms in the United Arab Emirates population. *Forensic Science International: Genetics Supplement Series*. 2017;6:e397-e8.

Seri katilin kızı

Aklın almadığı bir gerçek, insanı yalandan
daha fazla yaralar.

John Steinbeck, *Cennetin Doğusu*, 1952

Dünyanın başına yıkılacağı günün sabahı her zamankinden geç kalktı. Ailesinin yılbaşı hediyesi açık yeşil renkli pazen pijamayı çıkartamadan vakit öğleni buldu. Kocasını yemeğe gelecekti. Pencereye gitti, dışarı baktı, günlerdir yağan karı seyretti. Birden çöp bidonlarının yanına park etmiş kahverengi eski aracı fark etti, direksiyondaki erkek yukarı bakıyordu. Göz göze geldiler. Korktu.

“Yabancı biri her zaman tehlike demektir.” diye geçirdi içinden, perdeyi çekti, geri çekildi; babası öyle öğretmişti. Kocasının gelmesine en az bir saat vardı.

Bir saat kadar sonra yeniden pencereye gitti, bu kez jaluizlerin köşesinden aşağıya baktı. Babası olsa o da öyle yapardı. Adam hâlâ oradaydı.

“Yeter artık, Darian’ı arayacağım” dedi. Darian kocasıydı.

Korktuğunu hissetmemesi için olabildiğince sakın bir sesle sordu:

“Eve kaçta geleceksin?”

“Emin değilim, gelirken bir şey getireyim mi?”

“Yoo”, bir an durdu, sonra devam etti: “Çöp bidonlarının yanına park etmiş eski bir araç var. İçinde biri oturuyor. Yeminle yukarıya, bizim pencereye bakıyor.”

“Bize mi? Yukarıya mı?”

“Evet, tam bize.”

“Bu mümkün değil, ama çok huzursuz olduysan polisi ara.”

“Olur, eğer yakında gitmezse ararım.”

“Tamam, ben de çıkabilirsem yemeğe geleceğim. Bugün işler çok.”

Babası ne dediyse yaptı

Babası durmadan yabancılardan korkması için uyarırdı. “Tanımadığın kimselere kapıyı kesinlikle açma, her zaman dikkatli ol” diye tembihlerdi. “Herhalde gençliğinde güvenlik alarmlarını takan bir şirkette çalıştığı için bu tür alışkanlıklar edinmiş olmalı, takıntıları var” diye düşünür, üzerinde fazla durmazdı. Kalıp yine pencereye gitti. Araç oradaydı. Ama bu kez direksiyondaki adam yoktu.

O sırada dairenin zili çaldı.

“Allah kahretsin! Yine birisi giriş kapısını açık bırakmış olmalı. Belki de başka dairenin zilini çaldı, onlar da açtı.” İyice sinirlenmişti.

Kapıyı yine içeriden kilitlememiştii, halbuki babasının evinde her zaman, günün hangi saati olursa olsun, kapı içerden kilitle-nirdi. Üstelik kapıda zincir de yoktu. Kalp atışları hızlandı.

“Evde yokmuş gibi davranırım” diye düşünürken kapı yine çaldı. Gözetleme deliğinden baktı. Kravatlı, gözlüklü, takım elbisesi 50’lerindeki adamı gördü. İçeriden bağırarak sordu:

“Kimsin?”

“Sizinle konuşmalıyız, FBI’den geliyorum.”

“Benimle mi? FBI mı? Ne hakkında?”

“İçeriye gelirim anlatacağım.”

Pijaması hâlâ üzerindeydi, ayakları çıplaktı. Babası ona her zaman, “Kimliklerini gösterebilirsin, kim olduklarını kanıtla-sınlar, sakın emin olmadan kimseyi içeri alma” der dururdu. Gerçi

o güne kadar kapısına hiç polis gelmediğinden, kimseye kimlik de sormamıştı. Kapıyı hafifçe araladı, sanki engelleyebilirmiş gibi çıplak ayağını kapı ile pervazın arasına yerleştirdi. Doğrusu, kapıdaki adam FBI personeline hiç benzemiyordu. Zaten daha önce FBI çalışanı görmemişti. Filmlerden aklında kalanlarla idare ediyordu işte. Eline aldığı kimliği bir o yana, bir bu yana çevirdi, an-larmışçasına inceledi.

“Kocam az sonra gelecek.” Babası, “Sakin evde yalnız olduğun-u anlamasınlar, kimse yoksa birinin gelmek üzere olduğunu söyle” derdi.

“İyi, zaten onunla da konuşmalıyım. Şimdi içeri girebilir miyim?” Silahı bile yoktu, sadece elinde bir defter ile bir kurşunkalem. FBI dedektifinden çok belediye anketörüne benziyordu.

“Benimle ne konuşacaksın? Yanlış geldin herhalde?” Adam elindeki deftere baktı.

“Adın Kerri Rawson mu? Kızlık soyadın Rader, 26 yaşındasın değil mi? Kansas doğumlu?”

Kadın başını salladı.

“Baban Dennis Rader, değil mi?”

Kadın yine başını salladı.

“Bağla - İşkence Et - Öldür” rumuzlu katil

Mecburen adamı içeri aldı. Mutfağa doğru yürüdü, adam onu izledi. Korkuyordu, etraftaki ufak ayrıntılara dikkat ederek sakın olmaya çalıştı. “İşte masanın üzerinde dün gece pişirdiğim kek, işte evin anahtarları, işte mavi portföy, buzdolabına yapıştırdığım annemin yemek tarifleri” diye geçirdi içinden

Adam, karşısına geçti, gözlerinin içine baktı.

“BTK’nın¹⁸ adını evvelce duydu mu?”

“Kimi?” Etraf bir anda gözünde aydınlanıp karardı:

“Kansas’ta aradıkları adam mı?”

18. BTK: Bind, Torture, Kill (bağla - işkence et - öldür) rumuzunu kullanan bir seri katil.

“Evet.”

“Kötü bir şey mi oldu? Babaannem mi öldürüldü?”

“Hayır, o gayet iyi.”

“Çok zayıf, sürekli başı dönüp düşüyor, geçtiğimiz hafta hastaneye kaldırıldı. BTK Kansas’ta kadınları öldürüyor.”

“Hayır, babanla ilgili.”

“Babama ne oldu?”

“Tutuklandı!” Tekrar sordu:

“Babama ne oldu?”

“Tutuklandı. Baban BTK!” Etraf dönmeye, duvarlar üzerine gelmeye başladı, gözleri karardı, kendini kaybetti.

Dünya başına yıkıldığında takvimler 25 Şubat 2005’i gösteriyordu.

Okuduklarınız 1974-1981 yılları arasında ABD’nin Kansas eyaletinin Wichita kentinde, ikisi çocuk on masumu öldüren ve ancak 2005 yılında yakalanan Dennis Rader’in öz kızı Kerri Rawson’un anlatımları. 20 Ocak 2019’da yayımlanan *A Serial Killer’s Daughter: My Story of Faith, Love and Overcoming* (Bir Seri Katilin Kızı: İnanç, Aşk ve Üstesinden Gelme Öyküm) adlı biyografisinin ilk satırları.

Annesinin bir dediğini ikiletmeyen, saygın, inançlı bir erkeğin, o çok sevdiği ve güvendiği babasının aslında bir canavar olduğunu öğrendikten sonra affedilmeyeni affedebilmek için verdiği uğraşığı bütün içtenliğiyle kaleme alan bu genç kadın, aslında babasının yakalanmasında en büyük payı olan iki kişiden biri. Diğeri, kocası Darian.

Seri katil Dennis Rader’in çocuk, büyük demeden masum canları nasıl elle, iple, kemerle, başlarına poşet geçirerek boğduğunu, cesetlere poz verdirerek çektiği fotoğrafları, olay yerini tasvir eden resimlerle birlikte BTK diye imzaladığı mektupları ve mağdurların eşyalarını yerleştirdiği kutuları şehrin farklı yerlerine bırakarak peşindeki polislerle nasıl dalga geçtiğini okumuş ya da

bir belgeselde izlemiş olabilirsiniz.¹⁹ Bugün size kızı ve damadı sayesinde ilk cinayetinden 31 yıl sonra nasıl yakalandığını anlatmak isterim. Ne biri, ne diğeri bir canavarın yakalanışına yardımcı olduklarının farkında değillerdi.

Damadın azizliği

Sorgu sırasında uzatılan bir bardak su, yalayarak yapıştırılan bir zarf, yürüyüşte yere atılan izmarit, iş görüşmesine girmeden tükürülen sakız, lokantada tabağın kenarına bırakılan çatal. Bunların hepsi mahkemelerde kişinin DNA profilinin elde edildiği kaynak olarak kullanılmak istenmiş, kimi zaman izin verilmiş, kimi zaman usulüne uygun olarak toplanmadığından, şu ünlü “Zehirli ağacın meyvesi zehirli olur”²⁰ deyimine uygun olarak reddedilmiştir. İşte, Kerri Rawson’un sevgili babası acımasız seri katili yakalatan da, mahkeme kararı olmasına rağmen, bunlara benzer biçimde elde edilmiş bir delildir. Ama polisi bu delili elde etmeye götüren, 2004 yılı Aralık ayında bir akşam yemeği masasında kayınpederin sorduğu soruyu baştan savma biçimde yanıtlayan damattır.

“Söylesene, şu ‘CSI’ dizisindeki gibi disketlerin²¹ izini sürebiliyorlar mı?”

19. 9 Mart 1945 Pittsburgh, Kansas doğumlu Dennis Rader, ailesinin dört oğlundan biriydi. Ceza adaleti lisans eğitiminden sonra Hava Kuvvetleri’ne girdi ve başarıyla terhis oldu. Aynı kadınla yirmiyedi yıl evli kaldı ve iki çocuğu oldu. Alarm sistemi teknikerliği, ABD Nüfus İdaresi memurluğu, Park City denetleme direktörlüğü gibi işlerde çalıştı. Kızı ve oğlundan sevgisini hiç esirgemedi. Ailesiyle birlikte aynı evde yirmi beş yıl yaşadı. Hiç tutuklanmadı, Christ Lutheran kilise konseyinin başkanıydı. Görünürde istikrarlı, güvenilir, saygın biriydi. Ne gariptir ki bu insan içinde bulunduğu toplumu, dört kişilik bir ailenin canına kıydığı 1974’ten başlayarak otuz bir yıl boyunca korkular içinde yaşattı.

Dennis Rader, 29-46 yaşları arasında on yedi yıl boyunca süren katillik kariyerinde, kurbanlarına, yaşam biçimlerini ve alışkanlıklarını inceledikten sonra evlerinde saldırdı, bağladı, boğdu, öldürdükten sonra kendini tatmin etti. Yakalandığı 60 yaşına kadar aradan geçen on dört yılda hiç suç işlemedi. Yapılan psikiyatrik muayenesinde çoklu parafili tanısı kondu. Bunlar, cinsel sadizm, otoerotik asfiksi, transvesti (karşı cins gibi davranma), nekrofil, röntgencilik, bağlama ve fetişizmdir.

20. İlk kez 1939’da Yargıç Felix Frankfurter’in *Nardone ABD’ye karşı* davasında kullanılan ve yasadışı yolla elde edilen delili tanımlayan kavram.

21. Disket, (Floppy disk) bilgisayardaki bilgiyi taşımak için kullanılan, üzerine demiroksit kaplanmış bir plastik diskin yine plastik bir kap içine yerleştirilmesiyle oluşturulmuş manyetik veri saklama ortamı. USB Driver’lar çıktıktan sonra artık disketlerin bilgisayarlarda bir önemi kalmamıştır. 2013 tarihi itibarıyla disket üretimi durdurulmuştur.

Kayınpederin sorusuna anlam veremeyen ve teknik ayrıntılara girmeye üşenen damat Darian, disketlere yazılıp silinen dosyaların geri yüklenebildiğini gayet iyi bildiği halde, “Yok canım, onlar hep hayal!” diye kestirip attı.

İki ay sonra Dennis Rader, önce Park City Kütüphanesi’nde, daha sonra konsey başkanı olduğu kilisede kullandığı diskete bir dosya kaydederek polise gönderdi. Halbuki dosya özelliklerinde hem adı, hem de nerelerde kullanıldığı kayıtlıydı. Polis Christ Lutheran Kilisesi’nin internet sitesine girdi. “Dennis” adı ilk sıradaydı. Kilise konseyi başkanı Dennis Rader.

31 yıldır aranan seri katili bir hayli geç de olsa eliyle koymuş gibi buldu.

Cinayetleri işleyen aynı kişi

Polis, 1974, 1977 ve 1986 tarihli olay yerlerinden biyolojik örnek toplamıştı. 2004’te örneklerin DNA profili belirlenerek, saldırganın aynı kişi olduğu saptanmış, Wichita bölgesinde yaşayan bin kadar erkekten gönüllülük esasına göre örnek alarak karşılaştırmış, ancak bir sonuca varamamıştı.

Artık katilin kim olduğunu tahmin ediyorlardı. Sadece DNA’sına ihtiyaçları vardı. Yolda durdursalar ya da evine gitseler, “Senden şüpheleniyoruz, karşılaştırma için örnek alacağız” deseler, ellerinde mahkeme kararı olmadığından reddedebilirdi.

Göreve başladığı 1977’den beri katilin peşinde olan Wichita Bölge Savcısı Nola Foulston’ın aklına parlak bir fikir geldi.²² Kansas Soruşturma Bürosu’ndan özel ajan Ray Lundin’i aradı “Çocukları yok mu? Bir araştırıver” dedi. “Bence sona çok yaklaştık.”

22. Nola Fouston 1977’de üstlendiği Kansas Bölge Savcısı görevini 2013’teki emekliliğine kadar kesintisiz tam 24 yıl sürdürecektir, suçlulara karşı acımasız tavrı, mağdurların hakkını korumak üzere gösterdiği çabaları takdirle karşılanacak ve sayısız ödüle layık görülecekti. Çok sayıda katilin cezalandırılmasını sağlayan Savcı Fouston şimdilerde (Temmuz 2019) bir hukuk bürosunda avukatlık yapıyor, boş zamanlarını dört köpeği ve atıyla geçiriyor.

Ray Lundin biraz araştırdığında 56 yaşındaki Dennis Rader'in nüfusuna kayıtlı iki yetişkin çocuğu olduğunu saptadı. Birinin DNA profilini elde etse, olay yerlerinde biyolojik örneğini bırakan adamla kan bağı olup olmadığını anlayacaklardı. Kızı Kerri'nin, kendisinin de mezunu olduğu Kansas Eyalet Üniversitesi'ni bitirdiğini öğrendi. Okul, şehirden bir hayli uzak olduğundan rahat-sızlanan öğrencilerin önce okulun kliniğine başvurduğunu bili-yordu. Nitekim, Kerri'nin kliniği birçok kez ziyaret ettiğini öğren-di. Savcıyı aradı:

"Mahkeme kararı lazım" dedi, "kliniğin arşivine girmem şart!"

Ertesi gün ajan Lundin, üniversite kliniğinde Kerri ile ilgili tıbbi kayıtları tararken bir pap smear raporuna rastladı. Birkaç saat sonra ikinci bir mahkeme kararıyla biyopsi preparatlarını da teslim almış, yıldırım hızıyla Topeka'daki Kansas Federal Soruşturma Bürosu'na gidiyordu.

On beş yıl "uyuyan" seri katil

Savcı ile ajan, hayatlarının belki de en uzun günlerini geçire-rek laboratuvarından gelecek sonuçları beklediler. On kişiyi öldür-dükten sonra, seri katillerde pek rastlanmayan biçimde on beş yıl hiç suç işlememiş bir canavarı yakalamak üzere olduklarını his-setteler de, başarısızlık halinde kariyerlerini noktalayacaklarının farkındaydılar.

Perşembe akşamı saat 19.30 sularında ajan Lundin bir bi-ra içmek için Sam'in barına girmek üzereyken cep telefonu çal-dı. Heyecanla ekrana baktı: "Sidney". Sidney Schuller'i iyi tanırdı, 1991'den beri büronun DNA laboratuvarını yönetiyordu, sayısız tecavüzcü ve katil demir parmaklıklar ardını boyladıysa, he-men hepsi Schuller'in onay imzasını taşıyan DNA raporları saye-sindeydi. "Hadi Sidney" diye geçirdi içinden, "bana güzel bir ha-ber ver" ve telefonu açtı.

"Sesim titriyordu" diye anlatacak çok sonra Sidney.

“Ne buldun?”

“Sana tek bir şey söyleyebilirim. Bu kız BTK’nın çocuğu.”

Dennis Rader’i tutukladıklarında polisleri hayrete düşürecek ölçüde sakindi. Ajan Lundin’in gözlerinin içine bakarak “Karıma haber ver” dedi, “öğle yemeğine gelemeyeceğim. Nerede oturduğumuzu bilirsin.”

DNA analizi için yanağının içinden örnek aldılar. Dört saat sonra tükürüğündeki genetik özelliklerin, kurbanlarından Nancy Fox’un geceliği üzerindeki semenle örtüştüğü söylendi. Rader 24 saate varmadan cinayetlerin tamamını itiraf etti. Dört ay sonra Yargıç Greg Waller kararı açıkladı: On kez ömür boyu hapis. Cinayetlerin hepsi, Kansas’ın idam cezasını getirdiği 1994 yılından önce işlendiğinden, ölüme mahkûm edilemedi.

Seri katilin sayesinde hepsi zengin oldu

Yıllar sonra Kerri, babasının üniversite kliniğinde kalan kendi biyopsi preparatları sayesinde ele geçtiğini öğrendiğinde, izni alınmadan incelenmesini etik dışı buldu ve kişisel bilgilerin gizliliği yasasını öne sürerek şikâyetçi oldu. Ancak polisin elinde iki ayrı mahkeme kararı olduğunu öğrenince dava açmaktan vazgeçti. Annesi, kardeşi ve eşinden gizleyerek uzunca bir süre babasıyla mektuplaştı. Nihayetinde en çok satanlar listesinde haftalarca kalacak olan “Bir Seri Katilin Kızı”nı yayımladı.

Dünyanın en geç yakalanan seri katillerinden biri olan Dennis Rader sayesinde zengin olan sadece kızı değil. Soruşturmaya katılan ve tutuklamayı gerçekleştiren polisler, kriminal profildiler, psikologlar, ayrıca seri katiller üzerine kitap yazan gazeteciler, belgesel çeken yönetmenler, hatta seri katillerin medyayla ilişkisini inceleyen iletişimciler bu kervana katılmaya devam ediyor.²³

23. Katillerin medya ile iletişimi, üzerinde çok şey yazılan bir araştırma alanıdır. Dennis Rader, bunların başında geliyor. 1974 ile 2005 yılları arasında 19 kez bir biçimde bağlantı kurmuş, bu çerçevede gazete ve TV kanallarına telefon etmiş, mektup ve şiir göndermiş, kartpostal yollamış, hatta kurbanlarından çaldığı eşyaları yerleştirdiği kutuları polisin bulacağı yerlere bırakmıştır.

